

Hyvinvointilautakunta

KOKOUSAIKA 22.08.2023 klo 17:00

KOKOUSAIKKA

KÄSITELTÄVÄT ASIAT

Läsnäolijasivu	1
113 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus	2
114 § Pöytäkirjan tarkastajat	3
115 § Käsittelyjärjestys	4
116 § Vaikuttamistoimielinten pöytäkirjajäljennökset ja viranhaltijapäätökset	5
117 § Työllisyyden hoidon ajankohtaiset asiat	6
118 § Hyvinvointilautakunnan osavuosikatsaus 30.6.2023	7
- Puolivuotisraportti	8
119 § Uuden varajäsenen valinta hyvinvoinnin yksilöjaostoon	53
120 § Sopimus yhteisestä toimielimestä julkisten työvoimapalveluiden järjestämiseksi	54
- Sopimus yhteisestä toimielimestä julkisten työvoimapalveluiden järjestämiseksi	57
- Suunnitelma työvoimapalveluiden järjestämiseksi	64
121 § Kotkan vastaanottokeskuksen henkilökunnan liikkeenluovutus ja siirtosopimuksen hyväksyminen, maahanmuuttajapalvelut, hyvinvoinnin ja terveyden vastuualue	83
122 § Pyyntö nimetä uudet edustajat Kotkan kaupungin monialaiseen ehkäisevän päihdetyön työryhmään	85
- Ehkäisevän päihdetyön uusi opas kunnille ja hyvinvointialueille	89
123 § Kumppanuussopimus Silmut ry	192
- Kumppanuussopimus Silmut ry	194
124 § Museotoimenjohtajan viran vastaanottaminen	196
125 § Vastaus valtuustoaloitteeseen kaupungin vanhan kirjastoauton lahjoittamiseksi Ukrainan koululaisten tueksi	197
126 § Vastaus valtuustoaloitteeseen Kotkan kirjastojen kirjojen poistomyynnin järjestämisestä	199
127 § Muut asiat	201
Oikaisuvaatimusohteet ja valitusosoitus	202

KOKOUSAIKA	Tiistai 22.8.2023 klo 17:00 – 18.22	
KOKOUSPAIKKA	Valtuustosali ryhmäkokousten tiloiksi on varattu kokoushuoneet 5 ja 6	
OSALLISTUJAT Päätöksentekijät	Vilkki Jukka Eerola Lauri Aalto Joy Attenberg Juha Flink Tero Inberg Emmi Järvikangas Noora Klami Arttu-Petteri Nieminen Tesma-Liisa Rasanen Kirsi Salmikivi Pasi Tiilikka Jaani Westman Heidi	puheenjohtaja varapuheenjohtaja jäsen ” ” ” ” ” ” ” ” ” ” ” ”
Muut osallistujat	Holmberg Mia Homanen Kati Lamminaho Pirjo Lanki Tommi Purovaara Tomi Pusila Seija Puro Mervi	kaupunginhallituksen edustaja hyvinvointijohtaja nuorisotoimenjohtaja liikuntajohtaja kulttuurijohtaja johdon assistentti, sihteeri johdon assistentti
Poissa	Spännäri Maija Espo Onni Helynen Neea	controller nuorisovaltuuston edustaja ”
ALLEKIRJOITUKSET	Puheenjohtaja Jukka Vilkki	Sihteeri Seija Pusila
LAILLISUUS JA PÄÄTÖSVALTAISUUS	Todetaan	Pykälät 113-127
PÖYTÄKIRJAN TARKASTUS	Kotkassa 25.8.2023	
Pöytäkirjan tarkastajat	Kirsi Rasanen	Pasi Salmikivi
PÖYTÄKIRJA YLEI- SESTI NÄHTÄVÄNÄ	Yleisessä tietoverkossa: www.kotka.fi/esityslistat 28.8.2023	
	Sihteeri	Seija Pusila

113 § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus

Todettiin.

Ei oikaisuvaatimusohjetta (KuntaL 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä		
-------------------------------	--	--

114 § Pöytäkirjan tarkastajat

Tarkastusvuorossa ovat Kirsi Rasanen ja Pasi Salmikivi
Seuraavana vuorossa ovat Tesma-Liisa Nieminen ja Jaani Tiilikka

Päätös: Pöytäkirjan tarkastajiksi valittiin Kirsi Rasanen ja Pasi Salmikivi.

Ei oikaisuvaatimusohjetta (KuntaL 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä		
-------------------------------	--	--

115 § Käsittelyjärjestys

Hyväksytään listan mukaisena.

Päätös: Kokouksen alussa esittäytyi museotoimenjohtaja Terhi Pietiläinen. Muuten hyväksyttiin listan mukaisena.

Ei oikaisuvaatimusohjetta (KuntaL 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

116 § Vaikuttamistoimielinten pöytäkirjajäljennökset ja viranhaltijapäätökset

Hyla 22.8.2023 § 116

Ikäihmisten neuvosto 01.06.2023
Vammaisneuvosto 08.06.2023

Toimielinten pöytäkirjat ovat katsottavissa Kotkan kaupungin verkkosivuilla, osoitteessa www.kotka.fi/kotkan-kaupunki/paatoksenteko

Hallintosäännön 5. luvun 10 §:n mukaan otto-oikeutta viranhaltijapäätöksistä käyttää kaupunginhallituksen ohella se lautakunta, jonka alaisuuteen ao. viranhaltija kuuluu. Kuntalain 92 § määrittää, mistä päätöksistä lautakunta ei voi käyttää otto-oikeutta.

Hyvinvointilautakunnan alaiset viranhaltijat:

- hyvinvointijohtaja
- kulttuurijohtaja
- kirjastotoimenjohtaja
- liikuntajohtaja
- maahanmuuttajatyön johtaja
- museotoimenjohtaja
- nuorisotoimenjohtaja

Viranhaltijoiden 12.6.2023—21.8.2023 välisenä aikana tekemät viranhaltijapäätökset ovat hallituksen jäsenten katsottavissa Luottamushenkilöportaalissa osoitteessa <http://luottamushenkiloportaaali.kotka.fi>

Esittelijä: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta toteaa, että edellä mainittujen toimielimien pöytäkirjojen ja viranhaltijoiden päätöspöytäkirjojen johdosta ei käytetä kuntalaissa tarkoitettua otto-oikeutta eikä muutoksenhakuoikeutta.

Päätös: Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

Ei oikaisuvaatimusohjetta (KuntaL 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

D/785/14.06.00/2023**117 § Työllisyyden hoidon ajankohtaiset asiat**

Hyla 22.8.2023 § 117

Valmistelija: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen, puh. 040 352 8947
Työllisyyskoordinaattori Eva Virtanen, puh. 040 120 8713

Esittelyteksti: Sopimus yhteisestä toimielimestä julkisten työvoimapalveluiden järjestämiseksi ja suunnitelma työvoimapalveluiden järjestämisestä on suunnitellusti päätöksenteossa, josta erillinen pykälä.

Tyypillisen kausivaihtelun huomioiden työttömyys on pysytellyt Kotkassa pitkälti samalla tasolla kuin vuoden takaiseen verrattuna. Työnhakijoiden kokonaismäärä on vähentynyt, mutta lähinnä työssä olevien työnhakijoiden osalta. Työttömien osuus työvoimasta pysyttelee valtakunnallista keskiarvoa korkeammalla, joka viittaa mm. työttömyyden rakenneongelmien jatkumiseen. Työvoimankysyntä on aikaisempaa hiljaisempaa, joka vastaa myös valtakunnallista kehitystä. Tästä huolimatta osaajapulaa ilmenee edelleen - erityisesti sosiaali- ja terveysalalla. Alueelliset kehitysnäkymät ovat epävarmentuneet.

Esittelijä: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta merkitsee työllisyyden ajankohtaiset asiat tiedoksi.

Päätös: Merkittiin tiedoksi.

Ei valitusosoitusta (KuntaL 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

D/1390/02.02.02/2023**118 § Hyvinvointilautakunnan osavuositarkastus 30.6.2023**

Hyla 22.8.2023 § 118

- Valmistelijat: Nuorisotoimenjohtaja Pirjo Lamminaho, puh. 040 779 0162
Liikuntajohtaja Tomi Lanki, puh. 040 120 8632
Kulttuurijohtaja Tomi Purovaara, puh. 040 668 2747
Hyvinvointijohtaja Kati Homanen, puh. 040 352 8947
Controller Maija Spännäri, puh. 040 352 9082
- Tiivistelmä: Hyvinvointilautakunnan alaisten toimintojen talouden ja toiminnan raportointi tammi-kesäkuulta 2023.
- Esittelyteksti: Kaupunkistrategiaan sisältyviä tavoitteita ja taloutta koskeva osavuositarkastus laaditaan kesäkuun tilanteen pohjalta ja kaupunginvaltuusto velvoittaa lautakuntia toteuttamaan puolivuotisraportointia lautakuntaa sitovien tavoitteiden ja talouden osalta.
- Liitteet: Hyvinvointilautakunnan osavuositarkastus 30.6.23
- Esittelijä: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen
- Ehdotus: Hyvinvointilautakunta päättää merkitä raportin tiedoksi.
- Päätös: Merkittiin tiedoksi.
- Ei oikaisuvaatimusohjetta (Kuntal 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

Hyvinvointilautakunta

Osavuosisikatsaus 30.6.23

HYLA 22.8.2023 § xx

1. Sisällysluettelo

1.	HYVINVOINTILAUTAKUNTA	2
	Hyvinvointi ja terveys	5
	Nuorisotyö	19
	Liikuntapalvelut	31
	Kulttuurin vastuualue	35

1. HYVINVOINTILAUTAKUNTA

Toimielin	HYVINVOINTILAUTAKUNTA
Vastuualueet	Hyvinvointi ja terveys, Nuorisotyö, Liikunta ja Kulttuuri
Vastuuhenkilö	Kaupunginjohtaja
Toiminta-ajatus	Hyvinvointilautakunnan tehtävänä on hyvinvoinnin ja terveyden, nuorisotyön, liikunnan ja kulttuurin palvelujen järjestäminen. Hyvinvointilautakunta huolehtii kunnalle toimialaansa koskevassa erityislainsäädännössä määrättyjen tehtävien suorittamisesta.

TULOSLASKELMA

Talouden toteuma (t. €)	Toteuma 1-6/2023	MTA 2023	Tot vrt MTA %	ENNUSTE 2023	Tot vrt ENN %
HYVINVOINTILAUTAKUNTA (2023)					
Myyntituotot	4 976	6 045	82,3	6 045	82,3
Maksutuotot	283	501	56,5	501	56,5
Tuet ja avustukset	429	1 044	41,1	1 044	41,1
Muut toimintatuotot	208	298	69,8	298	69,8
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0
TOIMINTATUOTOT	5 896	7 887	74,7	7 887	74,7
Henkilöstökulut	-4 639	-9 963	46,6	-9 963	46,6
Palvelujen ostot	-2 411	-3 218	74,9	-3 218	74,9
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-468	-1 080	43,4	-1 080	43,4
Avustukset	-7 255	-11 789	61,5	-11 789	61,5
Muut toimintakulut	-172	-454	37,9	-454	37,9
TOIMINTAKULUT	-14 946	-26 504	56,4	-26 504	56,4
ULK. TOIMINTAKATE	-9 050	-18 616	48,6	-18 616	48,6
Sisäiset tuotot	69	65	106,6	65	106,6
Sisäiset kulut	-6 635	-13 794	48,1	-13 794	48,1
Sisäiset erät	-6 566	-13 729	47,8	-13 729	47,8
TOIMINTAKATE	-15 616	-32 345	48,3	-32 345	48,3

Tasapainotustoimenpiteet ja muutokset vuoden 2023 talousarvioon vahvistettiin kaupunginvaltuustossa toukokuussa 2023.

Hyvinvointilautakunnan arviota toimintatuotoista tarkistettiin liikunnan ja museotoiminnan osalta. Arviota nostettiin yhteensä 120.000,- euroa. Tulkkivälityspalvelujen toiminnan päätyttyä myyntituottojen arviota sen osalta pudotettiin 591.144,- euroa.

Puolivuotisjakson toteumassa tuottokertymä on 5,9 milj. € (MTA 2023 7,9 Milj. €).

Merkittävin osuus syntyy valtion korvauksista vastaanottokeskustoimintaan.

Toimintakulujen tasapainotuksina esitetyistä toimenpiteistä pääosa toteutettiin (mm. henkilöstökulujen karsinta jättämällä määräaikaista tehtäviä täyttämättä, keskeyttämällä rekrytointeja ja talousarviovarausten tarkistuksia rekrytointien alkamisajankohtien siirtyessä pidemmälle kevääseen).

Henkilöstökuluja tarkistettiin myös sekä kevään sopimuskorotusten että sivukuluprosenttien korjausten johdosta, että tulkkivälitystoiminnan päättyessä helmikuussa.

Henkilöstökulujen toteuma (30.6.) on 4,6 milj. euroa, toteuma-% 46,7 MTA2023 varauksesta.

Palvelujen ostojen tasapainotuksissa merkittävä osuus on kotoutumispalveluihin varattujen määrärahojen karsinta. Yhteensä n. 1,2 milj. euroa, mistä tulkkipalvelujen osuus oli n. 970.000,- euroa. Myös hyvinvointialueilta siirtyneiden tehtävien resursoinnista karsittiin.

Palveluiden ostoihin on käytetty puolivuotisjaksolla 2,4 milj. euroa, mikä on lähes 75% budjettivarauksesta. Käyttö on ylittynyt vastaanottokeskustoiminnassa, raskaimmin sosiaali- ja terveystalvelujen ostoissa, toteuma n. 870.000,- euroa. Kustannukset korvataan kunnalle valtion toimesta.

Avustusmäärärahoihin on varattu 11,8 milj. euroa, tästä työmarkkinatuen kuntaosuuden rahoittamiseen 6,8 milj. euroa. Kuntaosuutta on maksettu tammi-kesäkuulta 3,2 milj. euroa. Kulttuurin vastuualueelle varaus on 3,7 milj. euroa ja toteuma n. 2,0 milj. euroa. Maahanmuuttopalveluihin varaus 0,6 milj. euroa, vastaanottokeskustoiminnassa toteuma lähes 1 milj. euroa, mikä korvataan kunnalle valtion toimesta.

Tasapainotustoimenpiteet ja muutokset vuoden 2023 talousarvioon kohdistettiin hyvinvointilautakunnan kaikille vastuualueille mukaan lukien myös toimielimen budjettivarakset. Alla on lueteltu muutosten eurovaikutukset käyttösuunnitelmaan sekä toteuma 30.6.23 vrt. MTA2023.

	MTA23 2023	KS2023 2023	Muutos MTA - KS23	Tot. % vrt. MTA 23	Toteuma 30.6. 2023
HYVINVOINTILAUTAKUNTA (2023)					
TOIMINTATUOTOT	7 887 418	8 338 562	-451 144	74,7	5 895 602
TOIMINTAKULUT	-26 503 842	-27 844 363	1 340 522	56,4	-14 945 706
ULK. TOIMINTAKATE	-18 616 424	-19 505 801	889 378	48,6	-9 050 104
Sisäiset erät	-13 728 981	-13 706 181	-22 800	47,8	-6 565 729
TOIMINTAKATE	-32 345 404	-33 211 982	866 578	48,3	-15 615 833
HYVINVOINTILTK HALLINTO					
TOIMINTAKULUT	-71 863	-75 121	3 258	22,5	-16 140
ULK. TOIMINTAKATE	-71 863	-75 121	3 258	22,5	-16 140
Sisäiset erät	-975	-975	0	55,9	-545
TOIMINTAKATE	-72 838	-76 096	3 258	22,9	-16 685
KULTTUURIN VASTUUALUE					
TOIMINTATUOTOT	1 094 562	1 034 562	60 000	36,6	400 557
TOIMINTAKULUT	-9 559 450	-9 632 297	72 847	46,9	-4 479 235
ULK. TOIMINTAKATE	-8 464 888	-8 597 735	132 847	48,2	-4 078 678
Sisäiset erät	-3 403 881	-3 403 881	0	46,3	-1 575 675
TOIMINTAKATE	-11 868 770	-12 001 616	132 847	47,6	-5 654 353
NUORISOTYÖN YKSIKKÖ					
TOIMINTATUOTOT	117 500	117 500	0	60,1	70 637
TOIMINTAKULUT	-1 225 277	-1 251 434	26 158	44,5	-545 510
ULK. TOIMINTAKATE	-1 107 777	-1 133 934	26 158	42,9	-474 873
Sisäiset erät	-1 201 849	-1 201 849	0	49,3	-591 980
TOIMINTAKATE	-2 309 625	-2 335 783	26 158	46,2	-1 066 853
LIIKUNTAPALVELUIDEN YKSIKKÖ					
TOIMINTATUOTOT	727 500	647 500	80 000	61,3	445 669
TOIMINTAKULUT	-1 348 774	-1 341 930	-6 844	52,7	-710 377
ULK. TOIMINTAKATE	-621 274	-694 430	73 156	42,6	-264 708
Sisäiset erät	-7 040 852	-7 040 852	0	47,5	-3 341 129
TOIMINTAKATE	-7 662 126	-7 735 282	73 156	47,1	-3 605 837
HYVINVOINNIN- JA TERVEYDENHUOLLON VASTUUALUE					
TOIMINTATUOTOT	5 947 856	6 539 000	-591 144	83,7	4 978 738
TOIMINTAKULUT	-14 298 478	-15 543 581	1 245 103	64,3	-9 194 445
ULK. TOIMINTAKATE	-8 350 622	-9 004 581	653 959	50,5	-4 215 707
Sisäiset erät	-2 081 423	-2 058 623	-22 800	50,8	-1 056 398
TOIMINTAKATE	-10 432 045	-11 063 204	631 159	50,5	-5 272 105

Hyvinvointilautakunnan investointibudjetin toteuma 30.6.23 on raportoitu alla olevassa taulukossa. Investointihankkeista toteumaa on kirjattu lähiliikuntapaikkojen osalta.

	Toteuma 01-06/2023	Budjetti 2023	Budjetti2023 jäljellä
INVESTOINNIT/HYVINVOINTILAUKUNTA			
Investointikulut	-56 442	-495 000	-438 558
Investointimenot yht.	-56 442	-495 000	-438 558
Kaikki NETTO yhteensä	-56 442	-495 000	-438 558
601209 Museon kokoelmahallintaohjelma			
Investointikulut		-30 000	-30 000
Investointimenot yht.		-30 000	-30 000
Kaikki NETTO yhteensä		-30 000	-30 000
653034 Lähiliikuntarakentaminen			
Investointikulut	-37 800	-150 000	-112 200
Investointimenot yht.	-37 800	-150 000	-112 200
Kaikki NETTO yhteensä	-37 800	-150 000	-112 200
655610 Keskuskoulun lähiliikuntarakentaminen			
Investointikulut	-18 642		18 642
Investointimenot yht.	-18 642		18 642
Kaikki NETTO yhteensä	-18 642		18 642
655257 Kirjastoauto			
Investointikulut		-250 000	-250 000
Investointimenot yht.		-250 000	-250 000
Kaikki NETTO yhteensä		-250 000	-250 000
655260 Museon vaihtuvien näyttelyiden kalusteet			
Investointikulut		-35 000	-35 000
Investointimenot yht.		-35 000	-35 000
Kaikki NETTO yhteensä		-35 000	-35 000
655478 Tosiaikainen kävijälaskentajärjestelmä			
Investointikulut		-15 000	-15 000
Investointimenot yht.		-15 000	-15 000
Kaikki NETTO yhteensä		-15 000	-15 000
655476 Lajittelevan palautusautomaatin laajennus			
Investointikulut		-15 000	-15 000
Investointimenot yht.		-15 000	-15 000
Kaikki NETTO yhteensä		-15 000	-15 000

Hyvinvointi ja terveys

Toimielin	HYVINVOINTILAUTAKUNTA
Vastuualue	Hyvinvointi ja terveys
Toiminnot	Hyvinvoinnin, terveyden, arjen turvallisuuden ja hyvinvointiliikunnan edistäminen sekä osallisuuden lisääminen. Maahanmuuttajapalveluiden ja työllisyyspalveluiden järjestäminen
Vastuuhenkilö	Hyvinvointijohtaja
Toiminta-ajatus	Edistää kotkalaisten omia hyvinvointivalintoja ja elämänhallintaa tukevia toimintoja ja palveluja, joiden avulla asukkaat itse voivat vaikuttaa aktiivisesti terveyteensä, hyvinvointiinsa ja sosiaaliseen pärjäämiseensä. Edistää väestön terveyttä ja hyvinvointia ja kannustaa ottamaan vastuuta omasta hyvinvoinnista ja terveydestä.

LAUTAKUNTAAN NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

1.Oppiva ja yrittävä Kotka

Koulutuksen, elinikäisen oppimiset ja yrittämisen kaupunki luo elämän edellytyksiä ja kannustaa uudistumaan.

Strateginen tavoite 1.

Elinvoimainen ja yritysmäinen korkeakoulukaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Varmistamme tiiviin yhteistyön yritysten sekä koulutus- ja TKI-toimijoiden kanssa, minkä tavoitteena on - <i>varmistaa osaavan työvoiman saataavuus</i> - <i>luoda Kanta-satamaan yritys- ja startup-keskittymä.</i>	Valmistaudutaan työllisyyspalveluiden siirtoon kunnille järjestämällä säännölliset kaupungin ja yritysten yhteistyötapaamiset, joissa mukana kaupungin työllisyyskoordinaattori.	Tapaamisten lukumäärä	10	Työllisyyskoordinaattori/projektipäällikkö on osallistunut kahteen kaupunginjohtoon ja yrittäjien tapaamiseen. Lisäksi työllisyyskoordinaattori/projektipäällikkö on tavannut useita Cursor Oy:n edustajia eri työryhmissä.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Strateginen: Yhteistyötapaamiset eivät toteudu.	Epätodennäköinen (alle 10 %)	Kohtalaiset: Työllistymistapojen uudistuksen hidastuminen.	Työllisyyskoordinaattorin aktiivinen rooli.	Riski ei tule toteutumaan. Tavoitetaso toteutuu vuoden loppuun mennessä.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Lisäämme vuoropuhelua ja yhteistyötä yritysten kanssa.	Säännölliset tapaamiset yritysten ja Cursorin kanssa.	Tapaamisten lukumäärä	10	Kaksi tapaamista toteutunut ja lisäksi tapaamiset Cursorin kanssa.
		Työllisyysfoorumin järjestäminen	Kaksi kertaa vuodessa	Vuoden ensimmäinen työllisyysfoorumi järjestetty 30.3.

Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Strateginen: Tapaamiset eivät toteudu.	Epätodennäköinen (alle 10 %)	Kohtalaiset: TE 2025 uudistuksen valmistelussa ei huomioida yritysten näkökulmaa.	Työllisyyskoordinaattorin aktiivinen rooli.	Riski ei tule toteutumaan. Tavoitetaso toteutuu vuoden loppuun mennessä.

2. Upean elinympäristön Kotka

Ensiluokkaisen elinympäristön, kulttuurin ja tapahtumien kaupunki saa ihmiset liikkeelle ja hyvälle tuulelle.

Strateginen tavoite 4.

Monimuotoisen asumisen ja laadukkaan elinympäristön kaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme liikunnan ja hyvinvoinnin palveluita.	Kesäkauden piha, puisto ja ulkojumpat	Kävijämäärät	2000	Kesäkuun kävijämäärä on 1711 henkilöä
	VIP-kortit	Jaetut kortit	800	Jaettuja VIP kortteja 322 kpl (30.6.2023),
		Käyttömäärä		VIP-korttien käyttökerrat 01–06/2023 välisenä aikana 1569 kertaa
	Erityisliikuntakortit	Kävijämäärä		177
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Henkilöstön puute.	Epätodennäköinen (alle 10 %)	Kohtalaiset: Kävijämäärät vähentyvät.	Ohjauskertojen vähentäminen. Vastuualueen aktiivinen rooli.	Riski ei tule toteutumaan. Tavoitetaso toteutuu vuoden loppuun mennessä.

Strateginen tavoite 5.

Hyväntuulinen kulttuurin ja tapahtumien kaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Panostamme monipuoliseen ja saavutettavaan kulttuuriin, tapahtumiin ja kulttuurihyvinvointitoimintaan.	Kaikukortin käyttöönoton jalkauttaminen.	Jaettu korttimäärä (lkm)	1000	1026
	Maksuton hyväntuulien messut 2023 tapahtuma	Kävijämäärä	10 000	
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Kaukukortilla ei ole kysyntää.	Epätodennäköinen (alle 10 %)	Kohtalaiset: Kulttuuripalveluiden tarjonta ei saavuta kaikkein heikommassa asemassa olevia.	Vastuuhenkilöiden aktiivinen rooli, tarvittaessa lisämainonta	Riski ei tule toteutumaan. Tavoitetaso on jo toteutunut.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Helpotamme tapahtumien ja kulttuurin tekemistä.	Olemme aktiivisesti mukana järjestämässä erilaisia yhteistilaisuuksia, info-tilaisuuksia ja tapahtumia eri toimijoiden kanssa	Tapahtumien lukumäärä, osallistujien lukumäärä	10 500	5 n. 250
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Tapahtumia ei pystytty järjestämään.	Epätodennäköinen (alle 10 %)	Merkittävät: Kuntalaiset eivät pääse tapahtumiin	Hyvinvoinnin ja terveyden vastualueen aktiivinen rooli tapahtumien järjestämisessä.	Riski ei tule toteutumaan. Tavoitetaso toteutuu vuoden loppuun mennessä.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme tapahtuma- ja kulttuurialan toiminnan sekä tapahtumaliiketoiminnan edellytyksiä.	Hyvän tuulen messut 2023 valmistelu ja toteutus, joilla lisätään hyvinvointia, terveyttä ja arkiturvallisuutta. Tapahtumalla edistetään Kotkan positiivista imagoa sekä pito – ja vetovoiman lisäämistä.	Osallistujamäärä Näytteilleasettajien määrä Palautteiden keräys sähköisellä kävijäkyselyllä sekä lähtöhaastattelulla	10 000 50 1000	Monikanavainen markkinointi on käynnissä ja tulevat toimenpiteet suunniteltu. 80 näytteilleasettajaa. Palautteiden kerääminen toteutetaan Xamk-opinnäyteyöntekijän kanssa yhteistyössä laadukkaasti ja hyvin suunnitellusti.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Tapahtuman järjestelyt eivät onnistu.	Mahdollinen (30 – 60 %)	Kohtalaiset: Hyvinvointia edistävää tapahtumaa ei järjestetä, eikä kuntalaisilla ole mahdollisuutta tutustua Satama Areenaan.	Messujen hyvä ja huolellinen suunnittelu.	Riski ei tule toteutumaan. Tavoitetaso toteutuu osittain jo nyt.

3. Yhteinen Kotka

Yhdessä tekemisen ja hyväntuulisten kohtaamisten kaupunki innostaa toimimaan ja tukee kaikkien hyvinvointia.

Strateginen tavoite 6.

Hyvinvoiva ja osallistuva kotkalainen

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Edistämme liikunnallista elämäntapaa ja terveysliikunnan mahdollisuuksia.	Liikuntatapahtumien järjestäminen kuntalaisille.	Tapahtumien lukumäärä	10	35
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Tapahtumien järjestäminen ei onnistu.	Epätodennäköinen (alle 10 %)	Kohtalaiset: Kuntalaiset eivät voi osallistua ilmaisiin tapahtumiin.	Hyvinvoinnin ja terveyden vastualueen aktiivinen rooli tapahtumien järjestämisessä.	Tavoitetaso on jo toteutunut.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Luomme toimivat työllisyyspalvelut, jotka vastaavat sekä yksilön että elinkeinoelämän tarpeisiin.	TE 2025 uudistuksen valmistelu	Organisoitumismallista päätös	Toukokuu 2023	Päätös tammikuun 23
	Organisoitumismallin yhteistyösopimukset	Sopimukset valmiina	Touko-kesäkuu 2023	Sopimukset valmiina 6/23
	Strategiatyön aloitus	Työllisyysstrategian valmistuminen	Lokakuu 2023	
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Strateginen: Lakivalmistelu ei etene.	Mahdollinen (30 – 60 %)	Merkittävät: Uudistusta ei voi suunnitella, eikä toteuttaa.	Lain voimaantulo.	Lakimuutos tuli voimaan 3/2023

Strateginen tavoite 7.

Hyväntuulinen ja yhteisöllinen ilmapiiri

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Panostamme laadukkaaseen, viihtyisään työympäristöön ja hyvään työilmapiiriin.	Vastuualueella yhteiset toimitilat	Toteutuu	Kyllä/Ei	Kyllä
	Henkilökunnan tyhy ja virkistytymispäivät	Henkilösuunnitelman mukainen toteutus	Kyllä/Ei	Kyllä
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Vastuualueen yhteisöllisyys ei toteudu.	Mahdollinen (30–60 %)	Merkittävät: Työyhteisö ei kehity.	Muutto yhteisiin tiloihin.	Tavoite saavutettu

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Vahvistamme kotkalaista ilmapiiriä - teemme yhdessä ja menestymme.	Hyvän Tuulen messut 2023	Järjestetään	Kyllä/Ei	Messut toteutuvat
	Osallisuussuunnitelman mukainen toiminta	Osallisuussuunnitelman toimenpiteiden toteutus	Kyllä/Ei	Kyllä
	Osallistuva budjetointi	Toteutuminen	Kyllä/Ei	Kyllä
	Hyvinvointitapahtumat	70-vuotiaiden juhlan järjestäminen	Kyllä/Ei	Kyllä
		Markkinat	5 kertaa vuodessa Kevät ja syyskausi ympäri vuoden	Kolme kertaa osallistuttu
	Ryhmäliikunta Kesäliikunta	Järjestetään Järjestetään	Tammi-toukokuu Kesä-elokuu	Kävijämäärä 1224 Kävijämäärä 1711 (kesäkuulta)

	Liikuntaneuvonta	Asiakkaiden määrä	Ympäri vuoden	150
	Erityisliikuntakortit	Itsenäinen kuntoutu- minen	Myönnetty korttimäärä	177
	Vapaaehtoistoimin- nan näkyvyyden li- sääminen	Kokouskerrat		Pasaati 14.2. Yhdistystreffit 4.5. Esteetön Kotka- päivä 17.5. Kotka-päivä 19.5.
	Ikäihmisten neuvos- ton ja vammaisneu- voston kokoukset	10 kokousta vuo- dessa	Kokouskerrat	Ikäihmisten neu- vosto kokoontui viisi kertaa Vammaisneu- vosto kokoontui viisi kertaa
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Tapahtumia ei voida järjestää, eikä osalli- suusohjelman tavoit- teet ja toimenpiteet toteudu.	Epätodennäköinen (alle 10 %)	Kohtalaiset: Asukkaiden mahdol- lisuudet vaikuttaa ja osallistua yhteiskun- taan heikkenevät.	Hyvinvoinnin ja tervey- den vastualueen aktii- vinen rooli tapahtu- mien järjestämisessä.	Riski ei tule to- teutumaan. Ta- voitetasoista osa jo saavutettu ja toteutuu vuoden loppuun men- nessä.

Strateginen tavoite 8.

Kokonaisturvallisuuden kärkikaupunki

Strateginen toimen- pide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Edistämme arjen turvallisuutta.	Kaakkois-Suomen yhteinen turvalli- suussuunnitelman toimenpiteiden to- teuttaminen	Turvallisuussuunni- telman toimenpitei- den toteuttaminen	Kyllä/ei	Ohjelma valmistel- laan Kymenlaakson laajuisena, joka val- mistuu vuoden lop- puun mennessä.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Kaikkia toimenpi- teitä ei voida toteut- taa	Mahdollinen (30– 60 %)	Merkittävät: Kuntalaisten arjen turvallisuus ei to- teudu toivotulla ta- valla.	Vastualueen aktiivi- nen rooli arjen tur- vallisuuden edistä- miseksi.	EPT-koordinaattori vastaa maakunnalli- sesta valmistelupro- sessista

TULOSLASKELMA

Talouden toteuma (t. €)	Toteuma	MTA	Tot vrt MTA	ENNUSTE	Tot vrt ENN
	1-6/2023	2023	%	2023	%
HYVINVOINNIN- JA TERVEYDENHUOLLON VASTUUALUE					
Myyntituotot	4 734	5 333	88,8	5 333	88,8
Maksutuotot	2	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	234	615	38	615	38
Muut toimintatuotot	9	0	0	0	0
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0
TOIMINTATUOTOT	4 979	5 948	83,7	5 948	83,7
Henkilöstökulut	-2 193	-4 724	46,4	-4 724	46,4
Palvelujen ostot	-1 750	-1 325	132,1	-1 325	132,1
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-54	-179	30,2	-179	30,2
Avustukset	-5 145	-7 883	65,3	-7 883	65,3
Muut toimintakulut	-52	-187	27,9	-187	27,9
TOIMINTAKULUT	-9 194	-14 298	64,3	-14 298	64,3
ULK. TOIMINTAKATE	-4 216	-8 351	50,5	-8 351	50,5
Sisäiset tuotot	67	65	103,2	65	103,2
Sisäiset kulut	-1 124	-2 147	52,3	-2 147	52,3
Sisäiset erät	-1 056	-2 081	50,8	-2 081	50,8
TOIMINTAKATE	-5 272	-10 432	50,5	-10 432	50,5

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN VASTUUALUEEN TAMMI-KESÄKUUN SEURANTA

Hyvinvoinnin koordinointi

Hyvinvoinnin koordinoinnissa on tehty laaja-alaista yhteistyötä kaupungin eri yksiköiden, Kymenlaakson hyvinvointialueen, järjestötoimijoiden ja muiden kuntien kanssa sekä lisäksi valtakunnan tasolla mm. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), Etelä-Suomen aluehallintoviraston (AVI), Kuntaliiton ja Terve Kunta -verkon kanssa.

Kotkan kaupungin hyvinvointikertomuksen vuosiraportti vuodelta 2022 valmistui maaliskuun alussa ja se esiteltiin luottamushenkilöille (Hyla 14.3.2023, Kh 27.3.2023, Kv. 11.4.2023, Vammaisneuvosto 11.5.2023). Maaliskuussa valmistui lisäksi vuoden 2022 vuosikatsausjulistte, joka toteutettiin painettuna julisteena, Roll up- sekä nettiversiona. Linkit vuosiraporttiin ja vuosijulistteeseen: [vuosiraportti](#) ja [vuosikatsaus](#).

Hyvinvointityöryhmän, jossa on edustus kaikilta kaupungin toimialoilta, Kymenlaakson hyvinvointialueelta ja kolmannelta sektorilta toiminta jatkui. Hyvinvointityöryhmä osallistui vuosiraportin valmisteluun antaen tietoa toteutetuista toimenpiteistä, joita hyvinvointisuunnitelmassa on sovittu toteutettavaksi sekä toi esiin nostoja vuoden 2022 vuosijulistteeseen.

VIP-kortin käyttäjätilastot raportointiin sovitun mukaisesti hyvinvointilautakuntaan (raportointi 3 x vuodessa). Vuoden 2022 osalta tammikuussa 2023 ja 01–04/2023 osalta toukokuussa 2023.

Kaikukortin avulla edistetään mm. Kotka 2030 kaupunkistrategian tavoitteita, hyvinvoivien ja osaavien lasten ja nuorten kaupunki sekä hyväntuulinen kulttuurin ja tapahtumien kaupunki. Viime vuoden syyskuussa käyttöön otettu kaikukorttitoiminta jatkuu ja kortti on saanut hyvän suosion (kokeiluna vuoden 2023 loppuun). Neuvottelujen kautta uusia Kaikukorttikohteita liittyi alkuvuodesta mukaan toimintaan seuraavasti: Peli-Karhut, FC KTP ja KTP Basket 03/2023 ja HK Titaanit ry 05/2023. Uutena jakajatahona aloitti Kymenlaakson hyvinvointialueen Lastensuojelu, Etelä kahdella eri toimipisteellä. Kaikukortteja rekisteröitiin 01–06/2023 välisenä aikana 554 kpl. Kaikkiaan kortteja rekisteröity 2022–2023 yhteensä 1026 kpl. Kaikukortin jakaja- ja kulttuuritahoille toteutettiin 10.5 verkostotapaaminen Merikeskus Vellamossa. Kaikukorttikokeilun tilanteesta raportointiin Hyvinvointilautakuntaan (Hyla 24.1.2023 ja 13.6.2023).

Alueellisen hyvinvointisuunnitelman 2020–2025 mukainen yhteistyö jatkui suunnitellusti Kymenlaakson hyvinvointialueen ja Kymenlaakson kuntien kanssa hyvinvointisuunnitelman viemiseksi arkeen. Alueellisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen välitavoitteita 2023, suunnitelman mittareita, toteutumisen etenemistä ja tulevaa raportointiaikataulua käytiin yhdessä läpi työryhmissä.

Ikäihmisten neuvosto on Kotkan kaupungin ja sen alueella toimivien eläkeläisjärjestöjen yhteistyöelin, jonka tehtävänä on edistää viranomaisten, vanhusten sekä eläkeläis- ja vanhustyöjärjestöjen yhteistoimintaa sekä edesauttaa ikäihmisten osallistumista ja vaikuttamista kunnalliseen päätöksentekoon. Ikääntymiseen liittyvien ongelmien ennaltaehkäisy on yksi kulmakivi, jonka varaan neuvoston toiminta rakentuu. Ennaltaehkäisyssä painotetaan konkreettisia toimenpiteitä, joilla ikäihmisten jokapäiväistä selviytymistä arjen keskellä yritetään parantaa.

Ikäihmisten neuvosto kokoontui alkuvuoden aikana viisi kertaa. Kokouksissa käsiteltiin esimerkiksi toimintasuunnitelmaa ja suunniteltiin sekä sovittiin käytännön toteutuksia tavoitteiden saavuttamiseksi. Annettiin lausuntoja päätöksenteon tueksi ja toiminnan kehittämiseksi, kuten Kotkan kaupungin asunnottomuusohjelmaluonnoksesta, liikuntapalvelut-yksikön hinnaston päivytyksestä, Timmi-järjestelmän haasteista, esteettömyysasioista ja Kymenlaakson hyvinvointialueen asukastiedotteesta. Ikäihmisten neuvoston kokoonpanossa tapahtui muutoksia, kun sihteeri, puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja vaihtui, mikä toi vaihdoksia myös varsinaisiin jäseniin ja varajäseniin.

Kymenlaakson hyvinvointialueen vanhusneuvosto aloitti toimintansa helmikuussa, jossa on kolme Kotkan ikäihmisten neuvoston edustajaa. Lisäksi Ikäihmisten neuvostosta valittiin edustaja Kotkan liikenneturvallisuustyöryhmään.

Vammaisneuvoston tehtävänä on edistää viranomaisten, vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen yhteistoimintaa kaupungissa, vaikuttaa kaupungin eri toimintojen suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

Vammaisneuvosto tekee aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kaupungin viranomaisille sekä edistää tiedottamista vammaisia henkilöitä koskeissa asioissa. Vammaisneuvosto edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisneuvosto kokoontui ensimmäisen puolen vuoden aikana viisi kertaa.

Kymenlaakson hyvinvointialueen vammaisneuvosto aloitti toimintansa helmikuussa, jossa on kolme edustajaa Kotkan vammaisneuvostosta.

Kotka kaupunki kuuluu Terve Kunta -verkostoon joka on kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen verkosto, jota THL koordinoi. Terve Kunta -verkosto kehittää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintatapoja ja rakenteita Suomessa ja edistää alaa kansainvälisesti osana WHO European Healthy Cities -verkostoa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Kannustin otettiin käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus.

Sähköistä hyvinvointikertomusta ollaan ottamassa käyttöön. Sähköinen hyvinvointikertomus (SHVK) on verkossa toimiva kuntien tiedolla johtamisen työväline. Se tukee hyvinvoinnin näkökulmien kytkemistä kunnan toiminnan ja talouden suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin erityisesti strategisella tasolla. Tähän liittyvä käyttökoulutus järjestettiin kesäkuussa. Koulutuksen jälkeen hyvinvointikoordinaattori aloitti aiemmin luottujen suunnitelmien siirtämisen uudelle sähköiselle alustalle.

Hyvinvointiliikunnan koordinointi, sovellettu liikunta, liikuntaneuvonta, liikunnan ohjaus

Liikuntaneuvonnassa on ollut kolme liikuntaneuvojan vakanssia täytettynä, joista yksi henkilö on vakinainen. Huhtikuun alusta palkattiin kesätyöntekijä liikuntaryhmien ohjaukseen. Kevätkaudella oli 14 liikuntaryhmää,

joissa oli yhteensä 1224 kävijää. Varsinaisten liikuntaryhmien lisäksi Spesialle ja Rannikkopajoille on järjestetty viikoittain liikuntaneuvonnan liikuntaryhmiä. Liikuntaneuvonnan yksilöasiakkaita on ollut 157, käyntikertoja yhteensä 229.

Kesäkuun alussa alkanut kesätoimintana järjestettiin liikuntaryhmiä ympäri kaupunkia, yhteensä 35 erilaista liikuntaryhmää lapsista ikäihmisiin. Kävijämäärä kesäkuun aikana on ollut 1711 henkilöä.

Kesäkuun hyvinvointilautakunta hyväksyi erityisliikuntakortin päivitettyt myöntämisperusteet. Erityisliikuntakortteja on myönnetty tammi-kesäkuun aikana 177 eri henkilölle.

Liikuntatoimen Kuntopolku hankkeen ohjausryhmän, Suomen harrastamisen mallin ohjausryhmän Hyten jäsenenä toimii liikuntakoordinaattori, kuin myös Kohti Työtä ry hallituksen jäsenenä.

Hyvinvointialueen ja kuntien yhteinen liikuntaneuvonnan lähete alustasta on käyty neuvotteluita kevään aikana ja se saataneen käyttöön syksyn aikana.

Koulujen ja esiopetuksen uimakoulutoiminta toteutettiin yhteistyössä opetustoimen ja varhaiskasvatuksen kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden vastualueen liikuntaneuvoja toimi uimaopettajana tammi-toukokuun ajan. Uimakoulukäyntejä oli yhteensä 2069. Esiopetuksessa olevia lapsia kävi uimaopetuksessa 316. Tämän lisäksi koronan aikana jääneitä uimakouluja järjestettiin valtuuston määrittämän lisärahoituksen turvin, nämä uimakoulut järjesti Uimaseura Aquilan uimaopettajat. Kävijämäärä niissä oli 741 oppilasta.

Testausaseman toiminta käynnistyi uudelleen helmikuussa. Asiakkaita alkuvuoden aikana on ollut 113 ja testikertoja testausasemalla on kertynyt 143 kappaletta. Alkuvuoden aikana yhteistyötä jatkettiin eri tahojen kanssa. Liikuntaneuvonnan kanssa yhteistyötä on tehty tapauksissa, joissa on katsottu, että liikuntaneuvonnan asiakas on hyötynyt testausaseman palveluista. Myös XAMK on hyödyntänyt testausasemaa niin opinäytetöissä kuin myös opetustarkoituksessa.

Testausaseman palveluita ovat hyödyntäneet kaiken tasoiset liikkujat vasta-alkajista kansainvälisen tason huippu-urheilijoihin. Kuntotestien osalta testit ovat painottuneet kestävyystestien puolelle ja varsinaiset voimastetit ovat jääneet vähemmälle kysynnälle. Varsinkin alueella asuvat kuntojuoksijat ovat hyödyntäneet testausaseman palveluita hyvin. Palvelujen käyttö ei kuitenkaan ole rajoittunut vain lähialueilla asuviin ihmisiin, vaan testausasemalle tullaan pidemminkin matkan päästä.

Testausasemasta hyötyy myös asiakkaat, joilla on havaittu selvää yllirasittumista ja joissa työkyky on joko kärsinyt tai hetkellisesti menetetty uupumuksesta johtuen. Yllirasitustapausten havaitsemisen lisäksi testausasemalle on ohjautunut asiakkaita, joille lääkäri on suositellut testiä, jolla varmistetaan, että jo aiemmin havaittu yllirasitus on ”parantunut”, ja ihminen on voinut jatkaa liikkumista normaalisti. Testeihin on myös haकेutunut asiakkaita, joilla oletettavasti koronaviruksen aiheuttama tauti on aiheuttanut tilapäistä suorituskyvyn laskua.

Hyvinvointilautakunnan 13.6.2023 § 103 päätöksen mukaisesti Testausaseman hinnastoja yhtenäistetään paikallisille oppilaitoksille sekä urheiluseuroille.

Osallisuus

Kylässä Kotkassa käytiin Tavastilassa n. 20 osallistujan voimin, lisäksi oltiin mukana Hurukselan kyläturvallisuusillassa ja Suuret Niityt -keskustelutilaisuudessa Mussalossa. Kaupunginhallituksen ja kuntalaisten yhteistapaaminen toteutettiin siivoustalkoiden merkeissä, joihin osallistui n. 25 osallistujaa. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisryhmä Valikko -ryhmä edisti vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyö.fi-verkkopalvelun näkyvyyttä 14.2.2023 jalkautumalla Pasaatiin ja 4.5.2023 kauppatorilla järjestettyjen Yhdistystreffien merkeissä. Kaupungin omaa vapaaehtoistoimintaan selvittämään tehtiin keväällä kysely eri hallinnonaloilla, jossa selvitettiin mm. vapaaehtoistoimintamalleja ja mahdollisia tuen tarpeita. Digitukea kehitettiin edelleen verkostomaisesti järjestämällä neljä avointa digikoulutusta Viikarilla viestinnän teemalla. Lisäksi pilotoitiin uutta viiden kokoontumiskerran vapaaehtoisten digitukijoiden koulutusmallia kouluttamalla kirjastolla 16 uutta digitukijaa kevään aikana.

Oppi ikä kaikki -yhteistyöryhmä ja Vapaaehtoistoiminnan kehittämistyöryhmä yhdistyivät Myö ikääntyneet -yhteistyöryhmäksi. Yhdistymisellä haettiin toiminnan järkevöittämistä sekä selkeämpiä tavoitteita ja päämääriä, jotka toteutetaan yhdessä sovitun vuosikellon mukaisesti. Työryhmä aloitti keväällä 2023 kumppanuuspöytä-toimintamallin harjoittelun. Kumppanuuspöytä tarkoittaa lyhyesti monitoimijaisen, verkostomaisen toiminnan kohdentamista suunnitellusti yhteisen päämäärän eteen niin, että jokainen on aktiivinen toimija. Työryhmästä muodostettiin kaksi alaryhmää: vapaaehtoistoiminnan työryhmä ja vanhustenviikon suunnitteluryhmä, jotka kokoontuivat oman teemansa ympärillä. Kokoontumisia oli keväällä yhteensä kuusi.

Osallistuvan budjetoinnin ideoiden 2022 valmistelu ja toteutus on ollut käynnissä kevään 2023 ajan. Mm. Tuurilla Lehmään, maksuttomat yhteysvenevuorot ovat olleet hyvin näkyvä ja suosittu Osbu-idea. Myös lapset ja nuoret ovat päässeet mukaan suunnittelemaan Eskarilaisten luontopolkua ja Meripäiväkonserttia nuorille. Lisäksi Sähköisen osallisuuslupauksen hankinta ja käyttöönotto on tapahtunut keväällä 2023.

Hyväntuulen Messut 2023

Hyväntuulen Messuja on valmisteltu kahden henkilön työpanoksena. Messuassistentin työpanos on saatu velvoitetyöllistämisen kautta. Tapahtumaprojektin ohjausryhmänä on toiminut monialaisesti kaupungin eri osaamisaloja: hyvinvointi- ja terveys, osallisuus, ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö, lastenkulttuuri, kulttuuri- ja tapahtumapalvelut sekä talous.

Hyväntuulen hyvinvointimessut on linjattu olevan messukävijöille maksuton tapahtuma, ja syrjäytymisen ehkäiseminen sekä matala kynnys messuilla on huomioitu useasta eri näkökulmasta, jotta kaikki kotkalaiset pääsevät nauttimaan tästä Kotkan uusimmasta tapahtumaspektaakkelista.

Messutapahtuman budjetti on pysynyt annetuissa raameissa ja kokonaisbudjetti on puolivuositarkastuksen aikaan hieman alle odotetun kulubudjetin.

Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö

Ehkäisevän päihdetyön lain mukainen Kotkan kaupungin ehkäisevän päihdetyön monialainen työryhmä on kokoontunut kaksi kertaa kevään aikana. Työryhmä on tuottanut omat vastauksensa valtuustokauden hyvinvointisuunnitelman vuosiraporttiin.

Kaupunki on ilmoittautunut mukaan AVI:n pilottiin, missä kehitetään kuntalaisten kuulemisjärjestelmää alkoholin anniskelulupaprosessiin. Hyvinvointilautakunta on pyytänyt Kymenlaakson hyvinvointilautakuntaa nimeämään uudet edustajansa kaupungin monialaiseen työryhmään kokouksessaan kesäkuussa. Alueellinen ehkäisevän päihdetyön verkosto on kokoontunut säännöllisesti. Vetovastuusta on sovittu hyvinvointialueen kanssa. Työryhmässä on sovittu, että Kotkan kaupunkistrategiaan kirjattu THL:n päihdetilannekysely toteutetaan ensi kertaa maakunnallisesti lokakuussa 2023.

Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori on osallistunut aktiivisena toimijana sekä alueelliseen ehkäisevän päihdetyön verkostoon, että valtakunnalliseen PAKKA-työn verkostoon. PAKKA-työn verkostossa on kehitetty aktiivisesti THL:n johdolla hyvinvointialueiden ja kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyspintatyötä, rakenteita ja tavoitteita, sekä tulevaa päihdetilannekyselyä.

Lasten ja nuorten ehkäisevä päihdetyöhön tueksi tilattiin opinnäytetyö hyvinvoinnin ja terveyden vastuualueelle. Opinnäytetyössä mallinnettiin Seinäjoen kaupungin ja THL:n yhdessä kehittämä Festaripakka-toimintamalli Kotkan kaupunkiin sopivaksi. Festaripakka nimettiin kotkassa Puistopakaksi. Toimintamallia voidaan myöhemmin hyödyntää esimerkiksi koulujen päättymisjuhlien ja Meripäivien aikaan. Kouluille ja oppilaitoksiin jalkauduttiin kevään aikana pitämään sähkötupakka- ja nuuskainfoja 6.-, 8.- ja 9.-luokkalaisten, sekä Lyseon lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Päihdeinfotunnit käytiin läpi vajaan tuhannen koululaisen ja opiskelijan kanssa Kotkassa. Lisäksi pidettiin päihdeaiheiset huoltajatilaisuudet Helilän ja Keskuskoulun yläluokkien huoltajille.

Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori kokoaa "Kotkan nuoret" työryhmää, jossa pyritään tarttumaan moniammatillisesti ja etupainotteisesti nuorison keskuudesta nouseviin huolta aiheuttaviin ilmiöihin. Koordinaattori jalkautuu liikkuvan nuorisotyön Wauton toimintaan noin kerran kuukaudessa. Koordinaattori on mukana Laurea AMK:n, oikeusministeriön ja Aseman lapset ry:n hankkeissa kehitetyssä koulutusohjelmassa, jossa saadaan valmiuksia tunnistaa ja kehittää palveluja rikollisesti oireileville nuorille.

Ikäihmisten ehkäisevä päihdetyö on kirjattu valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmaan. Kaupungin ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori on käynyt yhdessä osallisuuskordinaattorin kanssa Sini-nauhaliiton valtakunnallisen ikäihmisten päihdetyöhön valmistavan Pilke-ohjaajakoulutuksen. Mukana oli myös hyvinvointialueen miepä-palveluiden työntekijä. Lisäksi koulutuksen on käynyt hyvinvointialueelta kaksi ikäihmisten palveluiden työntekijää ja Kakspy:n työntekijä. Tavoitteena on aloittaa Pilke-ryhmätoiminta Kotkassa vuoden 2023 aikana.

Lisäksi eläkejärjestöjen kautta on lähetetty kohderyhmälle suunnattua tietoa rahapeli-riippuvuuksista, niiden tunnistamisesta, puheeksiotosta ja riippuvuushoidosta Kymenlaakson alueella. Paketti lähti huhtikuussa 2023.

Hyvinvointilautakunta edellytti tammikuussa 2022 kaupungilta toimia asunnottomuuden poistamiseksi. Kotkan kaupungissa on keväällä 2023 valmisteltu kaupungin ensimmäistä asunnottomuusohjelmaa. Mukana on ollut laaja työryhmä kaupungilta, kolmannelta sektorilta, hyvinvointialueelta, sekä valtakunnallisista kattojärjestöistä. Kotkan kaupungin ensimmäinen asunnottomuusohjelma tuodaan päätöksentekoon syksyllä 2023.

Kunnilta ja hyvinvointialueilta edellytetään toimia ja pysyviä rakenteita väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn. Kotkan kaupungin hyvinvointilautakunta vastaa tästä työstä ja lautakunta nimesi ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattorin käytännön vastuutoimijaksi tässä työssä. Koordinaattori on osallistunut valtakunnallisiin työpajoihin ja alueellisiin verkostoihin ja työpajoihin rakenteiden ja työmuodon kehittämiseksi.

Ehkäisevä kriminaalisyö Kotkan kaupungissa on aiemmin toiminut rikosseuraamusasiakkaiden ja heidän läheistensä kanssa työskentelevien verkostona. Verkostoa on laajennettu maakunnalliseksi hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa. Vetovastuusta käydään neuvotteluja hyvinvointialueen kanssa.

Maakunnan ensimmäiset huumaruiskuroskikset ilmestyivät Kotkan puistoihin vuodenvaihteessa puistotoimen ja hyvinvoinnin ja terveyden vastualueen yhteistyönä. Niillä pyritään vaikuttamaan kaupunkilaisten terveysturvallisuuteen.

Kotkan kaupungin ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori on mukana kaupungin liikenneturvallisuustyöryhmässä ja edustaa kaupunkia Kaakkois-Suomen liikenneturvallisuustyöryhmässä. Työryhmässä on aloitettu viime syksynä valmistuneen liikenneturvallisuusohjelman jalkauttaminen, yhtenä painopistealueena on päihteet liikenteessä.

Alueellinen arjen turvallisuuden ohjelma on valmisteilla maakunnassa ja ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori on nimetty koko prosessin vetäjäksi. Kymen Turva toimii prosessin ohjausryhmänä ja ohjelmalla pyritään vastaamaan Kymenlaakson alueellisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteisiin ja toimenpiteisiin, joiden mukaan asukkailla on mahdollisuus elää turvallista elämää terveessä ympäristössä. Työ perustuu syksyllä ja keväällä tuotettuun arjen turvallisuuden tilannekuva-aineistoon. Valmistelutyö tehtiin viranomaistyöryhmässä. Varsinainen turvallisuusohjelmatyö on käynnistynyt toukokuussa 2023 ja tavoitteena on tuottaa valmis ohjelma Kymen Turvalle, sekä päätöksentekoon hyvinvointialueelle ja kuntiin marraskuuhun 2023 mennessä.

Kotkan kaupunki on ollut osatoteuttajana Kakspy ry:n Yhes eteenpäin-hankkeessa, joka sai rahoitusta kansallisen itsemurhien ehkäisyohjelman kokonaisuudesta. Samoin A-klinikkasäätiön ja Kymen Yhteisapelillä -hankkeessa, missä kehitettiin puheeksi oton malleja ja palvelupolkuja haitallisesti rahapelaaville ja heidän läheisilleen koko maakunnan alueella. Molemmat hankkeet päättyivät kesäkuussa 2023.

Kotkan kaupunki toimii ohjausryhmäjäsenenä STEA-rahoitteisissa hankkeissa: Viikari kiikaroi tulevaisuuteen, Kotkan Korttelikotiyhdistys ry, joka ylläpitää ja kehittää Kumppanuustalo Viikarin toimintaa sekä Ikäinstituutin Yhdessä Kotikulmilla-hanke, jossa kehitetään vapaaehtoista talotsempparitointia. Vuoden 2023 alussa uusina hankkeina Kotkassa alkoi Mieli Kotkan seudun mielenterveys ry:n KITT-hanke ikääntyneille sekä Kouvolan Hyvinvointiyhteisöt ry YHVI:n Olka-hanketoiminta, joissa Kotka on myös mukana ohjausryhmissä.

Työllisyyden koordinointi

Työllisyyskoordinaattori on osallistunut laaja-alaiseen yhteistyöhön työllisyydenhoidon kannalta keskeisten toimijoiden kuten TE-toimiston, Hyvinvointialueen, 3. sektorin sekä Kotkan kaupungin eri yksiköiden ja muiden lähialueen kuntien kanssa. Kotkan kaupunki järjesti 30.3.2023 kuntajohdolle, työllisyyden hoidon parissa työskenteleville toimijoille ja sidosryhmille suunnatun työllisyysfoorumin. Työllisyyskoordinaattori oli päävastuussa foorumin järjestämisestä.

Työllisyyden koordinoinnin tavoitteena on ollut lisätä Kotkan kaupungin palkkatukityöllistettyjen määrää, työskentely tietoisuuden lisäämiseksi on aloitettu kertomalla aiheesta esihenkilöinfossa. Työskentely systemaatisempien palkkatukikäytänteiden luomiseksi jatkuu edelleen. Työllisyyskoordinaattori on antanut palkkatuki- ja velvoitetyöllistämisasiossa ohjausta ja neuvontaa kaupungin yksiköille, sekä vastannut tukityöllistymiseen varatun määrärahan seurannasta yhdessä henkilöstöasioiden yksikön kanssa. Aikavälillä 1.1.2023-30.6.2023 Kotkan kaupungin yksiköissä on työskennellyt 32 velvoitetyöllistettyä ja 15 palkkatukityöllistettyä.

Lisäksi työllisyyskoordinaattori käsittelee yhdistysten ja nuorten työllistämisen kuntalisän hakemukset ja vastaa kuntalisien määrärahojen seurannasta. Aikavälillä 1.1.-30.6.2023 nuorten kuntalisää haki seitsemän yhdistystä yhteensä 12 työllistetylle. Nuorten yhdistyksille ja yrityksille suunnattua kuntalisää haki kaksi yritystä ja yksi yhdistys yhteensä viidelle työllistetylle.

TE2024 valmistelu

Työllisyyskoordinaattori keskittyi vuoden 2023 alussa lähinnä TE24-uudistuksen valmisteluun. 1.4.2023 alkaen vakituinen työllisyyskoordinaattori aloitti TE24-projektipäällikkönä ja vastuualueelle palkattiin työllisyyskoordinaattorin sijainen. Työllisyyskoordinaattori on osallistunut edelleen soveltuvien osin TE-palvelut 2024-uudistuksen valmistelutyöhön kuten valmistelun alatyöryhmätyöskentelyyn sekä valtakunnalliseen henkilöstölle suunnattuun muutosvalmennukseen, jonka tavoitteena on ollut tukea sekä kunta- että valtiosektorin yhteistä valmistautumista ja orientoitumista TE-palvelut 2024-uudistukseen.

TE24-projektipäällikön työtä ja uudistuksen valmistelua ohjaa Kotkan työllisyydenhoidon ohjausryhmä, jossa jäseninä ovat kaupunginjohtaja, talousjohtaja, hyvinvointijohtaja, henkilöstöjohtaja, kehitysjohtaja, kaupunginhallituksen puheenjohtaja ja kaupunginvaltuuston puheenjohtaja sekä TE24-projektipäällikkö. Kotkan kaupungin organisaation valmistelua on edistetty nimeämällä vastuuhenkilöt henkilöstö-, ICT-, hankinnat-, toimitilat-, talous- ja viestintä- teemojen alle. Vastuuhenkilöt raportoivat valmistelun etenemisestä TE24-projektipäällikölle ja työllisyydenhoidon ohjausryhmälle.

Etelä-Kymenlaakson kunnat tekivät tammikuun -23 loppuun mennessä valtuustotasoiset päätökset valmistelun jatkamisesta vastuukuntamallilla siten, että Kotkan kaupunki toimii vastuukuntana. TE2024 uudistuksen valmistelussa kevään aikana on laadittu Kotkan kaupungin johdolla yhteistyösopimus Etelä-Kymenlaakson kuntien kesken. Sopimusta valmistelleessa työryhmässä oli edustus kaikista Etelä-Kymenlaakson kunnista ja työryhmä kokoontui viisi kertaa. Kotkan kaupungilta mukana sopimusvalmistelussa olivat kansliapäällikkö, hyvinvointijohtaja ja TE24-projektipäällikkö. Sopimuksen pääkohdat esiteltiin 6.6.23 Etelä-Kymenlaakson kuntien valtuustojen jäsenille ja 12.6.2023 pidettiin kuntajohdon kokous aiheesta. Sopimuksen kanssa saman tahtisesti TE24-projektipäällikkö valmisteli ja laati lain mukaisen Etelä-Kymenlaakson työvoimapalveluiden järjestämissuunnitelman, joka esiteltiin myös pääpiirteissään 6.6.2023 tilaisuudessa.

TE24-valmistelua Etelä-Kymenlaaksossa tukee maaliskuussa 2023 perustettu alueellinen ohjausryhmä, jossa on edustus kaikista Etelä-Kymenlaakson kunnista, hyvinvointialueelta, TE-toimistosta, ELY-keskuksesta sekä Cursor Oy:stä. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimii Kotkan kaupungin hyvinvointijohtaja. Ohjausryhmä kokoontui perustamisensa jälkeen kerran kuukaudessa. Kevään aikana TE24-valmistelussa edistettiin paikallisen ekosysteemin rakentumista perustamalla maaliskuussa 2023 kuusi teemoitettua alatyöryhmää. Työryhmissä puheenjohtajina toimivat eri organisaatioiden edustajat. Työryhmien puheenjohtajille pidettiin kaksi yhteistä tilaisuutta TE24- projektipäällikön vetäminä. Alatyöryhmät kokosivat kevään aikana ensimmäisen tehtäväksiannon mukaisesti TE-toimiston lakisääteisiä palveluita. Alatyöryhmät raportoivat työskentelystään alueelliselle ohjausryhmälle.

Työllisyyskoordinaattori/projektipäällikkö on osallistunut valtakunnallisiin seminaareihin ja tapahtumiin TE2024 uudistuksen tiimoilta, sekä vastannut siitä, että Kotkan kaupungilla on ajankohtainen tieto uudistukseen liittyen. Kotkan kaupunki on osallistunut kahteen Mikko Kesä Oy:n valmennukseen uudistukseen liittyen ja työllisyyskoordinaattori/projektipäällikkö on ollut yhtenä osallistujana valmennuksissa. Uudistuksen valmistelussa on tehty tiivistä seudullista yhteistyötä Kaakkois-Suomessa ja myös Porvoon suuntaan.

Maahanmuuttajapalvelut

Kotkan maahanmuuttajapalveluihin kuuluvat kotoutumisen koordinointi, seudulliset palvelut, kotoutumisen alkuvaiheen palvelut, Kotkan tulkikeskus (28.2.2023 saakka), Kotkan ryhmäkoti ja Kotkan vastaanottokeskus.

Kotoutumisen koordinointi vastaa maahanmuuton hallinnosta kaupungissa ja hakee lakisääteiset kuntakorvaukset. Lisäksi kotoutumisen koordinointi tarjoaa sosiaaliohjausta maahanmuuttajille maahanmuuttoprosessin eri vaiheissa ja tekee yhteistyötä kolmannen sektorin ja vapaaehtoisten kanssa.

Sosiaaliohjauksen avulla tuettiin asiakkaita venäjän kielellä sosiaalietuuksien hakemisessa, haastavissa perhetilanteissa ja oman elämänhallinnassa ja ohjattiin kunnan tai muiden viranomaisen palveluihin. Asiakkaiden kotoutumisen edistämiseen liittyi tiivis yhteistyö mm. KELAn ja TE-toimiston kanssa. Sosiaaliohjaajan asiakastapaamisia ajalla 1.1–30.6.2023 oli 347.

Kotkan kaupungin ja Kotka-Kymin seurakunnan yhteisen maahanmuuttajatyö painottui vapaaehtoistyöhön ja sen koordinointiin sekä yhteistyöhön kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. "Ukrainalaisten yhdistys Kotkassa" ry:n kanssa oli paljon yhteistyötä. Kotka-Kymin seurakunnassa järjestettiin piispantarkastus helmikuussa 2023. Piispa seurueineen tutustui Kotkan kaupungin maahanmuuttajatyöhön, kotoutumisen edistämiseen sekä Kotkassa asuviin ukrainalaisiin perheisiin. Toimiva yhteistyö kaupungin ja seurakunnan välillä sai erityisesti kiitosta.

"Rasisminvastainen viikko" tapahtuma oli maaliskuussa, jolloin Vellamossa järjestettiin "Open Mic" konsertti ja Suomen Pakolaisavun kanssa yhteistyössä toteutettiin valokuvänäyttely Karhulan seurakuntakeskuksessa. Keskustelua rasismista, ennakkoluuloista ja niiden käsittelemisestä pyrittiin lisäämään.

Maahanmuuttajien ohjaus ja neuvontapalvelu Moona tarjoaa matalalla kynnyksellä tietoa, neuvontaa ja ohjausta Etelä-Kymenlaakson kunnissa asuville maahanmuuttajille sekä viranomaisille ja muille toimijoille. TE-Min valtionavustus sai jatkoa Moonan palvelujen kehittämistä yhteistyössä Kouvolan kaupungin kanssa. Moonan palveluneuvontaa tarjottiin kerran viikossa Kotkansaarella, Monikulttuurisen toimintakeskus Myllyn tiloissa sekä Haminassa kahtena iltapäivänä Haminan Ohjaamon ja Rodnik ry:n tiloissa. Virolahdella Moonan palveluneuvojat antoivat neuvontaa kotoutumiskurssin ja suomen kielen kurssin yhteydessä. Haminan ja Kotkan vastaanottokeskusten kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä antamalla ukrainalaisille ohjausta ja neuvontaa sekä osallistumalla vastaanottokeskusten järjestämiin tiedotustilaisuuksiin kotikunnan hakemisesta. Moonan palveluita esiteltiin myös Ekamin kotoutumiskoulutuksissa. Asiakastapaamisia – ja neuvontatilanteita oli 821 kertaa Moonassa ajalla 1.1.-30.6.2023.

Seudullinen koordinaattori työskenteli alueen kuntien ja XAMK ammattikorkeakoulun kanssa kotoutumiseen ja kansainvälistymiseen liittyen. Etelä-Kymenlaakson seudullinen kotouttamisohjelma laadittiin vuosille 2022–2026. Kotkan kaupunki järjesti tiedotustilaisuuden kaupungin palveluista 11.5.2023 Vellamossa venäjän ja englannin kielillä. Tilaisuuteen osallistui yli 60 Kotkaan muualta muuttanutta asukasta.

Kotoutumisen alkuvaiheen palvelut siirtyivät Kymsotelta Kotkan kaupungin maahanmuuttajapalveluihin 1.1.2023 alkaen hyvinvointialueuudistuksen takia. Kotoutumisen edistämisen alkuvaiheen palvelut kohdistuvat kiintiöpakolaisiin sekä Haminan ja Kotkan vastaanottokeskuksista sekä alaikäisyksikoista kuntaan siirtyviin asiakkaisiin. Maaliskuun alusta on palveltu myös ukrainalaisia tilapäistä suojelua saavia asiakkaita, jotka ovat saaneet kotikunnan Kotkasta. Asiakkaita ohjataan suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisessa, Kela asioinneissa, TE-toimiston palveluissa sekä arkisissa asumisen ja elämisen asioissa. Yhteistyötä on mm. koulun, varhaiskasvatuksen, järjestöjen, seurakunnan ja poliisin sekä Kymenlaakson hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa.

Kotoutumisen alkuvaiheen asiakkaina oli kesäkuun lopussa 140 henkilöä, joista 94 aikuista ja 46 lasta. Heistä ukrainalaisia oli 61. Kotkan Kotoutumisen alkuvaiheen palveluihin on tullut tänä vuonna 71 uutta asiakasta. Kotkasta on muuttanut muille paikkakunnille viisi asiakasta. Kotoutumisaika on loppunut 27 asiakkaalta.

Kotkan ryhmäkoti on ympärivuorokautinen asumisyksikkö, joka on tarkoitettu alaikäisille, ilman huoltajaa maahan tulleille turvapaikanhakijoille sekä tilapäistä suojelua saaneille alaikäisille, jotka ovat ilman huoltajia Suomessa. Ryhmäkoti aloitti 21-paikkaisena vuoden 2023 alusta. Entisen Kotkan hybridiyksikön toiminta jatkautui 1.1.2023, koska oleskeluluvan saaneiden alaikäisten ilman huoltajaa Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden asumisen järjestämisvastuu siirtyi lainsäädäntömuutoksen perusteella 1.1.2023 alkaen Kymenlaakson hyvinvointialueelle.

Majoitusvuorokaudet ajalta 1.1-30.6.2023

Paikkaluku	Keskusmajoitetut turvapaikanhakija ja tilapäistä suojelua saavien asiakkaiden majoitusvuorokaudet	Keskimääräinen asiakasmäärä/vrk	Käyttöaste	Yksityismajoitetut
21-paikkaa	3802	21	keskimäärin 100%	640

Kotkan ryhmäkodissa asuvat nuoret, joilla turvapaikkaprosessi on vielä meneillään tai tilapäistä suojelua saavat asiakkaat. Perustehtävänä ryhmäkodissa on lapsen iän ja kehityksen mukainen hoito ja kasvatus sekä kotouttaminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Maahan saapuessaan ryhmäkodin asiakkaat aloittivat välittömästi suomen kielen kurssin seurakunnan järjestämässä kielikerhossa. Koulupaikan saaminen kesti noin 1–2 kuukautta. Osa nuorista kävi valmentavaa (VALU) luokkaa Langinkosken koulussa ja yli 16-vuotiaat nuoret opiskelivat Lyseon Lukion aikuislukion perusopetuksessa.

Yksityismajoituksessa asuvat lapset ja nuoret majoittuvat sukulaisten tai tuttavien luokse. Vuoden 2023 alussa yksityismajoituksessa olevien määrä väheni neljäsosaan edellisestä vuodesta. Osa heistä palasi vuoden aikana kotimaahan tai toiseen maahan, jossa heillä muita sukulaisia. Yksityismajoituksessa ajalla 1.3-30.6.2023 oli keskimäärin neljä asiakasta/vrk.

Tilapäistä suojelua saaneilla oli mahdollisuus hakea kotikuntamerkintää, mikäli yhdenmittaista oleskelua oli Suomessa vuoden verran. Kotikuntamerkinnän saatuaan ryhmäkodissa asuvien alaikäisten nuorten oli muuttettava perheryhmäkotiin. Tämä siirtyä on toteutunut maltillisesti.

Maahanmuuttovirasto korvaa Kotkan ryhmäkodin kustannukset täysimääräisesti.

Kotkan vastaanottokeskuksen tehtävänä on majoittaa Suomeen tulevia turvapaikanhakijaperheitä ja aikuisia turvapaikanhakijoita sekä tilapäistä suojelua hakevia ja saavia asiakkaita. Heille tarjotaan lakisääteiset peruspalvelut. Vastaanottokeskus tekee yhteistyötä myös Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa.

Kotkan Vastaanottokeskuksen toiminta pysyi tasaisena ja asiakasmäärät olivat pysyneet vakaina. Venäjän hyökkäys Ukrainaan jatkui koko kevään ajan ja tilapäisen suojelun sekä turvapaikan hakijoiden hakemukset olivat nousussa koko Suomen alueella. Vastaanottokeskuksen paikkaluku oli 600 asiakaspaikkaa. Uusia asiakkaita vastaanottokeskukseen ei oltu otettu enää 2.6.2023 jälkeen vastaanottokeskuksen lakkauttamisen vuoksi. Asiakkuuteen on voinut tulla ainoastaan lähisukulaisia. Vastaanottokeskuksen käyttöaste oli kevään aikana suurimmillaan 97 % ja laski kesäkuun loppuun mennessä 77 %. Majoitusvuorokausia vastaanottokeskuksen hallinnoimissa asunnoissa on ollut ajalla 1.1-30.6.2023 yhteensä 99419. Keskuksessa on ollut majoittuneena keskimäärin 553 asiakasta vuorokautta kohden. Yksityismajoittuneita asiakkaita (vastaanottokeskuksen palveluita saava asiakas, joka asuu muualla kuin vastaanottokeskuksen hallinnoimassa asunnossa) on ollut majoitusvuorokausia 13529. Yksityismajoituksessa asiakkaita on ollut noin 75 henkilöä vuorokautta kohden. Kotkan vastaanottokeskuksella oli lisäksi hätämajoitustila 120 henkilölle. Maahanmuuttoviraston toimeksiannolla Koivulan hätämajoitusyksikkö suljettiin 31.3.2023.

Maahanmuuttovirasto kilpailutti keväällä 2023 vastaanottokeskuspalvelut Kymenlaakson alueella, kaupunki ei osallistunut kilpailutukseen. Maahanmuuttovirasto irtisanoi sopimuksen kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottopalveluista Kotkan kaupungin kanssa 1.6.2023.

Tilapäistä suojelua saaneilla aikuisilla on ollut mahdollisuus hakea kotikuntamerkintää ja hakea oma asunto kunnasta Kelan tukemana sekä päästä kunnan palvelujen piiriin. Kotikuntaa hakeneiden määrä on ollut vähäisempää kuin mitä oli odotettu. Kuntaan muuttoinfot ovat järjestetty Vastaanottokeskuksesta suunnitellusti ja säännöllisesti.

Kotkan tulkkikeskus tuotti tulkkaus- ja käännöspalveluita Kotkan kaupungille, Kouvolan kaupungille, Haminan kaupungille, Pyhtään kunnalle, Miehikkälän kunnalle ja Virolahden kunnalle. Tulkkaus- ja käännöspalveluita tarvittiin muun muassa erityyppisissä asioimistilanteissa henkilön terveyteen, oleskeluun, sosiaaliturvaan ym. asioihin liittyen.

Kymsoten osalta tulkkikeskustoiminnasta Kymenlaakson alueella tehty yhteistyösopimus päättyi 31.12.2022 ja Kymenlaakson kuntien osalta 28.2.2023.

Valtuuston päätöksellä Kotkan kaupunki siirsi 1.3.2023 tulkkivälityskeskuksen harjoittaman tulkkaus- ja käännöspalvelujensa liiketoiminnan Monetra Oulu Oy:lle. Liikkeenluovutus yhdisti Kotkan, Oulun, Jyväskylän, Tampereen, Turun ja Lahden seudun tulkkaus- ja käännöspalvelujen tuotannon.

TILASTOT 1.1.-21.2.2023

10 suosituinta kieltä: venäjä, arabia, somali, ukraina, dari, pashtu, kinjaruanda, englanti, kurmantsi ja turkki

Avustukset

Hyvinvoinnin ja terveyden vastuualueelta haettavien vuoden 2023 toiminta-avustusten haku oli 1.1. – 31.3.2023 Timmi-järjestelmässä. Hyvinvointilautakunta myönsi 18.4. kokouksessaan avustuksia sosiaali- ja terveysalalla toimiville järjestöille 42 700 €, vanhusten virkistystoimintaan 7 000 €, ehkäisevään päihdetyöhön 1 250 € ja Kotkassa toimiville veteraaniyhdistyksille 17 900 €. Yhteensä vuosiavustuksiin tuli 51 hakemusta.

Syrjäytymisen ehkäisyyn osoitetuista jäämistövaroista on myönnetty ja maksettu 1.1.–30.6.2023 avustuksia 12 991,70 € ja vanhustenhuoltoon osoitetuista jäämistövaroista yhdistysten tilavuokriin ja virkistystoimintaan yhteensä 37 551 €.

Kotoutumisen tukemisen 5 001–20 000 euron avustusten hakuaika oli 1.1. – 31.1.2023. Kotoutumisen tukemisen avustuksia myönnettiin alkuvuodesta eri järjestöille, yhteisöille, työryhmille ja urheiluseuroille edistämään kotoutumista ja asettautumista Kotkaan. Avustuksia on myönnetty ajalla 1.1–30.6.2023 yhteensä 53 086 €.

Nuorisotyö

Toimielin	HYVINVOINTILAUTAKUNTA
Vastuualue	Nuorisotyö
Toiminnot	Nuoriso- ja yhteisöpalvelut
Vastuuhenkilö	Nuorisotoimenjohtaja
Toiminta-ajatus	Nuorisotyö toimii lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistajana. Nuorisotyö tukee kansalaistoimintaa ja rakentaa yhteisöllisyyttä. Nuorityö vahvistaa monitoimijasta yhteistyötä aloitteellisella ja aktiivisella työotteella kotkalaisten, erityisesti nuorten hyvinvoinnin ja onnellisen elämän edistämiseksi. Nuorisotyö seisoo sanojensa takana ja edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, kulttuurien moninaisuutta ja kestävä kehitystä. Nuorisotyö on rohkea uudistaja ja kokeilija, utelias uusille ihmisille, asioille ja ilmiöille.

LAUTAKUNTAAN NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

1.Oppiva ja yrittävä Kotka

Koulutuksen, elinikäisen oppimiset ja yrittämisen kaupunki luo elämän edellytyksiä ja kannustaa uudistumaan.

Strateginen tavoite 1.

Elinvoimainen ja yritysmäinen korkeakoulukaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Varmistamme tiiviin yhteistyön yritysten sekä koulutus- ja TKI-toimijoiden kanssa, minkä tavoitteena on • <i>varmistaa osaavan työvoiman saatavuus</i> • <i>luoda Kantasatamaan yritys- ja startup-keskitymä.</i>	Tarjoamme opiskelijoille työssäoppimis- ja harjoittelupaikkoja sekä opinnäytetyöaiheita	harjoittelupaikat; opiskelijoiden ja harjoittelijoiden määrä	5 henkilöä	Yhteensä 5 henkilöä <u>Nuorisotila Kulmalla</u> toteutui nuoriso- ja yhteisöohjaaja opiskelijan harjoittelu 16.1. - 24.2.2023. <u>Mopopajalla</u> toteutettiin yhden nuoren työssäoppimisjakso 27.2 - 19.5.2023. <u>Welhossa</u> 1 opiskelija <u>Ohjaamolla</u> on ollut työkokeilija ajalla 6.3.-6.4.2023 ja sosionomiopiskelija harjoittelua ajalla 11.4.-26.5.2023.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Opiskelijat eivät ole kiinnostuneita eivätkä hakeudu harjoittelupaikkoihin.	Harvinainen (10 – 30 %)	Kohtalaiset: Opiskelijat eivät saa tarvittavaa työssäoppimis- tai harjoittelupaikkaa, opinnot viivästyvät.	Tiivis yhteistyö ja tiedon kulku oppilaitoksiin.	Tiivis yhteistyö ja tiedon kulku oppilaitoksiin on toteutunut

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Lisäämme vuoropuhelua ja yhteistyötä yritysten kanssa.	Ohjaamo rekrytointitoiminta	järjestetyt tapahtumat	2 tapahtumaa	2 tapahtumaa Ohjaamo on järjestänyt yhdessä Te-toimiston kanssa Työhaun pikatreffit 29.3.2023 ja 31.5.2023.

Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Vuoropuhelu ja yhteistyö epäonnistuu.	Harvinainen (10 - 30 %)	Kohtalaiset: Tapah- tuvia ei järjestetä, rekrytoinnin edistä- mistä ei tapahdu.	Toimiva yhteyden- pito.	Toimiva yhteyden- pito on toteutunut

Strateginen toimen- pide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Varmistamme yrittä- jyyskasvatuksen to- teutumisen kaikilla koulutustasoilla.	kesätyöyrittäjä	määrä	5	4 aloittanut kesä- työyrittäjää (kelpoisia hakijoita 6, joista kaikki eivät halunneet kesäyri- tystä esim. saatuaan muun kesätyön)
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Taloudellinen: Va- rattu määräraha jää käyttämättä.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Kohtalaiset: Nuorten kesätyöyritykset ei- vät toteudu.	Ajoissa aloitettu markkinointi asiasta nuorille.	Markkinointi on to- teutunut suunnitel- man mukaan

Strateginen tavoite 2.

Hyvinvoivien ja osaavien lasten ja nuorten kaupunki

Strateginen toimen- pide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Tarjoamme laadu- kasta varhaiskasva- tusta, perusopetusta ja toisen asteen kou- lutusta ja terveet, in- nostavat oppimisympä- ristöt.	nonformaali oppi- misympäristö ver- kossa	digitaalinen nuori- sotyö työmuotona	kaikki nuorisotilat	Osallistettu nuoria digitaalisissa alus- toissa mm. seksi- ja liikenneturvallisuus teemaviikoilla. (kahootit, snapchat, instagram)
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Digi- taaliin työmuoto ei toteudu.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Kohtalaiset: Nuoret eivät pääse digitaali- sen toiminnan pa- riin.	Toimivien tietoliik- kenneyhteyksien varmistaminen.	Toimivat tietoliiken- neyhteydet on var- mistettu

Strateginen toimen- pide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme lasten ja nuorten osallisuutta, yhtenäisyyttä ja tasa-arvoa edistäviä toimintatapoja ja ra- kenteita vahvista- malla dialogista toi- mintakulttuuria.	Nuorisovaltuuston toiminta	säännölliset kokouk- set Tapahtumat, tilai- suudet	kokoukset 1 krt/kk (kesätauko heinä- kuu) 2	Nuorisovaltuustolla 5 epävirallista ko- kousta 1 Nuvan ja kh:n yhtei- nen tilaisuus 27.4
	Lasten vaikuttamis- toiminta,	Toiminnan käynnis- täminen	Käynnistetty	Lasten vaikuttamis- päivä 17.4. teams to- teutus suunnattu 1-6 lk, mukana 9 koulua ja yhteensä noin 90 oppilasta
	Alueellista matalan kynnyksen toimin- nallista osallisuutta	Nuorten osallistami- nen toiminnan suun- nittelun ja toteu- tukseen – kysely nuorille toteutumi- sesta	Nuoret osallistuvat ja heillä on osallisu- uden tunne	Tammi-helmikuussa tehty koululaiskysely harrastustoiveista (Harrastamisen suo- men malli)

	Osallistuminen kaupungin osbuun	Nuorten omien osbutilaisuuksien määrä	4	Talokokoukset (nuorisotilat) Mopopaja toiminta on tulos nuorten osallisuudesta. Liikkuva nuorisotyön toimintaa toteutetaan nuorten osallisuuden kautta. Osbu esittelyä ja ehdotusten jättämisen markkinointi tilaisuuksia
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Tapahtumia ja toimintaa ei voida järjestää, eikä tavoitteet ja toimenpiteet toteudu.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Merkittävät: Mahdollisuudet vaikuttaa ja osallistua yhteiskuntaan heikkenevät	Riittävä resurssointi osallisuustoiminnan tukemiseksi.	Nuorisotyön yksikön henkilöstöllä toteutetaan

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Edistämme osallistumista harrastuksiin, liikuntaan ja kulttuuriin.	Kerhotoiminta ja pienryhmätoiminta	Toiminnan järjestäminen	2 kerhoa	3 kerhoa 1) pelitoiminta yhteistyössä Kotkan kaupunginkirjaston kanssa. Avoin lauta- ja korttipeli-toiminta, Fifa turnaukset, 2) tyttökerho 3) viikoittainen kuntosaliryhmä
	Harrastamisen Suomen mallin toiminta	Paikallisen toimintamallin luominen kuntaan	Malli valmis	Harrastamisen Suomen mallin toimintaan osallistui luvunvuonna 22-23 498 lasta, 31 kerhoon. Kotkan mallia on suunniteltu ja sen mukainen toiminta aloitetaan syksyllä.
	Retket	Retkien toteutuminen	5 retkeä	9 retkeä Toteutettu; laskettelukeskus Himokselle 28.2 seutukunnallisena yhteistyönä, luontoretki Räskiin, apuohjaaja-toiminnan retket Niinlahteen ja Linnanmäelle. Telttawelho yön yli telttaretki, piknikretket (3) Katariinanniemeen, skeittihallin avajaisiin osallistuminen
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Kerhotoiminnan ja tapahtumien järjestäminen ei onnistu.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Merkittävät: Lapset ja nuoret eivät pääse harrastustoimintaan eivätkä he pääse osallistumaan tapahtumiin.	Riittävä resurssointi toimintaan.	Nuorisotyön yksikön henkilöstöllä toteutetaan

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Panostamme lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin, varhaiseen tukeen ja puuttumiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn.	Avoin nuorisotilatoiminta	Toiminnan järjestäminen	3 nuorisotilaa Toiminta toteutuu	Avoin nuorisotilatoiminta toteutettu mahdollisimman laajasti 3 iltaa/vkossa, lisäksi bonuspäiviä sekä toteutettu nuorten toiveita aukioloaikojen suhteen. Kesän päiväleirit ja ilmainen ruokailu

	Liikkuva nuorisotyö	Työmuodon jatko turvattu		lasten käyntikerrat yhteensä 869 Liikkuvan nuorisotyön työmuoto on turvattu (työntekijäresurssit, auto, toimintakulut) Huoltajayhteistyö vahvaa ja ennaltaehkäisevää. Ryhmätyöt, tukioppilastoiminta, liikenne ja seksuaalisuus teemapäivät. Lumikemu tapah-tuma, perhepäivä-verkoston kevät päi-vät. Yläkouluikäisille suunnattuja harras-tekerhoja luku-vuonna 22-23 7 kap-paletta, lajikokeiluja kahdella yläkoululla Ohjaamalla palve-luohjauksessa (yksi-lökäynnillä) käynyt 571 nuorta.
	Kouluyhteistyö	Toimiva yhteistyö koulujen kanssa	Yläkoulut	
	Palveluohjaus (Ohjaamo)	Palveluohjaukseen osallistuneiden asiakkaiden määrä	600 henkilöä	
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Toimintaa ei voida toteuttaa suunnitelmien mukaan.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Merkittävät: Lapset ja nuoret eivät saa tukea eikä heille järjestetä toimintaa.	Riittävä resurssointi toimintaan.	Nuorisotyön yksikön henkilöstöllä toteutetaan sekä Ohjaamon verkostotoimijoiden kanssa

2. Upean elinympäristön Kotka

Ensiluokkaisen elinympäristön, kulttuurin ja tapahtumien kaupunki saa ihmiset liikkeelle ja hyvälle tuulelle.

Strateginen tavoite 3.

Pohjan puistopääkaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Vahvistamme puistokaupunkiprofiilia ja hyödynnämme kansallisen kaupunkipuiston ja kestävän matkailun mahdollisuudet.	Nuorisoleirialueiden tarjoaminen retki- ja leiritoimintaan	leirialueiden käyttöaste	Luovi 70% Lintukoto 50% Niinlahti 30% Santaranta (kesäkausi)25%	Omaa leiri- ja retki-toimintaa lisätty; telttaretki Niinlahdessa uutena toimintona. Prosenttitoteuma lasketaan koko vuodesta
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Leirialueita ei käytetä.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Kohtalaiset: Asiakkailta jää luontokokemus saamatta ja leirialueet rapistuvat.	Rakennusten ja alueiden kunnosta huolehtiminen.	Rakennusten ja alueiden kunnosta on huolehdittu resurssien mahdollistamalla tasolla

--	--	--	--	--

Strateginen tavoite 4.**Monimuotoisen asumisen ja laadukkaan elinympäristön kaupunki**

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Edistämme etätöön ja monipaikkaisuuden edellytyksiä (digitaaliset yhteydet, yhteisöt, tilat).	Liikkuvan nuorisotyön palvelut syrjäseutu ja palvelujen katvealueilla	Palvelun tarjonta	3 iltaa viikossa ympäri vuoden (kesätauko heinäkuu)	Wauto liikkinut vähintään kolmena iltana viikossa. Wauto liikkuu nuorten kutsujen mukaan, jos kutsuja ei tule, työtä tehdään etsivällä otteella. Toiminta on kaikille avointa. Wauto mahdollistaa työskentelyn kuntien raja-alueilla ja nuorisotyöllisillä katvealueilla. Lisäksi osallistumisia eri yhteisöiden tapahtumiin. Alkuvuoden aikana kohdattu Wautolla 1559 nuorta + tapahtumissa 300
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Toimintaa ei järjestetä.	Mahdollinen (30 - 60 %),	Merkittävät: Lapilta ja nuorilta jää palvelu saamatta.	Resurssien turvaaminen (ajoneuvo).	Resurssit on turvattu (henkilöstö, ajoneuvo, toimintaratat)

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme liikunnan ja hyvinvoinnin palveluita.	Skeittihallin toiminta	Toiminnan käynnistäminen	Käynnistetty	Skeittihalli avattiin 13.2.2023. Toimintailtoja oli kolme viikkoa kohden ja yhteistyössä Kotka Skate ry:n kanssa halli oli avoinna käyttäjille myös viikonloppuisin (la, su).
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Skeittihalli ei valmistu.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Kohtalaiset: Skeittihalli ei ole harrastajien käytössä.	Resurssien turvaaminen rakentamisen loppuunsaattamiseksi ja toiminnan käynnistämiseksi.	Resurssit on turvattu, rakentamisen viimeistely on meneillään

Strateginen tavoite 5.

Hyväntuulinen kulttuurin ja tapahtumien kaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Panostamme monipuoliseen ja saavutettavaan kulttuuriin, tapahtumiin ja kulttuurihyvinvointitoimintaan.	Tarjotaan nuorille musiikin harrastajille harjoitustiloja (bändikämpät)	Bändikämppien käyttöaste (14 käämpää)	käyttöaste 100%	käyttöaste 100%
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Bänditiloja ei ole tarjolla.	Harvinainen (10 - 30 %)	Kohtalaiset: bändien harjoittelu estyy tai vaikeutuu.	Toimiva organisointi.	Toimiva organisointi toteutunut

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Helpotamme tapahtumien ja kulttuurin tekemistä.	Haettavat projektivastukset, Tilojen tarjoaminen ja laitteiden lainaus Nuorten tukeminen tapahtumatuotannossa	Budjettiin varattu avustusmääräraha myönnetty Asiakaspalautteet Nuorten omat tapahtumat ja projektit	100% Tyytyväiset asiakkaat selkeänä enemmistönä 2 tapahtumaa/ projektia	111% 2 1) Projektiraha tanssillinen ryhmä Fione 2) Mopotapahtuma
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Taloudellinen: Varatut määrärahat jäävät käyttämättä.	Harvinainen (10 – 30 %)	Merkittävät: Toimintaa ei voida järjestää.	Tehokas tiedottaminen.	Tiedottaminen toteutunut

3. Yhteinen Kotka

Yhdessä tekemisen ja hyväntuulisten kohtaamisten kaupunki innostaa toimimaan ja tukee kaikkien hyvinvointia.

Strateginen tavoite 6.

Hyvinvoiva ja osallistuva kotkalainen

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme osallisuutta lisääviä käytäntöjä yhteistyössä 3. sektorin ja muiden toimijoiden kanssa	3.sektorin toimijoiden tukeminen tarjoamalla toimintaan tiloja (kierrätys-, taide-, kutomo-, harrastetoiminta)	Tilat käytössä	Aktiivinen toiminta tiloissa	Nuorisotila Kulman, yhteisöotalo Messin ja nuorisotila Messin tiloja on tarjottu käyttöön 3.sektorin toimijoille. Toivo Pekkasen koulun tiloissa toimivat Nuorisoteatteri, Kanvaasi, Kutomo, ja Kotkan kierrätyspaja. Ympäristöotalossa toimii Kotkan Pienoisähkö- autokerho, Satamakadulla toimivat Kotkan kierrätys -ja avustus ry sekä pyöräpaja
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Tiloja ei ole tarjolla.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Merkittävät: Toiminta ei mahdollistu.	Toimiva organisointi.	Toimiva organisointi on toteutunut.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Luomme toimivat työllisyyspalvelut, jotka vastaavat sekä yksilön että elinkeinoelämän tarpeisiin.	Ohjaamotoiminta	Ohjaamon moniammatillinen palvelutarjonta lukujärjestyksen mukaan	Toteutunut toiminta	Ohjaamon viikkotoiminta on toteutunut pääsääntöisesti lukujärjestyksen mukaan (uutena on KELA:n päivystys kerran viikossa).
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Palvelua ei ole.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Merkittävät: Asiakkaat eivät saa tarvittavaa apua/ palvelua.	Toimiva yhteistyö kumppaneiden kanssa.	Toimiva yhteistyö kumppaneiden kanssa on toteutunut.

Strateginen tavoite 7.**Hyväntuulinen ja yhteisöllinen ilmapiiri**

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Panostamme laadukkaaseen, viihtyisään työympäristöön ja hyvään työilmapiiriin.	työyhteisön työhyvinvointipäivät Yhteiset kehittämispäivät Koulutukset	Toteutuneet päivät Toteutuneet päivät Osallistuminen koulutuksiin	2 Kevät ja syksy Jokainen työntekijä osallistunut yhteen koulutukseen	7 Kehittämispäivät 10.-11.1 Seutukunnallinen ohjaajatapaaminen 14.3 Anjala Suunnittelupäivä 16.5 Nuori 2023 päivät 18.-19.4 Jyväskylä Aluekoordinaatio Kick Of 29.5. Kouvola Koulutuksiin osallistutaan ja niissä ollaan aktiivisia. Jokainen työntekijä osallistui Extremismi, väkivaltainen radikalisoituminen koulutukseen.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Strateginen: Toimintaa ei järjestetä.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Merkittävät: Työyhteisön osaamista ja hyvinvointia ei tueta ja se laskee.	Varmennettava toiminnan toteutuminen.	Toteutettu suunnitelmien mukaan

TULOSLASKELMA

Talouden toteuma (t. €)	Toteuma 1-6/2023	MTA 2023	Tot vrt MTA %	ENNUSTE 2023	Tot vrt ENN %
NUORISOTYÖN YKSIKKÖ					
Myyntituotot	0	0	0	0	0
Maksutuotot	3	1	293,7	1	293,7
Tuet ja avustukset	53	89	59,5	89	59,5
Muut toimintatuotot	15	27	53,5	27	53,5
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0
TOIMINTATUOTOT	71	117	60,1	117	60,1
Henkilöstökulut	-374	-837	44,7	-837	44,7
Palvelujen ostot	-103	-204	50,6	-204	50,6
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-32	-79	41,2	-79	41,2
Avustukset	-29	-50	58,4	-50	58,4
Muut toimintakulut	-7	-57	11,7	-57	11,7
TOIMINTAKULUT	-546	-1 225	44,5	-1 225	44,5
ULK. TOIMINTAKATE	-475	-1 108	42,9	-1 108	42,9
Sisäiset tuotot	0	0	0	0	0
Sisäiset kulut	-592	-1 202	49,3	-1 202	49,3
Sisäiset erät	-592	-1 202	49,3	-1 202	49,3
TOIMINTAKATE	-1 067	-2 310	46,2	-2 310	46,2

NUORISOTYÖN YKSIKÖN TAMMI-KESÄKUUN SEURANTA

NUPS –prosessi. Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskuksen (Kanuuna) tutkimustoiminnan yleinen tehtävä on vahvistaa kunnallisen nuorisotyön tietopohjaa, jonka pohjalta työtä voidaan arvioida, kehittää ja mallintaa. Kanuunassa toteutetaan NUPS-prosesseja, joiden aikana kunnat työstävät omia nuorisotyön perussuunnitelmia eli nuorisotyön opetussuunnitelmia (paikallinen tapa ajatella ja toimia). Prosessin aikana kertyy tietoa kuntien käyttöön, mutta muodostuu myös arvokasta aineistoa tutkimuksen näkökulmasta. Kotkan kaupungin Nuorisotyön yksikkö lähti mukaan NUPS –prosessiin 10 suuren kaupungin ryhmään. Prosessi alkoi tammikuussa 2022 ja kestää noin 1,5 vuotta. Prosessin aikana on kuvattu ja kirjattu kunnan nuorisotyötä sekä työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miksi toimintoja toteutetaan ja mikä on niiden tarkoitus, ja miten työntekijä toimii, jotta tavoitteisiin päästään.

Prosessissa oleellista on kaikkien työntekijöiden osallistuminen, yhdessä asioista keskustelu ja myös kokemus siitä, että on voinut vaikuttaa kuvaukseen. NUPS-prosessissa tehdään kuvausta itselle, ja se on väline rakentaa yhteistä kieltä, ymmärrystä ja lähtökohtia työlle. Samalla tehdään kuvausta myös muille: tavoitteena on pystyä perustelemaan nuorisotyön merkitys. NUPS prosessin aikana on selkeytetty ja tarkasteltu nuorisotyön tavoitteita ja toimintatapoja. Määriteltä nuorisotyön arvopohja ja kirjattu päämääriä ja toimintatapoja. NUPS prosessin tarkoituksena on nuorisotyön selkeä sanoittaminen, joka mahdollistavaa työn vaikuttavuuden osoittamisen. NUPS työskentely alkaa Kotkan osalta olla loppusuoralla, asioiden visuaaliseen kuvaamiseen keskitytään vielä syksyn aikana. Sen jälkeen NUPS jalkautus voi alkaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittaman **Harrastamisen Suomen mallin** tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Harrastamisen Suomen mallissa yhdistyvät lasten ja nuorten kuuleminen harrastustoiveista, olemassa olevien hyvien käytäntöjen ja toimintatapojen koordinoiminen sekä koulun ja harrastustoimijoiden yhteistyö. Kohderyhmänä on perusopetuksen vuosiluokkien 1.–9. oppilaat. Kotkassa saatiin rahoitusta ja palkattiin projektikoordinaattori organisoimaan koulujen harrastustoimintaa. Harrastustoimintaa toteutetaan suunnitellun lukujärjestyksen mukaisesti. Tavoitteena on suunnitella ja luoda pysyvä yhteistyöverkosto toimintatapoineen sekä toimintarakenteen alueen toimijoiden kanssa.

Harrastamisen Suomen mallin ensimmäinen toimintavuosi oli onnistunut, yhteistyöverkostoja rakennettiin ja kerhojen määrän tavoite ylitettiin. Toimintakausi 2022-2023 lukuina: 31 kerhoa, 15 eri koulusta kerholaisia, 498 ilmoittautunutta, 56 ainoa harrastus (21 ryhmässä 50 % osallistujista sellaisia kenellä ainoa harrastus), 632 ohjaustuntia, 560 kerhokertaa, 4672 käyntikertaa. Toukokuussa järjestettiin lajikokeiluuta yhteensä 10 koulussa, joissa mukana yhteensä 1163 lasta ja nuorta. Jokaisella koululla järjestettiin tunti toimintaa, ohjaustuntien määrä yhteensä 85 tuntia. Syksyn suunnittelu on käynnissä ja sitä varten teetettiin kysely alkuvuodesta 2023, johon saimme vastauksia 2298.

Ohjaamon toiminta on ollut alkuvuoden 2023 vilkasta. Kaikki asiantuntijat ovat olleet pääosin tavattavissa paikan päällä ja satunnaisesti päivystäneet etänä. Nuorella on mahdollisuus myös halutessaan etäpalveluun. Valtaosa tulee kuitenkin

Ohjaamoon paikan päälle. Helmikuun alusta 2023 lähtien Ohjaamolla ovat alkaneet päivystää KELA:n palveluasiantuntijat joka torstaina. Ohjaamon palveluohjauksessa (yksilökäynneillä) on käynyt tammi-kesäkuussa 2023 yhteensä 571, joista 373 asiointina paikan päällä, 101 puheluna tai kuvapuheluna, viestien kautta 70 ja muita kanavia 27.

Kotkan kaupungin *nuorten kesätyöhakua* markkinoitiin koululuokille infojen välityksellä tammi- ja helmikuussa yhteensä 19 eri infossa, joissa oli osallistujia yhteensä 293. Lisäksi vuoden 2023 kesätyöinfoja pidettiin yhdelle koululle jo joulukuussa 2022, joihin osallistui 63 nuorta. Ohjaamo jalkautui kertomaan kesätöistä myös nuorisotila Welhon ja Messin nuokkari-iltaan. Kotkan kaupungin nuorten kesätyöntekijöiden työhaastattelut toteutettiin maaliskuussa. Kaikki kelpoiset hakijat 440 (2022: 389) nuorta kutsuttiin ryhmähaastatteluihin, joista haastatteluihin saapui 364 (2022: 332) nuorta. Kaupungin kesätyön sai 132 nuorta. Kesätöiden peruutuspaikoille ilmoittautui 41 (2022: 21) nuorta (tulemalla Ohjaamoon paikan päälle). Peruutuspaikkalaisista tänä vuonna sai paikan vain 13 nuorta. (peruutuspaikkalialle olleille nuorille vapautui 6 kesätyöpaikka ja 7 lisäpaikkaa.)

Kesätyöseteleitä oli jaossa Ohjaamossa 50 kpl. Kesätyöseteleitä myönnettiin 2007-2008 syntyneille kotkalaisille nuorille, jotka toimittivat tiedot työpaikastaan (Kotkassa toimiva yritys, yhdistys, säätiö tai järjestö) kahden viikon määräaikaan mennessä. Kesätyösetelit varattiin loppuun ensimmäisenä päivänä. Ohjaamon ovella oli jono jo ennen kuin kesätyösetelin jako alkoi.

Kesäyrittäjiksi valittiin vuonna 2023 neljä, koska osa hakijoista sai kaupungin kesätyöpaikan tai muita kesätöitä eikä ottanut kesäyrittäjyyttä vastaan (kesätyöyrittäjäksi haki kuusi kelpoista nuorta). Kesäyrittäjille järjestettiin alkuinfo toukokuun alussa Ohjaamolla.

Nuorten aikuisten (18-29 v.) K18-ryhmä, jota toteutetaan yhdessä Etsivän nuorisotyön, Sotekin Forge Cafen ja Autismissäätiön kanssa, kokoontui tammi – kesäkuussa 12 kertaa ja mukana oli keskimäärin 6 nuorta/kerta. Ryhmä kävi mm. Kopsan sähköautoradalla, Pekan koripallopelissä, teatterissa, keilaamassa ja luontoretkeillä.

Yhteistyössä TE-palveluiden kanssa on toteutettu Ohjaamossa kahdet Työnhaun pikatreffit, jonne neljä yritystä tuli haastattelemaan työntekijöitä. Paikalla kävi yhteensä 41 nuorta. Maaliskuussa Ohjaamo järjesti hygieniapassikoulutuksen 15-30-vuotiaille kotkalaisille (koulutukseen sisältyi testi), johon osallistui yhteensä 21 nuorta. Huhtikuussa Ohjaamo järjesti enimmäistä kertaa anniskeluosaamiskoulutuksen ja -testin 18-30-vuotiaille kotkalaisille, johon osallistui yhteensä 21 nuorta. Ohjaamon kampus pop-upit kiersivät keväällä (kerran kuukaudessa) Ekamin ja Xamk:n kampuksilla sekä Lyseon lukiolla kerran kuukaudessa. Kevään aikana kampus-pop-upeissa oli mukana mm. TE-toimisto, Eezy ja Sotek.

Nuorten aikuisten psykososiaalista tukea tarjoava Onni-toiminta vakinaistui vuoden 2023 alusta. Onni-työntekijä tekee ilman lähetettä mm. HOT-valmennusta 18-29-vuotiaille nuorille aikuisille. Valmennuksen on vuonna 2023 tammi-kesäkuussa aloittanut/ jatkanut vuodelta 2022/läpikäynyt 17 nuorta. Lisäksi Onni-työntekijä toteutti maalishuhtikuussa yhteistyössä KaksPyn perhe- ja läheistyöntekijän ja etsivän nuorisotyöntekijän kanssa Jotaa yhes -ryhmän 18-29-vuotiaille. Ryhmä oli suunnattu yksinäisyyttä kokeville nuorille aikuisille. Ryhmä tuli täyteen, yhteensä 8 osallistujaa, joista yksi joutui jättämään ryhmän kesken.

Vuosi 2023 on nykyisen **nuorisovaltuuston** toinen toimintavuosi. Nuorisovaltuuston koko on ollut pieni koko alkuvuoden 2023 eikä päätösvaltaisia kokouksia ole ollut tammi-toukokuun aikana. Alkuvuodesta 2023 saatiin nuorisovaltuustoon mukaan kaksi uutta jäsentä. Nuorisovaltuusto on kokoontunut kerran kuukaudessa. Kaupungin eri toimialat ovat kysyneet nuorilta aktiivisesti kannanottoja nuoria koskeviin asioihin sekä eri alojen asiantuntijat ovat käyneet lähes joka kokouksessa esittelemässä toimintoja sekä hankkeita. Kotkan kaupunginhallituksen tapaaminen toteutui huhtikuussa. Tapaamisessa esiteltiin mm. lapsiasiainvaikutusten arviointi ja Karhulan koulukeskus -hanketta.

Liikkuva nuorisotyö on kohdannut nuoria kolmena toimintailtana viikossa. Toiminta on vakiintunut yhdeksi nuorisotyön yksikön toimintamuodoksi. Toimintailtaa kohden Wautolla eli Walkers- autolla kohdataan keskimäärin 20-40 nuorta illtaa kohden. Pääasiallisesti Wauto liikkuu nuorten omilla vapaa-ajanviettopaikoilla kuten koulujen pihossa, puistoissa ja kauppakeskusten läheisyydessä. Wauto tekee töitä myös etsivällä työotteella tutustuen nuoriin nuorisotyöllisillä katvealueilla. Wauto liikkuu nuorten kutsujen perässä, joten nuoret pääsevät itse vaikuttamaan missä liikkuvan nuorisotyön haluavat kohdata. Syksyllä 2022 toteutetussa kyselyssä todettiin, että Wautolla käyvistä nuorista 55% ei juurikaan käytä muita nuorisopalveluita. Pääasiallinen kohderyhmä on 13-17 vuotiaat nuoret mutta myös 18- vuotta täyttäneitä nuoria on käynyt palvelussa. Alkuvuoden aikana on kohdattu Wauto -illoissa 1559 nuorta sekä lisäksi tapahtumien ja kouluvierailujen puitteissa kohdattu n. 300 nuorta.

Toiminnan tärkeänä yhteistyökumppanina on toiminut Kotka- Kymin seurakunta, jonka toimesta viikoittain on toteutettu yksi toimintailta. Muina yhteistyökumppaneina ovat toimineet Poliisin ennalta estävän työn yksikkö, Kymenlaakson perhekeskusverkosto, Ensi- ja turvakotiyhdistys, Finders etsivä nuorisotyö sekä Kotkan ehkäisevän päihde- ja mielenterveyshuollon koordinaattori. Toimintaan on koulutettu mukaan kotkalaisia aikuisia vapaaehtoisiksi. Koulutuksesta on

vastannut kevään aikana Aseman Lapset ry sekä Walkers-Kotka toimintavastaavat. Koulutuksessa on kaksi osiota, valtakunnallinen ja paikallinen. Kaikki toimintaan hakeneet haastatellaan ennen koulutusta. Vapaaehtoisia on ollut mukana toiminnassa lähes jokaisessa toimintaillassa.

Mopopaja toiminta aloitettiin vuoden alussa, toiminta sai alkusysäyksen Motörisoitua nuorisotyötä hankkeesta. Mopopaja on auki kolmena iltana viikossa, lisäksi satunnaisesti osallistumme sekä toteutamme mopoiluun liittyviä tapahtumia. Mopopaja toimintaa toteutetaan yhteistyössä Kotka-Kymin seurakunnan kanssa. Mopopaja toiminnassa nuorten osallisuus korostuu, toiminnassa nuoret itse toteuttavat toimintaa, nuorisotyön yksikkö tukee näitä toimintoja ole-malla läsnä sekä ohjaamalla nuoria kohti määriteltyjä kasvatuksellisia tavoitteita. Mopopaja toiminnassa kohdataan keskimääräisesti 15 nuorta illassa.

Skeittihalli avattiin 13.2.2023. Toimintailtoja oli kolme viikkoa kohden ja yhteistyössä Kotka Skate ry:n kanssa halli oli avoinna käyttäjille myös viikonloppuisin (la, su). Nuorisotyön yksilöllisesti ja ryhmätoiminnassa tavoitettuja nuorten käyntikertoja oli 481.

Alueellisessa nuorisotyössä on kohdattujen nuorten määrä ollut kasvussa koronan jälkeisenä aikana. Tämän alkuvuoden aikana kohdattuja nuoria on jo yli 10 000 kohtaamis- /käyntikertaa nuorisotiloilla tai toiminnoissa. Nuoria on kannustettu oman toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, ja he ovat yhdessä ohjaajien kanssa suunnitelleet ja toteuttaneet tapahtumia sekä teemapäiviä.

Avointa kesätoimintaa alakouluikäisille järjestettiin kesäkuun ajan Karhuvuoressa ja Karhulassa. jokaisena arkipäivänä maanantaista perjantaihin (ei juhannusaattona) klo 9- 15 välisenä aikana. Mukana kesätoiminnan toteutuksessa on opetustoimen ohjaajia sekä kaupungin nuoria kesätyöntekijöitä. Kesätoiminnoissa käyntikertoja oli yhteensä 869. Mikä kertoo valtavasta tarpeesta järjestää alakoululaisille kesälomien alkuun ohjattua toimintaa. Kesätoiminnassa tarjottiin osallistujille lämmin lounas, ruokailun ja toiminta- sekä materiaalikulut maksetaan AVIn kerhotoiminnan avustuksella.

Liikuntapalvelut

Toimielin	HYVINVOINTILAUTAKUNTA
Vastuualue	Liikuntapalvelut
Toiminnot	Liikuntapalvelut
Vastuhenkilö	Liikuntajohtaja
Toiminta-ajatus	Liikuntayksikkö vastaa kaupungin julkisista liikuntapalveluista luoden edellytyksiä kotkalaisten terveyttä, hyvinvointia ja viihtyvyyttä edistävälle harrastuksille sekä toimille. Liikuntayksikkö edistää toiminnallaan myös kaupungin muuta virkistys- ja vapaa-aikatoimintaa suunnittelemalla ja rakennuttamalla laadukkaita ihmisten liikkumiseen/liikunnan harrastamiseen tarkoitettuja tiloja ja alueita. Liikuntayksikkö luo edellytyksiä sekä omaehtoisen liikuntatoiminnan kehittymiselle että järjestää terveyttä edistävää liikuntatoimintaa yhteistyössä alan järjestöjen ja yritysten kanssa.

LAUTAKUNTAAN NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

2. Upean elinympäristön Kotka

Ensiluokkaisen elinympäristön, kulttuurin ja tapahtumien kaupunki saa ihmiset liikkeelle ja hyvälle tuulelle.

Strateginen tavoite 4.

Monimuotoisen asumisen ja laadukkaan elinympäristön kaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Nostamme monimuotoiset ja laadukkaat asuin- ja elinympäristöt veto- ja pitovoimatekijäksi.	Kaikille avoimet, matkalan kynnyksen liikuntapaikat saavutettavammiksi	Päivitetyt lähiliikuntapaikat kpl	Lähiliikuntapaikat (15kpl) on esitelty netissä, niissä on esiteettömyystiedot sekä paikan päällä infotaulu, joka kertoo paikan olevan kaikille	Lähiliikuntapaikatiedot on päivitetty nettisivuille, tietoja tarkennetaan syksyn aikana ja täydenneään valmistuvilla uusilla kohteilla. Infotaulut toteutetaan loppuvuoden aikana.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Kaikkea ei pystytä toteuttamaan.	Mahdollinen (30 -60 %)	Kohtalaiset: Tietoja ei saada nettiin eikä kohteisiin.	Kartoitus aloitetaan 01/22	Riskit ovat toteutuneet osittain.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme liikunnan ja hyvinvoinnin palveluita.	Käynnistetään liikuntapaikkojen viestintäkampanja. "Liikuntapaikat ovat kaikille"	Liikuntapaikkojen määrä, joissa kampanja on toteutettu, kpl	Viestintäkampanja näkyy kaikilla liikuntapaikoilla laajasti	Liikuntapaikkojen saatavuudesta kaikille viestitty yksikön resurssien mukaan, viestintäyksikköä pyritään hyödyntämään edelleen vahvemmin tiedottamisessa, varsinaista kampanjaa ei ole toistaiseksi toteutettu.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Kaikkea ei ehditä käydä läpi.	Mahdollinen (30 - 60 %)	Kohtalaiset: viestintäkampanja ei toteudu.	Aloitetaan kampanjan valmistelu yhteistyössä viestinnän kanssa 02/23.	Riskit ovat toteutuneet osittain.

3. Yhteinen Kotka

Yhdessä tekemisen ja hyväntuulisten kohtaamisten kaupunki innostaa toimimaan ja tukee kaikkien hyvinvointia.

Strateginen tavoite 6.

Hyvinvoiva ja osallistuva kotkalainen

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme osallisuutta lisääviä käytäntöjä yhteistyössä 3. sektorin ja muiden toimijoiden kanssa.	Seuraparlamentti/seurafoorumi	Toteutuneet foorumit	Järjestetään kaksi (2) seurafoorumia vuodessa	Toinen seurafoorumi pidetty, toisen ajan kohta sovittu, aktivoitu yhteydenpitoa useisiin yksittäisiin seuroihin myös muutoin.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Molemmat foorumit ei toteudu.	Mahdollinen (30 -60 %)	Kohtalaiset: Seurafoorumeja ei saada toteutettua.	Kartoitetaan seurojen ja yhdistysten toiveet foorumien sisällöistä ja aloitetaan järjestelyt. 1/kevät ja 1/syksy.	Riskit eivät ole toteutuneet.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Edistämme liikunnallista elämäntapaa ja terveysliikunnan mahdollisuuksia.	Matalan kynnyksen ryhmien käynnistäminen yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa	Toteutuneet matalan kynnyksen ryhmät kpl/v.	30 ryhmää eri-ikäisille kaupunkilaisille	Matalan kynnyksen Kotkan kuntopolkuhanke käynnistetty ulkopuolisen rahoituksen avulla ja useita ryhmiä aloittanut toimintansa.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen ja strateginen: Ryhmiä ei voida toteuttaa.	Mahdollinen (30-60 %)	Kohtalaiset: Liikuntaryhmät ei toteudu	Varataan budjettiin rahaa yhteistyösopimusten korvauksiin.	

Strateginen tavoite 7.

Hyväntuulinen ja yhteisöllinen ilmapiiri

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Panostamme laadukkaaseen, viihtyisään työympäristöön ja hyvään työilmapiiriin.	Liikuntapalvelut toteuttaa turvallisemman tilan periaatteita	Järjestetyt koulutukset, kpl	Liikuntapalveluiden henkilökunta on koulutettu turvallisemman tilan periaatteisiin, 3 koulutusta	Turvallisemman tilan koulutukset aloitettu suunnitelman mukaisesti.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Koulutuksia ei saada järjestettyä	Mahdollinen (30 - 60 %)	Kohtalaiset: Koulutukset eivät kiinnostu.	Aloitetaan koulutusten suunnittelu osallistamalla henkilöstöä kyselyn avulla.	Riskit eivät ole toteutuneet.

TULOSLASKELMA

Talouden toteuma (t. €)	Toteuma 1-6/2023	MTA 2023	Tot vrt MTA %	ENNUSTE 2023	Tot vrt ENN %
LIIKUNTAPALVELUIDEN YKSIKKÖ					
Myyntituotot	26	32	82,4	32	82,4
Maksutuotot	277	500	55,4	500	55,4
Tuet ja avustukset	40	0	0	0	0
Muut toimintatuotot	102	196	52,3	196	52,3
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0
TOIMINTATUOTOT	446	728	61,3	728	61,3
Henkilöstökulut	-319	-567	56,4	-567	56,4
Palvelujen ostot	-189	-429	44,2	-429	44,2
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-106	-164	64,3	-164	64,3
Avustukset	-90	-165	54,6	-165	54,6
Muut toimintakulut	-6	-25	24,1	-25	24,1
TOIMINTAKULUT	-710	-1 349	52,7	-1 349	52,7
ULK. TOIMINTAKATE	-265	-621	42,6	-621	42,6
Sisäiset tuotot	0	0	0	0	0
Sisäiset kulut	-3 341	-7 041	47,5	-7 041	47,5
Sisäiset erät	-3 341	-7 041	47,5	-7 041	47,5
TOIMINTAKATE	-3 606	-7 662	47,1	-7 662	47,1

LIIKUNTAPALVELUJEN YKSIKÖN TAMMI-KESÄKUUN SEURANTA

Liikuntapalvelut-yksikössä uusi liikuntajohtaja aloitti tehtävässään vuodenvaihteessa ja ensimmäisen vuosipuoliskon aikana yksikkö on olemassaolevan hallintohenkilöstön (liikuntapäällikkö, liikuntasuunnittelija) työpanoksella keskittynyt hoitamaan vuosikiertoon kuuluvat prosessien mukaiset tehtävät (mm. tilavaraukset ja liikuntapaikkojen käytön koordinoinnin, avustusten myöntämisen valmistelutyön, laskutuksen, talous- ja investointisuunnitteluun osallistumisen, seurayhteistyön aktivoimisen jne.) mahdollisimman tehokkaasti yhteistyössä muiden kaupunkiorganisaatioissa liikuntapalveluita hoitavien yksiköiden kanssa.

Liikuntapalveluiden toimisto siirrettiin maaliskuussa osana toiminnan ja talouden tehostamista ja sisäisen yhteistyön parantamista (mm. hyvinvoinnin ja terveyden vastualueen sekä seurojen kanssa) Höyrypanimon toimitiloista Mussaloon Savotan toimintakeskuksen tiloihin. Toiminnallisesti on uuden toimipisteen kautta tavoiteltu myös seurojen kanssa tehtävän asioinnin aktivoimista.

Seurantajakson perusteella on ollut havaittavissa se, että liikuntapalveluiden asiakkaiden hyvän ja tehokkaan palveluiden hoitamisen kannalta on perusteltua pohtia liikuntapalveluihin liittyvän henkilöstön organisoitumisen muutoksia nykytilanteeseen nähden ja tähän on syytä palata osana vuoden 2024/taloussuunnitelmavuosien 2025-2027 talous- ja henkilöstösuunnittelua.

Esimerkiksi tilavarauksia, laskutuksia, avustuspäätöksiä tai kunnossapito/peruskorjauspäätöksiä koskevissa valmisteluprosesseissa on ollut havaittavissa sellaisia viiveitä asiakaspalvelun osalta, joiden voidaan arvioida olevan seurausta prosesseja hoitavan henkilöstön tai talousarviomäärärahojen sijoittumisesta eri yksiköihin tai kaupunkiorganisaatiossa keskitettyihin järjestelmiin.

Liikuntatilojen ja Kotkan kaupungin laadukkaan liikuntapaikkaverkoston kannalta on seurantajakson havaintojen perusteella myös koko kaupunkikonsernin liikuntakäytössä olevien kohteiden hallinnon ja omistusjärjestelyiden kokonaisuus tarpeellista käydä läpi mahdollisimman tehokkaasti ja asiakkaita, erityisesti urheiluseuroja, palvelevan riittävästi resursoitun toimintamallin löytämiseksi.

Liikuntapaikkojen käyntikertamäärät ovat seurantajaksolla olleet palaamassa korona edeltävälle tasolle (mm. uimahallien yhteenlaskettu kävijämäärä tammi-kesäkuussa oli n. 158 000) ja tämä on näkynyt myös yksikön taloudessa. Yksikön budjetoidun tulokertymän voidaan ennustaa ylittyvän vuositasolla, joka mahdollistaa arvion mukaan asetetuista talouskarsintavaatimuksista huolimatta toimintakatteessa pysymisen seurantajaksolla ilmenneistä käyttömenojen lisätarpeista huolimatta.

Liikuntaseurojen järjestöavustuksia myönnettiin seurantajaksolla yhteensä 32 seuralle yhteensä 63 480 euroa. Tämän lisäksi tapahtuma-avustusmäärärahoista myönnettiin kahdelle tapahtumalle yhteensä 2300 euron tilatukiaavustukset.

Investointivalmisteluiden osalta liikuntapalvelut oli seurantajaksolla aktiivisesti mukana hankkeiden tarvearvioinneissa suunnittelussa ja rakentamisessa yhteistyössä kaupungin/kaupunkikonsernin suunnittelu- ja rakennuttajaorganisaatioiden kanssa.

Näitä hankkeita ovat olleet mm. Arto Tolsa Areenan uuden katsomon suunnittelu, Karhuvuoren urheilutalon peruskorjauksen/areenauudisrakentamisen tarveselvitys, Karhulan uimahallin tekninen hankesuunnitelma sekä Keskuskoulun lähiliikuntapaikan rakentaminen ja Kotkan jäähallin korjaukset. Osana tulevien vuosien talousarviosuunnittelua on valmisteltu myös taloussuunnitelmavuosille merkittyjen lähiliikuntapaikkamäärärahojen kohdentamista kullekin vuodelle nimettyihin kohteisiin.

Yhteistyössä tilahallinnon kanssa on myös laadittu valtionhallinnon investointukien rahoitussuunnitelmaan ilmoitukset Kotkan kaupungin tulevista (valtionapua hakevista) investointikohteista.

Liikuntapalvelut on omalta osaltaan pyrkinyt edistämään myös valmistuvan Satama Areenan liikunta- ja urheilukäytön mahdollistamista vastuun ollessa siitä luonnollisesti kohteen toiminnasta ja myynnistä vastaavalla operaattoriyhtiöllä.

Matalan kynnyksen liikunnan aktivoimiseen kohdennettu Kotkan Kuntopolku-hanke käynnistettiin ulkopuolisella aluehallintoviraston myöntämällä osarahoituksella. Hankkeesta on seurojen ja muiden organisaatioiden mahdollista hakea määrärahoja ohjaajaresurssien rahoittamiseen kaupunkilaisille tarjottavien maksuttomien laji- ja harrastuskokeilujen järjestämiseksi. Hankkeen aloituksen yhteydessä on tehty toistaiseksi hankesopimukset 15 seuran ja organisaation kanssa.

Haminan (sekä Miehikkälän ja Virolahden) kanssa on pyritty aktivoimaan seudullista liikuntapalveluiden yhteistyötä vähintään aiemmalle tasolle ja on sovittu yhteinen säännöllinen tapaamisenmenettely kaupunkien välille kuntarajat ylittävän seurayhteistyön tukemiseksi.

Kulttuurin vastuualue

Toimielin	HYVINVOINTILAUTAKUNTA
Vastuualue	Kulttuurin vastuualue
Toiminnot	Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut, kaupunginkirjasto ja Kymenlaakson museo
Vastuhenkilö	Kulttuurijohtaja

Toiminta-ajatus Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut vastaa Kotkan kulttuurin kokonaisvaltaisesta kehittämisestä. Käytännössä tämä tarkoittaa kulttuuritoiminnan suunnittelua, tuottamista ja kehittämistä. Lisäksi kulttuuri- ja tapahtumapalvelut vastaavat seudullisesta kulttuuri- ja tapahtumayhteistyöstä, kulttuurin ja taiteen tukemisesta, yleishallinnosta, viestinnästä ja markkinoinnista, toimitiloista, kuntayhteistyöstä ja kulttuuriavustusten jakamisesta.

Kaupunginkirjasto järjestää kirjasto- ja tietopalveluja pääkirjaston, kahden lähikirjaston, kirjastoauton sekä Kyyti-kirjastoverkon välityksellä. Kirjasto ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa sekä tarjoaa pääsyn tietoon ja kulttuurisisältöihin. Kirjasto tukee lukemiskulttuuria, monipuolista luku- ja kirjoitustaitoa sekä tiedon hankintaa. Kirjasto tarjoaa tiloja oppimiseen, harrastamiseen ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kymenlaakson museon toiminta-ajatuksena on tutkia, tallentaa ja tehdä näkyväksi kotkalaista ja kymenlaaksolaista kulttuuriperintöä. Kansainvälisesti aktiivinen museo toimii maakunnallisena keskusmuseona ja Kotkan kaupunginmuseona. Museo rakentaa ymmärrystä alueen menneisyydestä ja tulevaisuudesta, tukee asukkaiden tietoisuutta juuristaan sekä herättää ylpeyttä omasta kotiseudusta.

LAUTAKUNTAAN NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

1.Oppiva ja yrittävä Kotka

Koulutuksen, elinikäisen oppimiset ja yrittämisen kaupunki luo elämän edellytyksiä ja kannustaa uudistumaan.

Strateginen tavoite 2.

Hyvinvoivien ja osaavien lasten ja nuorten kaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Tarjoamme laadukasta varhaiskasvatusta, perusopetusta ja toisen asteen koulutusta ja terveet, innostavat oppimisympäristöt.	Museo: Museo osallistuu aktiivisesti asukkaiden koulutuspolkuun	Kulttuuripolkutarjontaan osallistuvien luokkien ja ryhmien lukumäärä	Kaikki ensimmäiset luokat käyvät museossa vuoden aikana	Keväällä osallistujia 338 koululaista, 25 aikuista. Koko lukuvuoden 2022/2023 tulos oli 77,4% kaikista eka-luokista.
	Kirjasto osallistuu lasten kulttuurikasvatukseen omalla kulttuuripolkuohjelmalla lisäten ymmärrystä kulttuuriperinnöstä, kirjallisuudesta ja lukemisen merkityksestä	Kirjasto: Vuonna 2019 yli 90 % esikoululaisista ja nelosluokkalaisista osallistunut kirjaston kulttuuripolkuohjelmaan.	Jokainen esikoululainen ja nelosluokkalainen Osallistuu kirjaston kulttuuripolkuohjelmaan (100 %)	15 esiopetus- ja 6 neljättä luokkaa.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Kaikki koulut eivät osallistu. Koronan vaikutukset.	Harvinainen (10 – 30 %)	Merkittävät: Eriarvoisuus kulttuurikasvatuksessa alkaa jo alaluokilla.	Viestinnän lisääminen kulttuuripolkutarjonnassa.	Museon osalta riski toteutui osittain

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Edistämme osallistumista harrastuksiin, liikuntaan ja kulttuuriin.	Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut: Kehitämme edelleen lastenkulttuurin perheille avointa toimintaa	Osallistujamäärä	3000	5553
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Toiminta ei tavoita perheitä, jotka eniten hyötyisivät ko. toiminnasta.	Harvinainen (10 – 30 %)	Vähäiset: Kulttuuripalvelujen yhdenvertainen saatavuus ei toteudu.	Monipuolinen viestintä ja sen eri kanavien hyödyntäminen, jalkautuminen kaupungin-osiin.	Riski ei ole toteutunut.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Panostamme lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin, varhaiseen tukeen ja puuttumiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn.	Kirjasto: Aikuisten digitaitojen tukeminen, digiopastuksen tehostaminen ja henkilökunnan digitaitojen ajantasaisuuden varmistaminen sekä etätukeen ja -ohjaukseen valmistautuminen	Asiakkaalle tarjottavan kohdennetun digiohjauksen määrä (opastuskerrat, osallistujamäärä) sekä henkilökunnan digiperehdytyksen määrä (kerrat, tuntimäärä). Ohjauksen ja perehdytyksen 10 % vuosittainen kasvu	v. 2019 digitekno- logiaan liittyviä asiakasopastuksia 152 kpl, osallistujia 1456.	Opastustapahtumia 90, osallistujia 303.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Strateginen: Kiinnostus lukeamiseen vähenee, ajankäytön muutokset.	Mahdollinen 30 – 60 %)	Merkittävät: Koulutushalukkuus vähenee, oppimistulokset laskevat.	Palveluihin osallistumiskynnyksen madaltaminen, Toiminnan houkuttavuus ja markkinointi.	

2. Upean elinympäristön Kotka

Ensiluokkaisen elinympäristön, kulttuurin ja tapahtumien kaupunki saa ihmiset liikkeelle ja hyvälle tuulelle.

Strateginen tavoite 4.

Monimuotoisen asumisen ja laadukkaan elinympäristön kaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Nostamme monimuotoiset ja laadukkaat asuin- ja elinympäristöt veto- ja pitovoimajäiksi.	Museo: Museo osallistuu rakennetun ja arkeologisen kaupunkiympäristön arvojen vaalimiseen ja esille tuomiseen	Viranomaisyhteistyö paikallisesti ja alueellisesti: Lausunnot, avustusten valvonta, kohdekäynnit ja katselmukset sekä korjausneuvonta	Lausunnot 400 kpl, avustusten valvonta 25, kohdekäynnit ja katselmukset 60	Lausunnot 235, avustusten valvonta 7, kohdekäynnit ja katselmukset 107
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Museolta ei kysytä mielipidettä, tietämättömyys alan lainsäädännöstä, arvostuksen puute.	Harvinainen (10 – 30 %)	Merkittävät: Arkeologisen kulttuuriperinnön ja rakennetun kulttuuriympäristön tuhoutuminen tai arvojen vähentyminen.	Tiedon välittämisen tehostaminen ja tiedon säilyttämisen turvaaminen.	Riski ei toteutunut. Tiedon välittämistä on edelleen tehostettava.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Edistämme etätyön ja monipaikkaisuuden edellytyksiä (digitaaliset yhteydet, yhteisöt, tilat).	Museo: Digitaalisen asiakaskokemuksen kehittämissuunnitelman päivittäminen, suunnitelman mukainen tavoitteellinen viestintä	Eri kanavien käyttökerrat/seuraajat	Vellamo-kanava: 8000 käyttökertaa Seuraajat: Facebook: 6800 Instagram: 3500 YouTube: 500	Vellamo-kanava: 10184 käyttökertaa Facebook: 8000 seuraajaa Instagram Vellamo: 3728 seuraajaa Instagram Kymenlaakson museo: 493 seuraajaa YouTube: 529 tilaajaa
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Eri kanavien käyttö jää vähäiseksi.	Mahdollinen (30 – 60 %)	Kohtalaiset: Museon sisältöjen sähköinen saavutettavuus ei etene.	Riittävä tiedotus ja työajan resursointi sisältöjen jalkamiseen.	Riski ei toteutunut

Strateginen tavoite 5.

Hyväntuulinen kulttuurin ja tapahtumien kaupunki

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Panostamme monipuoliseen ja saavutettavaan kulttuuriin, tapahtumiin ja kulttuurihyvinvointitoimintaan.	Museo: Kokemuskonseptiin perustuvan asiakaskokemuksen vahvistaminen museon näytteilyssä. Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut: Tuotamme korkeatasoisia ja saavutettavia suur tapahtu-	Näyttelykävijöiden määrä Osallistujamäärät	80 000 näyttelykävijää 300 000	36 500 kävijää Pienimuotoisten tapahtumien osallistujamäärä 500. Suurtapahtumat (Meripäivät ja Aaltoja järjestetään 30.6. jälkeen)

	mia sekä pienimuotoisempia tapahtumia. Jatkamme Kulttuuribussi-toimintaa hankerahoituksen varmistuttua. Otamme kulttuurihyvinvointia edistävän Kaikukortin käyttöön Kirjasto: Kirjallisuutta ja monipuolista lukutaitoa edistävien tapahtumien ja verkkopalvelujen kävijämäärien lisääminen Kirjasto järjestää tapahtumia pääkirjaston lisäksi Karhulan ja Karhuvuoren kirjastoissa sekä kirjastoautossa.	Osallistujamäärä Jaettujen korttien määrä Ko. tapahtumiin osallistuneiden määrä, tavoitteena 5 % vuotuinen kasvu Tapahtumia järjestetään koko kaupungin alueella	2 000 1 000 v. 2019 osallistujia 2 573 Tapahtumista vähintään 1/3 on lähikirjastoissa tai kirjastoautossa.	Kulttuuribussin hankerahoitus ei jatkunut. Toiminta päättyi 2022 lopussa. Jatkossa tuetaan avustuksilla alueilla tapahtuvaa kulttuuritoimintaa, panostetaan kesäkonsertteihin kylillä 952 Osallistujia 2793 Pääkirjasto 137, muualla 80 tapahtumaa.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Taloudellinen: Konseptin tuoman vetovoiman vahvistaminen ei onnistu. Koronan vaikutukset. Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut: Operatiiviset: Tapahtumajärjestämisen kustannukset nousevat liiaksi. Kulttuuribussin hankerahoitus ei toteudu.	Mahdollinen (30 – 60 %) Harvinainen (10 – 30 %) Mahdollinen (30 – 60 %)	Merkittävät: Näyttelykävijöiden määrä ei kasva tai jopa laskee. Kulttuuripalvelujen määrä ja taso heikenevät. Alueellinen palvelujen saatavuus heikenee.	Näyttelyiden markkinoinnin ja oheistapahtumien kehittäminen edelleen. Huolellinen ennakosuunnittelu. Etsitään korvaavia toiminnan muotoja alueilla.	Riski ei toteutunut, kävijämäärät ovat kasvussa. Riski ei toteutunut. Riski toteutui, jatkoavustusta ei myönnetty.

Kaikukortti ei saavuta kohde-ryhmäänsä.	Harvinainen (10 – 30 %)	Yhdenvertaisuuden toteutuminen heikenee.	Huolehditaan riittävästä viestinnästä ja markkinoinnista.	Tavoitteet ovat toteutumassa.
---	-------------------------	--	---	-------------------------------

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Helpotamme tapahtumien ja kulttuurin tekemistä.	Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut: Tarjomme järjestäjille edullisia toimintatiloja, tapahtumatekniikkaa, kumppanuutta ja kulttuurivastustuksia.	Tuettujen tapahtumien määrä Myönnettyjen avustusten määrä	30 80	33 48
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Palvelut eivät tavoita niitä tarvitsevia.	Harvinainen (10–30 %)	Kohtalaiset: Osa tapahtumista ei toteudu tai ne järjestetään puutteellisin resurssein.	Jatkuva, monikanavainen viestintä ja yhteistyö.	Tavoitetaso on saavutettavissa.

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme tapahtuma- ja kulttuurialan toiminnan sekä tapahtumaliiketoiminnan edellytyksiä.	Koulutamme ja sparraamme alueen tapahtumajärjestäjiä. Edistämme vanhan sairaalan ottamista luovan alan toimijoiden käyttöön. Edistämme yhteistyömuotoja Satama Areenan kanssa.	Tilaisuuksien määrä Käyttöön otettujen tilojen määrä Yhteistyömuotojen määrä	5 10 2	0 Käyttöön otettu 1 taiteilijan työtila. Saatu maakuntaliiton rahoitus Luovien ja hyvinvointialojen keskuksen toimintakonseptin luomiseksi. Selvitys valmistuu 9/2023. Satama Areena tuottaa 2023 Meripäivien torikonsertit.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiiviset: Tapahtumajärjestäjät eivät osallistu koulutukseen.	Harvinainen (10 – 30 %)	Kohtalaiset: Tapahtumatoiminta alueella ei kehity.	Tehostetaan viestintää ja yhteistyötä.	Koulutuksia ei voitu järjestää resurssihaasteiden takia.
Vanhan sairaalan käyttöönotto ei toteudu suunnitellusti.	Harvinainen (10 – 30 %)	Luovien alojen toiminta ei kehity.	Valmistetaan laadukas hankesuunnitelma sairaalan kehittämiseksi. Varmistetaan resurssit.	Kymenlaakson maakuntaliitto myönsi 36 000 € avustuksen, jolla teetetään ulkopuolinen selvitys keskuksen toimintakonseptiksi

Satama Areenan tilojen käyttö on liian kallista.	Harvinainen (10 – 30 %)	Tapahtumia jää toteutumatta tai ne järjestetään epätydyttävissä olosuhteissa.	Neuvotellaan Areenan käyttöehdoista.	sekä tilojen kunnon selvittämiseksi. Areenan kanssa on sovittu, että se tuottaa Meripäivien konsertit.
--	-------------------------	---	--------------------------------------	---

3. Yhteinen Kotka

Yhdessä tekemisen ja hyväntuulisten kohtaamisten kaupunki innostaa toimimaan ja tukee kaikkien hyvinvointia.

Strateginen tavoite 6.

Hyvinvoiva ja osallistuva kotkalainen

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Kehitämme osallisuutta lisääviä käytäntöjä yhteistyössä 3. sektorin ja muiden toimijoiden kanssa.	Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut: Kehitetään edelleen kulttuurihyvinvointitoimintaa yhteistyössä hyte-vastuualueen kanssa haetavalla hankerahoituksella.	Tapahtumien ja tilaisuuksien ja osallistujien määrä.	10 tilaisuutta /300 osallistujaa	2 tilaisuutta Kaikukortti-toiminnasta, 2 tilaisuutta vanhan sairaalan uusiokäytön ideomiseksi. Yhteensä 40 osallistujaa. Aiesopimus yhteistyöstä Kakspy ry:n kanssa, yhteistyöneuvotteluja Kakspyn, Mieli ry:n ja Korttelikotien kanssa.
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Strateginen: Toiminta ei kehity resurssien puutteen takia.	Mahdollinen (30 – 60 %)	Kohtalaiset: Tilaisuuksia ja tapahtumia ei saada järjestettyä: hyvinvointi ei tätä kautta lisäännä.	Hankerahoituksen hakeminen laajalla rintamalla.	Toiminnallinen yhteistyö valmisteluvaiheessa.

Strateginen tavoite 7.**Hyväntuulinen ja yhteisöllinen ilmapiiri**

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Vahvistamme kotkalaista ilmapiiriä - teemme yhdessä ja menestymme.	Museo: Kokoelmien avaaminen Internetiin ja jakaminen avoimena datana Kirjasto: Tarjoamme tiloja asukkaiden toimitaan ja luomme toimivat varausjärjestelmät	Finna-palvelussa ja avoimena datana jaettujen valokuvien ja esineiden kokonaismäärä Kirjaston varattavia tiloja käyttävien yhdistysten, kaupungin toimijoiden ja yksityishenkilöiden sekä asiakaskäytössä olevien digitaalisten laitteiden määrän kasvattaminen	Finna: 10 000 Avoin data: 3 500 2019 eri käyttäjiä yhteensä 223, joista 160 erilaisia yhdistyksiä tai kaupungin toimijoita. Asiakaskäytössä olevien digilaitteiden määrä 57 kpl (8/2020).	Finna: 6 788 Avoin data: 5 692 Tiloja varattu 1167 kertaa, 3609 tuntia. Eri käyttäjiä yht. 283 (201 yksityishenkilöä, 82 yhdistystä tms).
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Avaamisen ja jakamisen edellytyksenä oleva luettelointi ja digitointi ei etene Strateginen: Markkinointi ja viestintä eivät tavoita kohdeyleisöjään.	Mahdollinen (30 – 60 %) Mahdollinen (30 - 60 %)	Kohtalaiset: Museon kokoelmien sähköinen saavutettavuus ei etene. Merkittävät: Kirjastoon tehty panostukset menevät hukkaan, vaikuttavuus vähenee.	Riittävä tiedotus ja työajan resursointi sisältöjen jakamiseen. Markkinointia ja sen resursointi ja kanavia kehitetään jatkuvasti toimintaympäristön muutosten mukaan.	Riski ei toteutunut, vaikka Finassa oli käytökatkoksia

Strateginen tavoite 8.**Kokonaisturvallisuuden kärkikaupunki**

Strateginen toimenpide	Toimenpide	Mittari	Tavoitetaso	Toteuma 30.6.
Edistämme arjen turvallisuutta.	Museo: Laadimme turvallisen tilan periaatteet Vellamoon sekä asiakkaille että museon henkilökunnalle.	Turvallisen tilan periaatteiden ja ohjeistuksen saavutettavuus ja omaksuminen Vellamon nettisivuilta	Kaikki henkilökunnan jäsenet omaksuvat turvallisen tilan periaatteet, samoin suurin osa asiakkaita.	Periaatteet on laadittu ja laitettu sekä henkilökunnan että asiakkaiden ilmoitustaululle sekä käyty läpi Vellamo-palaverissa
Riskiluokka ja riski	Todennäköisyys	Vaikutukset	Toimenpiteet	Toteuma 30.6.
Operatiivinen: Turvallisen tilan periaatteita ei löydetä eikä omaksuta	Mahdollinen (30 – 60 %)	Kohtalaiset: Turvallinen ilmapiiri voi heikentyä joko asiakastiloissa tai henkilöstön työtiloissa.	Riittävä tiedottaminen ja periaatteiden läpikäynnin henkilöstöpalaverissa säännöllisesti.	Riski ei ole toteutunut, vaan henkilökunta on omaksunut periaatteet ja niitä on käyty läpi säännöllisesti henkilöstöpalaverissa.

TULOSLASKELMA

Talouden toteuma (t. €)	Toteuma 1-6/2023	MTA 2023	Tot vrt MTA %	ENNUSTE 2023	Tot vrt ENN %
KULTTUURIN VASTUUALUE					
Myyntituotot	216	680	31,7	680	31,7
Maksutuotot	1	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	103	340	30,2	340	30,2
Muut toimintatuotot	82	74	110,5	74	110,5
Valmistus omaan käyttöön	0	0	0	0	0
TOIMINTATUOTOT	401	1 095	36,6	1 095	36,6
Henkilöstökulut	-1 741	-3 781	46	-3 781	46
Palvelujen ostot	-364	-1 245	29,3	-1 245	29,3
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-276	-657	42,1	-657	42,1
Avustukset	-1 991	-3 692	53,9	-3 692	53,9
Muut toimintakulut	-107	-185	57,8	-185	57,8
TOIMINTAKULUT	-4 479	-9 559	46,9	-9 559	46,9
ULK. TOIMINTAKATE	-4 079	-8 465	48,2	-8 465	48,2
Sisäiset tuotot	2	0	0	0	0
Sisäiset kulut	-1 577	-3 404	46,3	-3 404	46,3
Sisäiset erät	-1 576	-3 404	46,3	-3 404	46,3
TOIMINTAKATE	-5 654	-11 869	47,6	-11 869	47,6

KULTTUURIN VASTUUALUEEN TAMMI-KESÄKUUN SEURANTA

Kulttuuri- ja tapahtumapalvelut

Tapahtumat. Vuoden suur tapahtumia (Meripäivät 7/2023, Aaltoja! 10/2023, Valtakunnalliset Kotiseutupäivät 9/2023) sekä pienempiä tapahtumia (mm Kesäkonsertit, lastenkulttuuritapahtumat) suunniteltiin kevään aikana. 30.6.2023 mennessä toteutettiin kesäkonsertit Tavastilassa ja Tiutisissa, yleisöä oli yhteensä 500.

Lastenkulttuurin toimintaa kehitettiin verkostomaisen yhteistyön kautta, kumppaneina mm. Mannerheimin lastensuojeluliitto, Kotka-Kymin seurakunta, Itämerikylä yhteistyö, perhetoiminta, varhaiskasvatus, nuorisotyö, Kotkan seudun musiikkiopisto, kaupunginkirjasto.

Helmikuussa toteutettu Lastenkulttuuriviikot-tapahtuma järjestettiin yhteistyössä Kymenlaakson kuntien ja Loviisan yhteisen, Kotkan hallinnoiman Koppa- lasten ja nuorten kulttuuriverkoston kanssa. Kopan koordinoitujen hankkimme os-topalveluna. Verkoston viestintää ja visuaalista ilmettä on kohennettu uudella logolla ja keskinäisellä säännöstöllä. Yhteistyön kehittämiseksi olemme myös lisänneet yhteisiä tapaamisia

Kulttuuripolun sisältöjä uudistimme ottamalla sisällöiksi teatteri-ilmaisu ja tunnetaidot -työpajat. Viestintä kouluihin päin hoidettiin päivitetyn Kulttuuripolku-ohjelmadokumentin kautta. Yhteistyötä tehtiin ja kehitettiin edelleen Workpilot- nuorten työtoiminnan sekä Yhteisötila Messin kanssa. Neuvottelun alla on mahdollisuus valmentaa nuoria, sekä auttaa heitä työllistymään lastenkulttuurin tapahtumiin ja avoimeen toimintaan esim. Työpajaohjaajina.

Avustustoiminnan kehittäminen. Hyvinvointilautakunta päätti ottaa käyttöön uuden kulttuuriavustusmuodon, kumppanuusavustuksen, jonka myötä solmittiin valittujen yhteisöjen kanssa kolmivuotinen (2023–2025) kumppanuussopimus. Lautakunta päätti valita kumppaneiksi viisi yhdistystä: Kymijoen Lohisoitto, Kansainvälinen Uuno Klamin sävellyskilpailun kannatusyhdistys, Emissa, Kotkan Taiteilijaseura ja Pro Sunila. Osana kumppanuutta yksikön edustajat osallistuivat ko. yhdistysten hallituksen kokouksiin.

Kulttuurihyvinvointitoimintaa kehitettiin yhteistyössä kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden vastuualueen kanssa mm Kaikukortti-toiminnan kautta. Kotkassa syksyllä 2022 aloitetun ja 2023 loppuun sakka kestävän Kaikukortti-kokeilun tavoitteena on tarjota vähävaraisille kaupunkilaisille osallistumisen mahdollisuuksia kulttuuri- ja liikuntatoimintaan. Yksikkö osallistui kevään aikana keskusteluihin, joissa kartoitettiin mahdollisuuksia, jossa Kymenlaakson hyvinvointialue ottaisi Kaikukortti-toiminnan hallinnoitavakseen. Hyvinvointilautakunta päättää syksyn 2023 aikana vakinaistetaanko Kaikukortti-toiminta 2024 vuoden alusta lähtien. Kaikukortti on valtakunnallinen toimintamalli, jota hallinnoi ja kehittää helsinkiläinen Kulttuuria kaikille -palvelu.

Meripäivien kehittäminen. Yksikkö teetti tammi-maaliskuussa ulkopuolisen tahon (Kuusisto & Sahlstedt Oy) tekemän selvityksen Kotkan Meripäivien jatkokehittämisestä. Selvityksessä esitettiin kolmea jatkokehittämisen eri skenaariota: toimintaa voitaisiin jatkaa kuten tähänkin asti tai Meripäivien tuottaminen voitaisiin siirtää Satama Areenan tai jonkun kaupungin ulkopuolisen tahon tehtäväksi. Selvitys nosti Satama Areena -vetoisen vaihtoehdon parhaaksi vaihtoehdoksi. Selvitystä käsiteltiin elinvoimavaliokunnassa sekä hyvinvointilautakunnassa. Yksikkö valmistelee ehdotuksen jatkoaskeleista hyvinvointilautakunnalle kesän jälkeen esiteltäväksi, osana 2024 talousarviovalmistelua.

Tilojen kehittäminen. Kotkansaaren vanhan sairaalan kehittämistä koskeva tarveselvitys hyväksyttiin tammikuun hyvinvointilautakunnan kokouksessa. Lautakunta päätti jatkoselvityksen tekemisestä. Kymenlaakson liitto myönsi tähän työhön 36 000 euron apurahan. Jatkoselvitystä tekemään valittiin tekemään Pink Eminence Oy, joka laatii suunnitelman Kotkan luovien ja hyvinvointialojen keskuksen perustamisesta, toimintakonseptista ja liiketaloussuunnitelmasta syyskuuhun 2023 mennessä. Tilapalvelut päätti teettää ko. toimintaan suunnitelluista tiloista erillisen kuntoselvityksen. Aalto-yliopiston opiskelija Miriam Aimée valmisti sairaalan tulevaa toimintaa ja tilojen käyttöä käsittelevän palvelumuotoilusuunnitelman.

Kotkan konserttitalolla toteutettiin tilan akustiikkaa parantavia toimenpiteitä sekä suunniteltiin yhteistyön syventämistä talolla jo toimivan Kymi Sinfoniettan, sinne elokuussa muuttavan Kotkan seudun musiikkiopiston sekä Kotka Jazzin kanssa. Vanhalta sairaalalta vuokrattiin tilapalvelujen kautta työtilaa kotkalaisen kuvanveistäjän käyttöön. Tilapalvelujen kanssa sovittiin lastenkulttuurikeskuksen toiminnan siirtymisestä Repin-instituutilta vapautuviin tiloihin (Laivurinkatu 7) kesän jälkeen. Galleria Uusikuvan toimintaa tuettiin asettamalla sen määräajoin vaihtuviksi vahtimestareiksi kaupungin velvoitettyjä henkilöitä.

Satama Areenan kanssa tehtävä yhteistyö konkretisoi kesän alussa, kun yksikön tapahtumapäällikkö Tiina Salonen nimettiin elokuun loppuun saakka Areenan osa-aikaiseksi toimitusjohtajaksi, jatkaen osa-aikaisena myös omassa toimeensa tapahtumapäällikkönä elokuun loppuun asti.

Kansainvälinen toiminta. Osana Kotkan ystävyyskaupunkitoiminnan kehittämistä yksikkö järjesti Tallinaan tutustumis- ja verkostoitumismatkan, johon osallistui edustajat lastenkulttuurikeskuksesta, Kotka Jazzista, Kotkan Taiteilijaseurasta ja Kakspy -yhdistyksestä. Yksikkö hyväksyttiin yhdessä kaupunkisuunnitteluyksikön kanssa osallistumaan Northern Dimension Partnership on Culture (NDPC) -toimijan vetämään EU-rahoitteiseen CCI4Change -hankkeeseen.

Kymenlaakson museo

Näyttelyissä museon painopiste pysyi 2022 avautuneessa alueen metsäteollisuudesta kertovassa Puun vuoro -näyttelyssä. Oma tuotantoa oleva näyttely on esillä vuoteen 2026 asti. Näyttelyyn liittyvän Miltä teollisuus tuntuu? -keskustelukonseptin toteutus aloitettiin kevätkauden 2023 aikana. Konseptiin liittyvät tapahtumat jatkuvat syyskaudella 2023 Vellamon lisäksi myös maakunnassa. Näyttelyyn toteutettiin koululaisopastuksia ja sellutyöpajoja. Huhtikuussa 2023 avautunut antiikin historiaa valottava Pako Pompejista jatkuu syksyyn. Näyttelyn on tuottanut italialainen Expona ja se toteutettiin yhteistyössä Suomen merimuseon kanssa. Huhtikuussa avautui Mosaiikin pienoisnäyttely Kymenlaakso AD 79. Kuunnelma kertoo sen, mitä Kymenlaaksossa oli silloin, kun Pompeiji jäi tuhkan alle. Kesäkuun alussa lapsille suunnattu tiedeleiri ammensi sisällöt Pako Pompejista -näyttelystä. Kohtalona Ruotsinsalmi-suurnäyttely on edelleen vetovoimainen. Kulttuuripolkuopastukset Kotkan ekaluokkalaisille pidettiin Ruotsinsalmi-näyttelyssä. Ruotsinsalmi-teema on esillä kesäaikaan myös Varissaaren näyttelypaviljongissa. Kohtalona Ruotsinsalmi -julkaisun toimitustyötä on tehty kevätkauden ajan. Kirjan julkaisupäivä on syyskuussa 2023. Virtaa Vellamosta muistelu- ja keskusteluhetket jatkuivat kevään ajan. Lisäksi on pidetty mm. lounastreffit yleisöopastuksia näyttelyihin. Vetovoimaisen ja monipuolisen näyttelytarjonnan ja yleisötyön avulla tavoitteena on edelleen kasvattaa Vellamon näyttelykävijöiden määrää ja lisätä asiakaskokemusten vaikuttavuutta.

Kokoelmassa Uuden rakennetun kulttuuriympäristön tietojärjestelmän hankinta ja migraation aloitus ei ole toistaiseksi edistynyt neuvottelujen pitemmälle, koska uuden tietomallin luominen on osoittautunut potentiaaliselle ohjelmatoimitajalle suoritaisemmaksi kuin toimittaja arvioi ja yhtiö on edelleen kiinni toisen asiakkaan järjestelmävaihdossa. Hankinta ja migraatio siirtyvät vuoden loppupuolelle. Huhtikuussa siirrettiin suuri määrä hylynosia Kantasatamassa varastohallista toiseen, koska toimitilapalvelut suunnittelivat käytössä olleen hallin purkamista, mutta uusikin tila on tilapäinen. Museo edelleen etsii pitkäaikaista ratkaisua hylynosien säilyttämistavaksi.

Merivartiomuseon kevätkausi kului vartiolaiva Telkän näyttelyn suunnittelussa ja toteutuksessa. Alus avattiin yleisölle sisätiloiltaan kunnostettuna ja uudella näyttelyllä varustettuna 5.6.2023. Arkistokokoelmien järjestäminen jatkui Raja-vartiolaitoksen vuotuisen määrärahan avulla. Varissaarassa sijaitseva Ruotsinsalmi-paviljonki avattiin yleisölle kesäkuussa.

Alueellisessa työssä on käynnistetty uuden nelivuotiskauden toimenpiteitä. Kulttuuriympäristötyössä pääpaino on ollut lausunnoissa, joiden lukumäärä on kasvanut edellisvuodesta. Uuden kulttuuriympäristöjen tietojärjestelmän hankin-

taan on valmistauduttu vanhan järjestelmän tietosisältöjä täydentämällä ja yhdenmukaistamalla. Lisäksi on jatkettu modernien koulurakennusten inventointia. Museotoiminnan edistämistehtävässä vuosi alkoi ammatillisten museoiden työpajoilla, joissa linjattiin tulevien vuosien yhteisiä kärkiteemoja ja laadittiin yhteinen visio ja missio. Ei-ammattillisten museoiden kanssa on aloitettu Paikallismuseoiden työkirjojen päivittäminen. Metsäteollisuusteemaa on ylläpidetty Keskustelukonseptin avulla myös maakunnallisesti. Alueellisen työn sisältöjä on tehty tunnetuksi eri yhteyksissä.

Kaupunginkirjasto

Kirjaston toiminnan ohjaus perustuu kerättyyn tietoon ja tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden jatkuvaan seurantaan. Kävijämäärä 173 914 on 16 % edellisvuotta korkeampi. Myös lainauksia on kolme prosenttia enemmän kuin edellisen vuoden vastaavana aikana. Kirjasto on toteuttanut kaikki säästötoimenpiteet siten, että ne eivät ole heikentäneet asiakaskokemusta tai työntekijöiden hyvinvointia.

Kasvaneiden lukujen taustalla vaikuttavat aamuun lisätty aukioloaika, uudelleen arvioitu kokoelmatyö ja valikoima sekä markkinoinnin uudet keinot. Uusi kävijälaskentateknikka tuottaa tarkkoja, reaaliaikaisia raportteja, joiden avulla työvuorosunnittelua ja palvelutapoja on mahdollista entisestään täsmentää.

Kirjaston lakisääteinen tehtävä on edistää lukutaitoja ja -harrastusta, ja tehokkaimmin näitä elämän ajan kehittyvä taitoja voidaan edistää jo varhaislapsuudessa. Myös vuonna 2023 kirjaston toiminnan painopisteenä ovat lapset ja nuoret.

119 § Uuden varajäsenen valinta hyvinvoinnin yksilöjaostoon

Hyla 22.8.2023 § 119

Päätös: Esittelijä Kati Homanen poisti asian listalta.

D/3572/14.06.00/2023

120 § Sopimus yhteisestä toimielimestä julkisten työvoimapalveluiden järjestämiseksi

Hyla 22.8.2023 §120

Valmistelija: Kansliapäällikkö Kristina Lönnfors, puh.044 702 4222
Hyvinvointijohtaja Kati Homanen, puh. 040 3528947
TE24 projektipäällikkö Tea Aho, puh. 040 1208671

Esittelyteksti: Työvoimapalveluiden järjestelystä annetun lain (380/2023) mukaisesti vastuu työnhakijoille, yrityksille ja muille työnantajille tarjottavista työvoimapalveluista siirtyy valtiolta kuntien vastuulle 1.1.2025. Työvoimapalveluiden järjestäminen ja muut työvoimapalveluihin liittyvät lakisääteiset tehtävät muodostavat kunnille uuden valtiosuustehtävän. Uudistuksen tavoitteena on nivoa työvoimapalvelut osaksi kunnan elinvoimatyötä sekä tuottaa tehokkaampia ja saavutettavampia palveluita.

Lain työvoimapalveluiden järjestämisestä 12§ mukaan kunta voi järjestää työvoimapalvelut itsenäisesti, jos kunnan työvoiman määrä on vähintään 20 000. Muutoin kuntien tulee muodostaa palveluiden järjestämiseksi työllisyysalue, jonka työvoiman määrä on vähintään 20 000 henkilöä. Lisäksi alueen tulisi olla maantieteellisesti yhtenäinen ja työmarkkinoiden kannalta toimiva. Työllisyysalueen kuntien yhteistoiminnassa on kysymys kuntalain 8§ mukaisesta kuntien lakisääteisestä yhteistoiminnasta. Kuntalain 8 §:n mukaan kunta vastaa tehtäviensä rahoituksesta, vaikka järjestämisvastuu on siirretty toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle. Työllisyysalueen muodostavien kuntien tulee sopia keskenään tehtävän hoitamisesta aiheutuvien kustannusten jaosta. Kuntien on toimitettava yhteistyötä koskevat sopimukset työ- ja elinkeinoministeriöön 31.10.2023 mennessä.

Etelä-Kymenlaaksossa kunnat ovat sitoutuneet valtuustojen päätöksillä työvoimapalveluiden järjestämiseen vastuukuntamallilla, siten että Kotka toimii vastuukuntana. Kuntien edustajat ovat yhdessä valmisteelleet sopimuksen yhteisestä toimielimestä. Sopimus on kuntalain 52 §:n mukainen sopimus kuntien yhteisestä toimielimestä ja se koskee työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (380/2023) säädettyjen työvoimapalveluiden järjestämisvastuuta. Sopimuksella osapuolet muodostavat työvoimapalveluiden järjestämisen yhteistoiminta-alueen (työllisyysalue). Sopimuksen mukaisia tehtäviä hoitaessaan Kotkan kaupunki toimii kuntalain (410/2015) 51 §:n mukaisena vastuukuntana.

Vastuukuntana Kotkan kaupunki vastaa kuntalain 8 §:n mukaisesti järjestettävien palveluiden ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta; tarpeen, määrän, ja laadun määrittämisestä; tuottamistavasta; tuottamisen valvonnasta sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain mukaisena työvoimaviranomaisen tehtäviä hoitaa Kotkan hyvinvointilautakunnan alainen työvoimapalveluiden jaosto. Sen toimivalta-alueeseen kuuluvat Haminan kaupunki, Kotkan kaupunki, Miehikkälän

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

kunta, Pyhtään kunta ja Virolahden kunta. Sopimuksessa on määritelty yhteisen toimielimen tehtävät ja

ratkaisuvallta. Jokaisella sopijakunnalla on edustus koordinaatioryhmässä, joka seuraa ja tukee toiminnan toteutumista.

Sopimuksen mukaisten tehtävien taloudenhoito on vastuukunnan (Kotkan kaupungin) vastuulla. Yhteisen toimielimen talous on osa Kotkan kaupungin talousarviota ja taloussuunnittelua. Kotkan kaupunki perustaa taseyksikön, joka vastaa yhteisesti tuotetuista TE-palveluista. Kaikki palveluiden välittömät ja välilliset järjestämiskustannukset kohdennetaan tälle taseyksikölle. Yhteistoiminnan talous järjestetään 1.1.2025 alkaen VOS-rahoituskriteerien mukaisesti. Kustannuksista 47 prosenttia jaetaan kuntien työikäisen väestön suhteessa ja kustannuksista 47 prosenttia jaetaan kunnittain työttömien ja palvelujen piirissä olevien suhteessa. Suhdelukuna käytetään VOS-rahoituskriteereissä määriteltyä tasoa. Kustannuksista 6 prosenttia jaetaan kunnittain vieraskielisten lukumäärän suhteessa.

Kotkan kaupunki vastuukuntana noudattaa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) sekä muussa lainsäädännössä olevia salassapitoa ja julkisuutta koskevia säännöksiä. Kotkan kaupunki on rekisterinpitäjä sopimuksessa kuvatussa yhteistoiminnassa.

Yhteistyösopimuksen lisäksi työ- ja elinkeinoministeriöön on toimitettava 31.10.23 mennessä lain työvoimapalveluiden järjestämisestä 15§ mukainen suunnitelma työvoimapalveluiden järjestämisestä. Järjestämissuunnitelmasta on käytävä ilmi ainakin 1) laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseen varattavat taloudelliset ja henkilöstövoimavarat sekä niiden kohdentuminen; 2) laissa tarkoitettujen palvelujen tuottamista ja kohdentamista koskevat ratkaisut; 3) toimipisteiden määrä ja sijoittuminen; 4) yhteistyötahot ja -muodot; 5) työperäisen maahanmuuton, työvoiman ja työpaikkojen kohtaannon sekä työvoiman liikkuvuuden edistäminen sekä 6) varautuminen rakennemuutostilanteisiin. Liitteenä olevassa Etelä-Kymenlaakson TE-palveluiden järjestämissuunnitelmassa esitetään lain vaatimat asiat ajankohtaiseen valmistelutilanteeseen pohjaten. Suunnitelma voi muuttua ja tarkentua valmistelun edetessä.

Työ- ja elinkeinoministeriöön on toimitettava 31.10.23 mennessä ilmoitus, mikäli tuleva työvoimaviranomainen ei ota vastaan valtion toimitiloja uudistuksessa. Etelä-Kymenlaakson toimitilojen suhteen linjaus on se, että valtion toimitiloja ei oteta vastaan. Toimipisteet eivät tule vähenemään.

Jokaisen sopijakunnan valtuuston on hyväksyttävä liitteenä oleva sopimus ja järjestämissuunnitelma yhtäpitävin päätöksin. Sopimus tulee voimaan, kun kaikkien sopijakuntien valtuustot ovat sen hyväksyneet ja sopimus on kaikkien tahojen osalta allekirjoitettu, kuitenkin viimeistään 31.10.2023. Sopimus laitetaan täytäntöön mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

Liitteet:

Sopimus yhteisestä toimielimestä työvoimapalveluiden järjestämiseksi
Suunnitelma työvoimapalveluiden järjestämisestä

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

Esittelijä: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta päättää omalta osaltaan hyväksyä liitteenä olevan sopimuksen yhteisestä toimielimestä työvoimapalveluiden järjestämiseksi sekä siihen liittyvän järjestämissuunnitelman. Sopimus tulee voimaan, kun kaikkien sopijakuntien valtuustot ovat sen hyväksyneet ja sopimus on kaikkien tahojen osalta allekirjoitettu, kuitenkin viimeistään 31.10.2023. Sopimus laitetaan täytäntöön mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta. Hyvinvointilautakunta lähettää liitteenä olevan sopimuksen yhteisestä toimielimestä työvoimapalveluiden järjestämiseksi sekä siihen liittyvän järjestämissuunnitelman kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle hyväksyttäväksi

Päätös: Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

Toimeenpano: Ote: Kaupunginhallitus

Ei oikaisuvaatimusohjetta (KuntaL 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

--	--	--

SOPIMUS YHTEISESTÄ TOIMIELIMESTÄ JULKISTEN TYÖVOIMAPALVELUIDEN JÄRJESTÄMISEKSI

Sopijapuolet

Kotkan kaupunki	y-tunnus: 0160225-7
Osoite:	Kustaankatu 2, PL 205, 48100 Kotka
Haminan kaupunki	y-tunnus: 0242496-6
Osoite:	PL 70, 49401 Hamina
Miehikkälän kunta	y-tunnus: 0162675-0
Osoite:	Keskustie 4 A, 48700 Miehkälä
Pyhtään kunta	y-tunnus: 0162798-0
Osoite:	Motellikuja 4, 49220 Siltakylä
Virolahden kunta	y-tunnus: 0207033-6
Osoite:	Virojoentie 7, PL 14, 49901 Virolahti

Sopimuksen tausta ja tarkoitus, järjestämisvastuun siirtäminen

Tämä sopimus on kuntalain 8 §:n tarkoittama sopimus lakisääteisestä yhteistoiminnasta, jolla yllämainitut kaupungit ja kunnat sopivat työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain (380/2023) mukaisten julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden järjestämisestä.

Sopijakunnat sopivat yllä mainittujen tehtävien hoitamisesta kuntalain 8 §:n, 51 §:n, 52 §:n ja 54 §:n mukaisesti siten, että Haminan kaupunki, Miehkälän kunta, Pyhtään kunta ja Virolahden kunta siirtävät työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain mukaisen järjestämisvastuunsa Kotkan kaupungille, joka toimii asiassa vastuukuntana.

Vastuukuntana Kotkan kaupunki vastaa kuntalain 8 §:n mukaisesti järjestettävien palveluiden ja muiden toimenpiteiden

1. yhdenvertaisesta saatavuudesta;
2. tarpeen, määrän, ja laadun määrittämisestä;
3. tuottamistavasta;
4. tuottamisen valvonnasta;
5. viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Sopimuskunnat vastaavat tämän sopimuksen mukaisten tehtäviensä rahoituksesta, vaikka järjestämisvastuu on siirretty Kotkan kaupungille,

Kotkan kaupunki perustaa tehtävistä huolehtimaan yhteisen toimielimen, joka toimii työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain mukaisena työvoimaviranomaisena.

Yhteinen toimielin

Työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain mukaisena työvoimaviranomaisen tehtäviä hoitaa Kotkan hyvinvointilautakunnan alainen työvoimapalveluiden jaosto. Sen toimivalta-alueeseen kuuluvat Haminan kaupunki, Kotkan kaupunki, Miehkälän kunta, Pyhtään kunta ja Virolahden kunta.

Työvoimapalveluiden jaostossa on yksitoista (11) jäsentä, joista Kotkan kaupunki nimeää kuusi (6) varsinaista jäsentä ja näille henkilökohtaiset varajäsenet, Haminan kaupunki nimeää kaksi (2) varsinaista jäsentä ja näille henkilökohtaiset varajäsenet, Miehikkälän kunta nimeää yhden (1) varsinaisen jäsenen ja tälle henkilökohtaisen varajäsenen, Pyhtään kunta nimeää yhden (1) varsinaisen jäsenen ja tälle henkilökohtaisen varajäsenen ja Virolahden kunta nimeää yhden (1) varsinaisen jäsenen ja tälle henkilökohtaisen varajäsenen.

Työvoimapalveluiden jaoston jäsenten valinnassa huomioidaan tasa-arvolain säännökset.

Työvoimapalveluiden jaoston puheenjohtajana toimii Kotkan kaupungin nimeämä jäsen ja varapuheenjohtajana Haminan kaupungin nimeämä jäsen. Jaoston esittelijänä toimii työvoimapalveluista vastaava viranhaltija, jaosto päättää sihteeristään.

Työvoimapalveluiden jaoston jäsenille maksetaan kokouspalkkiot ja muut luottamustehtävän hoitamisesta aiheutuvat korvattavat kustannukset Kotkan kaupungin hallintosäännön ja luottamushenkilöiden palkkiosäännön mukaisesti.

Työvoimapalveluiden jaosto voi myöntää läsnäolo- ja puheoikeuden muullekin sopijakunnan viranhaltijalle.

Työvoimapalveluiden jaoston toimintaa ohjaa Kotkan kaupungin hallintosääntö ja muut Kotkan kaupungin hallinnolliset säännöt ja määräykset.

Yhteisen toimielimen tehtävät ja ratkaisuvallta

Työvoimapalveluiden jaoston tehtävänä on

1. vastata henkilöasiakkaan lakisääteisen palveluiden ja palveluprosessien järjestämisestä ja niiden toimivuudesta
2. vastata työvälitys ja työhakuvelvollisuuden palveluiden ja palveluprosessien järjestämisestä ja niiden toimivuudesta
3. vastata tieto-, neuvonta ja ohjauspalveluiden ja niiden prosessien järjestämisestä ja niiden toimivuudesta
4. vastata työvoimakoulutuksen järjestämisestä
5. vastata muutosturvan ja muutosturvakoulutuksen järjestämisestä
6. vastaa työttömyysetuudella tuetun työnhakijan omaehtoisen opiskelun prosessien järjestämisestä ja niin toimivuudesta
7. vastata lakiin perustuvista työnantajille annettavista tuista
8. vastata lakiin perustuvista henkilöasiakkaille annettavista tuista ja korvauksista
9. vastata työllistämisvelvoitteen täyttämiseen liittyvien prosessien järjestämisestä ja niiden toimivuudesta
10. vastata työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain työvoimaviranomaiselle määräämistä tehtävistä
11. järjestää toimintaedellytykset nuorten työllistymistä edistävälle monialaisen tuen yhteispalvelulle (Ohjaamon kaltainen toiminta järjestetään kunnissa)
12. vastata kotoutumisen edistämisestä annetun lain työvoimaviranomaiselle määräämistä tehtävistä
13. vastata työttömyysturvalain työvoimaviranomaiselle määräämistä tehtävistä
14. valmistella Kotkan kaupunginvaltuustolle työvoimapalveluiden talousarviot, toimintasuunnitelmat ja tilinpäätökset ja huolehtia niihin liittyvästä seurannasta, raportoinnista ja tiedonhallinnasta
15. suorittaa muut jaoston toimialaan kuuluvat tehtävät.

Koordinaatioryhmä

Koordinaatioryhmä seuraa tämän sopimuksen ja siihen liittyvien kustannusten toteutumista, käsittelee osapuolien esille tuomia asioita ja pyrkii muodostamaan sopijakuntien yhteisen näkemyksen valmistelun tueksi mm. talousarvion ja toimintasuunnitelman laadinnassa, toiminnan kehittämisessä, työllistämistoimenpiteiden seurannassa ja raportoinnissa sekä resurssien kohdentamisessa.

Koordinaatioryhmään kuuluu kaksi (2) viranhaltijaa Kotkasta ja yksi (1) viranhaltija kustakin muusta sopijakunnasta. Koordinaatioryhmän puheenjohtajana ja valmistelijana toimivat Kotkan kaupungin edustajat.

Tarvittaessa koordinaatioryhmä voi kutsua muita henkilöitä kokouksiin.

Koordinaatioryhmä kokoontuu säännöllisesti, vähintään kaksi (2) kertaa vuodessa.

Sopijakunnat vastaavat omien viranhaltijoidensa koordinaatioryhmän työhön osallistumisesta aiheutuvista kuluista.

Muu yhteistyö

Haminan kaupungin työllisyyspalveluiden työntekijät voivat osallistua nuorten, osatyökykyisten, pitkään palvelussa olevien ohjaukseen. Lisäksi Haminan kaupungin työllisyyspalveluiden työntekijät voivat osallistuvat sellaisten asiakkaiden ohjaukseen, jotka ovat juuri muuttaneet / muuttamassa kaupunkiin. Ohjausta tehdään yhteistyössä Kotkan kaupungin viranhaltijoiden kanssa ja tehtävistä toimenpiteistä sovitaan tapauskohtaisesti erikseen.

Yhteistyötä voidaan tehdä myös muiden sopijakuntien ja Kotkan kaupungin välillä.

Henkilöstö

Siirtyvä henkilöstö siirtyy järjestämisvastuisen työvoimaviranomaisen (Kotkan kaupungin) palvelukseen. Työvoimapalveluiden viranomaistehtävien tuottamisen henkilöstö on Kotkan kaupungin palveluksessa.

Talous ja kustannusten jako

Sopimuksen mukaisten tehtävien taloudenhoito on vastuukunnan (Kotkan kaupungin) vastuulla. Yhteisen toimielimen talous on osa Kotkan kaupungin talousarviota ja taloussuunnittelua. Kotkan kaupunki perustaa taseyksikön, joka vastaa yhteisesti tuotetuista TE-palveluista. Kaikki palveluiden välittömät ja välilliset järjestämiskustannukset kohdennetaan tälle taseyksikölle.

Työvoimapalveluiden jaosto laatii Kotkan kaupunginvaltuustolle esityksen seuraavan kalenterivuoden talousarvioksi ja seuraavien vuosien taloussuunnitelmaksi. Talousarvion valmistelussa sopijakunnille on varattava tilaisuus esityksen tekemiseen yhteistoiminnan tavoitteista ja rahoituksen kohdentamisesta.

Talousarviossa esitetään yhteistoiminnan tavoitteet ja niiden edellyttämät määrärahat ja osoitetaan rahoitustarpeen kattaminen sopijakuntien maksuosuuksilla ja muilla tuloilla. Talousarvio on laadittava siten, että edellytykset yhteistoiminnan hoitamiseen turvataan. Yhteistoiminnan tehtävissä ja niiden rahoituksessa on noudatettava talousarviota.

Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää Kotkan kaupunginvaltuusto. Esitys muutoksista on annettava sopijakunnille tiedoksi hyvissä ajoin ennen asian käsittelyä. Työvoimapalveluiden jaosto seuraa talousarvion toteutumista. Toiminnan ja talouden toteutumisesta raportoidaan Kotkan kaupungin osavuosisraportoinnin yhteydessä.

Yhteistoiminnan talous järjestetään seuraavalla tavalla 1.1.2025 alkaen VOS-rahoituskriteerien mukaisesti:

1. Kustannukset jaetaan käyttäen ministeriön kyseisen talousarviovuoden valtionosuuksien määrittelyssä käyttämiä VOS-rahoituskriteereitä. Sopimuksen solmimisen ajankohtana VOS-rahoituskriteerit ovat seuraavat:
Kustannuksista 47 prosenttia jaetaan kuntien työikäisen väestön suhteessa.
Kustannuksista 47 prosenttia jaetaan kunnittain työttömien ja palvelujen piirissä olevien suhteessa.
Kustannuksista 6 prosenttia jaetaan kunnittain vieraskielisten lukumäärän suhteessa.
2. Taseyksikön talousarvio laaditaan talousarviovuotta edeltävänä vuotena Kotkan kaupungin talousarvion vuosikellon ja periaatteiden mukaisesti.
3. Kunnat tilittävät talousarviovuoden aikana kuukausittain Kotkan kaupungin taseyksikölle edellä kohdan 1. mukaisen maksuosuuden. Mikäli vuoden aikana taseyksikön talousarviomäärärahoja on tarve korottaa, korotetaan kuntien kuukausimaksuosuuksia vastaavasti. Talousarvion toteutumista seurataan Kotkan kaupungin seurannan yhteydessä. Talouden seurannasta vastaa työllisyysasioista vastaava jaosto.
4. Vuoden lopussa tai viimeistään talousarviovuotta seuraavan vuoden alussa maksuosuudet tasataan vastaamaan toteutuneita kustannuksia kustannustenjaon mukaisesti. Taseyksikön yli- tai alijäämä voidaan kuntien yhteisellä päätöksellä siirtää seuraaville vuosille katettavaksi tai tulevien kehittämistoimenpiteiden rahoittamiseksi.
5. Investoinnit rahoitetaan samoilla periaatteilla kuin käyttötalouden menot. Investointimenot määritellään talousarviossa, ja talousarviovuoden aikana ne laskutetaan kuukausittain kunnilta. Vuoden lopussa tai talousarviovuotta seuraavan vuoden alussa toteutuneet investointimenot tasataan vastaamaan kuntien maksuosuuksia. Investointimenoista muodostuneita poistoja ei huomioida kohtien 1-4 kustannuksina, jotta niitä ei veloiteta kahteen kertaan kunnilta.
6. TE-palveluiden ja kokonaisuuden valmistelu aiheuttaa kustannuksia myös jo ennen vuotta 2025. Vuonna 2024 aiheutuvat valmistelukustannukset jaetaan kunnille asukasluvun suhteessa.
7. Jokainen kunta vastaa itsenäisesti kunnalle määräytyvästä työttömyysetuuksien rahoitusosuuksista (etuuskulut)
8. Tähän sopimukseen perustuville erääntyneille laskuille suoritetaan korkolain (633/1982) mukaista viivästyskorkoa laskun eräpäivästä lukien.

Tietoturva ja asiakastietojen käsitleminen

Kotkan kaupunki vastuukuntana noudattaa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) sekä muussa lainsäädännössä olevia salassapitoa ja julkisuutta koskevia säännöksiä. Toiminnassa syntyviin asiakirjoihin, niiden tietoihin, säilytykseen, luovutukseen ja hävittämiseen sovelletaan Euroopan unionin yleistä

tietosuoja-asetusta (EU 679/2016) ja muita henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä ja lakeja.

Kotkan kaupunki noudattaa voimassa olevan tietosuojalainsäädännön edellyttämiä menettelytapoja ja henkilötietojen käsittelyä ja suojaamista koskevia säännöksiä. Kotkan kaupunki huolehtii siitä, että sen vastuulla oleva yhteistoiminta on kulloinkin voimassa olevan tietosuojalainsäädännön vaatimusten mukainen, ottaen erityisesti huomioon, mitä sisäänrakennetusta ja oletusarvoisesta tietosuojasta on säädetty.

Kotkan kaupunki on rekisterinpitäjä tässä sopimuksessa kuvatussa yhteistoiminnassa.

Työvoimaviranomaisella on velvollisuus käyttää työvoimapalvelujen toimeenpanossa valtakunnallista tietovarantoa, palvelualustaa ja asiakastietojärjestelmäkokonaisuutta (Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 380/2023 § 120 2 momentti).

Työvoimaviranomaisena Kotkan kaupunki on työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain (380/2023) 123 §:ssä tarkoitettu valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpitäjä. Työvoimaviranomaisena Kotkan kaupunki vastaa rekisteripitäjän tehtävistä ja velvollisuuksista asiakkaidensa osalta edellä mainitun pykälän 3 momentissa ja yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetyn mukaisesti.

Valtakunnallisen asiakastietojärjestelmän käyttöoikeuksista ja käyttöoikeuden myöntämisestä sekä myönnetyn käyttöoikeuden muuttamisesta ja poistamisesta säädetään työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain (380/2023) pykälissä 124-126.

Asiakirjahallinta

Asiakirjahallinnassa noudatetaan Kotkan kaupungin toimintatapaa.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Riskienhallinnassa noudatetaan vastuukunnan toimintatapaa.

Jatkuvuudenhallinta ja varautuminen

Tässä sopimuksessa tarkoitetun toiminnan järjestäminen on poikkeuksellisinakin aikoina tärkeää. Sopimuksen osapuolet toteavat, että työvoimapalveluiden häiriönsietoa ja toimitusvarmuutta voidaan kehittää jatkuvuussuunnittelun avulla. Osapuolet korostavat myös yhteistyön merkitystä toimintavarmuuden hallinnassa.

Osapuolet edellyttävät, että työvoimapalveluja kilpailuttaessa otetaan jatkuvuuden hallinta huomioon. Työvoimapalveluiden palveluyksikkö huomioi omassa toiminnassaan jatkuvuuden hallinnan yksikön johtamisessa, toiminnan ohjauksessa, resurssien hallinnassa ja kumppanuuksissa. Jatkuvuuden hallinnan toteutumista ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan säännöllisesti.

Työvoimapalveluiden varautuminen suoritetaan osana Kotkan kaupungin kokonaisvarautumista. Tämän sopimuksen osapuolet tukevat mahdollisuuksien mukaan varautumisen toteutumista.

Yhteistoimintasopimuksen muuttaminen

Tämän yhteistoimintasopimuksen muuttaminen edellyttää sopijakuntien yhtäpitäviä päätöksiä.

Muutokset on tehtävä kirjallisesti ja kaikkien sopimuspuolien allekirjoitettava.

Vahingonkorvausvastuu

Yhteistoimintatehtävien hoitamisessa mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen kustannukset kirjataan yhteisiin kustannuksiin ja jaetaan yhteistoimintakuntien kesken samoilla perusteilla kuin käyttömenot jaetaan.

Erimielisyyksien ratkaiseminen

Tästä sopimuksesta aiheutuvat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan sopijapuolten välisin neuvotteluin. Jos neuvotteluissa ei päästä yhteisymmärrykseen, ratkaistaan erimielisyydet hallintoriita-asiana Itä-Suomen hallinto-oikeudessa.

Sopimuksen voimassaolo

Sopimus tulee voimaan, kun kaikkien sopijakuntien valtuustot ovat sen hyväksyneet ja sopimus on kaikkien tahojen osalta allekirjoitettu, kuitenkin viimeistään 31.10.2023. Sopimus on voimassa toistaiseksi.

Sopimuksen mukainen toiminta alkaa valmistelutoimenpiteiden osalta 1.1.2024 ja täysimääräisenä, lain mukaisena toimintana 1.1.2025.

Tämän sopimuksen voimassaolo perustuu työvoimapalveluiden järjestämistä koskevan lain (380/2023) säännöksiin.

Sopimus voidaan irtisanoa kunkin vuoden tammikuun 1. päivään mennessä ja irtisanominen astuu voimaan seuraavan vuoden 1. päivänä.

Irtisanoutuvan sopijapuolen on maksettava maksuosuutensa irtisanomisen voimaantuloon saakka eikä irtisanoutuvalla osapuolella ole oikeutta vaatia maksamiaan maksuosuuksia miltään osin takaisin. Lisäksi irtisanoutunut sopijapuoli on sopimuksen päättymisen jälkeenkin velvollinen noudattamaan ennen irtisanoutumista tehtyjä voimassa olevia hankintasopimuksia.

Yhden sopijapuolen irtisanoutuminen ei päättä sopimusta muiden sopijapuolten osalta.

Tätä sopimusta on laadittu viisi (5) yhtäpitävää kappaletta, yksi kullekin sopijapuolelle.

Allekirjoitukset

Tämä sopimus allekirjoitetaan sähköisesti.

Kotkan kaupunki

Haminan kaupunki

Miehikkälän kunta

Pyhtään kunta

Virolahden kunta

Kotkan kaupunki

Etelä-Kymenlaakson työllisyysalueen suunnitelma työvoimapalveluiden järjestämisestä

Aho Tea
9.8.2023

Sisällysluettelo

Johdanto	1
Lähtökohdat ja tavoite	1
Valmistelutilanne.....	3
Taloudelliset ja henkilöstövoimavarat sekä niiden kohdentuminen.....	5
Palvelujen tuottamista ja kohdentamista koskevat ratkaisut	7
Toimipisteiden määrä ja sijoittuminen.....	9
Yhteistyötahot ja -muodot	10
Työperäisen maahanmuuton, työvoiman ja työpaikkojen kohtaannon sekä työvoiman liikkuvuuden edistäminen.....	12
Varautuminen rakennemuutostilanteisiin	13
LIITE 1 TE-TOIMISTON ASIAKKAAT ETELÄ-KYMENLAAKSOSSA 2023	15
LIITE 2 TALOUSLASKELMAT	17

Johdanto

TE2024-uudistus siirtää julkiset työvoimapalvelut valtiolta kuntien vastuulle 1.1.2025 alkaen. Tasavallan presidentti hyväksyi uudistukseen liittyvän lainsäädännön 23.3.2023. Työvoimapalveluiden järjestäminen ja muut työvoimapalveluihin liittyvät lakisääteiset tehtävät muodostavat kunnille uuden valtiosuustehtävän. Uudistuksen tavoitteena on nivoa työvoimapalvelut osaksi kunnan elinvoimatyötä sekä tuottaa tehokkaampia ja saavutettavampia palveluita.

Lain työvoimapalveluiden järjestämisestä 15§ määrää kuntia toimittamaan työ- ja elinkeinoministeriölle sopimuksen kuntien yhteistoiminnasta, sekä suunnitelman työvoimapalveluiden järjestämisestä. Suunnitelmasta on käytävä ilmi ainakin 1) laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseen varattavat taloudelliset ja henkilöstövoimavarat sekä niiden kohdentuminen; 2) laissa tarkoitettujen palvelujen tuottamista ja kohdentamista koskevat ratkaisut; 3) toimipisteiden määrä ja sijoittuminen; 4) yhteistyötahot ja -muodot; 5) työperäisen maahanmuuton, työvoiman ja työpaikkojen kohtaannon sekä työvoiman liikkuvuuden edistäminen sekä 6) varautuminen rakennemuutostilanteisiin. Työ- ja elinkeinoministeriön ohjeistuksen mukaan järjestämissuunnitelman tarkoituksena on auttaa kuntia tunnistamaan työvoimapalveluiden järjestämiseen liittyvät olennaiset kysymykset ja teemat. Järjestämissuunnitelma myös auttaa työ- ja elinkeinoministeriötä arvioimaan työllisyysalueiden ja kuntien edellytyksiä suoriutua järjestämisvastuuseen ja palveluiden tarjoamiseen liittyvistä velvoitteistaan.

Järjestämissuunnitelma on toimitettava työ- ja elinkeinoministeriöön 31.10.2023 mennessä yhdessä kuntien yhteistyösopimuksen kanssa. Työllisyysalueet voivat kuitenkin täsmentää järjestämissuunnitelmaa ja kehittää sitä edelleen lokakuun 2023 jälkeen alueen tarpeiden mukaan.

Etelä-Kymenlaakson TE2024 järjestämissuunnitelma on laadittu kevään ja kesän 2023 valmistelutilanteen pohjalta. Useisiin suunnitelman teemoihin ei ole vielä konkreettisia vastauksia, ja suunnitelmat voivat vielä muuttua tämänhetkisestä tilanteesta valmistelun edetessä. Etelä-Kymenlaaksossa uudistusta on lähdetty valmistelemaan tiiviissä yhteistyössä kuntien, TE-toimiston, ELY-keskuksen ja muiden toimijoiden kanssa.

Lähtökohdat ja tavoite

Etelä-Kymenlaaksossa TE2024 uudistuksen valmistelua on tehty yhdessä viiden kunnan kesken. Kunnat ovat Pyhtää, Kotka, Hamina, Virolahti ja Miehikkälä. Hyvin varhaisessa vaiheessa valmistelua Pohjois-Kymenlaaksossa sijaitseva Kouvolan kaupunki teki linjauksen, että jatkaa valmistelua yksin, joten maakunnallisesta työllisyysalueesta ei ole käyty valmistelevaa keskustelua. Etelä-Kymenlaaksossa Kotkan kaupunki ainoana täyttää lain työvoimapalveluiden järjestämisestä 12§ vaaditun 20 000 työvoimapohjan. Etelä-Kymenlaakso on maantieteellisesti yhtenäinen alue ja toimii tälläkin hetkellä luontaisena työssäkäyntialueena. Työssäkäyntiä alueelta on myös Kouvolaan sekä Uudellemaalle. Monien alueen kuntien taloustilanne on tällä hetkellä haastava ja esimerkiksi Kotkan kaupungilla on isot säästöpainheet tulevana vuosina johtuen valtakunnallisesta hyvinvointialueuudistuksesta ja siihen liittyvistä kaupungin rahoituspohjan muutoksista.

Kymenlaakso on muuttotappio maakunta ja vuonna 2022 maakunnan kaikki kunnat tekivät muuttotappiota. Venäjän hyökkäyssota ja siitä seurannut energiakriisi ovat muuttaneet alueen toimintaympäristöä ja tuoneet haasteita maakunnassa esimerkiksi metsäteollisuudelle sekä matkailulle. Metsäteollisuuden nojaavassa Etelä-Kymenlaaksossa rakennemuutos näkyy parhaillaan esimerkiksi Stora Enson suunnitelmissa sulkea Sunilan sellutehdas. Etelä-Kymenlaaksossa vahvuuksina ovat sijainti, saavutettavuus ja merkittävä logistiikkaketju. HaminaKotkan sataman kokonaisliikenne kasvoi vuonna 2022 12 % ja tulos oli sataman historian toiseksi paras. Etelä-Kymenlaaksoon on myös suunnitteilla isoja investointeja, kuten Kotkaan ja Haminaan suunnitteilla olevat akkumateriaalitehtaat sekä Kotkaan suunnitteilla oleva kennotehdas.

Työmarkkinoiden tilanne on ollut valtakunnallisesti hyvä koronan jälkeisinä vuosina ja työttömien määrä on ollut alhaisella tasolla. Hyvä tilanne on heijastunut työttömien määrään sekä TE-toimiston asiakasmääriin myös Etelä-Kymenlaaksossa, ja luvut ovat olleet toistuvasti historiallisen alhaisia. Haasteena Etelä-Kymenlaaksossa on kuitenkin valtakunnallisesti suhteellisen korkeana pysyttelevä työttömien osuus työvoimasta sekä korkea pitkäaikaistyöttömyys. Myös nuoria on Etelä-Kymenlaaksossa työttömänä suhteessa enemmän, kuin muualla maassa. Alueella on kiinnitettävä erityistä huomiota heikommassa asemassa olevien palveluihin jo työttömyyden rakenteenkin pohjalta.

Etelä-Kymenlaaksossa, kuten koko Kaakkois-Suomen TE-toimiston alueella ei ole oltu mukana vuonna 2021 käynnistyneissä työllisyyden kuntakokeiluissa. Alueella on kuitenkin tehty sopimuksellista yhteistyötä pohjautuen lakiin monialaisesta yhteistyöstä. Kymenlaaksossa on luotu lain pohjalta sopimukseen pohjautuva Monialainen työelämäpalvelu, jossa sopijaosapuolina ovat olleet alueen kunnat, Kaakkois-Suomen TE-toimisto, Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä Kymsote (sittemmin Kymenlaakson hyvinvointialue) sekä Kansaneläkelaitos. Sopimuksellisesti Monialaisessa työelämäpalvelussa on palveltu myös niitä asiakkaita, jotka eivät ole vielä täyttäneet laissa monialaisesta yhteistyöstä määriteltyjä työttömyyden keston kriteereitä. Palvelun johtoryhmä on toiminut laajennettuna Kymenlaakson työllisyysjohtoryhmänä.

	Kotka	Hamina	Pyhtää	Virolahti	Miehikkälä
Väkiluku (2022)	50 617	19 549	5 117	2 985	1 791
Työvoima (6/2023)	22 543	8 614	2 319	1 291	732
Työvoimaennuste (2035)	18 994	6 874	1 945	977	524
Työikäiset (2022)	28 218	10 452	2 740	1 559	873
Vieraskieliset (2022)	4 812	1 364	245	179	90
Työllisyysaste (2021)	64,1	68,6	73,1	67,8	68,1
Työttömien osuus työvoimasta % (6/2023)	12,9	11,6	9,1	12,0	9,0

Etelä-Kymenlaaksossa on hyvät lähtökohdat yhteistyön rakentumiseen kuntien välillä. Alueella on tehty paljon yhteistyötä aikaisemminkin ja alueen kunnilla on esimerkiksi yhteinen Kotka-Hamina seudun koulutuskuntayhtymä Ekami. Samaan kokonaisuuteen kuuluva Rannikkopajat huolehtii alueella lakisääteisestä nuorten työpajatoiminnasta. Kotkan-Haminan seudun kehittämissyhtiö Cursor Oy vastaa Etelä-Kymenlaakson kuntien yritysneuvonnasta, aloittavien, seudulla toimivien ja seudulle sijoittuvien yritysten palveluista, matkailupalveluista sekä seudun kehittämishankkeista. Kotkalla, Haminalla ja Pyhtäällä on myös sopimus joukkoliikennepalveluiden tuottamisesta, sopimuksessa Kotka toimii vastuukuntana. Yhteistyön tekeminen koko aluetta koskevien teemojen ympärillä on siis monesta yhteydestä Etelä-Kymenlaaksossa jo tuttua. Myös TE2024 uudistuksen valmistelussa on lähdetty pitkälti yhteistyön pohjalta. Kuntien kesken valmistelua on tehty keväästä 2022 alkaen ja esimerkiksi sopimuksen laadinnassa oli mukana edustaja kaikista Etelä-Kymenlaakson kunnista.

Haastavasta tilanteesta huolimatta Etelä-Kymenlaaksossa on lähdetty tekemään TE2024 uudistuksen valmistelua mahdollisuuksien näkökulmasta. Valmistelussa on lähdetty liikkeelle siitä, että julkiset työvoimapalvelut on tuotava lähemmäs ekosysteemiä ja jo valmisteluvaiheessa on osallistettu laajalti sidosryhmiä. Etelä-Kymenlaaksossa tavoitteena on joustavat ja tehokkaat työvoimapalvelut, jotka toimivat osana paikallista ekosysteemiä. Palveluiden tulee näyttäytyä sujuvina ja tehokkaina niin henkilö- kuin työnantaja-asiakkaidenkin näkökulmasta. Pyrkimyksenä on säilyttää osaaminen ja arvostaa siirtyvää henkilöstöä, jotka työvoimapalveluita tulevat Etelä-Kymenlaaksossa tuottamaan. Tarkoituksena on kuitenkin myös aidosti uudistaa kokonaisuutta vastaamaan juuri Etelä-Kymenlaakson tarpeita.

Valmistelutilanne

TE2024 uudistuksen valmistelu lähti Etelä-Kymenlaaksossa varsinaisesti liikkeelle keväällä 2022, kun Seutuneuvottelukunnassa tehtiin päätös valmistelutyöryhmän kokoamisesta. Etelä-Kymenlaaksossa toimii Kotka-Hamina seudun seutuneuvottelukunta, jossa jäseninä ovat Etelä-Kymenlaakson kaupungin- ja kunnanvaltuustojen puheenjohtajat sekä kaupunginhallitusten puheenjohtajat. Seutuneuvottelukunnan kokouksiin osallistuvat puheoikeudella myös kuntien- ja kaupunkienjohtajat sekä maakuntaliiton ja Cursorin edustajat. Kotka kokosi Seutuneuvottelukunnan toimeksiannosta valmistelutyöryhmän, jossa oli edustus kaikista Etelä-Kymenlaakson kunnista. Alkuvaiheessa valmistelu keskittyi järjestämisvastuuseen liittyviin kokonaisuuksiin ja kuntien päätöksentekoon vietiin kaksi järjestämisvastuumallia vuoden 2022 loppuvaiheessa. Valmistelussa oli malli, jossa Kotkan kaupunki toimisi vastuukuntana ja malli, jossa Etelä-Kymenlaakson koulutuskuntayhtymä toimisi järjestämisvastuullisena. Kuntien päätöksenteossa valmistelua sitouduttiin jatkamaan valtuustotasoisilla päätöksillä Kotka vastuukuntana.

Kun laki työvoimapalveluiden järjestämisestä hyväksyttiin eduskunnassa maaliskuussa 2023, käynnistettiin Etelä-Kymenlaaksossa sopimusneuvottelut ja sopimusneuvotteluihin koottiin työryhmä, jossa oli edustus kaikista Etelä-Kymenlaakson kunnista. Sopimus valmisteltiin yhteisissä tapaamisissa kevään 2023 aikana ja kuntien johto kävi valmistellun sopimuksen pohjalta neuvottelut 12.6.2023. Sopimukset lähtevät suunnitellusti kaupunkien ja kuntien päätöksentekoon yhdessä järjestämissuunnitelman kanssa elokuusta 2023 alkaen.

Etelä-Kymenlaaksossa on toiminut huhtikuusta 2023 alkaen TE24 projektipäällikkö. Projektipäällikön työtä ohjaa Kotkan kaupungin työllisyydenhoidon ohjausryhmä, jossa jäseninä ovat kaupunginjohtaja, talousjohtaja, kehitysjohtaja, henkilöstöjohtaja, hyvinvointijohtaja, kaupunginhallituksen puheenjohtaja, kaupunginvaltuuston

puheenjohtaja sekä TE24 projektipäällikkö. Tarpeen mukaan ohjausryhmässä kuullaan myös muita asiantuntijoita. TE2024 uudistuksen valmistelun tukena Etelä-Kymenlaaksossa toimii myös alueellinen ohjausryhmä, jossa mukana ovat TE-toimisto, ELY-keskus, alueen kunnat, hyvinvointialue ja kehitysyhtiö Cursor Oy.

Palvelusuunnittelun tueksi Etelä-Kymenlaaksossa on perustettu alatyöryhmät, joiden tehtävänä on alueen työllisyydenhoidon ekosysteemin rakentaminen, palvelusuunnittelun pohjatyön tekeminen, tiedon lisääminen ja uusien ideoiden ja ratkaisujen innovoiminen. Alatyöryhmissä ovat edustettuina kaikki alueen kunnat, TE-toimisto, ELY-keskus, hyvinvointialue, työnantajat, 3.sektori ja muut teeman kannalta oleelliset tahot. Alatyöryhmät ovat ensimmäisessä vaiheessa tuottaneet tietoa tämänhetkisistä palveluista ja seuraavaksi siirrytäänideoimaan sujuvia palveluprosesseja ja tarvittavia palveluita. Alatyöryhmien työskentelyä ohjaa alueellinen ohjausryhmä. Alatyöryhmien puheenjohtajisto tulee eri organisaatioista ja puheenjohtajille pidetään yhteisiä keskustelutilaisuuksia.

Työväily ja yritysten palvelut (pj. Cursor/Heli Tiitinen)	Monialaiset palvelut (pj. Hyvinvointialue/Elina Mäkelä)
Asiakkaan palveluprosessi (pj. TE-toimisto/Annele Buddas)	Nuorten palvelut (sis. ohjaamo) (pj. Hamina / Kristiina Puska)
Osaaminen ja koulutus (pj. Ekami / Sami Tikkanen)	Kotoutuminen ja maahanmuutto (pj. Kotka / Anita Kytökangas)

Kuva1. Etelä-Kymenlaakson TE2024 uudistuksenvalmistelun alatyöryhmät

Kotkan kaupunki on myös aloittanut valmistelut vastuukuntana toimimisen osalta. Kaupungin organisaatiosta on valittu eri aihealueiden pohjalta vastuuhenkilöt, jotka ovat koonneet tarvittavat henkilöt valmistelemaan kokonaisuutta. Myös vastuukunnan tehtävien osalta työryhmiin on tilanteen mukaan pyydetty myös muiden Etelä-Kymenlaakson kuntien edustajia. Siirtyvien tehtävien ja niihin välillisesti liittyvien toimintojen kokonaisuus on suuri ja vaatii Kotkan kaupungin organisaatiolta merkittäviä panostuksia. Olennaista uudistuksen onnistumisen kannalta on, että julkiset työvoimapaalvelut tulevat tiiviiksi osaksi Kotkan kaupungin organisaatiota.

Toimitilat Tero Huusko	Viestintä Tiina Puhakka
ICT Päivi Koponen	Hankinnat Mervi Veini
Talous Maija Spännäri	Henkilöstö Minna Uusitalo

Kuva2. Etelä-Kymenlaakson TE2024 uudistuksen vastuukunnan valmisteluryhmät.

Taloudelliset ja henkilöstövoimavarat sekä niiden kohdentuminen

Käytettävissä olevien laskelmien pohjalta Etelä-Kymenlaaksoon on ohjautumassa vähemmän rahoitusta työvoimapalveluiden tuottamiseen, kuin alueen ELY-keskus on palveluiden järjestämiseen käyttänyt. Tämänhetkisten laskelmien perusteella rahoitusvaje on merkittävä ja haastaa palveluiden suunnittelua. Etelä-Kymenlaakson kuntien ja erityisesti vastuukunnaksi tulevan Kotkan kaupungin taloustilanteeseen pohjautuen kunnilla ei ole mahdollisuutta panostaa työvoimapalveluihin ensi vaiheessa valtionosuuslisäystä enempää taloudellisia voimavaroja. Suunnittelu taloudellisten sekä henkilöstövoimavarojen osalta lähtee siis siitä, että kunnille kohdistettavat valtionosuuslisäykset ja siirtyvä henkilöstöresurssi käytetään lakisääteisten julkisten työvoimapalveluiden tuottamiseen.

Etelä-Kymenlaaksossa kuntien yhteistyösopimukseen on rakennettu julkisten työvoimapalveluiden järjestämiseen rahoitusmalli, jossa Hamina, Pyhtää, Miehikkälä ja Virolahti rahoittavat Kotkan kaupunkia lakisääteisten palveluiden järjestämisessä valtionosuusperusteiden mukaisesti; 47% työikäisen väestön perusteella ja 47% laajaan työttömyyteen perustuen ja lisäksi 6% perustuen vieraskielisten osuuteen. Kunnat ovat sitoutuneet siihen, että valtionosuuksina tehtävän hoitamiseen tuleva rahoitus käytetään kokonaisuudessaan palvelun rahoittamiseen työllisyysalueella. Kunnilla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia panostaa palveluun valtionosuuslisäyksiä enempää. Rahoitusmalli pohjautuu yhteisvastuullisuuteen ja mahdollisimman läpinäkyvään toimintaan. Toiminnan alettua pyritään panostamaan siihen, että myös kuntakohtaista tietoa kuluista ja palveluiden käytöstä on saatavilla. Yhteistyösopimuksessa on määritelty, että myös mahdolliset alijäämät katetaan rahoitusperiaatteiden mukaisesti ja ylijäämät jaetaan samoin periaattein.

Etelä-Kymenlaaksossa kuntien sopimusneuvotteluissa päädyttiin siihen, että työttömyysetuuksien rahoitusta ei sisällytetä sopimukseen, vaan jokainen kunta vastaa itse työttömyysetuuksien rahoituksesta. Kannustavan

rahoitusmallin pohjalta kuitenkin pyritään panostamaan vaikuttavaan työnhaun alkuvaiheeseen, jotta työttömyysetuusmenot eivät jatkossa kasva.

Lakisääteisten työvoimapalveluiden järjestämiseen liittyvät henkilöresurssit siirtyvät Kotkan kaupungin palvelukseen TE-toimistosta ja ELY-keskuksesta. Työllisyysalueella ei ole mahdollisuuksia tehdä lisäpanostuksia työvoimapalveluiden tuottamiseen myöskään henkilöstöresurssien osalta, vaan palvelu tullaan toteuttamaan siirtyvän henkilöstön turvin. Siirtyvien henkilötyövuosien osalta on käytettävissä erilaisia laskelmia, lopullinen siirtyvän henkilöstön määrä selviää kuitenkin vasta valtion YT-menettelyn jälkeen. TEM:n kuntien tueksi laatiman tietopaketin pohjalta Kaakkois-Suomen TE-toimistossa eri toimintoihin on vuonna 2022 kohdentunut 249 henkilötyövuotta. Kaakkois-Suomen TE-toimiston alueelle on rakentumassa kolme työllisyysaluetta, joista Etelä-Karjala on työvoimapoljaltaan suurin. Henkilöstön kohdentamiseen liittyvät ratkaisut tarkentuvat, kun siirtyvien henkilötyövuosien määrä on selvillä. Etelä-Kymenlaaksossa ei ole ollut työllistymisen kuntakokeiluita, joten kunnilla on vain joitakin työllisyyden parissa työskenteleviä henkilöitä töissä. Muiden kuntien henkilöstöä ei ole tarkoitus siirtää Kotkan kaupungin palvelukseen.

Tarkempaa suunnitelmaa henkilöstön kohdentamisesta ei ole vielä tehty, mutta keskeistä on, että lakisääteiset tehtävät pystytään hoitamaan. Etelä-Kymenlaaksossa tullaan panostamaan uuden asiakaspalvelumallin mukaisesti ja kannustavan rahoitusmallin periaatteiden pohjalta vaikuttavaan työnhaun alkuvaiheeseen ja työnvälitystyöhön. Alueen työttömyyden rakenne huomioiden on kuitenkin tärkeää, että myös pidempään työttömänä olleiden ja muuten heikommassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palvelut turvataan. Kymenlaaksossa toimivan Monialaisen työelämäpalvelun resurssointia ei ole tarkoitus heikentää.

Etelä-Kymenlaaksossa työnantajien palvelut ja työnvälitys nähdään keskeisenä osana julkista työvoimapalvelua. Yritys- ja työnantajapalveluiden osalta on jo valmistelun alkuvaiheesta alkaen tehty yhteistyötä paikallisen kehitysyhtiön Cursor Oy:n, sekä paikallisten yritysten kanssa. Tavoitteena on, että yrittäjille suunnatut lakisääteiset palvelut tunnettaisiin alueella paremmin ja ne muodostaisivat saumattoman kokonaisuuden muiden yrityksille tarjottavien palveluiden kanssa. Valmistelun aikana pyritään myös löytämään malleja yksityisen työnvälityksen kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä alueellisia malleja työvoiman kohtaannon parantamiseksi.

Käytettävissä olevien henkilöresurssien kannalta on myös huomioitava, että lakisääteisen tehtävän hoito edellyttää varsinkin vastuukuntana toimivalta Kotkan kaupungilta valmisteluvaiheessa ja myös vuoden 2025 alusta merkittäviä välillisiä panostuksia henkilöstön osalta. Tulevat työvoimapalvelut sidotaan osaksi Kotkan kaupungin organisaatiota ja ne koskevat näin ollen myös esimerkiksi HR-palveluita, talousyksikköä ja viestintää. Nämä panostukset jäävät pitkälti siirtyvän henkilöstön työpanoksen ulkopuolelle.

Kunnat ovat käyttäneet jonkin verran rahaa työllistämistä edistäviin toimiin alueella. Kotkassa toimii tällä hetkellä työllisyyskoordinaattori ja lisäksi Ohjaamossa tehdään työllistymistä edistävää työtä. Haminassa on tavoitteellista työllistymistä edistävää toimintaa ja Ohjaamon lisäksi aikuisten matalan kynnyksen palvelupiste Koppaamo. Myös Miehikkälä, Virolahti ja Pyhtää työllistävät henkilöitä palkkatuella ja kunnissa on myös Ohjaamotoimintaa. Tarkoituksena on, että kuntien omat panostukset pysyvät uudistuksen jälkeenkin ja että lakisääteiset palvelut pyritään tuomaan tiiviisti osaksi vapaaehtoisia panostuksia ja näin saadaan lisäarvoa kokonaisuuteen ja toisaalta välillisesti lisättyä myös henkilöstö- ja taloudellisia voimavaroja.

Palvelujen tuottamista ja kohdentamista koskevat ratkaisut

Etelä-Kymenlaakson kuntien suunnitelma lähtee siitä, että Kotka toimii alueella vastuukuntana ja vastaa kuntalain 8§ mukaisesti palveluiden yhdenvertaisesta ja lainmukaisesta järjestämisestä koko alueella.

Työvoimaviranomaisen lakisääteisten tehtävien toimivaltaa ei ole tarkoitus siirtää muille toimijoille, kuten alueen kunnille tai toiselle työllisyysalueelle. Kuntien yhteistyösopimuksen pohjalta perustetaan yhteinen toimielin, työvoimapalveluiden jaosto, joka sijoittuu Kotkan kaupungin hyvinvointilautakunnan alaisuuteen. Jaosto toimii Etelä-Kymenlaakson työvoimaviranomaisena ja delegoi toimivaltaa edelleen viranhaltijoille. Organisoituminen Kotkan kaupungissa toteutetaan siten, että julkiset työvoimapalvelut sijoittuvat Hyvinvoinnin ja terveyden vastuualueen alaisuuteen. Työvoimapalveluista tulee oma palveluyksikkönsä, jota johtaa työllisyyspäällikkö. Samassa palveluyksikössä hoidetaan myös kunnan lakisääteistä kotoutumisen tehtävää.

Julkiset työvoimapalvelut määritellään lain työvoimapalveluiden järjestämisestä 2 pykälässä. Uudistuksessa viranomaiselle kuuluvat tieto- ohjaus ja neuvontatehtävät, asiakkaan lakisääteinen palveluprosessi ja muut asiakkaan prosessiin liittyvät palvelut kuten työkokeilu ja palkkatuki toteutetaan valtiolta siirtyvän henkilöstön toimesta koko Etelä-Kymenlaakson alueelle Kotkan kaupungin hallinnoimana ja järjestämänä.

Yritysten ja työnantajien palvelut sekä työnvälitystehtävä hoidetaan niin ikään Kotkan kaupungin hallinnoimana valtiolta siirtyvän henkilöstön toimesta koko alueella. Työnantajien palvelut ovat tärkeä ja oleellinen osa kokonaisuutta. Etelä-Kymenlaaksossa kehitysyritys Cursor Oy on ollut tiiviisti mukana ja välittänyt tietoa uudistuksesta myös verkostoilleen. Valmistelussa omana ryhmänään on työnantaja- ja yrityspalvelut, työryhmässä on mukana myös ELY:n edustajia ja tarkoitus on saada luotua toimivat yhteistyöväylät ja yritysten palvelupolut.

Lakisääteisten koulutus- ja valmennuspalveluiden liittyvän suunnittelun ja valmistelun osalta Etelä-Kymenlaaksossa pidetään lähtökohtana alueen elinkeinoelämän tarpeiden mukaista, työelämälähtöistä palvelu- ja koulutussuunnittelua. Valmennuspalveluiden kehittämiseen tullaan kiinnittämään valmistelussa erityistä huomiota. Toimivilla ja tehokkailla valmennuspalveluilla pystytään vastaamaan erityisesti työnhaun alkuvaiheen tehostamiseen. Valmistelun aikana pyritään löytämään myös asiakaskohderyhmittäin tarpeita, joihin valmennuspalveluilla voidaan vastata.

Etelä-Kymenlaakson työllisyysalueella on tarkoitus hankkia laissa työvoimapalveluiden järjestämisestä mainittuja koulutus- ja valmennuspalveluita kilpailutus- ja hankintamenettelyn avulla sekä alueen oman tarpeen pohjalta, että myös yhteistyössä muiden alueiden kanssa. Tiivistä yhteistyötä on tehty jo valmisteluvaiheesta alkaen Kouvolan ja Etelä-Karjalan alueiden kesken. Valmisteluvaiheessa yhteistyötä on avattu myös Itä-Uudellemaalle päin. Hankintayhteistyötä on tehty Etelä-Kymenlaakson alueella muutenkin, joten rakenteet siihen ovat valmiina. Laajempaa hankintayhteistyötä vaativiin palveluihin (esim. yhteishankintakoulutukset) ei ole vielä rakennettu konkreettisia malleja, mutta vastuukuntana toimivalla Kotkan kaupungilla on valmiudet hankintayhteistyöhön tarvittavalla laajuudella.

Hankittavien palveluiden lisäksi tavoitteena on rakentaa malli, jossa julkisia työvoima- ja kotoutumiskoulutuksia voidaan tuottaa Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymän Ekamin kautta sidosyksikköasemaa hyödyntäen. Ekami on työllisyysalueen kuntien omistuksessa oleva kuntayhtymä, jonka tytäryhtiö tuottaa tälläkin hetkellä merkittävän osan Etelä-Kymenlaakson työvoima- ja kotoutumiskoulutuksista. Tavoitteena on rakentaa joustava malli, joka on kustannustehokas ja jonka avulla alueen tarpeisiin pystytään vastaamaan nopeasti. Malli ei

kuitenkaan saa vaarantaa puolueetonta tarvelähtöistä palvelusuunnittelua. Ekamilla on jo kokemusta kuntien lakisääteisten tehtävien hoitamisesta nuorten työpajatoimintaa tuottavien Rannikkopajojen kautta.

Heikommassa asemassa olevien työnhakijoiden osalta Monialaisen työelämäpalvelun kokonaisuuden resurssointi pyritään pitämään Etelä-Kymenlaaksossa vähintään entisellään. Tällä hetkellä Monialaisessa työelämäpalvelussa Kotkassa ja Haminassa toimii noin 19 TE-asiantuntijaa. Malli on valtakunnallisesti arvioiden hyvin resursoitu myös hyvinvointialueen puolelta ja tulokset ovat olleet hyviä. Monialaisessa työelämäpalvelussa on myös kehitetty työkykytiimi, jossa paneudutaan erityisesti haastaviin työkykyongelmiin. Monialaisen työelämäpalvelun toiminnan kehittämiseen tullaan panostamaan erityisesti asiakaslähtöisyyden ja joustavuuden osalta. Monialaisessa työelämäpalvelussa palvellaan tälläkin hetkellä asiakkaita työttömyyden kestosta riippumatta, mutta tuleva laki työllisyyden monialaisesta edistämisestä tulee tehostamaan asiakkaiden ohjautumista myös Monialaiseen työelämäpalveluun.

Kuva3. Kymenlaakson monialaisen työelämäpalvelun resurssointi. *Huom! Koko Kymenlaakson tilanne.*

Kaakkois-Suomen TE-toimiston alueella työllisyyspoliittiset avustukset ja niiden avulla rahoitettavat hankkeet ovat olleet merkittävässä roolissa liittyen pitkäaikaistyöttömien ja heikommassa työmarkkina-asemassa olevien palveluihin. Etelä-Kymenlaaksossa tullaan hyödyntämään kolmannen sektorin osaamista liittyen erityisesti heikommassa asemassa olevien työllistämässä ja valmennuksessa. Valmistelun aikana pyritään löytämään keinoja, joilla kolmannen sektorin toimijat voivat olla jatkossakin osana tuotettavien palveluiden osalta. Alueen työttömyyden rakenne huomioiden kohderyhmän palveluihin panostaminen on välttämätöntä.

KOTO24- uudistus kytkeytyy tiiviisti Työvoimapalveluiden uudistukseen Etelä-Kymenlaaksossa. Kotkassa on suhteellisesti suuri vieraskielisten osuus ja tämä myös ohjaa ottamaan huomioon maahanmuuttajataustaiset asiakkaat. Tavoitteena on, että Kotka tulee jatkossa hoitamaan myös kunnan lakisääteistä kotoutumistehtävää koko Etelä-Kymenlaaksossa. Tavoitteena on löytää malleja, joilla saadaan myös työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat palveluiden piiriin nykyistä tehokkaammin. Yhteinen toimija tuo tehokkuutta ja sujuvuutta asiakaspolkuihin ja prosesseihin. Suunnitteilla on, että Kotkaan perustetaan Työvoima- ja maahanmuuttopalveluiden yksikkö, jolloin yhteistyö tiivistyy entisestään. Keskeisessä osassa maahanmuuttopalveluiden kehittämistä on tälläkin hetkellä Kotkan ja Hamina seudulla toimiva maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapiste MOONA, jonka tulisi olla kaikkien maahanmuuttajien käytettävissä joustavasti.

Lain työllistymisen monialaisesta edistämisestä 16§ tuo lakisääteiseksi myös nuorten matalan kynnyksen työllistymistä edistävän toiminnan. Tällä hetkellä ohjaamotoiminta on toteutettu Etelä-Kymenlaaksossa hiukan eri lähtökohdista eri kunnissa. Tavoitteena on turvata nuorille matalan kynnyksen väylät yhteydenottoihin ja palveluihin koko Etelä-Kymenlaaksossa. Valmistelussa on lähdetty siitä, että varsinainen matalan kynnyksen toiminta jää edelleen kuntien vastuulle ja työvoimaviranomainen järjestää lain työllistymisen monialaisesta edistämisestä 16§ mukaisesti toimintaedellytykset palvelulle. Matalan kynnyksen toimintaan tullaan edelleen kohdistamaan työvoimaviranomaisen henkilöstöresursseja.

Nuorten palveluiden osalta myös Ekamin Rannikkopajat ovat olleet koko Etelä-Kymenlaakson alueella tärkeä palveluntuottaja tarjoten eri alojen valmennusyksiköissään nuorille mahdollisuuksia työkokeiluun ja palkkatukityöhön. Samassa konsernissa toimivat Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto ja Rannikkopajat luovat sujuvia polkuja valmennusjaksojen opinnollistamiseen ja koulutukseen.

Toimipisteiden määrä ja sijoittuminen

Etelä-Kymenlaaksossa tarkoituksena on säilyttää pysyvät asiakaspalvelupisteet Kotkassa ja Haminassa. Pyhtään, Virolahden ja Miehikkälän osalta on tarkoituksena taata nykyisen kaltaisesti lähipalvelu ainakin heikommassa työmarkkina-asemassa oleville työnhakijoille. Tällä hetkellä Monialaisen työelämäpalvelun asiantuntijat käyvät tapaamassa asiakkaita Pyhtäällä, Miehikkälässä ja Virolahdella säännöllisesti kuntien tarjoamissa tiloissa. Muiden kuin heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työvoimapalveluiden asiakkaiden osalta pääpaino on asiointissa lähimmässä toimipisteessä eli Kotkassa tai Haminassa. Etäasiointin mahdollisuutta pienemmistä kunnista selvitetään mahdollisuuksien mukaan.

Etelä-Kymenlaakson TE24-valmistelussa on tehty linjaus, jonka mukaan valtion nykyisiä toimitiloja ei oteta uudistuksessa vastaan. Vastuukuntana jatkossa toimivan Kotkan osalta pyritään löytämään soveltuvat tilat Kotkan kaupungin tai kaupunkikonsernin toimitilaverkostosta. Asiakaspalvelu tulee säilymään Kotkan osalta yhdessä toimipisteessä. Ensisijaista on löytää toimipiste, joka on asiakkaille saavutettava ja hyvien kulkuyhteyksien päässä. Etelä-Kymenlaaksossa Monialainen työelämäpalvelu (lakisääteinen TYP-toiminta) on tuotettu yhteisissä toimitiloissa TE-toimiston ja Hyvinvointialueen kesken sekä Kotkassa että Haminassa. Tarkoituksena on löytää toimipiste, jossa yhteistyö voi jatkua nykyisen kaltaisena, eli palvelua ei ole tarkoitus hajauttaa. Valmistelun tässä vaiheessa toimitilavaihtoehtoja on vielä useita. KOTO24-uudistuksen yhdyspintojen tiivistämiseksi myös kunnan

lakisääteiset kotoutumisen alkuvaiheen tehtävät sekä maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelu MOONA tullaan sijoittamaan jatkossa samoihin tiloihin työvoimapalveluiden kanssa.

Haminan osalta TE-toimiston nykyinen toimipiste sijaitsee etäällä kaupungin keskustasta ja se on koettu haasteellisenä asiakaspalvelun näkökulmasta. Tavoitteena on löytää uudistuksen yhteydessä toimiva tila asiakaspalveluun paremmin saavutettavalta paikalta. Haminan osalta kyseessä on pienempi toimipiste, joten työturvallisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Suunnitelmissa on löytää yhteinen tila Haminan kaupungin työllisyystoimijoiden kanssa.

Toimitilojen on mahdollistettava kasvokkainen asiakaspalvelu laajassa mittakaavassa. Etelä-Kymenlaaksossa tavoitteena on, että asiakkaiden kohtaamiset olisivat entistä enemmän kasvokkaisia varsinkin lain edellyttämiä työllistymissuunnitelmia päivitettäessä. Alkuhaastattelut pyritään lain mukaisesti myös järjestämään kasvokkain. Toimitilojen tarpeita on syytä arvioida toisaalta myös vakiintuneiden etätyökäytäntöjen ja tilojen mahdollisimman korkean käyttöasteen osalta. Mahdollisuuksien mukaan tiloja tullaan sovittamaan yhteen kaupunkien ja kuntien nykyisten palvelurakenteiden kanssa.

Yhteistyötahot ja -muodot

Laissa työvoimapalveluiden järjestämisestä todetaan, että julkisten työvoimapalveluiden yleinen ohjaus, kehittäminen ja valvonta kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle myös vuodesta 2025 eteenpäin. Valtioneuvosto vahvistaa työ- ja elinkeinoministeriön esittelystä hallituskausittain työllisyyden edistämisen valtakunnalliset tavoitteet ja työ- ja elinkeinoministeriö seuraa ja arvioi tavoitteiden toteutumista vuosittain. Työvoimapalveluiden järjestämisessä työllisyysalueet ja valtio toimivat siis jatkossa entistä tiiviimmässä yhteistyössä. Yhteistyön tueksi on tulossa laissa määriteltyjä yhteistyötapoja, kuten työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta. Lisäksi laissa määritellään, että työ- ja elinkeinoministeriö ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus käyvät säännöllisesti alueelliset työllisyyden edistämisen yhteistyö- ja seurantakeskustelut työvoimaviranomaisten kanssa. Valtion kanssa tehtävä yhteistyö tulee erityisesti esiin myös esimerkiksi äärimmäisissä rakennemuutostilanteissa sekä työvoiman maahanmuuttoon ja liikkuvuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä määrää myös, että työvoimaviranomaisten tulee tehdä julkisten työvoimapalvelujen toimeenpanossa, suunnittelussa ja kehittämisessä yhteistyötä keskenään sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksen (kehittämis- ja hallintokeskus), hyvinvointialueiden, Kansaneläkelaitoksen ja muiden viranomaisten, koulutuksen järjestäjien, työelämän järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa. Etelä-Kymenlaaksossa TE2024 uudistuksen valmistelutyössä on lähdetty liikkeelle siitä, että uudistusta valmistellaan mahdollisimman laajassa ja avoimessa yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Tämä tulee olemaan lähtökohtana myös palveluiden toteuttamisessa vuoden 2025 alusta alkaen. Etelä-Kymenlaaksossa julkisten työvoimapalveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen käytettävissä olevat resurssit eivät tule uudistuksessa lisääntymään nykyisestä, joten yhteistyön ja kuntaekosysteemin toimiminen ovat avainasemassa uudistuksen onnistumisen näkökulmasta. Tällä hetkellä uudistuksen valmistelussa mukana ovat olleet kehittämisyritys Cursor Oy, Kymenlaakson hyvinvointialue, alueen kunnat, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 3. sektorin edustajat, TE-toimisto, ELY-keskus, Ekami ja Kela.

Julkisiin työvoimapalveluihin liittyviä yritys- ja työnantajapalveluita järjestettäessä korostuu yhteistyö ELY-keskuksen sekä alueen kehittämissyhtiö Cursorin kanssa. Valmistelussa luodaan tiivis yhteistyömalli, jossa vältetään päällekkäisyyksiä ja hyödynnetään yrittäjille ja työnantajille suunnattuja palveluita palvelutarve huomioiden.

TE2024 uudistuksessa uudistetaan myös laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteistyöstä. Jatkossa työllisyysalueiden, hyvinvointialueiden ja Kelan yhteistyölle määritellään raamit laissa työllistymisen monialaisesta edistämisestä. Uudistuksessa säilyy lakisääteinen yhdyspinta työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueen ja Kelan kanssa. Kymenlaaksossa yhteistyötä pidempään työttömänä olleiden ja työkykyongelmista kärsivien asiakkaiden osalta on tehty sopimus pohjaisesti ja lainsäädännön velvoittamaa laajemmalla asiakaskunnalla. Kymenlaakson malli on todettu valtakunnallisesti arvioiden toimivaksi ja tarkoituksena on tukea mallin kehittämistä edelleen. Uudistuksessa tullaan panostamaan monialaisesta yhteistyöstä hyötyvien asiakkaiden varhaiseen tunnistamiseen. Hyvinvointialueuudistuksessa Monialaisen työelämäpalveluiden resurssointi pysyi hyvinvointialueen osalta entisellään. On kuitenkin tarpeen edelleen sujuvoittaa yhteistyötä terveyspalveluiden ja erityisesti päihde- ja mielenterveyspalveluiden suuntaan. TE2024 uudistuksessa on tarkoituksena säilyttää hyvinvointialueen ja työvoimaviranomaisen toiminta samoissa toimitiloissa.

Kolmannen sektorin rooli heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistämiseksi on ollut Kymenlaaksossa valtakunnallisesti arvioiden merkittävä johtuen siitä, että Kaakkois-Suomen TE-toimistossa on käytetty merkittävästi työvoimapolitiittista avustusta ja siihen sidottuja 100 % palkkatukikajaksoja. Etelä-Kymenlaaksossa tullaan hyödyntämään kolmannen sektorin vahvaa osaamista myös tulevaisuudessa. Esimerkiksi hankittavien valmennuspalveluiden osalta varmistetaan, että myös kolmannen sektorin toimijoilla on mahdollisuudet osallistua kilpailutuksiin. Valmistelun aikana haetaan malleja, joilla kolmannen sektorin osaamista voidaan hyödyntää. Kaakkois-Suomen TE-toimisto tukee valmistelutyötä avaamalla vuodelle 2024 pienimuotoisen hankehaun, jossa painotus on toimijoiden välisessä yhteistyössä ja yrityskontakteissa. Myös pieniä palvelupilotteja tullaan toteuttamaan Kaakkois-Suomen TE-toimiston kautta.

Etelä-Kymenlaaksossa nähdään tärkeänä ekosysteemitomijoiden osallistuminen TE2024 uudistuksen valmisteluun ja tarkoituksena on luoda verkosto, jossa esimerkiksi koulutustoimijat ovat nykyistä tiiviimmin yhteydessä työvoimapalveluita. Alueen ammattikoulutoimija Ekamin vahvan roolin lisäksi pyritään nostamaan esille ammattikorkeakoulu Xamkin mahdollisuuksia ja vapaan sivistystyön näkökulmaa. Vaikka kaikilla koulutustoimijoilla ei olisi suoraa yhteyttä työvoimapalveluiden järjestämiseen esimerkiksi palveluntuottajan roolissa, voidaan vahvalla verkostolla edesauttaa koko alueen työllisyyden hoitoa.

Kymenlaaksossa ennakointi- ja työmarkkinatietoa kerätään laajasti esimerkiksi ELY-keskuksen, Kymenlaakson liiton ja oppilaitosten toimesta. Jatkossa tavoitteena on, että tietoa saadaan paremmin koottua yhteen ja jalostettua käytettäväksi eri toimijoille. Ennakointi on erityisen tärkeässä osassa suunniteltaessa alueelle tarvittavia ja tehokkaita työvoimapalveluita. Ennakointitiedon keräämisellä ja yhteisellä hyödyntämisellä on kuitenkin myös laajempi koko seudun kehittämistä koskeva rooli.

Etelä-Kymenlaaksossa työvoimapalveluiden ja työllisyydenhoito lähtevät kuntien vahvasta yhteistyöstä. Kunnat ovat tehneet vahvaa sopimuksellista yhteistyötä jo ennen TE2024 uudistusta ja uudistusta on lähdeetty suunnittelemaan yhteiseltä pohjalta. Työvoimapalveluiden yhteistyösopimuksessa on sovittu perustettavaksi koordinaatioryhmä, jossa on edustus kaikista kunnista. Koordinaatioryhmän tehtävänä on seurata työvoimapalveluiden ja siihen liittyvien kustannusten toteutumista, käsitellä osapuolien esille tuomia asioita ja

pyrkii muodostamaan sopijakuntien yhteinen näkemyksen valmistelun tueksi. Käytännön yhteistyötä tullaan tekemään jatkossa myös kuntien ja työvoimaviranomaisen välillä asiakasrajapinnassa. Haminan kaupungissa toimivat vahvat työllisyyspalvelut, joiden toimintaa kehitetään jatkuvasti. Tavoitteena on, että työvoimaviranomaisen ja Haminan kaupungin työllisyyspalveluiden välinen yhteistyö toimii saumattomasti ja mahdollistaa asiakkaille sujuvat, palvelutarpeen mukaiset palvelupolut.

Etelä-Kymenlaaksossa nähdään tärkeänä myös työllisyysalueiden välinen yhteistyö, jota on rakennettu jo valmisteluaikana. Kouvolaa ja Etelä-Kymenlaaksoa sitoo myös yhteinen hyvinvointialue sekä esimerkiksi maakuntaliitto. Valmistelun aikana Etelä-Kymenlaakso on tehnyt tiivistä yhteistyötä Kouvolaan sekä Etelä-Karjalan TE2024 valmistelun kanssa. Valmistelun aikana on pyritty löytämään teemoja, joiden osalta yhteistyö on olennaista. Sopimus pohjaisen yhteistyön lisäksi tullaan luomaan käytännön yhteistyön malleja, jossa turvataan osaamisen säilyminen koko Kaakkois-Suomessa.

Työperäisen maahanmuuton, työvoiman ja työpaikkojen kohtaannon sekä työvoiman liikkuvuuden edistäminen

Etelä-Kymenlaaksossa julkisten työvoimapalveluiden järjestäminen perustuu lakiin työvoimapalveluiden järjestämisestä. Lain ensimmäisessä pykälässä määritellään julkisten työvoimapalveluiden tehtäväksi turvata osaavan työvoiman saatavuutta ja työtä hakevien mahdollisuuksia saada työtä sekä edistää uuden yritystoiminnan syntymistä ja yritysten toimintaedellytyksiä. Etelä-Kymenlaaksossa tullaan luomaan työvoimapalvelut, jotka ovat tiiviissä yhteydessä alueen ekosysteemiin ja palvelevat parhaalla mahdollisella tavalla Etelä-Kymenlaakson työnantajia ja työnhakijoita. Kuitenkin palveluiden tulee perustua elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden tarpeisiin ja muutosten ennakkointiin sekä asiakkaiden palvelutarpeeseen, joten työvoiman liikkuvuuden edistäminen, työperäinen maahanmuutto ja kohtaanto ovat keskeisiä teemoja ja vaativat myös yliaalueellista yhteistyötä.

Työperäisen maahanmuuton osalta Etelä-Kymenlaaksossa tullaan hyödyntämään Work in Finland-kokonaisuutta sekä yksityisen työnvälityksen osaamista työperäiseen maahanmuuttoon liittyen. Myös kehitysyhtiö Cursorilla on osaamista työperäisen maahanmuuton teemoista ja palveluista. Olennaista on, että työvoimapalveluissa tunnetaan verkostot, ohjeistukset ja reitit työperäiseen maahanmuuttoon liittyen. Työnantajan tulee saada tarvitsemansa ohjeistus ja kontaktit vaivattomasti. Työvoimaviranomaisen lakisääteinen työnvälitystehtävä koskee myös kansainvälistä rekrytointia. Työperäisen maahanmuuton edistäminen vaatii myös yhteistyötä alueen kuntien muiden toimialojen kanssa. Maahantulijoille tulee järjestyä asunnot ja mukana kulkee mahdollisesti myös muu perhe. Asettautumispalvelut ja perheen peruspalvelut kuten varhaiskasvatus ja perusopetus tulee olla järjestettävissä. Työperäisen maahanmuuton kysymyksissä myös laajempi yliaalueellinen yhteistyö on tärkeässä asemassa. Maakunnan ja Kaakkois-Suomen on tehtävä yhteistyötä laajemmin koko alueen houkuttelevuuden sekä pito- ja vetovoiman parantamiseksi.

Valtakunnallisesti kohtaanto-ongelmista ja työvoimapulasta on saatavilla tietoa esimerkiksi työvoimatiekartta-hankkeen tuloksista ja loppuraportista. Tarkempi alueellinen tieto työvoimapula-aloista ja työvoiman rakenteesta on kuitenkin tärkeää uusien toimintatapojen kehittämiseksi. Etelä-Kymenlaaksossa pyritään löytämään TE2024 uudistuksen aikana uusia keinoja työvoiman ja työpaikkojen kohtaannon parantamiseksi. Työnvälitykseen haetaan tehokkuutta kehittämällä prosessia työnvälitys ja yritysten palvelut- alatyöryhmässä, jossa mukana on

myös yrittäjien edustajia. Julkisten työvoimapalveluiden tunnettavuuden lisäämiseksi on tehty toimia yhteistyössä TE-toimiston ja Cursor Oy:n kanssa jo valmisteluaikana.

Varautuminen rakennemuutostilanteisiin

Rakennemuutostilanteisiin varautuminen vaatii tehokasta ennakointia ja Etelä-Kymenlaakson ja laajemmin esimerkiksi koko Kymenlaakson alueen yhteistä strategista varautumista. Ennakointitieto työmarkkinoiden tilanteesta sekä alueen elinkeinorakenteet monimuotoisuuden tukeminen ovat keskiössä. Yhteistyössä alueen oppilaitosten kanssa on pyrittävä pitämään työvoiman osaaminen alueelle soveltuvana.

Rakennemuutostilanteisiin varautuminen ei ole pelkästään työvoimaviranomaisen tehtävä, vaan vaatii laajaa yhteistyötä alueen kuntien, oppilaitosten, maakuntaliiton, yritysten, ELY-keskuksen ja muiden toimijoiden välillä.

Kymenlaaksossa negatiivisia rakennemuutostilanteita on ollut lähivuosikymmeninä useita. Viimeisimpänä Stora Enson suunnitelma sulkea Sunilan sellutehdas, josta on jäämässä suoraan työttömäksi arviolta 250 henkilöä ja välilliset vaikutukset alihankkijoihin ovat merkittäviä. Tilanteessa on välittömästi tiedon tultua koottu alueen toimijoista koostuva rakennemuutostyöryhmä ja toimiin on jo alettu. Kotkan kaupunki on ottanut tilanteessa koordinoivan roolin ja kutsunut muut toimijat mukaan. Kehitysyhtiö Cursor on jo aloittanut alihankkijoiden kontaktoinnin ja suunnitelmia Sunilan alueen jatkosta tehdään heti, kun on tiedossa Stora Enson aiheet alueen suhteen. Kymenlaakson liitto koordinoi yhteistyötä koko Kymenlaaksossa, jossa on ollut muitakin valitettavia irtisanomisia lähiaikoina. Tilanne on osoittanut, että Kotkan kaupungilla on kyky toimia nopeasti ja joustavasti yllättävissä työmarkkinoihin liittyvissä tilanteissa. Samanlaista mallia tullaan tarvittaessa käyttämään myös jatkossa ja vuoden 2025 alusta eteenpäin. Äärimmäisissä tilanteissa myös yhteistyö valtion kanssa käynnistetään nopeasti, kuten tälläkin hetkellä.

TE2024 uudistuksen jälkeen myös työvoimaviranomaisen rooli rakennemuutostilanteessa on kuntien vastuulla. Lakisääteiset muutosturvaan liittyvät kokonaisuudet ja uudelleen työllistymiseen liittyvät tehtävät tulevat kuntien ja Etelä-Kymenlaakson tapauksessa Kotkan kaupungin hoidettavaksi. Muutosturvainsäädäntöön liittyvän erityisosaamisen säilyminen alueella on kriittistä ja osaamisen säilyttämiseksi on syytä tehdä yhteistyötä myös muiden työllisyysalueiden kanssa. Työvoiman liikkuvuuteen liittyvä tehtävä on myös työvoimaviranomaisen vastuulla ja rakennemuutostilanteissa yliaalueellinen yhteistyö muiden työllisyysalueiden kanssa tulee mukaan turvaamaan uudelleen työllistymistä tai työvoiman saatavuutta. Rakennemuutostilanteet voivat vaikuttaa myös työvoimapalveluiden järjestämisen kustannuksiin. Etelä-Kymenlaaksossa teema on ollut vahvasti esillä myös kuntien sopimusneuvotteluissa. Sopimuksen mukaan mahdolliset palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta syntyvä mahdollinen alijäämä katetaan kuntien kesken valtionosuuskriteereiden mukaisesti.

Työvoimaviranomaisen osalta varautuminen rakennemuutostilanteisiin edellyttää joustavaa palvelurakennetta ja alueen toimijoiden tuntemista sekä valmiutta yhteistyöhön tarvittaessa. Esimerkiksi valmisteilla oleva yhteistyömalli työvoimapalveluiden tuottamisesta sidosyksikkö Ekamin kautta antaa mahdollisuuden muuttaa palvelurakennetta nopeallakin aikataululla.

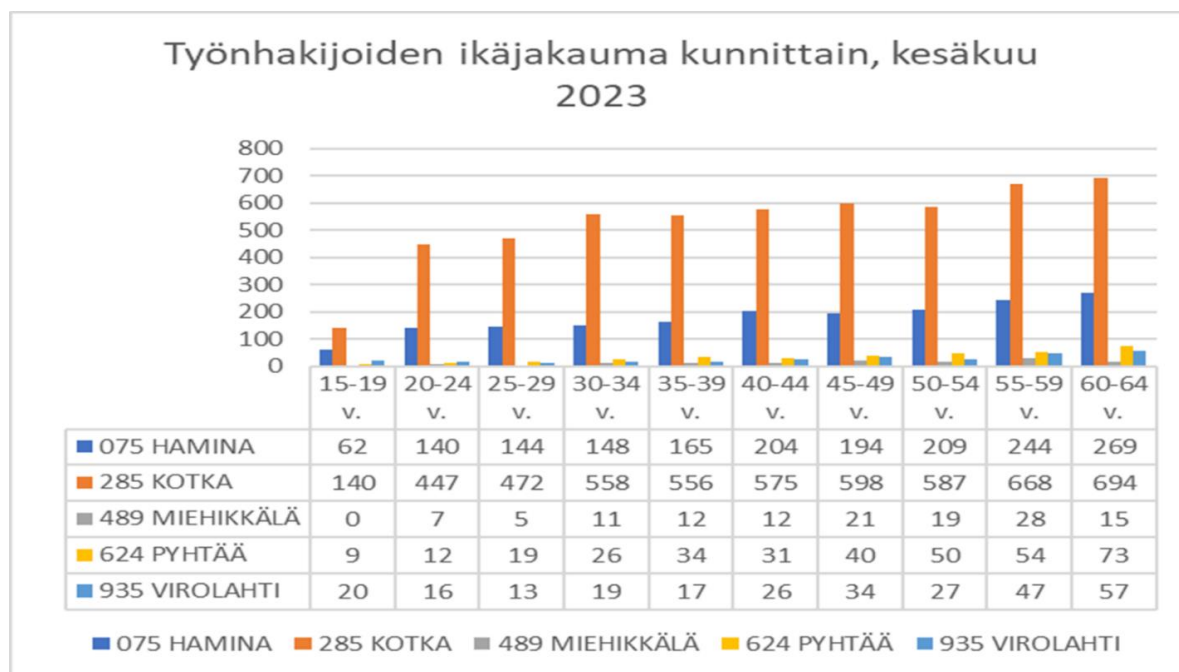
Positiivisten rakennemuutosten edessä yhteistyö eri alueiden ja toimijoiden kesken on myös keskeisessä roolissa. Esimerkiksi Kotkaan ja Haminaan suunnitteilla oleva akkuteollisuuden keskittymä voi tuoda eteen mittavan työvoimatarpeen, johon ei pystytä alueellisesti vastaamaan, vaan tarvitaan mahdollisesti valtakunnallista

yhteistyötä. Myös työperäisen maahanmuuton palvelut tulevat tuolloin tärkeään rooliin. Mikäli alueelle syntyy mittava määrä uusia työpaikkoja, on tehtävä yhteistyötä myös yksityisen työnvälityksen palveluiden kanssa niin kansallisen, kuin kansainvälisenkin rekrytoinnin puitteissa.

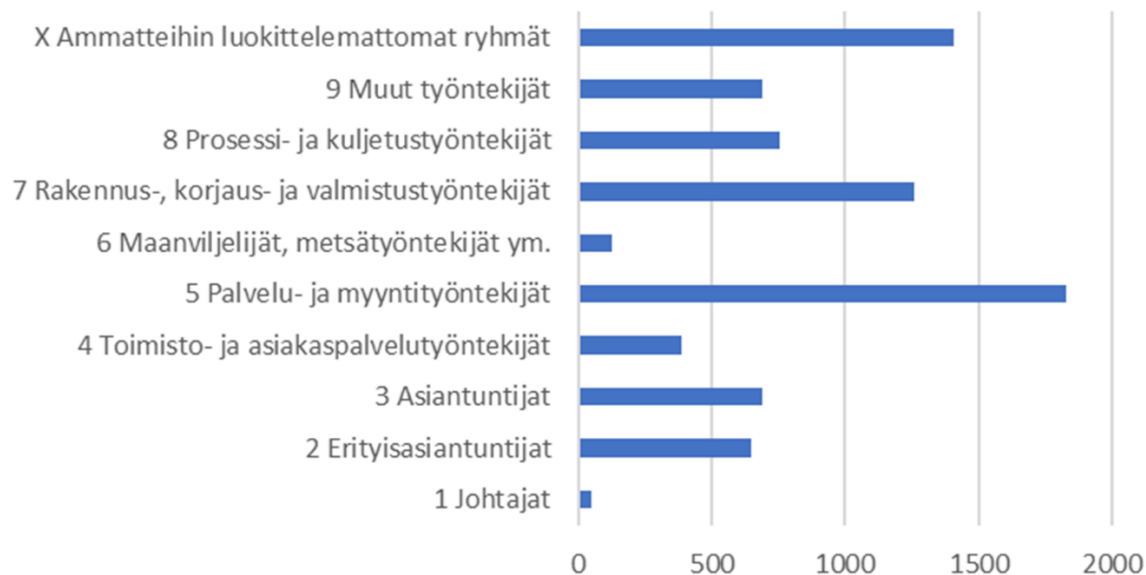
Etelä-Kymenlaaksossa julkisten työvoimapalveluiden siirtoa kuntiin valmistellaan hyvin epävarmassa työmarkkinatilanteessa. Alueella isot yrityksen ovat ilmoittaneet irtisanomisista ja lomautuksista. Puun kallistuminen ja saatavuusongelmat ovat vaikuttaneet alueella merkittävään metsäteollisuuteen ja itärajan tilanne matkailuun. Vaikka näköpiirissä on myös positiivisia merkkejä, on tilanne alueella haastava. Alueella tehdään jatkuvasti yhteistyötä uusien ratkaisuiden löytämiseksi ja alueen tulevaisuuden turvaamiseksi.

LIITE 1 TE-TOIMISTON ASIAKKAAT ETELÄ-KYMENLAAKSOSSA 2023

	Kotka	Hamina	Pyhtää	Virolahti	Miehikkälä	Yhteensä
Työnhakijat	5306	1783	349	277	135	7850
Työttömät	2916	1001	210	155	66	4348
Työttömät ja palvelussa olevat	3991	1349	264	221	100	5925
Pitkäaikaistyöttömät	1017	334	79	49	22	1501
Alle 25v työttömät	349	112	15	21		497
Yli 50v työttömät	1113	455	110	80	31	1789
Ulkomaalaisia	465	114	17	17	12	625

Työnhakijat ammattin mukaan

LIITE 2 TALOUSLASKELMAT

LASKENNALLISENA POHJANA 2019 TOTEUMATIEDO KOKO MAAN TASOLLA								KUSTANNUSTEN JAKAUTUMINEN VALTIONOSUUS- LISÄYKSEN MUKAISEEN BUDJETTIIN 8 571 589			
Arviot siirtyvistä kustannuksista:	Hamina	Kotka	Miehikkälä	Pyhtää	Virolahti	Yhteensä	%				
Hankittu työvoimakoulutus €	241 331	1 294 959	6 748	34 761	9 866	1 587 665	14,0	1 200 832			
Valmennukset €	71 366	321 245	5 169	13 717	10 337	421 834	3,7	319 054			
Asiantuntija-arvioinnit €	16 916	58 713	1 195	3 747	2 626	83 197	0,7	62 926			
Palkkatuki, kunnat €	437 539	1 220 608	66 685	25 226	72 058	1 822 116	16,1	1 378 159			
Starttiraha €	94 750	214 481	7 489	27 848	4 709	349 277	3,1	264 176			
Palkkatuki, yksityinen €	1 375 408	2 221 145	30 066	102 941	33 562	3 763 122	33,2	2 846 240	6 071 387		
Palvelut yhteensä €	2 237 310	5 331 151	117 352	208 240	133 158	8 027 211					
										3.600,-/htv	80 htv
Toimintamenot TE+ELY	641 608	2 222 103	47 051	127 609	98 380	3 136 751	27,7	2 372 484		45360	3 628 800
KEHAn menot	36 250	117 650	2 624	6 625	5 712	168 861	1,5	127 718	2 500 202	9 526	762 048
YHT. arviot siirtyvistä kust.	2 915 168	7 670 904	167 027	342 474	237 250	11 332 823	100	8 571 589	8 571 589	54885,6	4 390 848
Osuus toim.kuluista/kunta	25,7	67,7	1,5	3,0	2,1		100				

YHT. arviot siirtyvistä kust.						
Jakoperuste:	Hamina	Kotka	Miehikkälä	Pyhtää	Virolahti	Yhteensä
Väestö 18-64	2 708 595	7 298 991	231 734	691 428	402 075	11 332 823
Koko väestö	2 767 866	7 174 073	255 578	707 415	427 890	11 332 822
Työttömät ja palv. piirissä oleva	2 490 568	7 732 552	196 003	512 851	400 849	11 332 823

D/2818/01.00.03/2023

121 § Kotkan vastaanottokeskuksen henkilökunnan liikkeenluovutus ja siirtosopimuksen hyväksyminen, maahanmuuttajapalvelut, hyvinvoinnin ja terveyden vastuualue

Hyla 22.8.2023 § 121

Valmistelija: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen, puh. 040 352 8947
Henkilöstöjohtaja Minna Uusitalo, puh. 040 159 089

Esittelyteksti: Hyvinvointilautakunta käsitteli 13.6.2023 (§ 105) hyvinvoinnin ja terveyden vastuualueella, maahanmuuttajapalveluissa toimivan Kotkan vastaanottokeskuksen toiminnan loppumista ja yhteistoimintamenettelyn käynnistämistä. Kaupunginhallitus päätti 19.6.2023 (§ 187) käynnistää hyvinvoinnin ja terveyden vastuualueen maahanmuuttajapalveluiden vastaanottokeskusta koskevat yhteistoimintaneuvottelut.

Kotkan kaupungilla on ollut sopimus Maahanmuuttoviraston kanssa (Migri) vastaanottokeskustoiminnasta. Maahanmuuttovirasto kilpailutti kevään aikana vastaanottokeskusten toiminnan Kymenlaakson alueella, ja kilpailutuksen voitti Kotokunta Oy niminen yhtiö. Tämän johdosta Maahanmuuttovirasto irtisanoi 31.5.2023 sopimuksen kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottopalveluista Kotkan kaupungin kanssa. Kotkan vastaanottokeskuksen toiminta siirtyy 1.9.2023 Kotokunta Oy:n toiminnaksi.

Kotkan kaupungin, Maahanmuuttoviraston ja Kotokunta Oy:n edustajat neuvottelivat 7.6.2023, 14.6.2023 ja 21.6.2023 siitä, millä tavalla henkilökunta siirtyy Kotkan vastaanottokeskuksesta uuden toimijan palvelukseen. Neuvottelussa 21.6.2023 saavutettiin yksimielisyys siitä, että henkilökunnan osalta kyseessä on liikkeenluovutus.

Kotkan kaupunki ja Kotokunta Oy ovat laatineet liikkeenluovutukseen henkilökunnan siirtosopimuksen (liite). Sopimuksessa sovitaan henkilökunnan siirron ehdoista ja työnantajavastuiden siirtymisestä.

Kotkan kaupungilta Kotokunta Oy:lle siirtyy Kotkan vastaanottokeskuksen henkilöstö 1.9.2023 alkaen. Tällä hetkellä siirto koskee yhteensä kahdeksaa henkilöä, joista kolme (3) henkilöä on toistaiseksi voimassa olevassa palvelussuhteessa ja viisi (5) määräaikaaisesti voimassa olevassa palvelussuhteessa. Liikkeenluovutuksen periaatteet koskevat myös määräaikaisia työsuhteita, jotka ovat voimassa luovutushetkellä. Määräaikaisessa työsuhteessa oleva henkilöstö siirtyy luovutuksensaajan palvelukseen työsuhteesta laaditun määräaikaisen työsopimuksen päättymiseen saakka.

Siirtosopimuksen sisällöstä on käyty yhteistoimintaneuvottelut pääluottamusmiesten kanssa 26.6.2023 ja 11.8.2023. Työntekijän edustajina neuvotteluissa olivat henkilöstöjohtaja Minna Uusitalo,

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

hyvinvointijohtaja Kati Homanen ja maahanmuuttajatyön johtaja Anita Kytökangas.

Kotkan vastaanottokeskuksen henkilökunnan liikkeenluovutus ja siirtosopimuksen hyväksyminen on lähetetty suoraan kaupunginhallitukselle ja edelleen valtuustolle päätettäväksi tiukan aikataulun vuoksi.

Liitteet: Kotkan vastaanottokeskuksen henkilöstön siirtosopimus

Esittelijä: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta päättää merkitä asian tiedoksi.

Päätös: Merkittiin tiedoksi.

Toimeenpano: Ote: Minna Uusitalo, henkilöstöjohtaja
Anita Kytökangas, maahanmuuttajatyön johtaja
Kati Homanen, hyvinvointijohtaja

Ei oikaisuvaatimusohjetta (Kuntal 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

D/2716/00.00.01.02/2023

122 § Pyyntö nimetä uudet edustajat Kotkan kaupungin monialaiseen ehkäisevän päihdetyön työryhmään

Hyla 22.8.2023 § 122

Valmistelijat: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen, puh. 040 352 8947
Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori
Hanna-Kaisa Lähde, puh. 0406127835

Esittelyteksti: Ehkäisevän päihdetyön huomioiminen osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja seurantaa (ml. vuosittaiset neuvottelut) on lakisääteistä. Lainsäädäntöä on muutettu ja tarkennettu hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä. Aiemmin laki ehkäisevästä päihdetyöstä koski vain kuntia. Vuoden 2023 alusta se on kuulunut kuntien ja hyvinvointialueiden tehtäviin.

Kunnan ja hyvinvointialueen tehtäviin kuuluu:

- Päihdeolojen seuranta alueittain ja väestöryhmittäin sekä niitä koskeva tiedotus.
- Päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittoja ja niiden vähentämistä koskeva viestintä yksilöille ja koko väestölle.
- Päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittojen ehkäisyn osaamisen lisääminen ja tukeminen kaikissa kunnan ja hyvinvointialueen tehtävissä.
- Ehkäisevän päihdetyön toimien esittäminen ja edistäminen eri hallinnonaloilla. Toimien sovittaminen yhteen kunnan ja hyvinvointialueen välillä sekä eri toimijoiden (mm. poliisi, alkoholi- ja tupakkalakien noudattamisen valvonta, elinkeinoelämän ja ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvat yleishyödylliset yhteisöt) kanssa.
- Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen haittojen vähentämiseksi.

(Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015, 5 ja 6 §, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 6 ja 7 §)

Kuntien tulee nimetä ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukaan toimielin, joka vastaa lakisääteisten ehkäisevän päihdetyön tehtävien järjestämisestä kunnassa. Vastuu suunnitelmallisesta ja pitkäjänteisestä työstä ja sen liittämisestä kunnan strategiseen suunnitteluun kuuluu toimielimelle. Käytännössä tarkoitukseen soveltuvia kuntalain (410/2015, 30 §) mukaisia toimielimiä ovat esimerkiksi valtuusto, kunnanhallitus, lautakunta, valiokunta, toimikunta ja jaosto. Kotkassa vastaavana toimielimenä toimii hyvinvointilautakunta.

Kotkassa on toiminut lautakunnan ja koordinaattorin työn tukena lain edellyttämä monialainen työryhmä. Monialainen työryhmä voi osaltaan varmistaa sen, että lain mukaiset toimet saadaan sovittua yhteen ja varmistettua riittävä asiantuntemus toteutettavan ehkäisevän päihdetyön suunnitte-

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

luun, toteuttamiseen ja raportointiin. Monialaisia työryhmiä on niin kunnan, hyvinvointialueen kuin aluehallintoviraston toimialueen tasolla, ja kullakin on omat painotuksensa.

Kunnassa monialainen työryhmä toimii ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen kumppanina toteuttaen toimielimen vastuulla olevia tehtäviä. Monialainen työryhmä voi olla toimielimen nimittämä, jolloin sillä on paremmat valtuudet edistää ehkäisevää päihdetyötä. Ryhmässä tulee olla riittävä ehkäisevän päihdetyön asiantuntemus sekä edustajia keskeisiltä hallinnonaloilta ja edustaja hyvinvointialueilta.

Kotkassa seurataan kaupunkistrategian tasolla kokonaisalkoholin kulutusta ja sitä, että Kotkassa toteutetaan Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen alainen päihdetilannekysely kuntalaisille joka toinen vuosi. Viimeksi kysely on toteutettu Kotkassa vuonna 2021 ja se on tarkoitus toteuttaa tänä syksynä yhteistyössä Kymenlaakson muiden kuntien ja hyvinvointialueen kanssa. Lisäksi ehkäisevän päihdetyön ja päihdehaittojen ehkäisyn seurantatavoitteita nousee mm. kaupungin valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmasta, Kymenlaakson alueellisesta hyvinvointisuunnitelmasta ja Kaakkois-Suomen liikenneturvallisuusstrategiasta. Monialaisen työryhmän tehtäviin kuuluu omalta osaltaan varmistaa näiden tavoitteiden käytännön toteutumista ja seurantaa Kotkan kaupungin alueella.

Monialainen työryhmä:

- Kokoa yhteen laissa mainittujen ehkäisevän päihdetyön toimijoiden asiantuntemusta ja työtä kunta- tai seututasolla.
- Sopii vetovastuusta, tehtävistä ja työnjaoista kirjallisesti.
- Kokoontuu säännöllisesti vuosittaisen suunnitelman pohjalta ja seuraa ja raportoi tehtyä työtä.

Lisätietoja monialaisen ehkäisevän päihdetyön työryhmän tehtävistä löytyy liitteenä olevasta THL:n oppaasta.

Kotkan kaupungin monialaisessa ehkäisevän päihdetyön työryhmässä on ollut edustus mm. Kotka-Kymin seurakunnasta (diakoniatyö ja erityisnuorisotyö), EHYT ry:stä, Kaakkois-Suomen Sininauha ry:stä, Kotkan kauppatie ry:stä, Kaakkois-Suomen Ensi ja turvakotiyhdistyksestä, Ekamin Rannikkopajojen etsivätyön Findersista, Kymsoten nuorten matalan palveluista, Kaakkois-Suomen poliisin ennaltaestävä (ETT) toiminnasta, Kotkan kaupungin ympäristöterveydenhuollon palveluyksiköstä, nuorisopalveluista ja liikkuvasta nuorisotyöstä, Kymsoten lasten, nuorten ja perheiden ehkäisevistä terveysterveystoimista, Kymsoten päihde- ja mielenterveyspalveluista, Ankkuri Apteekista, Hakamäen Apteekista, Kotkan nuorisovaltuustosta, vammaisneuvostosta ja ikäihmisten neuvostosta, kaupungin liikuntatoimesta, teknisistä palveluista, kaupunkisuunnittelusta, varhaiskasvatuksesta, kulttuuritoimesta ja opetustoimesta.

Kokoonpano on ollut varsin laaja, mutta siitä on puuttunut mm. AIV:n ja elinkeinoelämän edustajat. Tästä syystä olemme päättäneet hieman muuttaa työryhmän kokoonpanoa. Monialaisessa työryhmässä jatkaa edelleen Kotka-Kymin seurakunnan, Kaakkois-Suomen Sininauha ry:n ja EHYT ry:n

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

nimeämät edustajat. Lisäksi hyvinvointijohtaja pyytää kaupungin toimialoja nimeämään uudestaan omat edustajansa monialaiseen työryhmään 15.9.2023 mennessä.

Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa 1.1.2023. Tätä ennen Kotkan kaupungin monialaisessa ehkäisevän päihdetyön työryhmässä on ollut Kymso-telta. Hyvinvointialueuudistuksen myötä on tarve pyytää Kymenlaakson hyvinvointialuetta nimeämään uudet edustajat Kotkan kaupungin monialaiseen ehkäisevän päihdetyön työryhmään.

Koska ehkäisevää päihdetyötä ja päihdehaittojen ehkäisyä tehdään koko väestön keskuudessa, on tärkeää, että monialaisen työryhmän edustajilla on riittävä osaaminen ehkäisevästä päihdetyöstä ja päihdehaittojen ehkäisystä koko väestön osalta. Kun työryhmän kokoonpanoa uudistetaan, on tärkeää, että siellä on sellaiset edustajat mukana, joiden oma työ liittyy kiinteästi tai välillisesti ehkäisevän päihdetyön, päihdehaittojen ehkäisyyn, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, lupa-asioiden käsittelyn, osallisuuden edistämisen tai kaupunkiturvallisuuden toimialaan.

Esittelijä: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta päättää pyytää Kymenlaakson hyvinvointialuetta nimeämään edustajat Kotkan kaupungin monialaiseen ehkäisevän päihdetyön työryhmään 30.9.2023 mennessä ja lähettää nimeämispyyntönsä Kymenlaakson hyvinvointialueen kirjaamon kautta käsiteltäväksi.

Hyvinvointilautakunta päättää lähettää nimeämispyyntönsä Kotka kauppatie ry:n ja Kotkan yrittäjät ry:n kautta paikallisille ravintola- ja veikkaustoimintaa pyörittäville elinkeinoharjoittajille ja pyytää nimeämään edustajansa monialaiseen työryhmään 30.9.2023 mennessä.

Lisäksi hyvinvointilautakunta päättää lähettää nimeämispyyntönsä Kotkan kaupungin vammaisneuvostolle, ikäihmisten neuvostolle ja nuorisovaltuustolle ja pyytää nimeämään uudestaan edustajansa ehkäisevän päihdetyön monialaiseen työryhmään 30.9.2023 mennessä.

Hyvinvointilautakunta päättää lähettää nimeämispyyntönsä myös Etelä-Suomen aluehallintovirastoon, Kaakkois-Suomen poliisilaitokselle ja Etelä-Kymenlaakson koulutuskuntayhtymälle ja pyytää näitä toimijoita nimeämään edustajansa 30.9.2023 mennessä Kotkan kaupungin monialaiseen ehkäisevän päihdetyön työryhmään.

Nimeämispyyntöön pyydetään vastaus 30.9.2023 mennessä hyvinvointijohtajalle kati.homanen@kotka.fi tai kirjaamo@kotka.fi

Hyvinvointilautakunta päättää nimetä uuden työryhmän syksyn 2023 aikana, kunhan uudet edustajat ovat selvillä.

Liite: THL:n opas kuntiin ja hyvinvointialueille ehkäisevästä päihdetyöstä

Päätös: Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

Toimeenpano:	Ote:	Kymenlaakson hyvinvointialue/kirjaamo Kotkan Kauppatie ry Kotkan Yrittäjät ry Vammaisneuvosto Ikäihmisten neuvosto Nuorisovaltuusto Etelä-Suomen aluehallintovirasto Kaakkois-Suomen poliisilaitos Etelä-Kymenlaakson koulutuskuntayhtymä
--------------	------	---

Ei oikaisuvaatimusohjetta (Kuntal 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä		
-------------------------------	--	--

Jaana Markkula
Nina Karlsson
Hanna Ollila
Teija Strand
(toim.)

Ehkäisevä päihdetyö

– opas kunnille ja hyvinvointialueille

OHJAUS 5/2022

Ehkäisevä päihdetyö

– opas kunnille ja hyvinvointialueille

Terveiden ja
hyvinvoinnin laitos

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Graafinen suunnittelu ja taitto: Tiina Kuoppala

Kuvitus: Tiina Kuoppala ja Bigstock

ISBN 978-952-343-825-5 (verkkojulkaisu)

ISSN 2323-4172 (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-825-5>

OHJ2022_005

Sisällys

TOIMITTAJAT JA KIRJOITTAJAT	6
LUKIJALLE	8
1 Ehkäisevä päihdetyö – mistä on kyse?	10
Ehkäisevän päihdetyön perusteet	11
Ehkäisy päihdetyön kokonaisuudessa	14
Ehkäisevä päihdetyö kuuluu kaikille	18
Työtä ohjaavia peruseriaatteita	21
2 Varmalla pohjalla	23
Ehkäisevän päihdetyön johtamisesta vastaava toimielin	25
Ehkäisevän päihdetyön monialaiset työryhmät	26
Ehkäisevän päihdetyön koordinointi	29
Ehkäisevää päihdetyötä ohjaava suunnitelma	37
3 Tiedolla johtaan	40
Sitouta toimijat	42
Koosta tietoperusta ja luo yhteinen ymmärrys tilanteesta	43
Kuvaa muutostarve ja kohdenna toimet	46
Kehitä, levitä ja vakiinnuta	53
Seuraa ja arvioi toteutumista	53
Viesti missä mennään	56
Huolehdi eettisyydestä	56
4 Yhteisöjen arjessa	58
Kunnan tilat ja tapahtumat	59
Koulut ja oppilaitokset	61
Nuorisotyö	64
Vapaa-ajan ympäristöt	67
Työpaikat	68
Pakka-toimintamalli – toimivaa yhteisölähtöistä alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa	71

5	Sosiaali- ja terveystalveluissa.....	75
	Ehkäisevän päihdetyön sisällöt ja tehostaminen.....	76
	Eettinen ja osallisuutta edistävä kohtaaminen	78
	Puheeksiotto, varhainen tunnistaminen ja mini-interventio	81
	Vanhemmuuden tuki	84
	Muita ehkäisevän päihdetyön mahdollisuuksia sosiaali- ja terveystalveluissa.....	85
	Sosiaali- ja terveystalveluiden yhdyspinnat kuntien ja järjestöjen ehkäisevään päihdetyöhön.....	86
	Ehkäisevän päihdetyön kirjaaminen ja rakenteellinen sosiaalityö	92
	Osaamisen kehittäminen, varmistaminen ja ylläpito	95
6	Vaikuttavasti viestien.....	97
	Herättele viestimällä.....	98
	Mikä toimii, mikä ei?	99
	Media toimijana ehkäisevässä päihdetyössä	100
	LOPUKSI – KOHTI VAIKUTTAVAMPAA YHDESSÄ TEKEMISTÄ	101
	KIRJALLISUUTTA.....	102

TOIMITTAJAT JA KIRJOITTAJAT

TOIMITTAJAT:

Jaana Markkula, Nina Karlsson, Hanna Ollila, Teija Strand,
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

KIRJOITTAJAT:

kehittämispäällikkö **Jaana Markkula**, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
kehittämispäällikkö **Nina Karlsson**, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
kehittämispäällikkö **Teija Strand**, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
erityisasiantuntija **Hanna Ollila**, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
kehittämispäällikkö **Hanna Heikkilä**, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ehkäisevän työn seutukoordinaattori **Susanna Leimio**, Sosiaalialan osaamiskeskus Verso

hyvinvointikoordinaattori **Susanna Mutanen**, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

hyvinvointikoordinaattori **Nina Peränen**, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri

suunnittelija **Kia Koivusilta**, Pirkanmaan liitto

hankepäällikkö **Maarit Varjonen-Toivonen**, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri

ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori **Helena Törmi**,
Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri

ehkäisevän päihdetyön asiantuntija **Sanna Ahtiainen**,
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri Eksote

projektipäällikkö **Marika Vartiainen**, Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry

Lisäksi kiitokset asiantuntemuksesta ja kommenteista oppaaseen:

aluehallintovirastojen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavat ylitarkastajat:

Raija Fors, Heli Heimala, Jenni Lahtinen, Katja Maksimainen,
Linda Dalbom, Sanna Ylitalo

Päihdetyön alueellinen asiantuntijaverkosto

Päihdetyön varhaisen tunnistamisen ja tuen verkosto (VARTU)

Ehkäisevän päihdetyön järjestöverkosto

sekä seuraavat asiantuntijat THL:stä **Minna Kesänen, Saara Rapeli, Tapani Kauppinen,**
Katariina Warpenius, Airi Partanen ja Heidi Ruohio sekä

EHYT ry:stä **Annika Eloranta, Päivi Christensen, Kiti Haukilahti ja Timo Nerkko.**

VINKKILISTA

KUNTIEN JA HYVINVOINTIALUEIDEN PÄÄTTÄJILLE:

Näin varmistat tehokkaan ehkäisevän päihdetyön

- Tunne alueesi päihde-, tupakka- ja rahapelitilanne sekä päihde- ja riippuvuushaittojen ehkäisemiseksi tehtävä työ.
- Varmista tilanteen ja työn seuranta ja raportointi.
- Varmista ehkäisevän päihdetyön laadukas johtaminen ja koordinointi – nimeä vastuutahot, kokoa ja aktivoi monialaiset verkostot, huolehdi suunnitelmallisuudesta.
- Varmista että alueellasi tehtävä ehkäisevä päihdetyö perustuu käytäntöihin, joiden toimivuudesta on luotettavaa tietoa.
- Varmista, että työn laadukkaalle toteuttamiselle on riittävät resurssit.
- Hyödynnä alueeltasi löytyviä voimavaroja, kuten työn kannalta oleellisia verkostoja, osaavia eri alojen ammattilaisia ja hyviä toimintatapoja.
- Varmista, että ehkäisevä päihdetyö toteutuu kaikkien eri ikäryhmien kohdalla, riskiryhmiä unohtamatta.
- Nosta kuntalainen ehkäisevän päihdetyön keskiöön – varmista osallisuus esimerkiksi mahdollistamalla järjestöyhteistyö, hyödyntämällä kokemusasiantuntijuutta ja käyttämällä asukas- ja asiakasraateja.

LUKIJALLE

Ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka tavoitteena on parantaa hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Tavoitteeseen päästään edistämällä päihitteettömiä, savuttomia ja nikotiinittomia elintapoja, ehkäisemällä ja vähentämällä päihdeiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä sekä rahapelaamista ja niistä aiheutuvia haittoja sekä lisäämällä ymmärrystä niihin liittyvistä laajemmista ilmiöistä. Työ edistää osaltaan perus- ja ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa sekä tukee ammattilaisten, yhteisöjen ja asukkaiden kykyä ymmärtää eri taustoista tulevia ihmisiä.

Ehkäisevä päihdetyö huomioi kaikki ehkäisevän päihdetyön sisältöalueet eli alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteet, huumausaineet ja muut päihthemystarkoituksessa käytetyt aineet sekä rahapelaamisen. Laadukkaan ehkäisevän työn peruspilareita ovat tutkittu tieto, pitkäjänteisyys ja koordinaatio.

Ehkäisevä päihdetyö kuuluu ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukaan kuntien ja hyvinvointialueiden tehtäviin. Se edellyttää tiivistä yhteistyötä myös valvontaviranomaisten, elinkeinoelämän ja yleishyödyllisten yhteisöjen, kuten järjestöjen, seurakuntien ja uskonnollisten yhteisöjen kanssa. Ollakseen vaikuttavaa, ehkäisevän työn tulee olla kiinteä osa kuntien ja hyvinvointialueiden pitkäjänteistä perustyötä ja näkyä kaikissa keskeisissä strategioissa ja suunnitelmissa.

Tämän oppaan tavoitteena on selkeyttää kuntien ja hyvinvointialueiden roolia, vastuita ja mahdollisuuksia ehkäisevässä päihdetyössä sekä tarjota työhön konkreettisia työkaluja ja esimerkkejä laadukkaasta ehkäisevästä päihdetyöstä. Opas tukee erityisesti kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevää päihdetyötä koordinoivien vastuuhenkilöiden, eri ammattilaisten, toimielinten ja monialaisten työryhmien työtä. Se konkretisoi päättäjille ne osa-alueet ja resurssit, joita laadukkaasti toteutettu ehkäisevä päihdetyö edellyttää.

Oppaan ensimmäisessä luvussa käydään läpi ehkäisevän päihdetyön keskeisiä käsitteitä ja lähtökohtia, eri toimijoiden rooleja sekä paikkaa osana hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen kokonaisuutta. Toisessa luvussa tutustutaan ehkäisevää päihdetyötä tukeviin rakenteisiin ja kolmannessa luvussa puolestaan tietoperustaisen ehkäisevän päihdetyön varmistamiseen. Neljännessä luvussa avataan laadukasta ehkäisevää päihdetyötä eri toimintaympäristöissä, kuten kouluissa ja oppilaitoksissa, nuorisotyössä, muissa vapaa-ajan ympäristöissä ja työpaikoilla. Viidennessä luvussa kerrotaan ehkäisevän päihdetyön sisällöistä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Kuudes luku kokoaa yhteen ehkäisevän päihdetyön vaikuttavan viestinnän lähtökohtia.

Oppaan luvut 1–3 ja 6 on suunnattu niin kuntien kuin hyvinvointialueiden toimijoille. Luku 4 painottuu enemmän kuntiin ja luku 5 hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin.

Opas pohjautuu aiempiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ehkäisevän päihdetyön tukimateriaaleihin. Käytännössä opas on uudistettu ja laajennettu versio *Ehkäisevä päihdetyö peruspalveluissa – Opas kunnan ehkäisevään päihdetyöhön* -julkaisusta (THL 2012). Lisäksi oppaassa on hyödynnetty *Mielenterveys- ja päihdetyö osana kunnan hyvinvointia – Opas strategiseen suunnitteluun* (Laitila 2013) sekä *Laatutähteä kiertämissä – Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja* (Soikkeli & Warsell 2013) -julkaisujen sisältöjä.

Kymmenessä vuodessa on kuitenkin muuttunut paljon. Viimeisimpänä juuri käynnissä oleva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, joka tuo hyvinvointialueet kuntien rinnalle ehkäisevän päihdetyön toimijoiksi. Käsissäsi olevan oppaan myötä ehkäisevän päihdetyön perusta on päivitetty 2020-luvulle.

1

Ehkäisevä päihdetyö – mistä on kyse?

Ehkäisevällä päihdetyöllä edistetään hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta paitsi yksilöiden ja yhteisöjen jokapäiväisessä elämässä niin myös laajemmin yhteiskunnassa. Alkoholistista, huumeista, tupakka- ja nikotiinituotteista sekä rahapelaamisesta aiheutuu monenlaisia haittoja käyttäjän itsensä lisäksi läheisille, muille ihmisille, yhteisöille ja yhteiskunnalle. Terveydelliset, sosiaaliset ja taloudelliset haitat heikentävät työn tuottavuutta sekä kuormittavat kuntien ja hyvinvointialueiden palveluita ja taloutta. Kunnat ja hyvinvointialueet ovat avainasemassa ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa.

Ehkäisevä päihdetyö kuuluu kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteisiin tehtäviin. Ehkäisevällä päihdetyöllä voidaan edistää kuntien ja alueiden elinvoimaa, kuntalaisten yhdenvertaisuutta ja kestäväen kehityksen tavoitteita. Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015) tarkoituksena on varmistaa ehkäisevän päihdetyön toimintaedellytykset koko maassa ja edistää siten terveyden ja hyvinvoinnin tasa-arvoa.

Kun ehkäisevässä päihdetyössä onnistutaan

- yhä useampien on mahdollista omaksua elintavat, joihin ei kuulu alkoholin riskikäyttöä, tupakka- tai nikotiinituotteiden käyttöä, haitallista rahapelaamista tai muuta päihteiden tai lääkkeiden haitallista käyttöä,
- yhä harvempi kokee haittoja päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä tai rahapelaamisesta,
- päihde- ja riippuvuusongelmista aiheutuvia haittoja kokevien oikeudet toteutuvat paremmin.

Ehkäisevän päihdetyön perusteet

Ehkäisevällä päihdetyöllä

- vahvistetaan päihteiden ja tupakka ja -nikotiinituotteiden käyttöön sekä rahapelaamiseen vaikuttavia suojaavia tekijöitä sekä poistetaan tai vähennetään riskitekijöiden vaikutusta,
- vaikutetaan päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin ja rahapelaamiseen liittyviin tietoihin ja asenteisiin sekä riippuvuusongelmia kokevien ihmisten perusoikeuksien toteutumiseen,
- ehkäistään ja vähennetään alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden, huumausaineiden sekä päihtymiseen käytettävien lääkkeiden käyttöä ja rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnalle.

Käytännössä ehkäisevää päihdetyötä tehdään vähentämällä päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja rahapelien kysyntää, saatavuutta ja tarjontaa toimiviksi todetuilla menetelmillä, viestinnällä ja vahvistamalla ehkäisevän työn rakenteita.

Tiesitkö?

Suojaavat tekijät ja riskitekijät

Suojaava tekijä on yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan piirre, joka ehkäisee tai vähentää riskiä päihdeiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön tai rahapelaamisen aloittamiseen tai ongelmien syntyyn.

Suojaavia tekijöitä ovat esimerkiksi:

- turvallinen ja kannustava kasvuympäristö, kasvua tukeva varhaiskasvatus ja perusopetus
- hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot
- turvalliset ja luottamukselliset sosiaaliset suhteet lähiyhteisöissä
- vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuuksiin liittyvä kulttuuri, eli päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittoja ehkäisevät ja stigmaa purkavat asenteet sekä
- päihdeiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden tai rahapelien vaikea saatavuus (esim. tiukka ikärajakontrolli)

Riskitekijä on yksilön, hänen lähisuhteidensa, yhteisönsä tai yhteiskunnan ominaisuus, tilanne tai tapahtuma, joka tietyissä olosuhteissa tai tietyissä ryhmissä lisää jonkin tietyn häiriön tai ongelman todennäköisyyttä.

Riskitekijöitä ovat esimerkiksi:

- kasvuympäristön monimuotoiset ongelmat, kuten väkivalta ja laiminlyönnit sekä turvattomuus ja osattomuus
- toimeentulon tai työllistymisen ongelmat
- yksinäisyys, heikot sosiaaliset suhteet, sairastuminen
- vallitseva päihteisiin ja muihin riippuvuutta aiheuttaviin toimintoihin myönteisesti suhtautuva kulttuuri
- päihdeiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden tai rahapelien helppo saatavuus (esim. ikärajakontrollin heikkous)

Vaikuttava ehkäisevä päihdetyö on laaja-alaista, tavoitteellista ja kohderyhmien tarpeet huomioivaa. Se perustuu paikallisen tilanteen seurantaan ja arviointiin sekä vuorovaikutukseen eri toimijoiden kesken. Työssä hyödynnetään monenlaisia tieteelliseen näyttöön ja hyvin käytäntöihin perustuvia menetelmiä.

Ehkäisevää päihdetyötä voidaan kohdentaa eri ryhmiin ja yhteiskunnan eri toimintoihin. Usein puhutaan eri tasoista, joita ovat esimerkiksi yhteiskunta laajasti, erilaiset palvelujärjestelmät, yhteisöt, lähisuhteet tai yksilöt. Muutos yhdellä tasolla voi heijastua toisaalle, ja tasojen rajat ovat limittäisiä. Tarpeet ohjaavat työn kohdentamista.

Yhteiskunnan tasolla ehkäisevää päihdetyötä tehdään valtion, alueiden, kuntien tai kansalaisyhteiskunnan kontekstissa vaikuttamalla politiikkaan ja lainsäädäntöön, ehkäisevän työn rakenteisiin, yhteiskunnalliseen keskusteluun tai yleiseen mielipiteeseen.

Palvelujärjestelmiä ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvet, opiskeluhuollon palvelut tai työllistämispalvelut, joissa huomiota voidaan kohdistaa johtamiseen, asiakaslähtöisyyteen tai ehkäisyyn sekä hoidon ketjuihin ja kokonaisuuteen.

Yhteisöinä pidetään esimerkiksi asuinalueita, päiväkoteja, kouluja ja oppilaitoksia, työpaikkoja sekä vapaa-ajan yhteisöjä, kuten harrastusyhteisöjä. Näissä vaikuttamista voidaan kohdentaa vallitsevaan päihteyteen ja muihin riippuvuuksiin liittyvään kulttuuriin, jota rakennetaan johtamisella, työkäytännöissä ja puhutavoissa.

Lähisuhteissa huomio on pari-, perhe- ja ystävyysuhteissa, vanhemmuudessa sekä niiden vaikutuksissa asenteisiin ja käyttäytymiseen.

Yksilötasolla painottuu esimerkiksi kunnioittava kohtaaminen, puheeksiotto, neuvonta ja ohjaus sekä elämänhallinnan vahvistaminen ja tukeminen.

Ehkäisevä päihdetyö on tärkeää kohdistaa kaikenikäisiin kuntalaisiin elämänkulun eri vaiheissa. Jo elämänkulun alussa vahvistetaan päihteiltä ja riippuvuuksilta suojaavia tekijöitä sekä ehkäistään tai pienennetään niiden riskiä lisäävien tekijöiden vaikutusta. Väestön ikääntyessä on yhä tärkeämpää huolehtia työssäkäyvien ja ikääntyneiden työ- ja toimintakyvystä, joita myös päihteet ja riippuvuudet kuormittavat. Vastaavasti elämänkulun taitekohdat on hyvä pitää mielessä.

Tiesitkö?

Vaikuttavaa työtä toimivaksi todetuilla menetelmillä

Ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuutta voidaan hahmottaa esimerkiksi vaikutusketjulla. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus on ihmisten hyvinvoinnissa, terveydessä tai yhteisöjen elinvoimassa tapahtuvaa myönteistä kehitystä, joka hyödyttää yhteiskuntaa. Vaikuttavuus edellyttää vaikutuksia, jotka ovat konkreettisia muutoksia ihmisissä tai rakenteissa. Tavoiteltujen vaikutusten syntyminen edellyttää tekoja ja resurssipanosta.

Toimivaksi todetut menetelmät ovat ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevassa laissa tarkoitettuja tieteelliseen näyttöön perustuvia ja hyviä käytäntöjä. Ne ovat THL:n hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen -toimintamallien arviointikriteerejä mukaillen menetelmiä ja toimintamalleja, joista on tutkimus-, asiantuntija- ja/tai kokemustiedon perusteella luotettavaksi arvioitua näyttöä.

Ks. lisää: Heliskoski 2018.

Ehkäisy päihdetyön kokonaisuudessa

Päihdetyö on perinteisesti jaettu ehkäisevään ja korjaavaan päihdetyöhön. Viime aikoina on korjaavan päihdetyön sijaan alettu puhua tuesta, hoidosta ja kuntoutuksesta.

Yleinen eli niin sanottu universaali ehkäisy kohdistuu koko väestöön hyödyttäen kaikkia tai jotakin väestöryhmää riippumatta mahdollisista aikaisemmista kokemuksista päihteistä, tupakka- tai nikotiinituotteista tai rahapelaamisesta. Yleinen ehkäisy ei aina edellytä yksilöltä tietoista päätöstä osallistumisesta – esimerkkejä ovat koulujen ja oppilaitosten linjaukset tai pelisäännöt päihteiden käytöstä, sekä päihde-, tupakka- ja rahapelikasvatus. Vastaavasti nuorisotyössä tai työpaikoilla tehdyt päihdeohjelmat sekä koko väestölle suunnatut kampanjat ovat yleistä ehkäisyä.

Riskiehkäisyssä kohderyhmä on määritelty riskialttiin elinympäristön tai elämäntavan, ongelmia ennakoivan päihteiden käytön tai rahapelaamisen, tai jonkin muun ongelmia ennakoivan oireilun tai häiriön perusteella. Riskiehkäisyä voidaan jaotella valikoituun ja kohdennettuun ehkäisyyn sekä varhaiseen puheeksiottoon ja tunnistamiseen. Myös haittojen vähentäminen nähdään usein riskiehkäisyinä.

Valikoidussa ehkäisyssä kohdennetaan toimia haavoittuviin ryhmiin, joissa riski päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytölle tai rahapelaamiselle saattaa olla suurempi. Tavoitteena on haavoittuvassa asemassa olevien mahdollisuuksien parantaminen. Esimerkki valikoidusta ehkäisystä on rahapelihaittojen ehkäisy kohdentamalla pelisalien asiakkaille viestintää tukea tarjoavista auttavista puhelimista.

Kohdennetussa ehkäisyssä toimet kohdentuvat yksilöihin, joilla on erityinen päihde- ja riippuvuusongelmien kehittymiseen liittyvä riski. Esimerkki kohdennetusta ehkäisystä on mini-intervention lisäksi Voimaperheet -toimintamalli, jossa lastenneuvolassa tunnistetaan käytösongelmaiset lapset, joiden perheille tarjotaan vanhemmuustaitoja kehittävä kohdennettu interventio.

Sekä valikoitua että kohdennettua ehkäisyä tehdään siinä vaiheessa, kun kohderyhmä ei välttämättä vielä lainkaan käytä päihteitä tai tupakka- ja nikotiinituotteita tai pelaa rahapelejä.

Puheeksioton ja varhaisen tunnistamisen tavoitteena on löytää ajoissa ne yksilöt, joilla esiintyy alkoholin riskikäyttöä, tupakka- tai nikotiinituotteiden käyttöä tai ongelmalista rahapelaamista. Puheeksiotto ja varhainen tunnistaminen täydentää riskiehkäisyä. Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveydenhuollon ja muun kohtaavan työn ammattilaiset ottavat päihteiden sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen systemaattisesti puheeksi. Puheeksiotto on paikallaan myös silloin, kun ihmisen elämässä on havaittu riskiä lisääviä tekijöitä, kuten esimerkiksi merkittäviä elämämuutoksia. Mikäli huoli herää, tarjotaan tukea ja motivoidaan muutokseen hyödyntäen **mini-interventiota, eli lyhytneuvontaa**.

Haittojen vähentäminen täydentää ehkäisevää työtä sekä hoitoa ja kuntoutusta. Se pyrkii vähentämään esimerkiksi päihteitä käyttävälle sekä hänen läheisilleen tai lähiyhteisöilleen aiheutuvia haittoja esimerkiksi silloin, kun haitallisen päihteiden käytön lopettaminen ei ole yksilölle syystä tai toisesta mahdollista. Esimerkki haittojen vähentämisestä on huumeita käyttäville ihmisille suunniteltu terveysneuvonta ja puhtaiden käyttövälineiden vaihto tai ympäristötyö. Haittojen vähentämistä ovat erilaiset rahapelaamisen hallintaa tukevat työkalut, kuten tappiorajojen asettaminen. Haittojen vähentämistä voidaan pitää ongelmien syvenemisen ehkäisynä.

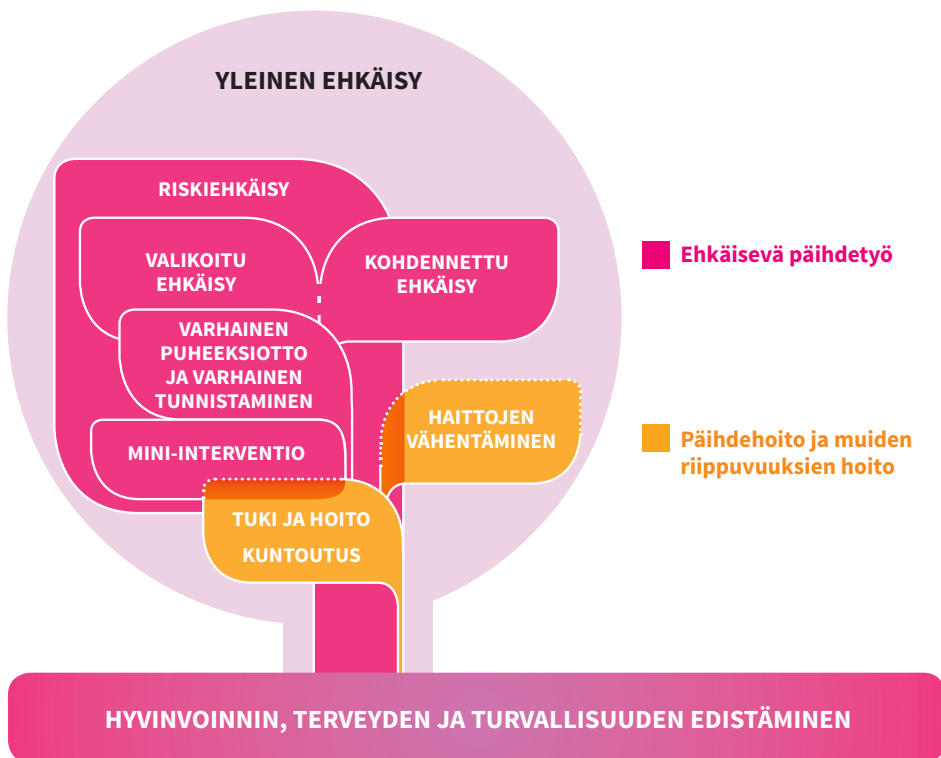
Tiesitkö?

Ympäristötyö

Ympäristötyö tarkoittaa esimerkiksi päihteitä käyttävien ihmisten asumisyksiköiden sekä asumisyksikön lähinaapuruston ja viranomaisten koordinoitua yhteistyötä, jonka tavoite on vähentää yksikön toiminnasta mahdollisesti aiheutuvia haittoja ja lieveilmiöitä. Käytännössä työ sisältää aktiivista jalkautumista, naapurien kohtaamista, asuinalueen siisteyden ja turvallisuuden ylläpitoa, yhteisöllisiä tapahtumia, avointa tiedottamista sekä kaikille avoimia keskustelufoorumia ja aktiivista viestintää.

Puheeksiotto, varhainen tunnistaminen ja mini-interventio sekä haittoja vähentävä työ muodostavat polun **hoitoon ja kuntoutukseen**. Tukitoimien sekä hoidon ja kuntoutuksen aikana on mahdollista ja tarpeen tehdä ehkäisevää työtä. Hoidon aikana voidaan tunnistaa jonkin muun päihteen tai tupakka- ja nikotiinituotteen huolta herättävä käyttö tai haitallinen rahapelaaminen ja tehdä lyhytneuvontaa.

Ehkäisevä päihdetyö on osa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä. Työllä on yhtymäkohtia esimerkiksi mielenterveyden edistämiseen sekä tapaturmien ja väkivallan ehkäisyyn. Riippuvuudet ja mielenterveysongelmat kytkeytyvät usein yhteen ja päihtymys puolestaan lisää riskiä tapaturmiin ja väkivaltaan. Myös rahapeli-ongelmat lisäävät lähisuhdeväkivallan riskiä. Ehkäisevää päihdetyötä, hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä sekä mielenterveyden edistämistä voidaan tehdä päihdehoidossa ja kuntoutuksessa esimerkiksi vahvistamalla arjen taitoja, terveellistä arkirytmää ja positiivista mielenterveyttä.

Kuva 1. Ehkäisevän päihdetyön sijoittuminen päihdetyön kokonaisuuteen.

Tiesitkö?

Ehkäisevä päihdetyö ja mielenterveyden edistäminen

Ehkäisevällä päihdetyöllä ja mielenterveyden edistämisen teoriataustassa on yhtäläisyyksiä: molemmissa pyritään vaikuttamaan suojaaviin ja riskitekijöihin niin yhteiskunnan, yhteisön kuin yksilöiden tasolla. Tiedetään, että päihde- ja riippuvuusongelmilla sekä mielenterveyden ongelmilla sekä niiltä suojaavilla tekijöillä on vahva yhteys.

Mielenterveyden edistäminen tarkoittaa toimintaa, joka tukee hyvän, positiivisen mielenterveyden toteutumista ja lisää suojaavia tekijöitä. Myös ehkäisevässä päihdetyössä huomioidaan suojaavien tekijöiden vahvistaminen riskitekijöiden ehkäisyn rinnalla. Lisäksi mielenterveyden edistämisestä poiketen ehkäisevässä päihdetyössä painotetaan päihteiden, tupakka- ja nikotiini- tuotteiden ja rahapelien tarjonnan ja saatavuuden ehkäisyä.

Mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö tuovat hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen kokonaisuuteen omat erityiset voimavarakeskeisyyden ja riskien ehkäisyn näkökulmat.

Ehkäisevä päihdetyö kuuluu kaikille

Ehkäisevän päihdetyön työtavat ja käytetyt menetelmät vaihtelevat eri toimijoilla, mutta tavoitteet ovat yhteiset. Jokaisella toimijalla on ehkäisevän työn kokonaisuudessa oma selkeä roolinsa. Mitä useampi edistää samoja tavoitteita, sitä suurempi vaikuttavuus työllä on mahdollista saavuttaa. Olennaista on eri toimijoiden kumppanuus, samanaikaiset ja -suuntaiset toimet sekä työn yhteensovittaminen, koordinointi ja johtaminen.

Kuntien vastuulla on edistää ehkäisevää päihdetyötä eri hallinnonaloilla varhaiskasvatuksesta kouluihin ja oppilaitoksiin sekä nuorisotyöhön ja muihin vapaa-ajan ympäristöihin, työllisyys- ja kotouttamispalveluita tai yhdyskuntasuunnittelua unohtamatta. **Hyvinvointialueilla** tulee huolehtia paitsi kuntien ja hyvinvointialueen työn yhteensovittamisesta sekä kuntien tuesta, mutta myös siitä, että ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan eri-ikäisten ihmisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Lisäksi tarpeen on sopia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten asiantuntijuuden käytöstä kuntayhteistyössä. **Päättäjät** ovat avainasemassa ehkäisevän päihdetyön mahdollistajina, edistäjinä ja puolestapuhujina niin kunnissa kuin hyvinvointialueillakin.

Järjestöt, seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt tekevät monipuolista ehkäisevää päihdetyötä tarjoamalla matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, mielekästä päihteen- tontä toimintaa ja vertaistukea sekä tietoa ehkäisevän päihdetyön menetelmistä tai viestimällä riskeistä. **Poliisi** puolestaan tekee ehkäisevää päihdetyötä esimerkiksi puut- tumalla alaikäisten päihteiden käyttöön, ehkäisemällä humalajuomisesta aiheutuvia haittoja partioimalla yöaikaan ravintoloiden sulkeutuessa, ohjaamalla rattijuopumuk- sesta kiinnijääneet hoidon piiriin, oppilaitosyhteistyöllä ja viestimällä.

Muista valvontaviranomaisista **alkoholi- ja ympäristöterveydenhuollon tarkastajilla** on merkittävä rooli ehkäisevässä työssä elinkeinon vastuullisen toiminnan valvojina. Käytännössä he tukevat esimerkiksi kunnissa toteutettavaa Pakka-toimintamallia (ks. lisää Yhteisöjen arjessa -luku) ohjaamalla elinkeinotoimijoita vastuulliseen vähittäis- myyntiin ja anniskeluun sekä toimimalla yhteistyössä paikallisten ehkäisevän päihde- työn toimijoiden kanssa.

Paikalliset elinkeinotoimijat huolehtivat vastuullisesta myynnistä ja anniskelusta käy- tännössä. Tehokkaan ikärajavaltvonnan ja päihtyneille anniskelun kiellon tai muun vas- tuullisen toiminnan toteuttaminen on viime kädessä vähittäismyynnin ja anniskelu- ravintoloiden vastuulla. **Media** voi puolestaan nostaa esiin päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja rahapelaamisen riskejä ja haittoja sekä herätellä yhteisöjä toi- mintaan sekä motivoida avun hakemiseen.

Laki edellyttää niin kunnilta kuin hyvinvointialueilta asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamista päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyssä.

(Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015,6 §).

Asukkailla on yhteisön jäseninä ja palveluiden käyttäjinä tärkeä rooli ehkäisevässä päihdetyössä – siihen vaikuttavassa päätöksenteossa, toiminnan tietopohjan vahvistamisessa sekä sen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Asukkaat voivat tuoda esiin kokemuksiaan ja havaintojaan ympäristössä havaitsemistaan haitoista, toimivista palveluista tai palveluiden epäkohdista. Asukkaat voivat myös tuoda esiin havaintojaan elinkeinon vastuullisuustoiminnasta, kuten ikärajavalvonnasta. Asukkaita voidaan kuulla esimerkiksi asukasraadeissa.

Yhteisön toteuttamaa konkreettista ehkäisevää päihdetyötä on esimerkiksi vanhempien jalkautuminen erilaisiin tapahtumiin tai festivaaleille. Vanhemmat voivat esimerkiksi sopia oman lähiyhteisönsä vanhempien kesken pelisäännöt alaikäisten alkoholin tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käytölle.

Olennaista on miettiä osallistumisen tukemisen tapoja väestöryhmittäin haavoittuvimmat ryhmät huomioiden. Osallisuuden edistämisen tulee olla osa toiminnan rakenteita ja käytäntöjä. Käytännössä toiminnan kohderyhmä tulisi huomioida ja ottaa mukaan aina kun suunnitellaan, kehitetään tai toteutetaan toimintaa.

Parhaimmillaan asukkaiden ja palveluiden käyttäjien osallisuus mahdollistaa kuulluksi tulemisen ja itselle tärkeiden asioiden edistämisen. Lisäksi se voimaannuttaa yhteisön jäseniä, edesauttaa palveluiden laadun ja asiakaslähtöisyyden kehittämistä, sekä vähentää päihde- ja rahapeliongelmien liittyvää kielteistä leimaa ja syrjintää.

Taulukko 1. Esimerkkejä ehkäisevästä päihdetyöstä osallisuuden eri tasoilla (soveltaen Piipponen & Kurikka 2020).

Tieto-osallisuus

- tuottaa riittävästi ja monikanavaisesti tietoa päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä ja rahapelaamisesta sekä niiden haitoista, sekä mahdollisuuksista ehkäistä niitä ja mahdollistaa asukkaiden näkemysten keruun, kuten:
- verkkosivut, tietolehtiset, tiedotteet,
 - päihdetilanne-kysely ja
 - palautekyselyt.

Päätöksenteko-osallisuus

- tarjoaa eri asukasryhmille soveltuvia mahdollisuuksia osallistua ehkäisevää päihdetyötä koskevaan päätöksentekoon sekä sen valmisteluun, kuten:
- anniskeluluvista annettavat lausunnot ja
 - päätösten vaikutusten arviointi ennalta.

Suunnittelu-osallisuus

- tarjoaa eri asukasryhmille soveltuvia tapoja osallistua ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun ja kehittämiseen, kuten:
- asukasraadit ja
 - kokemusasiantuntijuus.

Toimeenpano-osallisuus

- tukee ja mahdollistaa osallistumista ehkäisevän päihdetyön toimien toteuttamiseen käytännössä, kuten:
- naapuruston vanhempien yhteiset pelisäännöt,
 - vanhempien jalkautuminen nuorten tapahtumiin,
 - ravintoloiden asiakasarvioinnit,
 - vertaistuki ja
 - ympäristötyö.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö johtaa ehkäisevää päihdetyötä. **Terveystieteiden ja hyvinvointin laitoksen** lakisääteisiin tehtäviin kuuluu puolestaan ehkäisevän päihdetyön kansallinen ohjaus ja kehittäminen. Vastaavasti **aluehallintovirastojen** tehtäviin kuuluu toimialueensa ehkäisevän päihdetyön ohjaaminen sekä sen suunnittelu ja kehittäminen yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa. Lisäksi niin aluehallintovirastojen kuin hyvinvointialueiden tehtäviin kuuluu tukea toimialueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä (ks. lisää Varmalla pohjalla -luku).

Työtä ohjaavia perusperiaatteita

Ehkäisevässä päihdetyössä eettisyys vaatii erityishuomiota, koska päihiteisiin ja riippuvuuksiin liittyy paljon kielteistä leimaavaa ajattelua, ennakkoluuloja ja syrjintää. Eettisyys syntyy monista eri tekijöistä. Luottamuksen rakentaminen, kunnioittava kohtaminen, avoimuus eri näkökulmille sekä pyrkimys näihin nojaavaan yhteistyöhön ovat ehkäisevän päihdetyön ytimessä. Ehkäisevän päihdetyön toimijoiden ammattietiikkaan kuuluu lisätä ymmärrystä päihdeilmiöstä ja siihen liittyvistä haavoittuvuuksista, mutta myös tuoda yhteiskunnalliseen keskusteluun tietoa siitä mikä toimii ja mikä ei, kun näihin ongelmiin etsitään ratkaisuja.

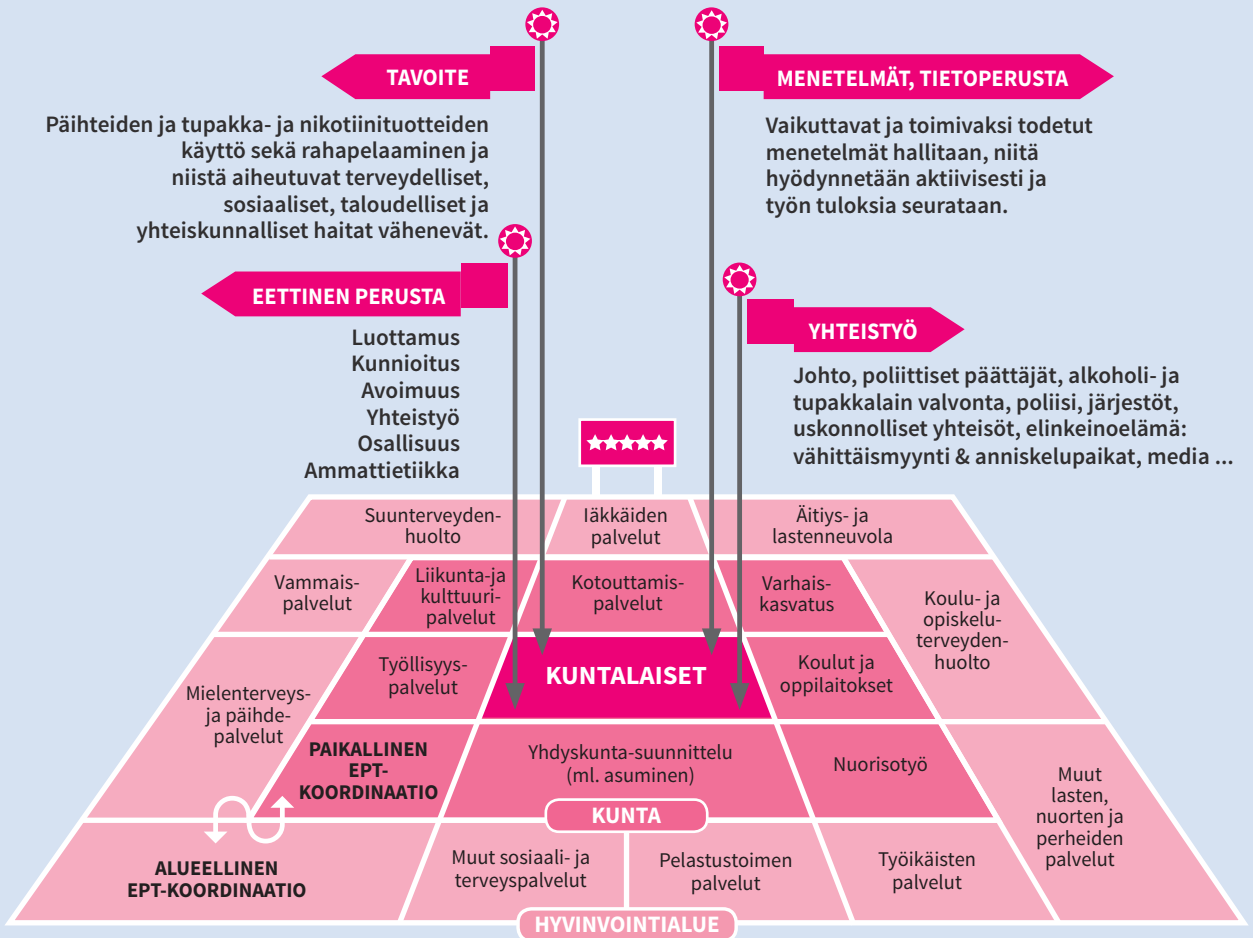
Kun pohdit työsi eettistä perustaa, tarkista seuraavat asiat:

- Työssä on huomioitu päihde- ja riippuvuustyötä ohjaavien lakien (esim. 523/2015; 612/2021; 549/2016) sisällöt.
- Työn taustaoletukset ja -arvot on tuotu selkeästi esiin.
- Työ perustuu tutkittuun tietoon.
- Tarjottu tieto on totuudenmukaista, ajantasaista, hyödyllistä ja ymmärrettävää ja se on esitetty kunnioittavasti.
- Kaikkien ihmisten kunnioittava kohtaminen on varmistettu.
- Työ ja viestintä on sovitettu kohderyhmän kulttuuriin ja arvoihin niitä kunnioittaen (ns. kulttuurisensitiivisyys).
- Kehittämistyöhön, suunnitteluun ja toteuttamiseen on osallistettu ne, joihin toimintaa suunnataan, sekä on varmistettu vapaaehtoisuus ja se, että ihmisillä on riittävä ymmärrys siitä, mihin he ovat sitoutuneet.
- Kohdehenkilöiden perus- ja ihmisoikeudet sekä mielipiteenvapaus on varmistettu, eikä heitä vahingoiteta tai aiheuteta heille haittaa.
- On huolehdittu siitä, että työ tuottaa kohderyhmille osoitettavissa olevaa hyötyä.
- Moralisointia on vältetty.
- Luottamuksellinen tieto on suojattu.
- Kohdehenkilöille on mahdollistettu valitusten tekeminen ja palautteenanto.
- Yhteiskunnalliseen keskusteluun on osallistuttu tutkittuun tietoon nojaten.

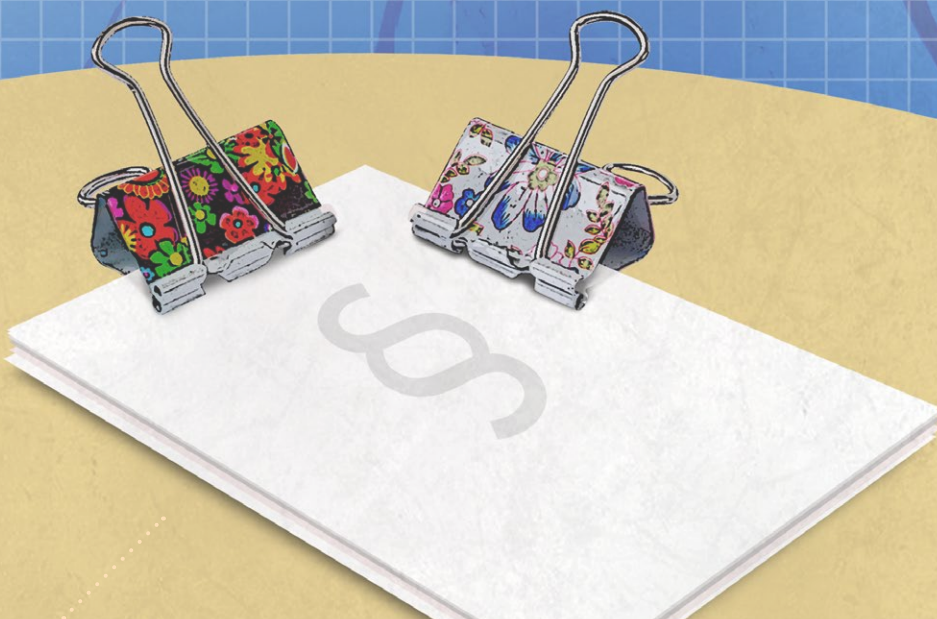
Kulttuurisensitiivinen työote kuuluu ehkäisevään päihdetyöhön. Vuorovaikutuksessa kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa kulttuurista kunnioittamista niin, että kummallakin osapuolella on oikeus ilmaista omaa kulttuuriaan, ja tulla hyväksytyksi ja kuulluksi.

Kulttuuritausta on syytä huomioida työssä laajemmin kuin vain iän ja sukupuolen näkökulmasta. On myös hyvä huomioida miten kulttuuri mahdollisesti vaikuttaa ihmisten arvoihin, asenteisiin tai käyttäytymiseen. Kulttuurin erityispiirteet tai perinteet voivat esimerkiksi joko suojata päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöltä ja rahapelaamiselta tai toisaalta lisätä riskiä niihin. Toiminnan suunnittelussa voidaan pohtia esimerkiksi sitä, millaisia erilaisia merkityksiä yhteisöllä ja perheellä on, miten eri tavoin päihteistä puhutaan tai mitä jos oman perheen toimintatavat ovat vahvasti ristiriidassa valtakulttuurin kanssa? Tieto ja ymmärrys auttavat tunnistamaan vaikuttavampia tapoja tehdä ehkäisevää päihdetyötä eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa.

Laadukas ehkäisevä päihdetyö on osiensa summa. Se tarkoittaa yhteisesti jaettuina tavoitteita ja ymmärrystä toimivista ratkaisuista, joita on yhdessä laajalla toimijajoukolla toteutettava kunnissa ja hyvinvointialueilla kuntalaisten hyväksi eettisesti kestävällä tavalla.

Kuva 2. Ehkäisevän päihdetyön laadukas kokonaisuus.

2

Varmalla pohjalla

Ehkäisevä päihdetyö perustuu lakiin ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. Kunnat ja hyvinvointialueet huolehtivat ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä alueellaan. Ehkäisevän päihdetyön järjestäminen kannattaa sovittaa yhteen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämisen kanssa. Pitkäjänteisyyttä ja tehokkuutta ehkäisevään päihdetyöhön saadaan varmistamalla työlle perusrakenteet. Rakenteet eivät ole itseisarvo, mutta laadukkaat rakenteet voivat edesauttaa myös itse toiminnan laatua.

Vaikuttava ehkäisevä päihdetyö edellyttää useita samanaikaisia tietoon perustuvia osavien ammattilaisten toimia eri arkiympäristöissä. Ehkäisevä päihdetyö on lähtökohdiltaan monialaista. Tätä monialaisuutta alleviivaa laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä.

Päättäjät ovat avainasemassa ehkäisevän päihdetyön mahdollistajina, edistäjinä ja puolestapuhujina. Kuntien ja hyvinvointialueiden johtajat ja luottamushenkilöt vastaavat ehkäisevän päihdetyön resursseista ja työn viemisestä osaksi johtamisen rakenteita. Päätöksillä varmistetaan laadukkaat rakenteet ja työn tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus.

Olennaista on varmistaa päätöksiä tekevien luottamushenkilöiden ja johtavien virkamiesten riittävä ymmärrys päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen kielteisistä vaikutuksista koko yhteiskunnan ja oman alueen hyvinvoinnille, taloudelle, turvallisuudelle ja työn tuottavuudelle. Lisäksi päättäjien tulisi nähdä ehkäisevän päihdetyön merkitys kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Ehkäisevä päihdetyö voi parhaimmillaan tuottaa merkittäviä säästöjä ja vähentää inhimillistä kärsimystä.

Tiesitkö?

Kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteiset tehtävät ehkäisevässä päihdetyössä

- Ehkäisevän päihdetyön huomioiminen osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja seurantaa (ml. vuosittaiset neuvottelut).
- Päihdeolojen seuranta alueittain ja väestöryhmittäin sekä niitä koskeva tiedotus.
- Päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittoja ja niiden vähentämistä koskeva viestintä yksilöille ja koko väestölle.
- Päihde-, tupakka- ja nikotiini- sekä rahapelihaittojen ehkäisyn osaamisen lisääminen ja tukeminen kaikissa kunnan ja hyvinvointialueen tehtävissä.
- Ehkäisevän päihdetyön toimien esittäminen ja edistäminen eri hallinnonaloilla.
- Toimien sovittaminen yhteen kunnan ja hyvinvointialueen välillä sekä eri toimijoiden (mm. poliisi, alkoholi- ja tupakkalakien noudattamisen valvonta, elinkeinoelämän ja ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvat yleishyödylliset yhteisöt) kanssa.
- Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen haittojen vähentämiseksi.

(Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015, 5 ja 6 §,
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 6 ja 7 §)

Ehkäisevää päihdetyötä tekevien tahojen on tärkeä varmistaa kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyö, kuten asiantuntijuuden vaihto sekä sujuvat yhdyspinnat. Järjestöyhteistyö on oleellinen osa toimivaa kokonaisuutta.

Moninaisen toimijajoukon toimien suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin yhteensovittaminen ja suunnitelmallinen johtaminen edellyttävät rakenteita. Käytännössä työtä on kunnissa ja hyvinvointialueilla koordinoitu monin eri tavoin, mutta tietyillä perusrakenteilla voidaan edesauttaa työn suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Näitä rakenteita ovat:

- ehkäisevän päihdetyön johtamisesta vastaava toimielin tai vastaava,
- ehkäisevän päihdetyön toimeenpanosta vastaava monialainen työryhmä,
- ehkäisevän päihdetyön koordinaatiosta vastaava taho, kuten yhdyshenkilö tai koordinaattori,
- ehkäisevää päihdetyötä ohjaava suunnitelma, kuten hyvinvointikertomus- ja suunnitelma.

Ehkäisevän päihdetyön johtamisesta vastaava toimielin

Kuntien tulee nimetä ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain mukaan toimielin, joka vastaa lakisääteisten ehkäisevän päihdetyön tehtävien järjestämisestä kunnassa. Vastuu suunnitelmallisesta ja pitkäjänteisestä työstä ja sen liittämisestä kunnan strategiseen suunnitteluun kuuluu toimielimelle. Käytännössä tarkoitukseen soveltuvia kuntalain (410/2015, 30 §) mukaisia toimielimiä ovat esimerkiksi valtuusto, kunnanhallitus, lautakunta, valiokunta, toimikunta ja jaosto.

Kukin kunta voi itsenäisesti päättää, minkä toimielimen tehtäväksi se antaa ehkäisevän päihdetyön. Tyypillisesti vastaavaksi toimielimeksi on nimetty esimerkiksi hyvinvointilautakunta tai vastaava. Olennaisinta on, että toimielimellä on riittävästi päätösvaltaa ja monialaista asiantuntemusta, jotta se voi edistää lain velvoitetta eri toimijoiden työn yhteensovittamisesta sekä päättää ehkäisevää päihdetyötä koskevista toimista eri hallinnonaloilla.

Toimielin on keskeisessä asemassa sen varmistamisessa, että ehkäisevän päihdetyön tavoitteista ja toimista sekä yhdyspintatyöstä sovitaan osana vuosittaisia kunnan ja hyvinvointialueen neuvotteluja.

Toimielin johtaa ehkäisevää päihdetyötä, mutta yleensä se antaa vastuun käytännön toimeenpanosta jollekin toiselle kunnan monialaiselle ryhmälle, kuten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tai ehkäisevän päihdetyön työryhmälle.

Hyvinvointialueen on tärkeää varmistaa, että ehkäisevän päihdetyön järjestämistä johdetaan strategisesti aluetasolla. Käytännössä se tarkoittaa, että jossakin alueen valio-kunnassa tai lautakunnassa linjataan ehkäisevästä päihdetyöstä osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Ehkäisevän päihdetyön monialaiset työryhmät

Monialainen työryhmä voi osaltaan varmistaa sen, että toimet saadaan sovitettua yhteen ja varmistettua riittävä asiantuntemus toteutettavan ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun, toteuttamiseen ja raportointiin. Monialaisia työryhmiä on niin kunnan, hyvinvointialueen kuin aluehallintoviraston toimialueen tasolla, ja kullakin on omat painotuksensa. Lisäksi pienet kunnat ovat voineet yhdistää voimansa ja koota monialaisen ehkäisevää päihdetyötä laajasti (tai jonkin menetelmän osalta) edistävän työryhmän seututasolle (esim. Pakka-toimintamallin tarjontatyöryhmän).

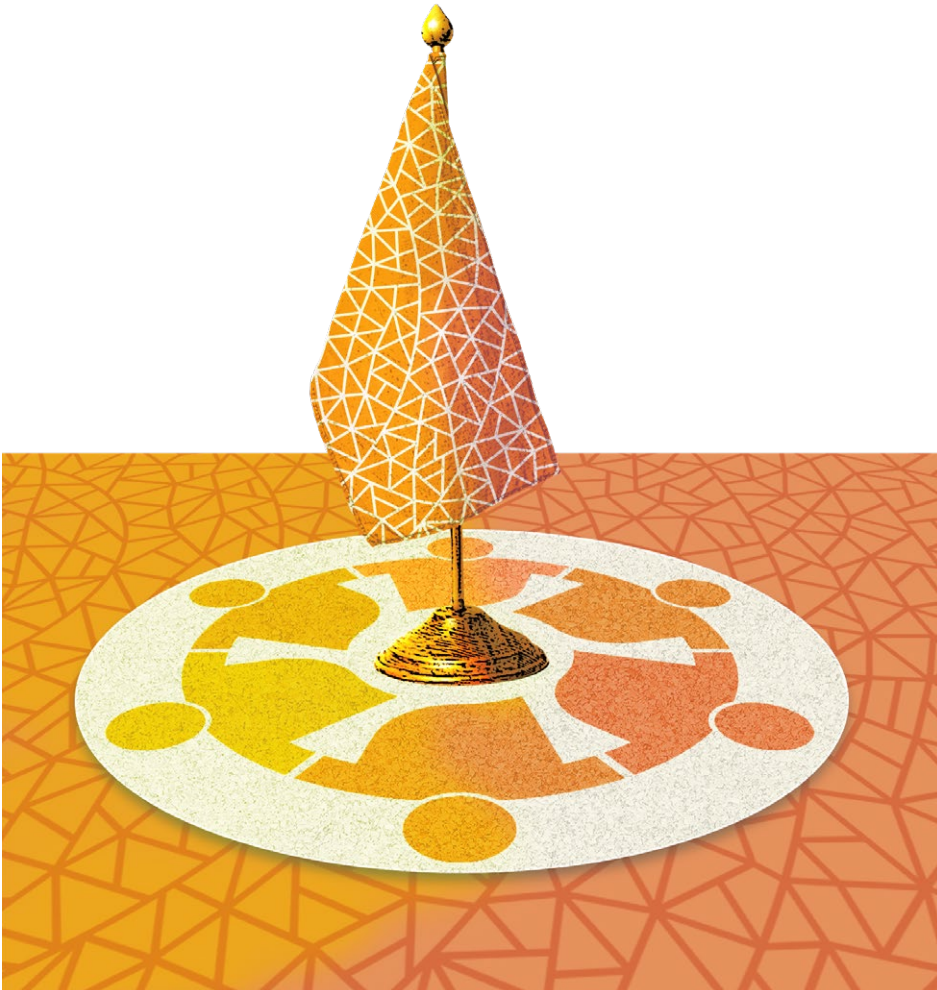
Kunnassa monialainen työryhmä toimii ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen kumppanina toteuttaen toimielimen vastuulla olevia tehtäviä. Monialainen työryhmä voi olla toimielimen nimittämä, jolloin sillä on paremmat valtuudet edistää ehkäisevää päihdetyötä. Ryhmässä tulee olla riittävä ehkäisevän päihdetyön asiantuntemus sekä edustajia keskeisiltä hallinnonaloilta ja edustaja hyvinvointialueilta.

Hyvinvointialueella ehkäisevän päihdetyön monialaiselle koordinoinnille on vastaavat perusteet kuin kunnissa. Monilla alueilla koordinoinnin tarve on huomioitu ja ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty joko olemassa oleviin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työryhmiin tai sitä varten on koottu omat työryhmänsä. Alueen työryhmissä voidaan tukea hyvinvointialueiden ehkäisevän päihdetyön lakisääteisten tehtävien toteutumista, kuten kunnille tarjottavan asiantuntijatuen ja aluetasoisien yhteistyön koordinoimista. Yhteisen toiminnan suunnittelu, seuranta, arviointi ja tarvelähtöinen kehittäminen yhdyspinnat huomioiden mahdollistuu työryhmätyöskentelyssä.

Hyvinvointialueen työryhmässä tulisi olla mukana edustus alueen kunnista sekä sosiaali- ja terveystalvelujen keskeisistä ehkäisevistä palveluista. Lisäksi on tarpeen huolehtia siitä, että ehkäisevää päihdetyötä edistetään hyvinvointialueella jossakin sosiaali- ja terveystalveluiden omassa palvelukokonaisuuksia kehittävässä ja linjaavassa työryhmässä.

Mahdollisuuksien mukaan niin kuntien kuin hyvinvointialueidenkin työryhmissä on hyvä olla edustus ehkäisevää päihdetyötä tekevistä yleishyödyllisistä yhteisöistä, kuten järjestöistä ja uskonnollisista yhteisöistä, alkoholi- ja tupakkalain valvonnasta, poliisista sekä paikallisista elinkeinotoimijoista. Käytännössä pienimmissä kunnissa esimerkiksi valvontaviranomaisten osallistuminen työhön tapahtuu useimmiten seutu- tai hyvinvointialueen tasolla, jolloin aluetasoisesta yhteistyöstä kannattaa sopia yhdessä.

Myös aluehallintovirastossa voi olla niiden ohjaustehtävän tukena joko sisäisiä tai oman toimialueensa hyvinvointialueiden yhteisiä ehkäisevän päihdetyötä tukevia monialaisia työryhmiä. Varsinaisten työryhmien rinnalla toimijoita voidaan koota kunnissa ja hyvinvointialueilla laajempaan verkostomaiseen työskentelyyn erilaisiin työpajoihin, yhteistyöfoorumeihin ja verkostokokouksiin. Näin voidaan monimuotoisen ammattilais- ja viranomaisjoukon lisäksi saada mukaan esimerkiksi järjestöjä, asukkaita ja palveluiden käyttäjiä tai kokemusasiantuntijoita työn asiakaslähtöisyyden varmistamiseksi.

Kuva 3. Esimerkki kunta- ja aluetason monialaisten työryhmien ehkäisevän päihdetyön tehtävistä.

Ehkäisevän päihdetyön koordinointi

Onnistuakseen monialainen ja verkostomainen ehkäisevä päihdetyö vaatii niin kunnissa kuin hyvinvointialueilla sitä koordinoivan henkilön.

Selkeällä toimintamandaatilla ja riittävillä resursseilla varustettu **ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori** on tehokas ehkäisevän päihdetyön edistäjä ja toteuttaja.

Niin alue- kuin kuntatasoiselle ehkäisevän päihdetyön koordinaatiolle voidaan määrittää tavoitteet, jotka perustuvat ehkäisevän päihdetyön (523/2015) ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) koskevista laeista määriteltäviin kuntien ja hyvinvointialueiden ehkäisevän päihdetyön tehtäviin (ks. taulukko 2 ja 3).

Esimerkiksi **kunnan** päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteen ja toiminnan kuvauksen koostaminen ja vieminen osaksi hyvinvointikertomusta ja toiminnan suunnittelua kuuluu yhdyshenkilölle. Tämä tehdään yhteistyössä kunnan hyvinvointikoordinaattorin kanssa. Yhdyshenkilö edistää ehkäisevän päihdetyön tavoitteita sekä toimivaksi todettujen ehkäisevän päihdetyön menetelmien käyttöönottoa. Lisäksi hän vaikuttaa päätöksentekoon tuomalla esiin kehittämistarpeita sekä tekemällä aloitteita ja lausuntoja. Paikalliseen päihdekulttuuriin yhdyshenkilö voi vaikuttaa muun muassa viestimällä mediassa ja tukemalla eri yhteisöissä tehtävää työtä.

Valtaosassa kuntia työskenteli vuonna 2020 joko kunnassa ja/tai seututasolla toimiva ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori, jonka tehtävänä on kehittää ja mahdollistaa ehkäisevää työtä. Kunnassa tai alueella toimii usein lisäksi hyvinvointin ja terveyden edistämisestä vastaava taho sekä mahdollisesti osallisuudesta tai lähisuhdeväkivallasta vastaavia koordinaattoreita.

Käytännössä samalla koordinaattorilla voi olla useampia näistä tehtävistä hoidettavanaan, jolloin haasteeksi saattaa nousta kunnan koosta ja tarpeista riippuen riittävä resursointi. Mikäli tehtävät puolestaan on jaettu eri ammattilaisille, koordinaattoreiden keskinäinen yhteistyö ja tiedonkulku on tarpeen varmistaa eri teemojen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Toiminnan suunnittelussa kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori tekee kunnassa yhteistyötä monialaisen työryhmän ja hyvinvointikoordinaattorin kanssa sekä aluetasolla ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan koordinaattorin kanssa.

Monissa kunnissa ehkäisevän päihdetyön koordinaatioon ei ole varattu työaikaa, vaikka yhdyshenkilö olisikin nimetty. Jos resurssit ehkäisevään päihdetyöhön ovat vähäiset, tehtäviä täytyy priorisoida. Kumppanit ja yhteistyöverkostot ovat tällöin erityisen tärkeitä vastuun ja työn jakajia. Omalle työlle kannattaa valita oleelliset tehtävät sekä vaikuttavaksi todetut menetelmät. Yksittäinen kampanja ei tuo muutosta, mutta jonkin ammattilaisryhmän työtavan muuttaminen keskeisessä arkiympäristössä voi viedä pidemmälle.

Tiesitkö?

Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio kunnassa on tukevalla pohjalla, kun...

- ✓ **Resursointi on riittävää**
 - Käytettävissä oleva työaika vastaa tarvetta, jonka arvioinnissa on huomioitu esimerkiksi asukasmäärä, päihdeolot, tehtäväkuva, toimintasuunnitelman sisältö, olemassa olevien verkostojen aktiivisuus ja kumppanit eri hallinnonaloilla
 - Käytettävissä on monialaista asiantuntemusta työn suunnitteluun ja koordinointiin
 - Käytettävissä on osaavaa henkilöstöresurssia ja muita resursseja eri hallinnonaloilla ehkäisevän päihdetyön menetelmien toteuttamiseksi eri ikäisille tai eri elämäntilanteissa oleville kuntalaisille
 - Käytettävissä on työn toteuttamisessa tarvittavat toimintarahat ja tilat
- ✓ **Työlle on selkeä valtuutus**
 - Yhdyshenkilön tai koordinaattorin tehtävät on yksilöity tehtäväkuvassa
 - Kunnan johto tukee tehtävässä onnistumista seuraamalla työtä sekä mahdollistamalla vuoropuhelua
 - Yhdyshenkilöllä tai koordinaattorilla on valtuudet koota eri hallinnonaloilla tehtävää työtä yhteen sekä aktivoida kumppaneita yhdessä tekemiseen

Mitä vähäisempiä resurssit ovat, sitä todennäköisemmin koordinaatiotehtävä supistuu vain viestinvälittäjän ja verkoston koollekutsujan tasolle. Käytännön työlle ei jää aikaa.

Hyvinvointialueet tarjoavat kunnille asiantuntijatukea ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen ja kehittämiseen. Tuki muodostuu kuntien yhteisen työn koordinoinnista sekä kuntien tavoitteiden ja yhteisen työn sisällön perusteella kohdennetusta tuesta. Tukea tarjotaan erityisesti kuntien työn rakenteiden, laadun ja tietoperustaisuuden vahvistamiseen, mutta se sisältää myös osaamisen vahvistamista ja menetelmätukea (ks. taulukko 2). Tämä vahvistaa ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuutta.

Myös **aluehallintovirastojen** tehtäviin kuuluu kuntatuen tarjoaminen. Työnjako hyvinvointialueiden kanssa sovitaan aluekohtaisesti. Aluehallintovirastojen tuessa painottuu etenkin toimialueella tehtävän ehkäisevän päihdetyön ohjaus ja lakisääteisyysden seuranta (ks. thl.fi/eptjohtaminen).

Taulukko 2. Esimerkkejä kuntatason ehkäisevän päihdetyön koordinaatiotehtävistä sekä hyvinvointialueiden tarjoamasta tuesta kunnille.

Tavoite	Tavoitteen saavuttamiseksi kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori esimerkiksi...	Esimerkkejä hyvinvointialueiden tarjoamasta tuesta kunnille
Ehkäisevää päihdetyötä sekä sen suunnittelua ja raportointia ohjaa ajantasainen tieto päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä sekä rahapelaamisesta	- tulkitsee, seuraa ja hyödyntää kuntatasoista tietoa yhteistyössä paikallisen hyvinvointikoordinaattorin sekä hyvinvointialueiden kanssa. - tarjoaa asiantuntemusta ehkäisevästä päihdetyöstä kunnan ja alueen päätöksentekoon, tietoperustaiseen toiminnan suunnitteluun sekä sen seurantaan.	- kuntien päihde-, tupakka- ja rahapelioloja koskevan tiedon koonti ja tulkinta sekä suurimmassa riskissä olevien väestöryhmien tunnistaminen ja huomiointi - yhteisten tavoitteiden, toimien ja seurantamittareiden valinta - työkalut suunnittelutyöhön ja seurantaan - tarvelähtöinen koulutus ja vertaistuki
Toimivaksi todettuja menetelmiä on käytössä eri hallinnonaloilla	- sopii toimiviksi todettujen ehkäisevän päihdetyön menetelmien toimeenpanosta työryhmätyöskentelyssä sekä osaltaan toteuttaa niitä käytännössä (esim. Pakka). - varmistaa, että kunnan palveluissa on yhtenäiset ehkäisevää päihdetyötä koskevat toimintakäytännöt (esim. päihdekasvatus, puheeksiotto). - seuraa eri hallinnonaloilla eri-ikäisille ja eri kohderyhmille suunnattua ehkäisevää päihdetyötä.	tarvelähtöinen koulutus, käyttöönoton tuki ja yhteinen vertaiskehittäminen toimiviksi todettujen menetelmien edistämiseksi alueellisen toimintaa ohjaavan asiakirjan pohjalta
Eri toimijoiden työtä sovitetaan yhteen	- tukee ja koordinoi ehkäisevän päihdetyön toimielintä sekä monialaisia työryhmiä ehkäisevän päihdetyön yhteensovittamiseksi. - sitouttaa ja saattaa toimijoita yhteen ehkäisevää päihdetyötä koskevien suunnitelmien ja toimien toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. - panostaa verkostotyöhön paikallis- ja aluetasolla	- alueen ja kuntien ehkäisevän päihdetyön sovittaminen yhteen (ml. palveluiden yhdyspinnat) - toiminnan yhteensovittamista tukevien rakenteiden edistäminen kuntiin yhteistyössä aluehallintovirastojen kanssa
Päihde-, tupakka- ja rahapelioloista sekä ehkäisemisen ja vähentämisen keinoista viestitään	- viestii kunnan päihde-, tupakka- ja rahapelioloista ja ehkäisevästä päihdetyöstä. - viestii väestölle ja yksilöille päihteiden käytön riskeistä ja haitoista. - markkinoi ammattilaisille mahdollisuuksista vahvistaa osaamistaan. - tiedottaa yhteistyökumppaneille sidosryhmien toimista.	- yhteiset viestinnälliset kärjet kuntien kanssa - tiedottaminen kuntien ammattilaisille ja asukkailla ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa olennaisista palvelupoluista ja -kokonaisuuksista
Asukkaiden osallistumisen mahdollisuudet varmistetaan	hyödyntää ja kehittää menetelmiä asukkaiden ja työn kohderyhmien osallistamiseksi ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun, toteuttamiseen ja kehittämiseen huomioiden eritoten haavoittuvassa asemassa olevat.	asukkaiden osallisuutta tukevien toimintamallien kehittäminen ja edistäminen ehkäisevässä päihdetyössä

Kunnille tarjotun asiantuntijatuen lisäksi **hyvinvointialueilla ja niiden sosiaali- ja terveyspalveluilla** on myös muita ehkäisevän päihdetyön tehtäviä, jotka nekin vaativat koordinoitua onnistuakseen. Vastaavasti kuin kunnassa niin hyvinvointialueilla koordinaattorille kuuluu päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteen ja toiminnan kuvauksen koostaminen laajassa yhteistyössä sekä sen vieminen osaksi hyvinvointikertomusta ja toiminnan suunnittelua. Koordinaattori neuvottelee kuntien kanssa yhteisistä tavoiteista ja toimista sekä seuraa niiden toteutumista. Aluetason koordinaatio hyödyntää vahvasti tietojohdantamista.

Tehtäviin kuuluu toimivaksi todettujen ehkäisevän päihdetyön menetelmien käyttöönoton edellyttämä osaamisen vahvistaminen kunnissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Koordinaattorin tuella varmistetaan, että yhdyspinnoilla toteutettavat ehkäisevän päihdetyön menetelmät ja niiden edellyttämä osaaminen ovat ajan tasalla ja riittäviä.

Koordinaatio edellyttää onnistuakseen eri toimijoiden toimintaa yhteensovittavaa monialaista verkostotyötä: yhteistoiminnan varmistaminen ja verkostojen johtaminen on koordinaattorin perustyötä. Hyvinvointialueen koordinaatiolla voidaan tukea lisäksi kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöiden tai koordinaattoreiden sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden toteuttamaa ehkäisevää päihdetyötä koskevaa viestintää (ks. taulukko 3).

Hyvinvointialueen lisäksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa on tarvetta ehkäisevän päihdetyön koordinaatiolle esimerkiksi sujuvien yhdyspintapalvelujen varmistamiseksi.

Taulukko 3. Esimerkkejä hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön koordinaatiotehtävistä.

Tavoite	Tavoitteen saavuttamiseksi hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön koordinaattori tai vastaava esimerkiksi...
Ehkäisevää päihdetyötä sekä sen suunnittelua ja raportointia ohjaa ajantasainen tieto päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä sekä rahapelaamisesta	• seuraa ja koostaa laajasti alueittaisia ja väestöryhmittäisiä tietoja alueen päihde-, tupakka- ja rahapelioloista eriarvoisuusnäkökulmaa unohtamatta sekä tunnistaa ja ennakoii aluetason haasteita ja vahvuuksia kuntien työssä ja sosiaali- ja terveyspalveluissa hyödynnettäväksi. • liittyy alueellisiin toimintaa ohjaaviin suunnitelmiin (kuten hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan sekä palvelustrategiaan) ehkäisevän päihdetyön kansallisten suositusten ja paikallisten linjausten mukaiset sisällöt ja menetelmät. • koordinoi ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden ja toimenpiteiden valintaa, toteuttamista ja seurantaa alueelliseen toimintasuunnitelmaan tai strategiaan asiakirjoihin yhteistyössä kuntien kanssa. • tukee ehkäisevän päihdetyön tietojohtamista esimerkiksi edistämällä keskeisten toimenpiteiden rakenteista kirjaamista sosiaali- ja terveyspalveluissa.
Toimivaksi todettuja menetelmiä on käytössä eri hallinnonaloilla	• hyödyntää ja kehittää ehkäisevän päihdetyön menetelmiä alueen tarpeet huomioiden. • edistää ja seuraa päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä rahapelaamisen varhaista tunnistamista ja tukea sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä yhdyspinnoilla kuntiin ja kolmannen sektorin toimijoihin. • edistää vanhemmuuden tuen mallien käyttöönottoa sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä yhdyspinnoilla kuntien soveltuviin palveluihin. • vahvistaa ammattilaisten osaamista kehittämällä esimerkiksi alueelle soveltuvan mallin tarvittavan osaamisen varmistamiseksi. • huolehtii ehkäisevän päihdetyön yhdyspinnoista kuntiin jääviin palveluihin sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtävään haittojen vähentämiseen, hoitoon ja kuntoutukseen sekä mielenterveyden edistämiseen ja tapaturmien ja väkivallan ehkäisyyn.
Eri toimijoiden työtä sovitetaan yhteen	• varmistaa lain mukaisen laaja-alaisen tavoitteellisen aluetasoisien yhteistyön ehkäisevässä päihdetyössä eri toimijoiden sekä kuntien kanssa. • lisää eri toimijoiden ymmärrystä ehkäisevän päihdetyön tärkeydestä ja motivoi heitä yhteistyöhön ja luo tälle työlle rakenteita.
Päihde-, tupakka- ja rahapelioloista sekä ehkäisemisen ja vähentämisen keinoista viestitään	• tukee asiakaslähtöistä, kulttuuri- ja sukupuolisensitiivistä sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtävää väestöviestintää: 1. päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisystä, 2. päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen itsearviointien ja oma-avun sekä tuen mahdollisuuksista ja 3. alueella tarjolla olevista matalan kynnyksen tukipalveluista.
Asukkaiden osallistumisen mahdollisuudet varmistetaan	• kokoaa sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaiden kokemuksia puhekesiotosta ja varhaisesta tunnistamisesta niiden kehittämiseksi. • edistää osaltaan kokemusasiantuntijoiden ja vertaisten asiantuntemuksen käyttöä ehkäisevää päihdetyötä tukevien sosiaali- ja terveyspalveluiden suunnittelussa, toteuttamisessa, kehittämisessä ja arvioinnissa.

Ilman riittävästi resursoitua yhdyshenkilöä tai koordinaattoria kunnan tai hyvinvointialueen on haastavaa suoriutua lakisääteisistä ehkäisevän päihdetyön tehtävistään.

Näin meillä

– ehkäisevän päihdetyön koordinaatiotehtävät hyvinvointialueella

Päijät-Hämeessä ehkäisevän työn alueelliset ja paikalliset rakenteet tekijöineen muodostavat monitoimijaisen ja -osaisen kokonaisuuden, jota pyritään kehittämään kaiken aikaa. Ehkäisevän työn koordinaatiotehtävä sisältää edistävän mielenterveystyön, ehkäisevän päihdetyön, pelihaittojen sekä perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn. Työtä ohjaa yhdessä laadittu, alueellinen, valtuustokauden mittainen ehkäisevän työn toimintasuunnitelma, sekä siihen kirjatut tavoitteet ja toimenpiteet. Alueellinen koordinaattori vastaa toimintasuunnitelman toimeenpanosta ja seurannasta yhdessä alueellisen koordinaatio-/yhteistyöryhmän kanssa. Lisäksi koordinaatiotehtävään kuuluu työn laaja-alainen koordinaatio sekä asiantuntijatuon tarjoaminen kunnille ja sosiaali- ja terveyspalveluille.

Koordinaattori tukee ja kehittää alueellista ehkäisevän työn tieto-ohjausta. Koordinaattori varmistaa osaltaan monialaisen yhteistyön toteutumista sekä ehkäisevän työn tekemistä ja kehittämistä eri hallinnonaloilla ja -tasoilla yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Keskeisiä tehtäviä ovat muun muassa yhteistyö kuntien kanssa esiin tulleiden tarpeiden pohjalta, varhaiseen tunnistamiseen liittyvän kehittämistyön fasilitointi, ehkäisevän työn tiedolla johtamisen teemat alueen sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä monet muut asiantuntijatehtävät paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti.

Ehkäisevän työn seutukoordinaattori Susanna Leimio,
Sosiaalialan osaamiskeskus Verso

– ehkäisevän päihdetyön koordinaatiotehtävät hyvinvointialueella

Pohjois-Savossa ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattori toimii osana perusterveydenhuollon yksikön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiimiä, joka tukee kunnissa tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Ehkäisevä päihdetyö on liitetty vahvasti osaksi ehkäisevää mielenterveystyötä ja maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Koordinaattori osallistuu maakunnan hyvinvointikertomus- ja hyvinvointisuunnitelmatyöhön, ja sen puitteissa ehkäisevää päihdetyötä koskevan tiedon arviointiin, tuottamiseen sekä tavoitteiden ja toimenpiteiden laadintaan. Koordinaattori huolehtii hyvinvointisuunnitelmaan kirjattujen ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden edistämisestä sekä vaikuttavien ja toimiviksi todettujen menetelmien käyttöönoton tukemisesta kunnissa. Tähän liittyy keskeisesti koulutus ja työpajat, joilla taataan eri toimijoiden riittävä ehkäisevän päihdetyön osaaminen.

Alueellisessa koordinaatiossa keskitytään kuntien ehkäisevän päihdetyön rakenteiden vahvistamiseen ja ylläpitämiseen. Tätä tehdään käymällä keskustelua kuntien valtuustojen ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä sekä ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavien ryhmien kanssa. Alueellisen tason työ organisoidaan pitkälti alueellisessa verkostossa, jossa on edustettuna joka kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö. Alueellisessa koordinaatiossa on tärkeä antaa sitä tukea, mitä kunnassa tarvitaan. Pohjois-Savossa ehkäisevä päihdetyö ja ehkäisevä mielenterveystyö halutaan saattaa entistä vahvemmin yhteen, koska toiminnan kohteena on samoja riski- ja suojaavia tekijöitä sekä menetelmiä.

Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori Helena Törmi,
Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri

Ehkäisevää päihdetyötä ohjaava suunnitelma

Ehkäisevä päihdetyö tulee lain mukaan (523/2015) viedä osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ohjaavia suunnitelmia sekä niiden seuranta- ja raportointia.

Kuntastrategia linjaa kunnan pitkän aikavälin päätöksentekoa, suunnittelua ja kehittämistä. Sen linjaukset tarkistetaan ainakin kerran valtuustokaudessa. Kuntastrategian sisällöt ovat tarkkaan priorisoituja, ja niitä täsmennetään ja toteutetaan erilaisin poikkihallinnollisin ohjelmin sekä toimiala- ja yksikkökohtaisin suunnitelmin.

Hyvinvointialuestrategiassa linjataan alueen pitkän aikavälin tavoitteet. Osana hyvinvointialuestrategiaa laaditaan **sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia**. Siinä määritellään se, miten palvelut toteutetaan ottaen huomioon asukkaiden tarpeet, paikalliset olosuhteet sekä palvelujen saatavuus ja saavutettavuus.

Kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma laaditaan valtuustokausittain (612/2021). Niissä tulisi lain mukaan (523/2015) näkyä ehkäisevä päihdetyö aina tilannekuvauksesta tavoitteisiin ja eri hallinnonalojen ja toimijoiden toimiin asti seuranta- ja unohtamatta. Hyvinvointialueen hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan voidaan kirjata kaikille alueen kunnille yhteisiä ehkäisevän päihdetyön tavoitteita ja toimia. Tämä edellyttää jaettua käsitystä toimintaympäristöstä ja ehkäisevän työn tarpeista.

Suunnitelmaan kirjatut yhteiset tavoitteet ja toimet sitouttavat kunnat ja hyvinvointialueen yhteistyöhön, jonka tulokset raportoidaan aluetasolle. Aluetasoiset linjaukset huomioidaan kuntatasoisissa suunnitelmissa kunnan erityistarpeiden rinnalla. Hyvinvointialueen on neuvoteltava vähintään kerran vuodessa yhdessä alueensa kuntien sekä alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta (612/2021). Myös ehkäisevä päihdetyö tulisi huomioida neuvotteluissa.

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa tai päihde- ja mielenterveyssuunnitelmassa linjataan pitkän tähtäimen tavoitteista ja toimista. Erillinen suunnitelma kokoaa yhteen koko ehkäisevän päihde- ja/tai mielenterveystyön kokonaisuuden ja mahdollistaa sen johtamisen ja suunnitelmallisen kehittämisen.

Hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan on usein mahdollista nostaa vain kaikkein keskeisimmät valtuustokausittaiset tavoitteet, mutta erilliseen suunnitelmaan voi koota sekä toimijoiden perustyn että uudet avaukset. Erillissuunnitelmien hyväksyntä tulee tehdä osana kunnan ja hyvinvointialueen päätöksentekoa, jotta tieto suunnitelmasta välittyy keskeisille toimijoille ja samalla varmistetaan vastuunjako ja suunnitelman seuranta.

Ehkäisevä päihdetyö voidaan huomioida myös jonkin toisen aihealueen erillissuunnitelmassa, kuten **lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa, suunnitelmassa ikääntyvän väestön tukemiseksi tai paikallisessa turvallisuussuunnitelmassa**. Ehkäisevästä päihdetyöstä voidaan linjata lisäksi muissa toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa.

Eri suunnitelmien ehkäisevää päihdetyötä koskevat toimet on tärkeää koota yhteen, ja nostaa niiden keskeisimmät sisällöt valtuustokausittaisiin hyvinvointisuunnitelmiin.

Kuva 4. Ehkäisevä päihdetyö osana kunnan ja hyvinvointialueen toiminnan suunnittelua.

Ehkäisevän päihdetyön huolellinen suunnittelu varmistaa toiminnan laadun. Se on erityisen tärkeää, koska työhön osallistuva toimijajoukko on laaja, resurssit usein rajalliset ja alueiden tarpeet vaihtelevat. Toiminnan suunnittelun täytyy perustua yhteisymmärrykseen ja tietoon päihde-, tupakka- ja rahapelioloista, näiden pohjalta tunnistettuihin tarpeisiin, ilmiöiden taustalla oleviin juurisyihin, tietoon suojaavista ja riskitekijöistä, sekä tästä kokonaisuudesta johdettuihin tavoitteisiin. Vaikuttava toimintasuunnitelma sisältää selkeän vastuunjaon toimijoiden kesken sekä oikein valitut seurantaindikaattorit (ks. lisää Tiedolla johtaa -luku).

Toimielin

- Pystyy käyttämään riittävän laajasti päätösvaltaa ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden edistämiseksi.
- Varmistaa kunnan eri hallinnonalojen sekä hyvinvointialueen ja sen sosiaali- ja terveydenhuollon välisen yhteistyön.
- Arvioi säännöllisesti ehkäisevän päihdetyön lakisääteisten tehtävien ja toimintasuunnitelman toteutumista kunnassa ja linjaa sen pohjalta eri hallinnonaloilla tehtävää ehkäisevää päihdetyötä.
- Varmistaa yhteyden kunnan toiminnan ja talouden suunnitteluun ja huolehtii ehkäisevälle päihdetyölle riittävät resurssit.

Monialainen työryhmä

- Kokoa yhteen laissa mainittujen ehkäisevän päihdetyön toimijoiden asiantuntemusta ja työtä kunta- tai seututasolla.
- Sopii vetovastuusta, tehtävistä ja työnjaoista kirjallisesti.
- Kokoontuu säännöllisesti vuosittaisen suunnitelman pohjalta ja seuraa ja raportoi tehtyä työtä.

Koordinaatiosta vastaava

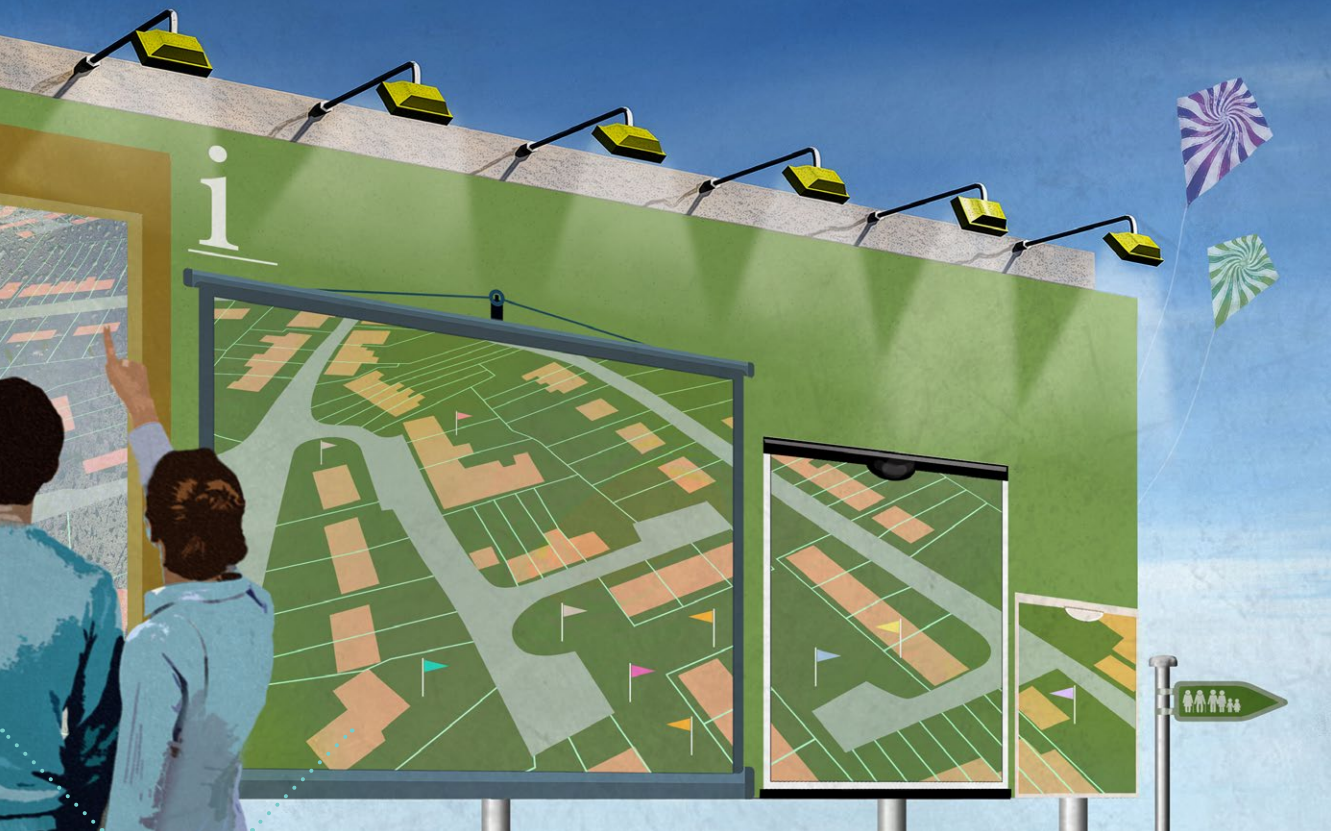
- Koordinoi tehtävää työtä riittävästi resursoituna ja selkeällä toimenkuvalla.
- Edistää osaltaan ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa asetettuja tavoitteita ja toimia.
- Luo mahdollisuuksia yhteistyölle ja yhteisille toimille ehkäisevässä päihdetyössä.
- Pyrkii edistämään ehkäisevää päihdetyötä vaikuttamalla päätöksentekoon ja julkiseen keskusteluun.

Toimintaa ohjaava suunnitelma

- Sisältää eri ehkäisevän päihdetyön sisällöt ja ikäryhmät huomioivan päihde-, tupakka- ja rahapeliolojen kuvauksen.
- Sisältää kuvaukseen pohjautuvat tavoitteet tuleville vuosille.
- Sisältää kansallisiin suosituksiin ja tutkittuun tietoon perustuvat toimet, joilla tavoitteita saadaan edistettyä.
- Vastuuttaa toimijat valittujen toimien toteuttamiseen.
- Määrittää tulos- ja prosessimittarit, joilla onnistumista seurataan vuosittain.

Kuva 5. Näin tarkistat kunnan ehkäisevän päihdetyön rakenteiden laadun.

3

Tiedolla johtaan

Laadukas ehkäisevä päihdetyö kunnissa ja hyvinvointialueilla perustuu tietoon. Tietoon perustuvan työn tavoitteet ja käytännön toiminta pohjaa päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä rahapelaamisen ja niistä aiheutuvien haittojen seurantaan, sekä toimivaksi todettuihin menetelmiin. Toimivaksi todetut menetelmät perustuvat tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin. Vain tiedon avulla voidaan tunnistaa suojaavia ja riskitekijöitä sekä ennakoida eri toimien syy-seuraussuhteita sekä vaikutuksia.

Tieto auttaa tunnistamaan ehkäisevän päihdetyön kehittämisen paikkoja palveluissa ja arkiympäristöissä sekä kohdentamaan resursseja osana toiminnan suunnittelua. Laadukas tietopohja syntyy tutkimus-, rekisteri-, tilasto- sekä asiakas- ja kokemustietojen yhdistelmästä.

Kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnan suunnittelussa linjataan, miten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä sekä rahapelaamista ja niistä aiheutuvia haittoja ehkäistään ja vähennetään. Toiminnan ohjaus yhteisin suunnitelmin on tarpeen, jotta työn laatu, resurssien riittävyys ja laajan toimijajoukon toimien yhteensovittaminen voidaan varmistaa.

Tiesitkö?

Rahapelihaittojen ehkäisy osana ehkäisevää päihdetyötä

Rahapelaamista pidetään Suomessa varsin arkipäiväisenä ja suurin osa on pelannut rahapelejä ainakin kerran viimeisen vuoden aikana. Rahapeliongelmat koskettavat merkittävää osaa väestöstä. Noin 112 000 suomalaisella on rahapeliongelma ja reilu kymmenesosa väestöstä pelaa riskitasolla. Noin viidesosalla suomalaisista on läheinen, jolla on ollut rahapeliongelmia.

Rahapelihaittojen ehkäisy on osa ehkäisevää päihdetyötä ja sitä ohjaavat samat lait ja ohjelmat, mutta lisäksi sillä on myös erillislakinsa ja -ohjelmansa. Kuten yleisesti ehkäisevässä päihdetyössä, on myös rahapelihaittojen ehkäisyssä keskeistä vaikuttaa sekä tarjontaan että kysyntään. Ehkäisevällä työllä vaikutetaan rahapelaamista koskeviin asenteisiin, tietoihin ja pelikäyttäytymiseen, puretaan rahapeliongelmiin liittyvää kielteistä leimaa ja edistetään rahapeliongelmien varhaista tunnistamista sekä puheeksiottoa.

Rahapelihaittojen ehkäisy tulisi huomioida osana ehkäisevää päihdetyötä kaikessa toiminnassa sekä kaikissa kohde- ja ikäryhmissä. Rahapelihaittojen ehkäisyä kunnissa ja hyvinvointialueilla tukee tieto oman kunnan tai hyvinvointialueen tilanteesta, rahapeliongelmiin yleisyydestä ja esimerkiksi Pakka-toiminnan kautta saatavasta tiedosta ikärajavalvonnan tilasta.

Lisätietoa: thl.fi/rahapelit

Toiminnan suunnittelu voidaan kuvata dynaamisena prosessina, jossa eri vaiheet seuraavat toisiaan ja toistuvat.

Tiesitkö?

Tiivistys ehkäisevän päihdetyön suunnittelun ja toteuttamisen prosessista (soveltaen Bisset & Gilman 2016)

1. Sitouta toimijat: Luo perusta yhteiselle tekemiselle heti alussa motivoimalla avaintoimijat mukaan prosessin eri vaiheisiin.
2. Koosta tietoperusta ja luo yhteinen ymmärrys tilanteesta.
3. Kuvaava muutostarve ja kohdenna toimet: Täsmennä tavoittein mitä yritetään muuttaa ja perustele muutostarve. Käy läpi saatavilla oleva näyttö sekä tunnista mikä tutkitusti tai aiempien kokemusten perusteella toimii halutun muutoksen tavoittelussa ja miksi.
4. Varmista resurssit ja luo looginen malli toteutuksesta: Tunnista resurssitarpeet ja käy tarvittavat neuvottelut. Kuvaava askel askeleelta toimet, joilla on tarkoitus saavuttaa haluttu muutos.
5. Kehitä, levitä ja vakiinnuta: Päivitä suunnitelmaa säännöllisesti, arvioi kehittämistyön jälkeen sen jatko, kannattaako sitä levittää ja vakiinnuttaa ja miten tämä tulee tehdä käytännössä.

Kaikissa edellä mainituissa suunnitteluprosessin vaiheissa alusta lähtien:

- Seuraa ja arvioi toteutumista: Kokoa mittarit, joilla on mahdollista osoittaa, että suunnitellut toimet vaikuttavat odotetusti. Kerää mittareilla tietoa näistä alusta lähtien ja arvioi tietojen pohjalta onnistumista.
- Viesti missä mennään: Hyödynnä viestinnän mahdollisuudet yhteisen toiminnan herättelijänä ja motivoijana.
- Huolehdi eettisyydestä.

Sitouta toimijat

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä velvoittaa monialaiseen työskentelyyn (ks. Ehkäisevä päihdetyö - mistä on kyse? -luku). Eri toimijat edistävät tavoitteita ja toimia omassa organisaatiossaan. Hyvinvointialueella on tarpeen varmistaa alueen eri kuntien osallistuminen yhteiseen suunnitteluun. Vastaavasti asukkaat on otettava mukaan heti toiminnan suunnittelua käynnistettäessä.

Yhteistyöhön voi motivoida tuomalla esiin päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja rahapelaamisen aiheuttamia moninaisia haittoja ja mahdollisuuksia ehkäistä ja vähentää niitä. Ennen kaikkea kannattaa korostaa yhteistyön etuja eri toimijoille sekä sitä, että ehkäisevä päihdetyö kuuluu kaikille ja sitä, miksi kunkin rooli kokonaisuudessa on tärkeä.

Yhteiseen työskentelyyn voidaan sitouttaa työryhmä- ja verkostotyöskentelyllä sekä hyödyntämällä osallistavia työtapoja, kuten raateja ja verkkokyselyitä. Sosiaalisessa mediassa voidaan tavoittaa laajalti eritoten asukkaita, mutta yhtä lailla ammattilaisia. (Ks. lisää: thl.fi/eptjohtaminen.)

Koosta tietoperusta ja luo yhteinen ymmärrys tilanteesta

Toiminnan suunnittelu pohjaa toimintaympäristöstä nouseviin tarpeisiin. Työn pohjaksi tulee koostaa kattava kuvaus alueen **päihde-, tupakka- ja rahapelioloista**. Tilannekuvaus kokoa tiedon mahdollisuuksien mukaan sukupuolittain ja ikäryhmittäin:

- päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen riskiä ennakoivista ja selittävistä tekijöistä
- päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä sekä rahapelaamisesta ja niiden aiheuttamista haitoista
- ikärajavalvottavien tuotteiden saatavuudesta
- palvelujärjestelmän toiminnasta
- ehkäisevän päihdetyön rakenteista ja organisoitumisesta
- tehdyistä ehkäisevän päihdetyön toimista.

Keskeisiä lähteitä on saatavilla oleva tilasto- ja rekisteritieto päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen riskiä ennakoivien ja selittävien tekijöiden yleisyydestä sekä käytöstä, haitoista ja saatavuudesta ja palvelujärjestelmän toiminnasta. Oman kunnan ja hyvinvointialueen tilannetta voi peilata vastaavankokoisten ja väestöpohjaisten kuntien ja alueiden tilanteeseen.

Tiedot ehkäisevän päihdetyön rakenteista ja organisoitumisesta sekä tehdyistä ehkäisevän päihdetyön toimista pohjautuvat itsearviointiin. Rakenteiden ja järjestämistavan sekä toimien itsearvioinnin tueksi on saatavilla erilaisia työkaluja, kuten kypsyysanalyysi ja ilmiön kehystäminen. Samassa yhteydessä on hyvä peilata omassa kunnassa tai hyvinvointialueella tehtyä työtä ja sen järjestämistapoja lakeihin, kansallisiin suosituksiin ja tutkittuun tietoon: näkyvätkö ne riittävällä tavalla.

*Tilasto- ja rekisteritietojen koostamista tukee THL:n Sotkanet-
tietokannan kuntien ja alueiden päihdeavainindikaattorit.
Indikaattoripakettia päivitetään säännöllisesti.
(Ks. lisää: thl.fi/eptjohtaminen.)*

Näin meillä

– Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysi – väline tehdyn työn ja rakenteiden arviointiin

Ehkäisevän päihdetyön kypsyysanalyysi on muokattu Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä ehkäisevän päihdetyön tiedolla johtamisen hankkeessa (2019–2021). Sen pohjalla on PROMEQ-hankkeen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kypsyysanalyysi.

Kypsyysanalyysi on tarkoitettu erityisesti kunnille ehkäisevän päihdetyön arvioinnin ja suunnittelun työkaluksi. Sen avulla voidaan hahmottaa mitä ehkäisevä päihdetyö on, kuinka se tällä hetkellä toteutuu ja mitä suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon. Ehkäisevän päihdetyön tilaa arvioidaan kymmenellä ulottuvuudella: 1) strateginen orientaatio, 2) yhteistyö ja kumppanuudet, 3) osallisuus ehkäisevän päihdetyön strategian laadinnassa, 4) hyvinvointi, 5) ehkäisevän päihdetyön eriarvoisuuden tunnistaminen ja asemointi, 6) riskien ja riskiryhmien tunnistaminen, 7) tavoitteiden täsmällisyys ja mitattavuus, 8) tiedolla johtaminen, 9) ehkäisevän päihdetyön resurssit ja 10) ehkäisevän päihdetyön tavoitteiden seuranta, arviointi ja raportointi.

Liikkeelle lähdetään perehtymällä kunnan ehkäisevän päihdetyön rakenteisiin ja hyvinvointityöhön yleisesti. Käytännössä analyysia hyödynnetään kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavassa toimielimessä tai sitä toimeenpanevassa monialaisessa työryhmässä. Yhteisessä työpaljassa työryhmä kokoontuu tekemään yhdessä tilanearvioinnin. Työkalulla arvioidaan kunnan tai hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön taso neliporraisella asteikolla: alkava, kehittyvä, hyvä ja optimaalinen. Työkalun avulla voidaan seurata ehkäisevän päihdetyön kehittymistä uusimalla arviointi säännöllisin väliajoin. Sitä on hyödynnetty hyvinvointialueilla kuntien ehkäisevään päihdetyöhön seurannassa ja tuen tarpeiden tunnistamisessa.

Hyvinvointikoordinaattorit Nina Peränen & Susanna Mutanen,
Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
(Ks. lisää työkalupakki: thl.fi/eptjohtaminen.)

Näin meillä – Ilmiön kehystäminen ja ymmärtäminen – uusi ulottuvuus tietojohtamiseen

Ehkäisevän työn tiedolla johtamisen täytyy olla systeemistä ja arkilähtöistä. Ehkäisevän työn tarpeen tunnistamiseen tarvitaan tietoa ihmisten hyvinvoinnista ja siihen liittyvistä asioista ja tekijöistä. Tiedolla voidaan tarkastella nykytilaa, tunnistaa ilmiöitä ja ennakoida tulevaa, eli ymmärtää mihin ehkäisevän työn vaikutuksia halutaan kohdistaa. Lisäksi tarvitaan tietoa tehdystä toimista tehdyn työn vaikutusten arvioimiseksi. Tiedon on vastattava siihen, miten hyvin- ja pahoinvointi näkyvät alueella suoja- ja riskitekijöiden valossa.

Päijät-Hämeen asukkaista kerättiin tilasto- ja tutkimustietoa, asiakas- ja kyselytietoa sekä kokemus- ja kokeilutietoa ehkäisevän työn toimintakerptomuksen ja -suunnitelman laatimiseksi. Tutkimustiedon lisäksi tarvittiin ihmisten tulkintoja siitä, millaisia merkityksiä kerätyt tiedot saavat arjessa. Monista eri lähteistä koottu tieto herkisti ammattilaiset ymmärtämään kuntalaisen näkökulmaa ja elämää. Yhteinen tiedon ymmärtäminen tapahtui mittavassa vuoropuhelussa eri tahojen kanssa. Työskentelyssä hyödynnettiin ilmiöpöytä-lähestymistapaa, jossa jotakin ajankohtaista teemaa lähestytään ilmiölähtöisesti, monialaisesti, dialogisesti ja tiedolla johtamisen näkökulmasta.

Vuoropuhelussa muodostui uutta, parempaa tietoa, mikä pyrki tunnistamaan ongelmia aiheuttavia tai niitä ylläpitäviä haavoittavia tekijöitä sekä juurisyitä ilmiöiden taustalla. Yhteinen ymmärrys herätti motivaation ratkaisujen etsimiseen ja varsinaiseen toimintaan. Tiedon pohjalta määriteltiin ehkäisevän työn painopistealueet, tavoitteet, toimenpiteet, vastuut, aikataulut ja mittarit uudelle valtuustokaudelle.

Ehkäisevän työn seutukoordinaattori Susanna Leimio,
Sosiaalialan osaamiskeskus Verso
(Ks. lisää työkalupakki: thl.fi/eptjohtaminen)

Tiesitkö?

Kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvointikertomustyön tueksi on koottu säännöllisesti päivitettävät minimitietosisällöt, jotka huomioivat ehkäisevän päihdetyön. Minimitiedoilla pääsee hyvinvointikertomustyössä alkuun. Minimitiedot on viety osaksi Kuntaliiton sähköistä hyvinvointikertomusta, joka kokoaa perustason indikaattoritiedon yhdeksi kokonaisuudeksi kunnan tai hyvinvointialueen tarpeen mukaisesti. (Ks. lisää: thl.fi/hyte).

Ymmärrys oman kunnan tai hyvinvointialueen päihde-, tupakka- ja rahapelioloista syntyy viime kädessä vasta vuoropuhelussa avaintoimijoiden kanssa. Vuoropuhelussa kuva tilanteesta syvenee ja se saa paikallisen tulkinnan. Kansallisista ja paikallisista tilastoista ja rekistereistä sekä itsearviointina syntynyttä kuvaa on tarpeen täydentää paikallisella kokemustiedolla:

- Mistä emme saa nyt tietoa tilastoista ja rekistereistä?
- Millaisia hiljaisia signaaleja päihdeilmiöstä ja -oloista on lisäksi tunnistettavissa?
- Onko tilastointivuoden jälkeen tapahtunut jotain äkillistä, joka saattaa muuttaa tilannetta merkittävästi?
- Miksi tilanne on tilaston kuvaaman kaltainen?

Ammattilaisilta, asukkailta ja palveluiden käyttäjiltä kootaan eri tavoin tietoa mahdollisista ehkäisevään päihdetyöhön liittyvistä huolenaiheista tai ongelmista. Vuoropuhelussa luodaan yhdessä käsitystä alueen nykytilasta. Työryhmissä ja verkostoissa voidaan analysoida eri lähteistä koottua tilannekuvaa tunnistamalla ehkäisevään päihdetyöhön ja paikallisiin päihde-, tupakka ja rahapelioloihin liittyvät vahvuudet ja heikkoudet. Näin tunnistetaan kehittämiskohteet, pyritään ennustamaan kehityskulkuja ja ennakoidaan mahdollisia riskejä. Tilannekuvausta luotaessa sitoutetaan toimijoita aktiivisella tiedonvaihdon ja verkostotyöskentelyllä.

Kuvaa muutostarve ja kohdenna toimet

Kun on luotu yhteinen ymmärrys oman alueen päihde-, tupakka- ja rahapelioloista nousvista kehittämiskohteista, priorisoidaan tarpeet monialaisissa työryhmissä, täsmennetään tavoitteet sekä tunnistetaan niiden saavuttamiseksi sopivat toimenpiteet ja keinot. Tässä kohdin on tarpeen arvioida valintojen kohdentamista, kuten:

- tulevatko kaikki ikäryhmät ja haavoittuvat ryhmät huomioitua?
- onko toimiksi valittu toimiviksi todettuja menetelmiä?
- muodostuuko tehdystä työstä ja suunnitelluista toimista kattava ehkäisevän päihdetyön kokonaisuus?

Tavoitteita voidaan asettaa lyhyelle tai pitkälle aikavälille. Tavoitteiden tulee olla selkeitä, toteutettavissa olevia ja mitattavia sekä ennen kaikkea niiden tulee vastata tunnistettuihin kehittämistarpeisiin. Tavoite määrittelee sen konkreettisen muutoksen, joka suunnitteilla olevalla toiminnalla pyritään saamaan aikaan. Se voi olla muutos kohderyhmän päihteiden käytössä tai käytöstä aiheutuissa haitoissa, tai muu muutos esimerkiksi elinoloissa.

Toimenpiteitä ja keinoja valittaessa määritellään ne konkreettiset tavat, joilla tavoitteita edistetään. Toimenpiteet kannattaa valita huolella painottaen toimivaksi todettuja menetelmiä. Samalla kannattaa muistaa, että useiden niin kysyntään kuin tarjontaan vaikuttavien toimien toteuttaminen samaan aikaan on todennäköisesti vaikuttavampaa kuin yksittäiset tempaukset. (Ks. Yhteisöjen arjessa ja Sosiaali- ja terveyspalveluissa -luvut).

Raskaus & varhaislapsuus - Päihteitä käyttäville raskaana oleville suunnatut interventiot - Äitiys- ja lastenneuvolatyö, ml. kotikäynnit, puheeksiotto, mini-interventio ja varhainen tuki sekä vanhemmuuden tuki	Kaikille - saatavuuden sääntely (ml. ikärajaavalvonta selvästi päihtyneille anniskelun kielto, myyntiajat) - hintapolitiikka (ml. verotus) - alkoholi- ja rahapeli-monopoli - markkinoinnin valvonta - tupakointikiellot - yhteisölähtöiset menetelmät (esim. Pakka-toimintamalli) - mediakampanjat
Lapsuus - Vanhemmuuden tuen menetelmät - Elämänhallintataitojen vahvistaminen - Kouluhuvinvoinnin tukeminen (esim. opiskeluhuollon yhteisöllinen toiminta kouluviihtyvyyden, kouluun kiinnittymisen ja yhteisöllisyyden edistämiseksi)	
Nuoruus - Vanhemmuuden tuen menetelmät - Elämänhallintataitoja vahvistava päihdekasvatus (ml. päihteisiin ja rahapelaamiseen liittyvien uskomusten ja asenteiden käsittely) - Kouluhuvinvoinnin tukeminen (esim. opiskeluhuollon yhteisöllinen toiminta kouluviihtyvyyden, kouluun kiinnittymisen ja yhteisöllisyyden edistämiseksi) - Puheeksiotto, mini-interventio ja varhainen tuki (esim. koulutetun aikuisen/mentorin tuki)	
Aikuisuus - Työpaikkojen päihdeohjelmat - Puheeksiotto, mini-interventio ja varhainen tuki - Huumeita käyttävien ihmisten terveysneuvontapisteet käyttövälineiden vaihtoineen	
Ikääntyminen Puheeksiotto, mini-interventio ja varhainen tuki	

Kuva 6. Esimerkkejä kansainvälisesti toimivaksi todetuista ehkäisevän päihdetyön menetelmistä.

Joskus on tarpeen kokeilla uusia lupaavilta vaikuttavista menetelmistä. Tällöin kannattaa liittää mukaan huolellinen arviointi, ja tehdä kokeilun jälkeen arviointiin perustuva tietoinen päätös jatkosta.

Mikäli toimia kohdennetaan jonkin haavoittuvassa asemassa olevan väestöryhmän tilanteen parantamiseen, on tarpeen kartoittaa tarkemmin juuri tämän kohderyhmän tilannetta. Onko tietoa suojaavien ja riskitekijöiden yleisyydestä kyseisessä ryhmässä, millaista on heidän arvensa tai miten heidän omaa toimijuuttaan voidaan tukea? Tässä auttaa kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen työote.

Paremmalla ymmärryksellä eri väestöryhmien tilanteesta voidaan lisätä ehkäisevän päihdetyön toimien vaikuttavuutta ja varmistaa toimien eettisyys. Toiminnan kohteet voivat olla välillisiä, eli sellaisia, joiden kautta varsinaisia kohteita voidaan tavoittaa tai joiden kautta heidän tilanteeseensa voidaan vaikuttaa.

Toimenpiteiden valintaa tehtäessä kannattaa pohtia esimerkiksi:

- Millä konkreettisella tekemisellä voimme vaikuttaa valittujen tavoitteiden saavuttamiseen (huomioi suojaavat ja riskitekijät)?
- Mikä tunnistetuista toimista voisi vaikuttaa eniten?
- Keihin kaikkiin ja mille toiminnan tasoille tai arkiympäristöihin toimintaa tulisi kohdentaa?
- Miten kohderyhmän tausta, kuten sukupuoli tai kulttuuri on tarpeen huomioida?

Konkreettisten toimien suunnitteluun kannattaa osallistaa keskeisten kohderyhmien edustajia, vertaisia tai kokemusasiantuntijoita. Jos tavoitteena on ihmisten käyttäytymisen muuttaminen, toimenpiteiden suunnittelua voi jäsentää esimerkiksi UKK-instituutin Suomeen soveltaman käyttäytymisen muutospyörän avulla (Ks. lisää työkalupakki: thl.fi/eptjohtaminen).

Hyvinvointikertomukseen tai -suunnitelmaan voidaan valita laajemmasta pitkän aikavälin ehkäisevää päihdetyötä linjaavasta toimintasuunnitelmasta keskeisimmät tavoitteet ja toimet kullakin valtuustokaudella toteutettaviksi.

Toimenpiteiden kohdalla on aina määriteltävä ehdotus tarvittavista **resursseista** sekä **vastuutahoista** ja kumppaneista niiden toteuttamiseksi. Toimien menestyksekkäs toteuttaminen edellyttää, että keskeiset kumppanit sitoutuvat niiden toteuttamiseen. Kumppanien asiantuntemus ja verkostot edistävät toimeenpanoa. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattori tai vastaava innostaa ja motivoi yhteiseen työskentelyyn sekä sovittaa tehtyä työtä yhteen työryhmien kanssa yhteistyössä. Idea on, että työryhmiin osallistuvat vievät sovittuja tavoitteita ja toimia eteenpäin omassa organisaatiossaan ja tiedottavat aktiivisesti sovitusta linjauksista. Tämä saattaa vaatia tehtävien delegointia ja uudelleen vastuuttamista.

Samalla on pohdittava **aikataulutusta**, eli sitä mitkä toimista ovat kriittisimpiä ja minkä osalta voidaan edetä myöhemmässä vaiheessa. Suunnitelman kirjaamista varten on kehitetty erilaisia pohjia, joita kannattaa hyödyntää jo suunnitelmaa prosessoidessa (ks. lisää työkalupakki: thl.fi/eptjohtaminen).

Ennen suunnitelman viimeistelyä ja hyväksyntää on hyvä pyytää suunnitelmaan **kommenteja** keskeisiltä toimijoilta sekä asukkailta. Aluetasoisessa suunnittelussa on hyvä mahdollistaa lausunnon antaminen kaikille alueen kunnille, mikä varmistaa kaikkien kuntien hyväksynnän suunnitelmalle. Saadun palautteen käsittely ja huomiointi kannattaa suunnitella etukäteen.

Hyvinvointiryhmä tai johtoryhmä on se taho, joka tekee lopullisen ehdotuksen tavoitteista ja toimenpiteistä, jotka hallitus käsittelee osana talousarviota ja valtuusto hyväksyy. Myös pidemmän aikavälin ehkäisevän päihdetyön suunnitelman tai vastaavan tavoitteet ja toimenpiteet on tärkeää viedä johdon käsittelyyn ja hyväksyttäväksi.

Näin meillä

– Kuntien ja hyvinvointialueen toiminnansuunnittelun yhteensovittaminen

Päijät-Hämeen alueen kuntien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja järjestötoimijoiden yhteiset hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen kärjet hyväksytään valtuustokausittain. Niistä muodostuu ohjenuora kuntakohtaisille ja alueellisille toimintasuunnitelmille. Hyväksytyille hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kärjille (ml. ehkäisevä työ) asetetaan tavoitteet, joille valitaan seurantaindikaattorit. Alueen kuntien, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja kolmannen sektorin edustajat osallistuvat alueellisten suunnitelmien laatimiseen ja hyväksyvät ne osaltaan. Suunnitelmat saatetaan tiedoksi yhdistysfoorumille.

Päijät-Hämeen ehkäisevän työn toimintasuunnitelma on osa alueellisten suunnitelmien kokonaisuutta asukkaiden hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Päijät-Hämeen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma toimii alueellisia suunnitelmia yhteensovittavana asiakirjana. Kaikki yksittäiset suunnitelmat pyrkivät konkreettisiin muutoksiin ihmisissä tai rakenteissa. Kokonaisuutena suunnitelmat tähtäävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kärkien toteutumiseen ja hyvinvointihyödyn synnyttämiseen asukkaalle.

Ehkäisevän työn seutukoordinaattori Susanna Leimio,
Sosiaalialan osaamiskeskus Verso

[Päijät-Häme: Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen](#)

Pirkanmaalla on hyväksytty järjestyksessään kolmas alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Sen painopisteisiin ja toimeenpanosuunnitelmaan ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen ja päihdeongelmien vähentäminen sisältyvät vahvasti. Keskeistä on ehkäisevän päihdetyön rakenteiden vahvistaminen ja alueellinen tuki kuntien ehkäisevälle päihdetyölle. Tälle työlle on asetettu seurantamittarit.

Osana toimeenpanosuunnitelmaa on työstetty monialaisessa työryhmässä ehkäisevän päihdetyön toimintamalli tukemaan kunnassa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä. Toimintamalli on taulukkomuotoinen tiedosto, johon on koottu kunnan alueella olevat ehkäisevän päihdetyön toimijat sekä toimenpiteet/tehtävät. Nämä on sanoitettu eri toimijoiden tekemiseksi. Taulukosta eri toimijat – niin kunnat, hyvinvointialueet kuin muutkin sidosryhmät – löytävät omaan ja muiden toimintaan sisältyvät tehtävät. Taulukon tarkoituksena on vahvistaa ymmärrystä siitä, mitä ehkäisevä päihdetyö on. Taulukko toimii kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnan-suunnittelun yhteensovittajana.

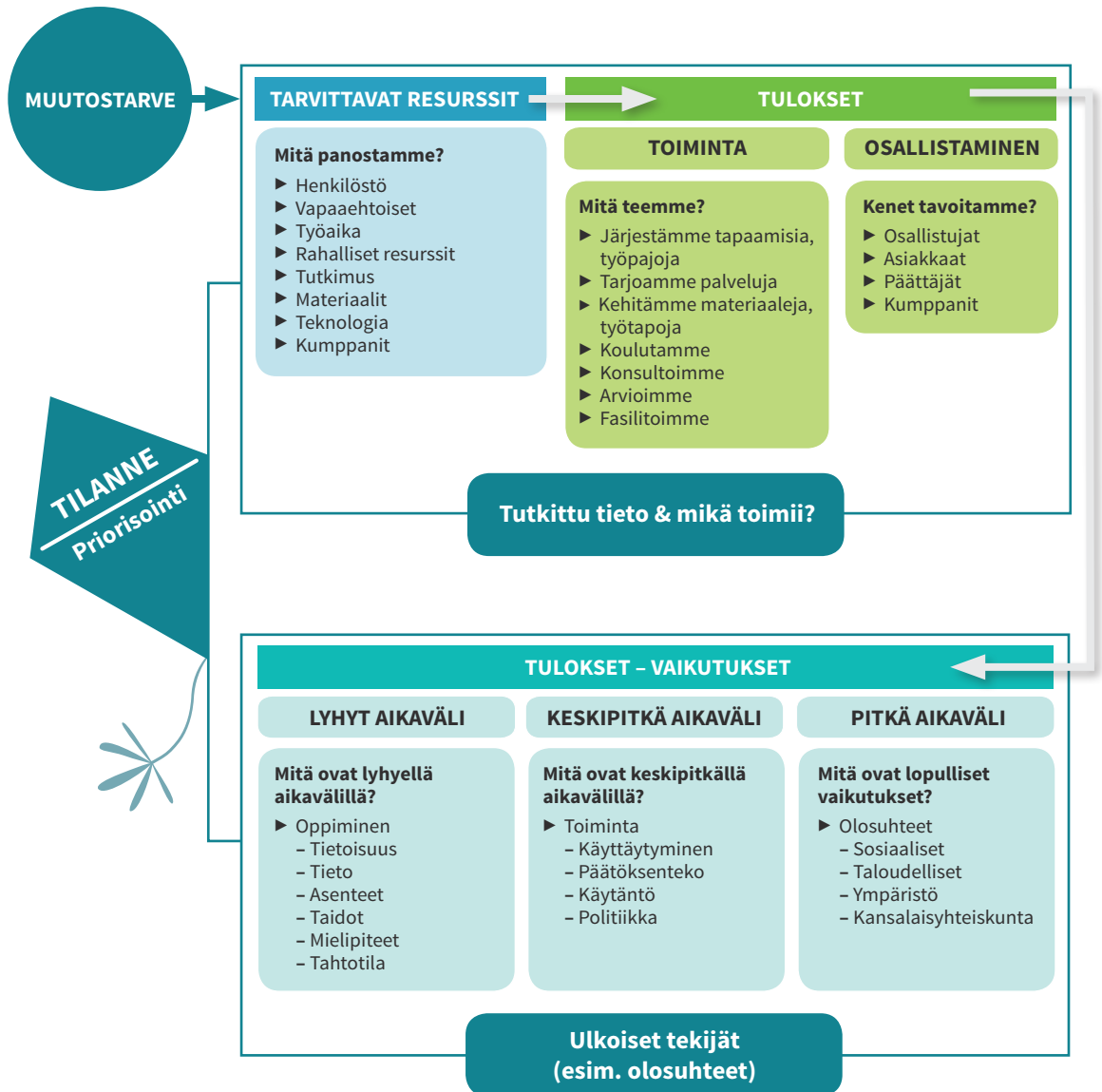
Suunnittelija Kia Koivusilta, Pirkanmaan liitto &
hankepäällikkö Maarit Varjonen-Toivonen, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri
Toimintamalli THL:n Innokylästä: <https://innokyla.fi/fi/>

Varmista resurssit ja luo looginen malli toteutuksesta

Toimeenpanossa onnistuminen edellyttää riittävää resursointia, joka tarkoittaa paitsi henkilöiden työaikapanosta niin toimintarahaa sekä käytettävissä olevaa asiantunte-
musta. Hyvinvointikertomus- ja suunnitelma käsitellään vuosittain osana talousarviota. Resurssien varmistamiseksi vastaava käsittely on tarpeen tehdä mahdollisen ehkäise-
vää päihdetyötä koskevan erillissuunnitelman osalta. Sitomalla ehkäisevän päihdetyön
suunnittelu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osaksi vuosittaista talouden ja toi-
minnan suunnitteluprosessia voidaan parhaiten varmistaa sille tarvittavat resurssit.
Resursseja on hyvä pohtia laajasti aina henkilöstöresursseista tiloihin, kumppaneihin
ja taloudellisiin resursseihin asti.

Työtä kannattaa jäsentää loogisella mallilla (ks. kuva 7). Tilannekatsauksen ja tar-
veanalyysin pohjalta on tunnistettu priorisoidut kohteet ja täsmennetty työhön käy-
tettävissä olevia resursseja. Sen jälkeen on tarkennettava toimintasuunnitelmaa: mitä
käytännössä teemme missäkin vaiheessa ja kenet eri toimilla tavoitamme. Taustalla
pohdinnassa kannattaa kokoajan pitää tutkittu tieto, suositukset ja toimivaksi tode-
tut menetelmät.

Toimeenpanon alkuvaiheessa kannattaa avata eri toimenpiteiden eteneminen käytän-
nössä: mitä eri vaiheita on lopputulokseen pääsemiseksi. Tässä yhteydessä on hyvä
tehdä arviointi eri toimien toimeenpanoon liittyvien ulkoisten tekijöiden vaikutuk-
sista ja riskeistä sekä siitä miten niihin voidaan varautua jo ennalta. Pohdinnasta yh-
dessä kumppanien kanssa saa yleensä uusia näkökulmia.

Kuva 7. Esimerkki loogisen mallin luomisesta (soveltaen Bisset & Gilman 2016).

Kun edetään suunnitelmasta toimintaan, sitoutetaan toimijoita yhteiseen toimintaan ja pidetään kiinnostusta siihen yllä. Olennaista on, että kumppanit kokevat, että suunnitelmaa viedään työskentelyssä konkreettisesti eteenpäin ja, että sen vaiheittaista etenemistä seurataan.

Kunnassa ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavalla toimielimellä ja hyvinvointialueilla päätöksenteosta vastaavilla valiokunnilla tai vastaavilla on aktiivinen rooli toimeenpanon edistämisessä.

Kehitä, levitä ja vakiinnuta

Suunnitelmaa on tarpeen päivittää ja kehittää edelleen säännöllisesti. Hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan on rakennettu sisään vuosittainen tarkistus sykli, mutta vastaavasti pidemmän aikavälin ehkäisevää päihdetyötä koskeissa toimintasuunnitelmissa on tarpeen palata ajoittain sovittuihin toimiin, peilata niiden toteutumista tavoitteisiin ja viime kädessä päihde-, tupakka- ja rahapelioloihin. Onko esimerkiksi noussut jotain uutta, joka olisi tarpeen huomioida? Keskustelua käydään ehkäisevää päihdetyötä ohjaavissa ja toimeenpanevissa työryhmissä.

Suunnitelmaa toteutettaessa sovitaan toimivaksi todettuja menetelmiä oman kunnan tai alueen työn rakenteisiin ja järjestämistapoihin. Työ vaatii usein kehittämistä ja kokeilemista. Voi olla tarpeen kehittää uusia ehkäisevän päihdetyön käytäntöjä.

Kun uutta laajamittaista toimintamallia aletaan kehittää, kannattaa miettiä paitsi ulkopuolista hankerahoitusta, sekä mahdollisuuksien mukaan selvittää tutkimuksen liittämistä osaksi kehittämistyötä, menetelmän vaikutusten arvioimiseksi. Alueelliset korkeakoulut ovat oivallisia kumppaneita tutkimustyöhön.

Kun uudenlaista tekemisen tapaa on kokeiltu ja systemaattisesti pilotoitu ja arvioitu, voidaan tarkastella, onko malli sellainen, että sen voisi ottaa laajemmin käyttöön ja vakiinnuttaa.

Seuraa ja arvioi toteutumista

Ehkäisevän päihdetyön vaikutuksia voidaan arvioida peilaamalla aikaansaatuja tuloksia alkuperäisiin tai muuttuneisiin tarpeisiin ja asetettuihin tavoitteisiin. Peruskysymys on, vastasiko toiminta tarpeeseen ja muuttuiko se mitä haluttiin niin kuin oli tarkoitus? Työn seuranta ja arviointi tuottavat jatkuvasti tietoa, joka auttaa kehittämään toimintaa tarpeita vastaavaan suuntaan. Seuranta ja arviointia tulee tehdä toiminnan ohessa, jotta tavoitteita tai toimintaa voidaan tarpeen mukaan muuttaa.

Seurantamittareiden valinta voi olla haastavaa, mutta toisaalta niiden huolellinen valinta auttaa kirkastamaan minkälaista muutosta toiminnalla tavoitellaan. Jo toiminnan tavoitteiden muotoilun yhteydessä on tärkeä määritellä sekä tulos- että prosessi- arviointiin soveltuvia mittareita.

Tiesitkö?

Arvioinnissa pohdittavia kysymyksiä

- Miten työ etenee?
- Saavutettiin asetetut tavoitteet?
- Miten toimintasuunnitelma kohta kohdalta toteutettiin?
- Millaisia tuotoksia ja tuloksia työllä oli?
- Mitä vaikutuksia työllä oli?
- Miten hyvin kohderyhmät tavoitettiin? Miten heidän tilanteensa muuttui?
- Tapahtuiko jotain ennakoimatonta?

Tiesitkö?

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi

Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnilla (EVA) on mahdollista arvioida ennalta, miten valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi erilaisten ihmisryhmien elämään. Ideana on auttaa hahmottelemaan erilaisia vaihtoehtoja ja jäsentämään niiden mahdollisia vaikutuksia. Kunta tai hyvinvointialue päättää millaisissa asioissa ennakoarviointia käytetään. Ennakoarvioinnin tekeminen edellyttää monialaista yhteistyötä. Arvioinnissa kannattaa huomioida useita näkökulmia, kuten sukupuoli-, lapsi-, terveys-, sosiaali-, yhdenvertaisuus- ja ympäristövaikutukset, päätettävästä aiheesta riippuen. Viime kädessä vaikutusten keskinäinen arvottaminen kuuluu päätöksentekijöille.

Ehkäisevän päihdetyön näkökulmaa on tarpeen huomioida esimerkiksi valittaessa liikuntapaikkojen sponsoreita tai suunniteltaessa lasten, nuorten ja perheiden tuen järjestämistä. Yleisesti ottaen ennakoarviointia on tarpeen harkita, jos yhteenkään seuraavista kysymyksistä on myönteinen:

- Liittyykö käsiteltävään asiaan ristiriitoja?
- Onko käsiteltävällä asialla vaikutuksia ihmisiin?
- Ovatko vaikutukset merkittäviä?

Päätösten vaikutusten ennakoarviointi on lakisääteistä toimintaa (612/2021), johon vahvasti veloitetaan kansainvälisissä sopimuksissa, kuten YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa. (Ks. lisää: thl.fi/hynte.)

Mittarien valinnassa kannattaa pysytellä konkreettisissa mitattavissa muutoksissa, jotka ovat suoraan yhteydessä tehtyyn toimintaan, ja jotka ovat linjassa toiminnan laajuuteen.

Esimerkiksi Kouluterveyskyselyssä näkyvien muutosten taustalla voi olla lukuisia toteutetuista toimista riippumattomia syitä.

Tulosarvioinnin tueksi onkin usein tarpeen kerätä lisätietoa, joka on kytkettävissä suoraan toteutettuihin toimiin.

Tulosarvioinnissa arvioidaan, että saavutettiin asetetut tavoitteet: millaista yhteiskunnallista vaikuttavuutta työllä oli, tapahtuiko ihmisten hyvinvoinnissa, terveydessä tai yhteisöjen elinvoimaisuudessa tavoiteltua myönteistä kehitystä. Esimerkiksi jotkut päihde-, tupakka- ja rahapelioloista tehtävistä tilannekuvauksissa käytetyistä mittareista voivat soveltua tulosarviointiin. Kannattaa valita sellaiset mittarit, jotka ovat yksinkertaisia ja helposti saatavilla – ja joiden arvioidaan olevan riittävän herkkiä mittaamaan haluttua asiaa (ks. esim. THL:n [Sotkanet.fi](https://sotkanet.fi): kuntien ja alueiden päihde-avainindikaattorit).

Mittaamisen yksi haaste on se, että ehkäisevän päihdetyön tulokset näkyvät usein vasta pidemmällä aikavälillä. Tulos voi olla myös se, että vältetään jokin epäsuotuisa kehitys.

Prosessiarvioinnissa tarkastellaan sitä, miten tavoitteet saavutettiin, tai miksi ne jäivät saavuttamatta. Mikä muuttui ammattilaisten toiminnassa tai toimintaa ohjaavissa ja tukevissa rakenteissa? Huomio kohdistuu esimerkiksi toteutetun ehkäisevän päihdetyön laatuun ja hyödyllisyyteen sekä sidosryhmien suhtautumiseen ja osallistumiseen. Voidaan esimerkiksi arvioida, onko onnistuttu soveltamaan jotain aiemmin toimivaksi todettua menetelmää riittävän tarkasti niin, että sen vaikuttavuus on säilynyt. Samalla voidaan löytää toimivampia ratkaisuja työhön ja välttää toimintaa haittaavia sudenkuoppia jatkossa.

Itse- ja vertaisarviointi on yksi tapa toteuttaa prosessiarviointia. Vertaisarvioinnissa omien verkostojen hyödyntäminen on avainasemassa ja indikaattorit täydentävät kokonaisuutta. Hyvin suunniteltuna prosessiarviointi ei vaadi suuria resursseja ja se tuottaa arvokasta tietoa toiminnan **vaikutuksista**.

Vaikuttavuuden arviointi edellyttää yleensä pitkää ja hyvin suunniteltua seurantaa. Vaikuttavuuden osoittaminen vaatii muutosten ja vaikutusten tarkempaa analysointia.

Viesti missä mennään

Toiminnan suunnittelun ja toteutuksen eri vaiheissa tulee viestiä avoimesti. Viestintä on olennaista, kun motivoidaan ja sitoutetaan toimijoita tai kun herätellään muutostarvetta yhteisöissä esimerkiksi nostamalla esiin päihde-, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä rahapelaamisen aiheuttamia haittoja tai tehtävän työn tärkeyttä.

Viestintä käytännössä tukee muutokseen tähtäävää työtä niin ammattilaisten kuin asukkaidenkin keskuudessa. Päätäjien tuen saaminen ehkäisevälle päihdetyölle edellyttää monesti juuri viestintää. Parhaimmillaan viestinnällä voi saada toiminnalle koko yhteisön tuen. (Ks. lisää Vaikuttavasti viestien -luku.)

Huolehdi eettisyydestä

Eettisyys on hyvä huomioida toiminnan suunnittelun ja toteutuksen eri vaiheissa. Päihde-, tupakka- ja rahapelioloista ei välttämättä saa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilannetta koskevia paikallistason rekisteri- tai tilastotietoa. Siksi tietopohjaa on tarpeen laajentaa muun muassa paikallisten kokemusasiantuntijoiden tai alueen tilanteen tuntevien ammattilaisten käytännön tiedolla.

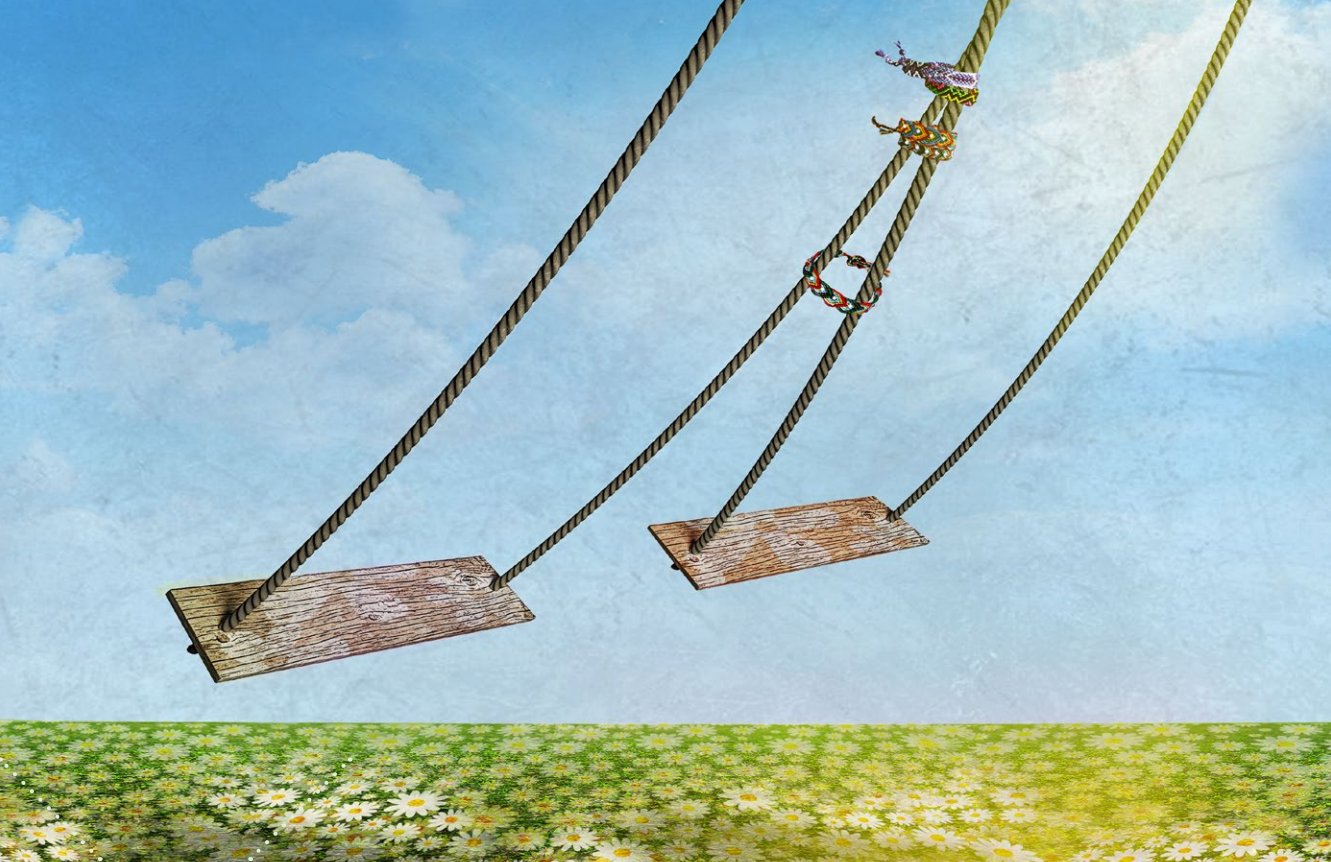
Eettisyydenkin näkökulmasta tavoitteita ja toimenpiteitä valittaessa kannattaa varmistaa, että tavoitteet todella pohjautuvat saatuun ymmärrykseen kehittämistarpeista ja että käytettävissä olevat rajalliset resurssit kohdennetaan toimiin, joilla todennäköisimmin saadaan aikaan haluttuja tuloksia.

Toteuttamisvaiheessa on tärkeää seurata sitä, että toimet kohdentuvat suunnitelman mukaisesti, eikä niillä ole tahattomia kielteisiä seurauksia, erityisesti haavoittuvimmille väestöryhmille. Työn tulee kunnioittaa kohderyhmän oikeuksia, kuten oikeutta totuudenmukaiseen sekä vastaanottajaa kunnioittaen esitettyyn tietoon. Toiminnan kehittämisen ja vakiinnuttamisen yhteydessä on tärkeää varmistaa, että työ on kaikilta osin eettisesti perusteltua.

Muistilista

onnistuneen toiminnan suunnitteluun

- Tarkempaan toiminnan suunnitteluun hyödynnetään kunnassa tai hyvinvointialueella jo toimivaa ehkäisevää päihdetyötä vastaavaa työryhmää ja työryhmyöskentelyyn on sitoutettu avainhenkilöt.
- Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavien eri suunnitelmien tavoitteet ja sisällöt sovitetaan yhteen.
- Tavat laajemman toimijajoukon ja kuntalaisten osallistamiseksi on määritelty (esim. kuulemiset, työpajatyöskentely, kyselyt).
- Yksityiskohtainen aikataulu toiminnansuunnitteluprosessille on laadittu.
- Ymmärrys päihde-, tupakka- ja rahapelioloista ja muutostarpeista on luotu laajassa yhteistyössä.
- Toteuttamiskelpoiset ja realistiset tavoitteet on asetettu.
- Tietoon perustuvat toimet ja keinot on valittu tavoitteiden saavuttamiseksi.
- Vastuutahot eri toimille on nimetty.
- Toiminnan suunnittelun säännöllisen seurannan ja työn arvioinnin vastuutahoista ja tavoista on sovittu.
- Suunnitelma on julkaistu verkossa ja siitä on tiedotettu.

4

Yhteisöjen arjessa

Yhteisöissä rakennetaan ja uusinnetaan päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön ja rahapelaamiseen liittyviä merkityksiä, käsityksiä ja arvoja sekä asenteita ja tapoja. Yhteisöissä muodostuu käsitys esimerkiksi siitä, millaista on hyväksyttävä juominen tai rahapelaaminen, miten alaikäisten alkoholin käyttöön, tupakointiin ja rahapelaamiseen tai tupakka- ja nikotiinituotteiden ja alkoholin käyttöön lasten seurassa suhtaudutaan. Yhteisöt toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä monin tavoin – mitä useampi yhteisö aktivoituu toimiviksi todetuin tavoin, sitä todennäköisempiä ovat vaikutukset.

Vaikuttavinta ehkäisevää päihdetyötä tehdään, kun samanaikaisesti toteutetaan useita toimivaksi todettuja keinoja eri arkiympäristöissä.

Yhteisöissä voidaan vaikuttaa riskikäyttäytymiseltä suojaaviin ja sille altistaviin tekijöihin, kuten normeihin ja kulttuureihin. Yhteisöt ovat avainasemassa, kun halutaan vahvistaa yksilöiden monenlaisia taitoja ja valmiuksia, jotka ovat yhteydessä päihde- ja rahapeliongelmien tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön aloittamisen riskiin jatkossa. Yhteisöissä myös kohdataan haitat, joita käytöstä ja pelaamisesta aiheutuu.

Ehkäisevässä päihdetyössä keskeisiä yhteisöjä ovat esimerkiksi kunnat, asuinalueet, koulut ja oppilaitokset, työpaikat sekä erilaiset vapaa-ajan yhteisöt ja kohtaamispaidat. Näihin yhteisöihin vaikuttamalla voidaan tehokkaasti ehkäistä päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä ja rahapelaamista sekä torjua niistä aiheutuvia haittoja. Tässä luvussa käydään läpi joitakin esimerkkejä ehkäisevän päihdetyön toimista eri arkiyhteisöissä.

Kunnan tilat ja tapahtumat

Kunnalla on monia mahdollisuuksia omilla päätöksillään edistää julkisten tilojen ja sen omien tilaisuuksien päihteettömyyttä, savuttomuutta tai nikotiinittomuutta ja rahapelaamattomuutta.

Mikäli yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle aiheutuu anniskelun jatkamisesta haittaa, alkoholilaki (1107/2017, 44 §) antaa kunnalle mahdollisuuden kieltää anniskelun jatkamisen tai rajoittaa sitä alueella, johon haitta kohdistuu. Haitan on oltava vähäistä suurempaa. Kunnan päätös voi koskea kaikkia tai vain tiettyjä viikonpäiviä, ja se voi olla voimassa toistaiseksi tai määräajaksi. Valtaosa kunnista on tehnyt savuttomuuspäätöksen ja sitoutunut savuttoman toimintakulttuurin edistämiseen sekä työnantajana että kuntalaisten arkiympäristöissä.

Kunta voi määritellä millaisiin tilaisuuksiin sen omistamia tiloja vuokrataan ja millä ehdoin. Tällöin kunta voi esimerkiksi päättää tarjoillaanko sen omistamien tilojen tilaisuuksissa alkoholia tai onko niissä mahdollista tupakoida. Päätös tukee haavoittuvien ryhmien hyvinvointia suojelemalla mahdollisesti osallistuvia alaikäisiä lapsia ja ongelmakäytön tai riippuvuuden kanssa kamppailevia. Erityisesti lasten ja nuorten harrastetilojen vuokrasopimuksiin on tärkeää kirjata tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä koskevat periaatteet.

Kunta voi linjata omien tilojensa alkoholimainonnasta. Osassa kunnan tiloja, kuten kouluissa, alkoholimainonta on laissa kielletty. Lain velvoittamaa alkoholimainontakieltoa ei kuitenkaan ole lähtökohtaisesti kaikissa sellaisissa tiloissa, joissa liikkuu paljon lapsia ja nuoria. Kunta voi kuitenkin rajata mainontaa paikoissa, joissa liikkuu mainonnalle erityisen alttiita riskiryhmiä, kuten esimerkiksi liikuntapaikoissa, julkisissa liikennevälineissä tai lasten arkiympäristöjen läheisyydessä.

Alkoholilain (1107/2017, 21 §) mukaan alkoholijuomien anniskelu ilta- tai yöaikaan ulkotiloissa, pubiravintolan perustaminen tai tällaisen toiminnan jatkaminen asuintalossa, jossa on jo aiemmin koettu anniskelusta johtuvia haittoja, edellyttää tarvittaessa joko kunnan tai poliisin lausuntoa kyseisistä olosuhteista tai vaikutusmahdollisuuksien varaamista lähiympäristölle.

Anniskelupaikan tiedot voidaan julkaista alkoholielinkeinorekisterin uudistuksen jälkeen anniskeluluvan hakemusvaiheessa siten, että lähiympäristön asukkailla on mahdollisuus esittää huomautuksensa esitetystä anniskelutoiminnasta ja sen vaikutuksista elinympäristöönsä. Samoin esimerkiksi kunnan ehkäisevän päihdetyön toimijat (ns. paikallinen lupalausunto) sekä asukasjärjestöt voivat halutessaan antaa lausuntonsa julkaistuun hakemukseen.

Ennen alkoholielinkeinorekisterin uudistuksen käyttöönottoa aluehallintovirasto ratkaisee, varataanko läheisten kiinteistöjen omistajille tai haltijoille mahdollisuus lausua asiasta, ja pyydetäänkö hakemuksesta erillinen lausunto sijaintikunnalta. Joillakin alueilla hyvinvointialue on ottanut koordinoitavakseen alueensa lausuntoprosessin, jolloin se kokoaa yhteen mahdolliset lausunnot kunnista ja tukee heitä prosessissa.

Myös jokaisella asukkaalla on oikeus pyynnöstä saada tieto vireille tulleista anniskelulupahakemuksista ja esittää huomautuksensa hakemuksen johdosta. Kunta voi aktiivisesti tiedottaa asukkaiden osallistumismahdollisuuksista, jolloin se samalla huolehtii lakisääteisestä tehtävästään.

Tiesitkö?

Yhteisistä linjauksista kannattaa muistuttaa

- Herättele päättäjien tietoisuutta mahdollisuuksista edistää ehkäisevää päihdetyötä kunnan poliittisissa linjauksissa tuomalla esiin ongelmia sekä toimivaksi todettuja keinoja.
- Sovi paikallisen lupalausunnon antamisen käytännöistä alueesi aluehallintoviraston alkoholilupahallinnon kanssa.
- Viesti aktiivisesti kunnan tekemistä linjauksista ja kannusta viemään niitä käytäntöön esimerkiksi tilanvuokrauksesta sovittaessa, ja herättele näin osaltasi muutosta paikallisessa päihdekulttuurissa.
- Motivoi päättäjiä vastuulliseen yhteistyöhön anniskelusta ja vähittäismyynnistä vastaavien elinkeinotoimijoiden kanssa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Koulut ja oppilaitokset

Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö on tavoitteiltaan ja sisällöltään osa niissä tehtävää hyvinvointia, tervettä kehitystä ja turvallista kasvua tukevaa työtä. Se jatkaa varhaiskasvatuksessa aloitettua työtä, jossa ehkäisevässä päihdetyössä korostuu eritoten vanhempien huolta herättävän päihteiden käytön puheeksiotto ja tarvittaessa lapsen tuen piiriin ohjaus. Koulut ja oppilaitokset ovat ehkäisevän päihdetyön keskeisiä toimijoita, koska niissä kohdataan jokainen lapsi ja nuori kehityksen kannalta merkittävässä vaiheessa. Koulut ja oppilaitokset tavoittavat myös huoltajat.

Ehkäisevä päihdetyö näkyy päihdekasvatuksessa, yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon palveluissa sekä yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten sekä kodin välillä. Päihdekasvatuksessa huomioidaan niin alkoholi ja huumeet kuin rahapelaaminen sekä tupakka- ja nikotiinituotteet. Varsinkin nuorilla ehkäisevään päihdetyöhön liitetään usein digipelikasvatus ja digipelaamisesta aiheutuvien haittojen ehkäisy. Digipelihaittojen ehkäisyllä on yhtymäpintoja rahapelihaittojen ja riskikäyttäytymisen ehkäisyyn, joten joiltain osin ehkäisevän päihdetyön keinoja voidaanankin soveltaa siihen. Koulujen ja oppilaitosten ehkäisevää päihdetyötä määrittävät opetussuunnitelman perusteet, opiskeluhuollon käytännöt sekä päihdesuunnitelma tai vastaava.

Tukemalla lasten ja nuorten tervettä kasvua, vahvistamalla suojaavia tekijöitä, kuten turvataitoja, kehittämällä vuorovaikutus- ja tunnetaitoja, lisäämällä eettistä pohdintaa ja itsetuntemusta sekä kykyä itsenäiseen ajatteluun voidaan ehkäistä päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä ja rahapelaamista.

Ehkäisevään päihdetyöhön kuuluu lisäksi päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin ja rahapelaamiseen koskevien ikätasolle soveltuvien tietojen antaminen, virheellisten uskomusten korjaaminen sekä päihde-, tupakka- ja rahapeliasenteisiin vaikuttaminen. Päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin sekä rahapelaamiseen liittyvien riskien tiedostaminen on keskeinen osa päihdekasvatusta, jonka lisäksi tietoa riskeistä ja haitoista voidaan antaa koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa, kun niitä otetaan puheeksi.

Kertaluontoiset ehkäisevää päihdetyötä tukevat tempaukset, kuten ulkopuolisten yhteistyötahojen vierailut tai luennot ovat hyvä lisä perustoimintaan, mutta perustyö on koulujen ja oppilaitosten vastuulla.

Kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori pitää yhteyttä alueensa oppilaitoksiin ja tukee tarpeen mukaan esimerkiksi päihdesuunnitelmien tai vastaavan valmistelussa. Hän voi myös auttaa kouluja ja oppilaitoksia saamaan työhön tarvittavat verkostot ja yhteistyökumppanit esimerkiksi päihdekasvatuksen tueksi sekä auttaa koulujen ja oppilaitosten työn yhteensovittamisessa muuhun kunnassa toteutettavaan ehkäisevään päihdetyöhön.

TYÖN TUEKSI

- ▶ THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -aihesivusto > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa.
- ▶ Soikkeli, Markku – Salasuo, Mikko – Puuronen, Anne – Piispa, Matti (2015). [Se toimii sittenkin – Kuinka päihdevalituksesta saa selvää](#). Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 85.
- ▶ Hietanen-Peltola, Marke – Laitinen, Kristiina – Autio, Eva – Palmqvist, Riia (2018). [Yhteisestä työstä hyvinvointia: opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa](#). THL, Ohjaus 9.
- ▶ Hietanen-Peltola, Marke – Laitinen, Kristiina – Järvinen, Jouni – Fagerlund-Jalokinos, Susanna (2019). [Toisella asteella toimien: opas oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmälle](#). THL, Ohjaus 10.
- ▶ Hietanen-Peltola, Marke – Korpilahti, Ulla (toim.) (2015). Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Ohjaus 7.
- ▶ Lainio-Peltola, Minna – Jalo, Niina – Marjanen, Katja – Iho, Arja – Kaupinsalo, Kristiina – Aurasuo, Joni – Lahtinen, Jenni – Rosenqvist, Tellu (2020). [Päihde- ja pelikasvatus oppilaitoksissa – opas suunnitelmien tekoon ja varhaiseen tunnistamiseen](#). Aluehallintovirastojen julkaisuja 85.

Tiesitkö?

Ehkäisevän päihdetyön sisällöt kouluissa ja oppilaitoksissa

- Tehtävän ehkäisevän päihdetyön ja päihdekasvatuksen sisältöihin kuuluvat päihteet, tupakka- ja nikotiinituotteet sekä rahapelaaminen.
- Päihdekasvatuksen keskeisiä sisältöjä ovat:
 - terveen kasvun tukeminen ja suojaavien tekijöiden vahvistaminen
 - tiedon ja ymmärryksen lisääminen päihteistä, tupakka- ja nikotiinituotteista ja rahapelaamisesta, niiden riskeistä ja vaikutuksista sekä riippuvuuksien kehittymisestä
 - näihin liittyvien uskomusten ja kielteisen leiman purkaminen
 - elämäntaitojen harjoittelu sekä arvoja käsittelevä keskustelu
 - sosiaalisen paineensietokyvyn opetteleminen
 - päihteettömyyttä, savuttomuutta ja pelaamisen riskien hallintaa tukevien toimintatapojen esille nostaminen ja niiden lisääminen
 - vertaistoiminta ja osallisuus
 - ongelmanratkaisukyky
 - itsetunnon ja kriittisen ajattelun vahvistaminen.
- Ehkäisevä päihdetyö on osa koulujen ja oppilaitoksen terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksia (terveydenhuoltolaki 1326/2010, VNA 338/2011).
- Ehkäisevä päihdetyö kuuluu opiskeluhoollon kokonaisuuteen (ml. puheeksiotto, varhainen tuki ja vanhemmuuden tuki), eli tärkeää on varmistaa sujuvat yhdyspinnat hyvinvointialueiden koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon.
- Ehkäisevän päihdetyön kuvaus ehkäisystä tuen piiriin ohjaamiseen, kuten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön, välittämiseen ja hallussapitoon puuttumiskäytännöt on hyvä sisällyttää koulun ja oppilaitoksen suunnitelmiin.
- Kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori tukee kouluja ja oppilaitoksia ehkäisevän päihdetyön ja päihdekasvatuksen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Nuorisotyö

Nuorisotyön kenttä on laaja. Nuorisotyötä tehdään erilaisissa ympäristöissä, kuten nuorisotiloilla, kouluissa ja oppilaitoksissa, nuorten asuntoloissa ja työpajoilla. Lisäksi nuorisotyö jalkautuu kauppakeskuksiin, digitaalisiin ympäristöihin, kaduille ja erilaisiin tapahtumiin. Nuorisotyö on mukana myös moniammatillisissa ohjauspalveluissa eli Ohjaamoissa. Nuorisotyötä toteuttavat kuntien lisäksi seurakunnat ja järjestöt.

Nuorisotyössä tehtävä ohjaustyö sisältää sekä yksilö- että ryhmänohjaustilanteita toimintaympäristöstä ja työn painopisteestä riippuen. Nuorisolaki (1285/2016) määrittää nuorisotyöntekijöiden työn kohdentuvan alle 29-vuotiaisiin. Samalla nuorisotyöntekijällä saattaa olla työn kohteena päiväkotii-ikäisiä lapsia, ala- ja yläkouluikäisiä sekä täysi-ikäisiä nuoria aikuisia. Yksilöohjaus painottuu erityisesti etsivässä nuorisotyössä. Useimmiten nuorisotyöntekijä työskentelee ryhmien kanssa.

Nuorisotyössä on mahdollista hyödyntää ehkäisevän päihdetyön yhteisölähtöisiä menetelmiä. Keskiössä on edistävä ja ehkäisevä työote. Valittaessa menetelmää, tulee huomioida kohderyhmän ikä ja toimintaympäristö.

Iästä riippumatta huomioidaan kunnioittava puhe, kohderyhmän osallisuus, moniammatillisuus ja yhteistyö sekä päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin ja rahapelaamiseen liittyvien pelisääntöjen merkitys. On tärkeää, että on etukäteen mietitty toimintatavat mitä tulee päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön ja rahapelaamiseen sekä niiden välittämiseen ja hallussapitoon.

Myös nuorisotyössä tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä on tärkeää nojata tutkittuun tietoon ja vaikuttaviin menetelmiin. Olennaista on vuorovaikutteinen keskustelu, toiminnan säännönmukaisuus ja toistuvuus sekä syylistämistä tai pelottelua välttävä viestintä. Työn suunnitelmallisuuden tukena voidaan käyttää esimerkiksi ehkäisevän päihdetyön vuosikelloa, johon erilaiset teemat, tapahtumat ja toiminnot on etukäteen merkitty ja työyhteisössä sovittu toteutettavaksi.

Nuorisotyössä on mahdollista harjoitella elämänhallintataitoja: päätöksentekokykyä, stressinhallintaa sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Ominaista on toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä toiminnallisten menetelmien kautta kokeilemalla ja harjoittelemalla erilaisia tilanteita.

Nuorisotyöntekijän vahvuus on luottamuksellisen suhteen luominen nuoreen. Nuorisotyöntekijä voi olla nuoren elämässä ainut turvallinen aikuinen. Tärkeää on ottaa päihdeiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön tai rahapelaamiseen liittyvä huoli rohkeasti puheeksi. Nuorta ei tule syyttää tai moralisoida, vaan motivoida kannustavasti muutokseen. Alaikäisen päihdeiden käytön tullessa ilmi, nuorisotyöntekijän velvollisuuksiin kuuluu lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Ilmoituksesta on kerrottava myös nuorelle itselleen.

Mikäli on tarpeen ohjata palveluihin, tämä tulee tehdä etukäteen määriteltyjen palvelupolkujen avulla. Tarvittaessa nuori tulee saattaa palveluihin, ja varmistaa että hän todella saa apua.

Parhaimmillaan nuorisotyöllä on mahdollista vahvistaa päihdeiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöltä ja rahapelaamiselta suojaavia tekijöitä sekä pienentää tai jopa ehkäistä riskitekijöiden vaikutuksia.

Tiesitkö?

Tärkeimmät periaatteet nuorisotyössä tehtävälle ehkäisevälle päihdetyölle (mukaillen [EHYT, osaamiskeskustoiminta 2021](#))

1. Kohtaaminen, kuuntelu, läsnäolo

- Kohtaa nuori, älä päihdeitä käyttävää. Anna aina uusi mahdollisuus! Ennen kaikkea ole läsnä ja tavoitettavissa kaikille kohtaamillesi nuorille.

2. Puheeksiotto ja rohkeus

- Uskalla ottaa vaikeat asiat puheeksi. Uskaltaudu puhumaan, vaikka et tietäisi kaikkia faktoja päihdeistä, rahapelaamisesta tai tupakka- ja nikotiinituotteista! Tärkeintä on viesti, että olet kiinnostunut siitä, miten nuorella menee.

3. Päihdekulttuuri ja asenteet

- Pohtikaa yhdessä nuorten kanssa päihdeiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen syitä, koettua hyötyä, uskomuksia, kirjoittamattomia sääntöjä ja itsestään selviä normeja. Miettikää keinoja rakentaa arkea ja saada iloa ilman päihdeitä. Mieti omaa suhtautumistasi päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin ja rahapelaamiseen, ja tiedosta oma roolisi auktoriteettina.

4. Säännöt: rajoitukset ja sallivuus

- Pohtikaa yhdessä työntekijöiden kesken, mitä omassa työ- ja lähiyhteisössä sallitaan ja mitä ei sallita. Miettikää, miten suhtaudutte käyttöön ja pelaamiseen, välittämiseen ja myyntiin sekä päihteistä, tupakka- ja nikotiinituotteista ja rahapelaamisesta puhumiseen. Miettikää etukäteen miten toimitte, jos rajoituksia rikotaan, jotta suhtautuminen on mahdollisimman oikeudenmukaista ja käytännöt eettisiä. Jutelkaa yhdessä nuorten kanssa rajoitusten tarkoituksista ja tavoitteista sekä laatikaa yhteisön säännöt yhdessä kaikkien toimijoiden kesken. Päivittäkää sääntöjä tarpeen mukaan. Keskustelkaa siitä, mikä on laissa kiellettyä. Muista, että rajojen asettaminen on välittämistä ja luo turvaa siipiään kokeileville nuorille.

5. Suunnitelmat ja vastuunjako

- Luokaa ehkäisevälle päihdetyölle rakenteet työyhteisössänne. Merkitkää toimintaa ohjaavaan vuosikelloon ehkäisevän päihdetyön teemat. Nimetkää vastuutahot. Yhteisillä toimivilla käytännöillä jää aikaa ja voimavaroja reagoida sekä olla enemmän läsnä nuorten kanssa. Säännönmukainen ja toistuva asian esilläpito lisää ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuutta sekä osaltaan madaltaa kynnystä ottaa päihteet, tupakka- ja nikotiinituotteet ja rahapelaaminen puheeksi.

6. Vertaistuki, hyvät käytännöt ja tutkittu tieto

- Jakakaa kokemuksia, haasteita ja toimintatapoja, niin omassa työyhteisössänne kuin moniammatillisestikin. Osallistukaa verkostotyöhön ja kyseenalaistakaa toimimattomat käytännöt sekä kertokaa rohkeasti omat toimivat tapanne vähentää käytöstä aiheutuvia haittoja. Nojatkaa tiedon jakamisessa ja menetelmien valinnassa tutkittuun tietoon!

Vapaa-ajan ympäristöt

Lasten ja nuorten harrastustoiminta

Harrastaminen voi tarjota lapselle ja nuorelle hyviä roolimalleja, mahdollisuuksia kehittää tärkeitä sosiaalisia ja tunnetaitoja, omaksua terveyttä edistäviä asenteita ja normeja, sekä ylipäättään mahdollisuuksia osallistumiseen ja kehittymiseen. Nämä kaikki voivat olla tärkeitä suojaavia tekijöitä riskikäyttäytymiseltä. Siksi lasten harrastusmahdollisuuksien tukeminen voi sinällään olla merkittävä osa ehkäisevää päihdetyötä.

Samaan aikaan on hyvä tiedostaa, että harrastustoiminnassa lapsi voi kohdata ja omaksua haitallista käyttäytymistä ja altistua riskitekijöille, kuten liian suurelle stressille ja kuormitukselle. Harrastaminen sinällään ei siis välttämättä ehkäise esimerkiksi päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä. Se voi silti olla otollinen ympäristö ehkäiseville toimille.

Harrastus- ja vapaa-ajan toimijoita onkin tärkeää rohkaista ja tukea luomaan harrastusympäristöistä terveyttä ja hyvinvointia aidosti tukevia. Monessa kunnassa on esimerkiksi tehty linjaus, jonka mukaan tukea saavilta harrastusseuroilta edellytetään sitoutumista päihhteettömyyteen tai savuttomuuteen ja nikotiinittomuuteen. Toimijoilla on hyvä olla selkeät pelisäännöt päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä harrastustiloissa niin, että ne koskevat lasten ja nuorten ohella huoltajia ja valmentajia. Harrastustoiminnan kautta voidaan tukea perheiden kasvatustyötä ja perheiden keskinäistä verkostoitumista, joilla voidaan edistää esimerkiksi yhteisiä vapaa-ajanviettoon ja päihteiden käyttöön tai rahapelaamiseen liittyviä sääntöjä tai vanhemmuustaitojen tärkeyttä.

Ikääntyneiden vapaa-ajan ympäristöt

Ikääntyneille suunnatun ehkäisevän ja edistävän työn yksi tavoite on vahvistaa ikääntyneen voimavaroja, suojaavia tekijöitä, osallisuutta, merkityksellisyyttä sekä positiivista mielenterveyttä. Ikääntyneen ihmisen kohtaamisessa ja tuen tarjoamisessa tulee huomioda hänen elämänhistoriansa, elämäntilanteensa sekä arjen mahdollisuudet ja haasteet. Ikääntynyttä tuetaan toimijana, joka pyrkii itse ylläpitämään omaa terveyttään ja hyvinvointiaan. Ikääntyneeltä ei lähtökohtaisesti siis odoteta muuttumista, eikä häneltä esimerkiksi vaadita raitistumista tai savuttomuutta, mutta terveyttä ja hyvinvointia edistävälle muutoksille mahdollisuuksia.

Erilaiset vapaa-ajan toimintamahdollisuudet ja harrastukset vahvistavat ikääntyneiden terveyttä ja hyvinvointia, ja tarjoavat luontevan ympäristön ehkäisevälle päihdetyölle. Kaikki eettisen puheeksi ottamisen periaatteisiin tutustuneet ammattilaiset voivat keskustella päihteistä, tupakka- ja nikotiinituotteista ja rahapelaamisesta ikääntyneiden kanssa, missä tahansa kohtaamistilanteessa. Aihe voi olla ikääntyneelle haastava, joten

on tärkeää, että kohtaamisessa on avoin, hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri. Ikääntyneiden vapaa-ajan ympäristöissä voi toteuttaa kaikille suunnattuja tietoiskuja ja tarjota yleistä neuvontaa päihteistä, tupakka- ja nikotiinituotteista ja rahapelaamisesta sekä keinoista vähentää niitä tai niistä aiheutuvia haittoja.

Vapaaehtoistyö

Osallisuus yhteisöihin ja yhteiskuntaan laajemminkin on vahvasti yhteydessä hyvinvointiin ja mielenterveyteen, ja voi siten suojata päihde-, tupakka- ja rahapelihaitoilta. Erilainen vapaaehtoinen osallistuminen voi tarjota monimuotoisia ihmissuhteita, oppimisen tilaisuuksia ja ennen kaikkea merkityksellisyyden kokemuksia – mahdollisuuksia vaikuttaa.

Vapaaehtoistyö on merkittävä resurssi ehkäisevän päihdetyön käytäntöjen jalkauttamisessa ihmisten lähiyhteisöihin. Lasten urheilujoukkueen vetäminen, seurakunnan aktiviteettien mahdollistaminen tai vaikkapa ikääntyneiden kanssa ulkoilu lisäävät jo itsessään hyvinvointia. Vapaaehtoistyö voi kohdistua suoremmin päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn. Esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujien kokemusasiantuntijuus, vertaistoiminta ja tuki kohtaamispaikoissa voivat osaltaan vähentää päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen riskiä.

Lisäksi kansalaiset ja esimerkiksi eri kohderyhmien kanssa työskentelevät vapaaehtoiset voivat ottaa päihteisiin liittyvän huolen puheeksi ja kannustaa tuen piiriin haakeutumiseen.

Työpaikat

Päihteet, tupakka- ja nikotiinituotteet ja rahapelaaminen kuormittavat työelämää monin tavoin. Ne alentavat yksilöiden ja työyhteisöjen työkykyä esimerkiksi sairauspoissaolojen tai työkyvyttömyyseläkkeiden muodossa. Päihtyneenä työskenteleminen on aina riski työturvallisuudelle. Tavoitteena työelämässä onkin paitsi päihteettömyys, niin myös savuttomuus. Rahapeliongelma puolestaan voi näkyä esimerkiksi työntekijän työpanoksen ja työtehon heikkenemisenä, poissaoloina ja myöhästymisinä. Vakavimmissa tapauksissa rahapeliongelma voi johtaa työnantajan tai työtovereiden rahojen väärinkäyttöön ja esimerkiksi varkauskavallukseen tai petokseen.

Työpaikan toimintakulttuuri voi jopa tukea päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä ja rahapelaamista, jos työpaikan tilaisuuksissa tarjotaan useita annoksia alkoholia, krapulaan suhtaudutaan hyväksyvästi tai työstressin lievittämistä alkoholilla tai tupakkataukoja pidetään normaalina ja hyväksyttävänä toimintana.

Työpaikan päihdeohjelma on työpaikan yhteinen kirjallinen sopimus, jossa kuvataan ne tavoitteet, menettelytavat ja toimenpiteet, joilla työpaikalla pyritään ehkäisemään päihde-, tupakka- ja rahapelihaittoja, tarjoamaan tukea ja hoitoa sekä edistämään työhyvinvointia ja -turvallisuutta. Työntekijät ja työnantaja kokoavat päihdeohjelman yhdessä.

Ohjelmalla sitoutetaan koko työyhteisö toimimaan yhdessä päihdehaittojen ehkäisemiseksi, ja rakennetaan päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä rahapelaamisen puheeksiottoa tukeva toimintakulttuuri. Tavoitteena on luoda päihde-, tupakka- ja rahapelihaitaton työpaikka. Työpaikat voivat toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä esimerkiksi osallistumalla erilaisiin kampanjoihin tai yhteisön jäseniä voi tukea esimerkiksi tupakoinnin lopettamiseen erilaisin kannustimin.

Ohjelmassa kuvataan käytännössä muun muassa se, miten toimitaan tilanteessa, jossa työntekijä on tai on ollut työssä päihteiden vaikutuksen alaisena tai työajalla on pelattu rahapelejä. Samoin kuvataan se, miten toimitaan silloin, jos työnantajalla tai kollegalla on herännyt huoli jonkun työntekijän päihteiden käytöstä tai rahapelaamisesta. Merkittävä osa alkoholia ongelmallisesti käyttävistä, tupakoivista tai rahapelejä ongelmallisesti pelaavista on kuitenkin mukana työelämässä, ja olennaista on, että heidät saataisiin mahdollisimman varhain tuen piiriin. Olennaista onkin rakentaa toimiva yhteistyö työterveyshuollon kanssa.

Ohjelma toimii pelisääntöinä, johtamisen tukena ja linjaa työpaikan ja työterveyshuollon vastuita haittojen ehkäisyssä. Keskeinen osa hyvää päihdeohjelmaa on siitä tiedottaminen – jokaisen työyhteisön jäsenen tulisi olla siitä tietoinen, ja osata toimia omassa roolissaan turvallisuutta ja hyvinvointia edistäen.

Tiedottamalla rikkeiden tai huolen puheeksiottamisen velvollisuudesta ja oikeudesta, kouluttamalla puheeksiottamiseen sekä määrittelemällä hoitoonohjauksen käytännöt autetaan tarttumaan päihde- ja rahapeliongelmiin oikea-aikaisesti organisaation eri tasoilla.

Jos työpaikalla ei ole päihdeohjelmaa, tai se on vanhentunut, jokaisella työntekijällä on oikeus tehdä aloite sen laatimiseksi ja päivittämiseksi.

Kunta ja hyvinvointialue voivat näyttää esimerkkiä alueensa työnantajille tekemällä päihdeohjelman, ja haastamalla muut työpaikat tekemään omansa.

Tiesitkö?

Työpaikkoja kannattaa kannustaa päihdeohjelmien tekoon

- Tarkista onko kuntanne tai organisaationne oma päihdeohjelma ajantasainen ja kattaako se päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn, puheeksioton ja tuen piiriin ohjauksen.
- Varmista viestimällä laaja tietoisuus kuntanne tai organisaationne päihdeohjelmasta ja sen linjauksista.
- Kannusta kuntanne tai organisaationne muita työnantajia ottamaan käyttöön tai tarvittaessa päivittämään oma päihdeohjelmansa. Nosta esiin hyviä esimerkkejä, palkitse hyviä työnantajia ja tarjoa koulutusta alueenne työyhteisöille päihde- ja riippuvuusasioista ja niihin puuttumisesta.

TYÖN TUEKSI

- ▶ A-klinikkasäätiö: www.otapuheeksi.fi: Ota puheeksi päihteet työpaikoilla & Päihdehaitaton etätyö
- ▶ Huugo.fi
- ▶ Työelämän mielenterveysohjelma: [Päihdeohjelmatyökalu](#)
- ▶ Työturvallisuuskeskuksen verkkosivut: [Päihdetyö työpaikalla](#)
- ▶ Pietilä, Eija – Nerkko Timo – Matilainen, Riitta – Tenkanen, Tuomas (2021). [Työelämä pelissä: Tietoa rahapelihaittojen tunnistamisesta ja ehkäisemisestä työyhteisössä](#). THL, Muu: 312.

Pakka-toimintamalli – toimivaa yhteisölähtöistä alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa

Tavoitteena on alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen minimoiminen edistämällä yhteisölähtöisin ehkäisevän päihdetyön menetelmin vähittäiskaupan vastuullista myyntiä ja ravintoloiden vastuullista anniskelua. Yhteiseen tavoitteeseen pyrkiminen aktivoi koko yhteisön, sillä toimintamalli osallistaa ehkäisevän päihdetyön toimijoiden lisäksi päättäjät, alkoholi- ja tupakkalain valvonnan, poliisin, Veikkauksen, paikallisen vähittäismyyntin ja anniskelun toimijat, järjestöt, median sekä asukkaat, eritoten nuoret ja heidän vanhempansa.

Jotta alkoholia, tupakka- ja nikotiinituotteita ja rahapelejä myyvien liikkeiden ja ravintoloiden ikärajavaltvonta tehostuisi ja päihtyneille myynti vähenisi, tarvitaan luottamuksellista yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Pakka-toimintamallissa luodaan foorumeita, joissa valvontaviranomaiset (aluehallinnon alkoholitarkastaja, ympäristöterveydenhuollon tarkastaja ja poliisi), vähittäismyyntiä ja anniskelua edustavat tahot ja ehkäisevän päihdetyön toimijat pystyvät yhdessä keskustelemaan tavoitteeseen pääsemisestä ja sen toteutuskeinoista.

Yksi tällainen foorumi on tarjontatyöryhmä, joka kokoontuu tietyin väliajoin käsittelemään ajankohtaisia kysymyksiä, kuten alkoholin ja tupakka- ja nikotiinituotteiden välittämistä alaikäisille, ravintoloiden vastuullisen anniskelun kehittämistä, valvonnan tehoiskujen suunnittelua ja toteutusta ja festivaalien ennakointitoimia.

Vastuullisen anniskelun periaatteisiin kuuluu muun muassa henkilökunnan kouluttaminen tunnistamaan päihtynyt asiakas ja kohtaamaan päihtyneetkin asiakkaat kunnioittavalla, rakentavalla ja turvallisella tavalla konflikti- ja väkivaltatilanteet välttämällä. Turvallinen ja liiallista päihtymystä ehkäisevä normisto ja kulttuuri on yölämänkin etu. Vastaavasti vähittäismyyntissä pyritään henkilöstön koulutuksella, ikärajavaltvonnan, vastuullisen tuotesijoittelun ja viestinnän keinoin varmistamaan, ettei alaikäisille myydä ikärajavaltvottavia tuotteita tai selvästi päihtyneille alkoholia.

Valvontaviranomaiset tukevat elinkeinon vastuullista toimintaa ja omavalvontaa säännöllisin valvontaiskuin ja ohjauksella. Esimerkiksi omavalvontasuunnitelman kehittäminen vastuullista toimintaa tukeväksi on yksi mahdollisuus.

Toimintamallissa hyödynnetään paikallista mediaa kansalaisten (myyntin ja anniskelun asiakkaiden) aktivoimiseksi ja otetaan esimerkiksi ikärajavaltvottavien tuotteiden välittämisen estäminen säännöllisesti teemaksi oppilaitosten vanhempainilloissa sekä urheilukerhoissa ja nuorisotoimissa.

Tiesitkö?

Varmista vaikuttavuus – tarkista laatu Pakka-toiminnassa

- Pakka-toiminnan koordinoinnista vastaava on nimetty ja resursoitu.
- Pakka on huomioitu poliittisessa päätöksenteossa (esim. hyvinvointikertomuksessa).
- Tarjontatyöryhmä on suunnitellut ja kehittänyt toimintaa.
- Ikärajavaltontaa on tehostettu yhteistyössä elinkeinotoimijoiden kanssa.
- Päihtyneille myynnin ja anniskelun valvontaa on tehostettu yhteistyössä elinkeinotoimijoiden kanssa.
- Toiminnassa on huomioitu kaikkien ikärajavaltovttavien tuotteiden saatavuuden sääntely.
- Yhteistyöhön on aktivoitu alkoholi- ja tupakkalain valvontaviranomaisia ja Veikkaus.
- Alkoholin, tupakka- ja muiden nikotiinituotteiden ja rahapelien saatavuuden kehitystä ja/tai elinkeinon vastuullisuutta on seurattu (esim. ostokokeet, asiakasarvioinnit, päihdetilannekyselyt).
- Pakka-toiminnassa on hyödynnetty yhteisövaikuttamista (mahdollistetaan asukkaiden ja nuorten osallisuus, esim. päihdefoorumit, kampanjakyselyt, oppilaitosyhteistyö).
- Medialle on tiedotettu Pakka-toimista ja päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteesta saatavuuden ja vastuullisuuden osalta.

Pakka-toimintamalli sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen

Pakka-toimintamallia voidaan toteuttaa niin kunta-, seutu- kuin aluetasollakin. Alun alkujaan, kun Pakka-toimintamalli 2000-luvun alussa kehitettiin, sitä toteutettiin seutumuotoisena alkoholihaittojen vähentämiseksi Hämeenlinnan ja Jyväskylän seuduilla. Sitten Pakka-toimintamalli on kehittynyt kuntalähtöisempään suuntaan, ja vuonna 2016 yli 50 000 asukkaan kunnista 71 prosenttia toteutti Pakka-toimintamallia jossain laajuudessa. Kaikkiaan 2,72 miljoonaa suomalaista asui tuolloin Pakka-toimintamallia toteuttavassa kunnassa.

Pakka-toimintamallia on perinteisesti koordinoitu sosiaali- ja terveystalvcluista käsin, mutta sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä moni kunta ja hyvinvointialue on ryhtynyt miettimään Pakka-toimintamallin koordinoimtia uudelleen ajatuksella, että hyvinvointialueiden tasolta voitaisiin vahvemmin tukea kuntien Pakka-toimintaa. Joillakin laajemmilla hyvinvointialueilla onkin jo alettu luoda seututasoisia, useamman kunnan yhteistyöalueista koostuvia koordinaatio- ja tukirakenteita Pakka-työlle.

– Pakka-toimintamalli kunnan ja alueen yhteistyönä – tukea hyvinvointialueelta

Etelä-Karjalassa Pakka-toimintamalli käynnistettiin ja sitä toteutetaan vahvassa yhteistyössä alueen yhdeksän kunnan, sosiaali- ja terveystieteiden Eksoten sekä muiden viranomaistoimijoiden kanssa. Eksote ja kunnat asettivat vuonna 2015 tavoitteeksi, että Pakkaa toteutetaan koko maakunnassa vuoteen 2020 mennessä. Jokainen kunta teki hallinnollisen päätöksen Pakkaan mukaan lähdöstä, ja kunnat käynnistivät kysyntätyönsä kunta kerrallaan vuosina 2016–2019. Kunnat nimesivät jo kunnassa toimivista työryhmistään sopivimman Pakka-kysyntätyöryhmäksi.

Eksoten ehkäisevän päihdetyön tiimin jäsen toimii jokaisen kunnan kysyntätyöryhmässä asiantuntijajäsenenä. Kysyntätyöryhmässä mietitään kuntakohtaiset tarpeet huomioivaa päihdetiedottamista ja toimenpiteitä yhdessä kuntatoimijoiden kanssa. Tarjontatyöryhmä koottiin ja käynnistettiin vuonna 2017 pelkästään maakunnallisena. Tarjontatyöryhmässä ovat mukana keskeiset Pakka-tarjontatyön toimijat. Tarjontatyössä on toteutettu koko alueella ostokokeet ja kahdesti päihdetilannekysely.

Kun rakenteet työlle ovat vankat, ja kun työryhmien sisällä ja kysyntä- ja tarjontatyön välillä löytyy yhteinen näkemys työstä ja työtä koordinoidaan vahvasti, muodostuu vahva yhteinen Pakka-työ.

Ehkäisevän päihdetyön asiantuntija Sanna Ahtiainen,
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden Eksote

– Pakka-toimintamalli kunnan ja alueen yhteistyönä – seututason aktivointi

Pohjois-Savon alueella Pakka-toimintamallin järjestelmällisempi laajentaminen koko alueelle alkoi Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin perusterveydenhuollon yksikön HYTE-tiimin toimesta vuonna 2019. Pakka-toiminnan markkinoimiseksi toteutettiin alueen kunnissa päihdetilannekysely. Kyse-lyllä konkretisoitiin kunnille, mitkä asiat ovat Pakka-toiminnan sisältöä ja mihin mallissa pyritään vaikuttamaan. Päihdetilannekyselyn tulokset kun- nat saivat kuntakohtaisesti kunnan ehkäisevän päihdetyön ja hyvinvointi- kertomus- ja suunnitelmatyön käyttöön.

Pohjois-Savossa on 18 kuntaa ja monet kunnat ovat pieniä. Alueella lähdet- tiin rakentamaan Pakka-toiminnan tarjontaryhmiä useamman, jo muuta- kin yhteistyötä tekevien, toisiaan maantieteellisesti lähellä olevien kuntien kesken. Usein näillä kunnilla oli samoja valvovia viranomaisia. Kuntalaiset puolestaan liikkuvat vapaa-ajalla eri kuntien alueella. Pienissä kunnissa on usein esimerkiksi vain yksi kauppa tai ravintola, joten useamman kunnan seudullinen yhteistyö mahdollistaa tiettyjen Pakka-toimien, kuten osto- kokeiden, eettisen toteuttamisen ja hyödyntämisen.

Vuoden 2021 loppuun mennessä on muodostettu kaksi ”seudullista pak- kaa”, joista toisessa on mukana viisi ja toisessa kolme kuntaa. Tarjontaryh- mät ovat kokoontuneet kaksi kertaa kummallakin seudulla. Alueellinen ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori on paikallisten ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöiden tukena tässä prosessissa. Hyvä toimintatapa on lähteä liikkeelle jostain käytännön asiasta, jolla konkreetti- sesti avataan toimintamallia. Jatkossa tulee vahvistaa päättäjien ja kunta- laisten tietoisuutta ja osallistamista toimintamallin käyttöön kunnissa.

Alueellinen ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori Helena Törmi,
Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri

TYÖN TUEKSI

- Fors, Raija – Heimala, Heli – Holmila, Marja – Ilvonen, Sari – Kesänen, Minna – Markkula, Jaana – Saunio, Arja-Leena – Strand, Teija – Tamminen, Irmeli – Tenkanen, Tuomas – Warpenius, Katariina (2013). [Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy – Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin](#). THL, Kide 23.
- Holmila, Marja – Warpenius, Katariina – Warsell, Leena – Kesänen, Minna – Tamminen, Irmeli (2009). [Paikallinen alkoholipoliitikka: Pakka-hankkeen loppuraportti](#). Stakes, raportti 5.
- THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -aihesivut, Pakka-toimintamalli: www.thl.fi/pakka
- THL, [Pakka-toimintamalli – Käyntiin ja eläväksi -verkkokoulu](#).
- THL (2017). [Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu](#). THL, Muu.

5

Sosiaali- ja terveyspalveluissa

Ehkäisevää päihdetyötä tehdään sosiaali- ja terveyspalveluissa osana yleistä ehkäisevää työtä, haittojen vähentämistä sekä hoitoa ja kuntoutusta. Olennaista on huomioida eri väestöryhmät. Laajan kokonaisuuden sujuvan toiminnan varmistaminen edellyttää koordinaatiota ja aktiivista yhdyspintatyötä.

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksen (sote-keskus)

tavoitteena on vahvistaa perustason sosiaali- ja terveyspalveluissa hyvinvointia ja terveyttä edistäviä sekä ehkäisevän ja varhaisen tuen toimintatapoja ja -palveluja. Näin riskeihin ja ongelmiin päästään puuttumaan ajoissa.

Sote-keskuksiin kootaan kansansairauksien ehkäisyä sekä neuvola-palveluja ja muita ehkäiseviä palveluja, mielenterveys- ja päihdehuollon perustason palveluja, sosiaalityön palveluita, avokuntoutus-palveluja, suun terveydenhuollon ja kotihoidon lähipalveluja. Ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja ja työmalleja on jo käytössä, mutta työn systemaattisuutta ja kattavuutta on parannettava.

Ehkäisevän päihdetyön sisällöt ja tehostaminen

Sosiaali- ja terveyspalvelut tavoittavat ihmisiä elämänkaaren eri vaiheissa, erilaisissa elämäntilanteissa ja sairauden, tapaturman tai kriisin sattuessa. Palveluissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö sisältää yleisen eli universaalin ehkäisevän työn ja riskiehkäisyn sekä haittojen ehkäisyn ja vähentämisen. Ehkäisevää työtä tehdään myös erityistason päihde- ja mielenterveyspalveluissa sekä sosiaalihuollossa haittojen vähentämisen ja kuntoutuksen tai arjen tuen osana.

Ihmisiä voidaan tavoittaa laajasti ilman asiakkuutta esimerkiksi verkko- tai neuvontapalveluissa ja sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottaman viestinnän keinoin. Riskiehkäisykään ei edellytä asiakkuutta, mutta riskien tunnistamisen tulisi johtaa asiakkuuteen, mikäli oma-apu ei riitä. Päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön tai rahapelaamiseen liittyvä huoli voidaan ottaa puheeksi erikseen määritellyissä yhdyspintapalveluissa, kuten järjestöjen tai esimerkiksi kunnan sivistystoimen kanssa yhteistyössä toteutettavissa palveluissa. Puheeksioton ei siis tarvitse tapahtua sairaanhoitajan vastaanotolla, vaan sen voi tehdä esimerkiksi harrastustoiminnan ohjaaja.

Päihdehoidossa ja osana kuntoutusta toteutettava ehkäisevä työ on esimerkiksi tiedon antamista ja hoidon ohella tarjottavan vertaistuen ja elämäntaparyhmien antamaa tukea. Tietoa, tukea ja neuvontaa tarjotaan myös haittoja vähentävissä palveluissa. Matkan kynnyksen palveluihin ei tarvita asiakkuutta.

Kuva 8. Esimerkki ehkäisevästä päihdetyöstä sosiaali- ja terveyspalveluissa tai yhdyspintapalveluina.

Sosiaali- ja terveyspalveluissa toteutettavan ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on siis sekä yleinen kansalaisviestintä ja tiedottaminen, tiedon ja tuen antaminen, riskien tunnistaminen että haittojen ehkäisy ja vähentäminen eri tavoin ja menetelmin. Esimerkiksi puheeksiotto, mini-interventio, vanhemmuuden tuen mallit ja muut motivoivat menetelmät vahvistavat tutkitusti ihmisten voimavaroja ja vähentävät riskejä ja haittoja eri tavoin. Jotta työlle asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa, palveluiden lisäksi rakenteiden, järjestelmien, toimintatapojen sekä henkilöstön osaamisen on vastattava tarpeita ja muodostettava toimiva kokonaisuus. McKinsey 7s -malli tarjoaa yhden tavan jäsentää kokonaisuus tiiviisti.

Kuva 9. Sosiaali- ja terveyspalveluissa toteutettavan ehkäisevän päihdetyön tulosten mahdollistajat (mukaillen McKinsey 7S -malli).

Sosiaali- ja terveyspalveluissa ehkäisevää päihdetyötä ohjaavat paitsi yleisen ehkäisevän työn linjaukset myös Käypä hoito -suositukset sekä terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston (Palko) suositukset. Esimerkiksi puheeksiotto, mini-interventio ja motivoiva haastattelu löytyvät näistä.

Eettinen ja osallisuutta edistävä kohtaaminen

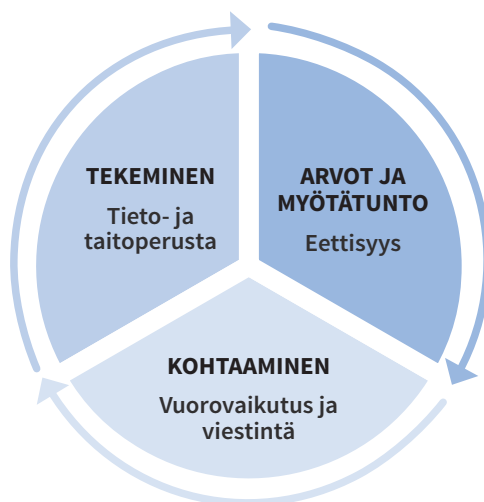
Vaikka perusoikeudet turvaavat kaikkien ihmisten oikeudet muun muassa syrjimättömyyteen ja riittäviin palveluihin, käytännössä ne eivät aina toteudu yhdenvertaisesti. Päihde- ja mielenterveysongelmiin liittyy yhä edelleen syrjinnän, syrjäytymisen ja kielteisen leimautumisen riski. Kielteisiä asenteita esiintyy paitsi julkisessa keskustelussa myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten keskuudessa. Joskus ihmisen omaehtoinen hoitoon hakeutuminen viivästyy, koska päihde- tai mielenterveyspalvelujen käytön pelätään leimaavan ja aiheuttavan syrjintää tai muita hankaluuksia elämässä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla on oikeudellisiin normeihin ja ammattietiikkaan perustuva velvollisuus auttaa tuen tarpeessa olevaa henkilöä hänen itsemääräämisoikeuttaan unohtamatta.

Sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan (ETENE) suositukset pyrkivät turvaamaan erityisesti heikommassa asemassa olevan asiakas- ja potilasryhmän oikeuksien toteutumista. Periaatteet ovat:

- sosiaali- ja terveysalan toimijat kunnioittavat asiakkaidensa ja potilaidensa ihmisarvoa ja perusoikeuksia,
- sosiaali- ja terveydenhuollon lähtökohtana on asiakkaan ja potilaan etu,
- sosiaali- ja terveydenhuollossa on kysymys vuorovaikutuksesta,
- ammattihenkilöstö vastaa työnsä laadusta,
- hyvä hoito ja palvelu edellyttävät vastuullisia päätöksiä ja toimintakulttuuria.

Asiakastyössä osallisuutta ja yhdenvertaisuutta edistävä kohtaaminen perustuu eettisyyteen sekä avoimeen vuorovaikutukseen ja viestintään. Kunnioittavassa asiakas-tilanteessa vallitsee tulevaisuuteen suuntautunut, tasavertainen ja turvallinen ilmapiiri. Työntekijän tulee sietää tilanteessa mahdollisesti vallitsevaa epävarmuutta ja pyrkiä ymmärtämään asiakkaan omia näkökulmia. Tässä auttaa riittävä menetelmä- ja vuorovaikutusosaaminen sekä omien päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin ja rahapelaamiseen liittyvien asenteiden ja arvojen tunnistaminen ja läpikäyminen.

Kuva 10. Onnistuneen asiakastyön edellytykset.

Tiesitkö?

Motivoiva työote ja haastavan kohtaamisen sudenkuopat

Motivoiva työote auttaa lähestymään ongelmia ja haasteita ratkaisukeskeisesti.

Motivoiva haastattelu on motivoivan työotteen yksi menetelmä. Se on keskustelemisen tapa, jonka periaatteita voidaan soveltaa puheeksiotossa ja lyhytneuvonnassa. Motivoiva ja avoin lähestyminen auttaa väistämään mahdolliset sudenkuopat haastavista aiheista keskusteltaessa.

Motivoivan haastattelun perusteet:

- Hyvä vuorovaikutus
- Empatia
- Heijastava kuuntelu
- Avoimet kysymykset
- Myönteinen vahvistaminen
- Palaute keskustelun lomassa
- Motivoivat lauseet
- Negatiivisen vastarinnan purkaminen

Työntekijän sudenkuoppia:

- Keskustelu typistyy kysymysten esittämiseksi
- Ammatilainen ajautuu tentattavaksi
- Asenteet ja odotukset ovat luokittelevia
- Keskustelussa ajaututaan syyttelemään
- Keskustelussa ajaututaan väittelyyn
- Asetutaan vastakkain ja kielletään
- Ammatilainen kiirehtii loppuun ja päättää asioista asiakkaan puolesta

Puheeksiotto, varhainen tunnistaminen ja mini-interventio

Haitallisen päihteiden käytön, tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön tai rahapelaamisen puheeksiotto ja varhainen tunnistaminen on yksi tärkeimmistä keinoista ehkäistä ja vähentää niistä aiheutuvia haittoja. Ammattilaisilla on tärkeä rooli riskikäytön ja -pelaamisen tai ongelmien tunnistamisessa sekä tuen ja avun antamisessa yksilölle, perheelle ja läheisille.

Tiesitkö?

Puheeksiotto ja mini-interventio (lyhytneuvonta) ovat tutkitusti tehokas menetelmä

Puheeksiotto tarkoittaa ammattilaisen tekemää aloitetta päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä ja rahapelaamisesta keskustelemiseksi. Mitä varhaisemmassa vaiheessa riskit tai haitat tunnistetaan, sitä pienempi on vakavien haittojen riski. Puheeksioton jälkeen tapahtuvalla mini-interventiolla tarkoitetaan neuvontaa, jossa kartoitetaan päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö tai rahapelaaminen (määrät ja tiheys tai tavat), annetaan tietoa riskeistä ja haitoista sekä motivoidaan asiakasta kohti vähentämistä tai lopettamista.

Mini-interventioon käytetty aika ja asioista keskustelu riippuvat asiakkaan tilanteesta ja toimintakyvystä. Aika voi olla hyvin lyhytkin, jos asiakkaan tilanne ei edellytä laajempaa keskustelua. Tutkimusten mukaan jopa viisi minuuttia kestävä neuvonta vähentää esimerkiksi alkoholin suurkulutusta. Yleensä mini-interventioon käytetään kuitenkin 10–15 minuuttia. Puheeksiotto ja mini-interventio on esimerkki menetelmästä, joka yhdistää ehkäisevän, terveyttä ja hyvinvointia edistävän sekä hoidollisen työotteen.

Ks. lisää: thl.fi/puheeksiotto

Ihminen ei läheskään aina ole hakemassa sosiaali- ja terveyspalveluista apua ensisijaisesti päihde- tai vaikka rahapeliongelmaansa. Hän ei välttämättä ole vielä tunnistanut ongelmaansa tai voi peitellä asiaa, koska häpeää tilannettaan tai pelkää esimerkiksi sosiaalityöntekijän tai lääkärin reaktiota. Pahimmillaan päihde- ja riippuvuusongelmien näkymättömyys voi estää asiakasta saamasta asianmukaista apua.

Jotta ongelmat havaitaan ja tunnistetaan riittävän varhain, puheeksioton tulee olla systemaattista ja luonteva osa erilaisia palveluita ja palvelupolkuja. Työyksiköissä on soveltava selkeät yhteiset toimintakäytännöt puheeksi ottamiseen, mini-interventioon ja tarvittaessa jatkotukeen ja hoitoon ohjaamiseen. Lisäksi ammattilaisten on hyvä olla perehtynyt riittävästi sekä itse ilmiöihin ja menetelmiin että siihen, mistä asiakas saa nopeasti lisätietoa. Näin he voivat antaa yksilöllistä tukea ja ohjata asiakkaat helposti saavutettavissa olevan ja heille sopivan materiaalin äärelle. Päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä sekä rahapelaamisesta kysymisellä ja keskustelemisellä on ennaltaehkäisevä vaikutus, vaikka riski- tai ongelmakäyttöä ei olisikaan.

Esimerkkejä eri palveluista ja palvelupolun kohdista, joissa voidaan ottaa puheeksi, antaa neuvontaa ja ohjausta, ja joista tulee olla määriteltynä palvelupolku tarvittavaan jatkotukeen ja hoitoon.

Puheeksioton ja mini-intervention tavoitteena on korostaa toivoa ja merkityksellisyttä sekä uskoa ihmisen omiin voimavaroihin ja vaikutusmahdollisuuksiin. Tilannetta ei pyritä ratkaisemaan heti, eikä tavoitteita päätetä asiakkaan puolesta. Ammatilaisen tehtävä on mahdollistaa muutos ja antaa siihen välineitä. Tukea, kannustusta ja myötätuntoa tulee tarjota eritoten silloin, kun asiakas ei vielä ole valmis muutokseen tai kieltää ongelman. Tärkeintä on kuunnella ja välttää omien, mahdollisesti erilaisten, arvojen esiintuomista.

Puheeksioton ja varhaisen tunnistamisen esteitä:

- Pelko joko työntekijän tai asiakkaan ylireagoinnista
- Työntekijän kielteiset asenteet ja ennakkoluulot
- Työntekijä ei tiedä, kuinka päihteet, tupakka- ja nikotiinituotteet tai rahapelaaminen otetaan puheeksi
- Työntekijän kiire
- Toimintakulttuuri, jossa päihteistä, tupakka- ja nikotiinituotteista ja rahapelaamisesta puhutaan vasta kun ne ovat ongelma
- Näkemys, että pelkästään asiakas saa määritellä sen mistä puhutaan
- Kontrollinäkökulma auttamisnäkökulman sijaan
- Päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen pitäminen henkilökohtaisena asiana
- Työntekijä ei tiedä, mihin asiakkaan voi ohjata, palvelupoluista ei ole sovittu

Puheeksiottoa ja neuvontaa helpottavia keinoja:

- Puheeksiotosta tiedotetaan asiakkaille: ”Meillä puhutaan päihteistä ja riippuvuuksista”
- Toimintamallit on yhteisesti sovittu ja juurrutettu
- Mittarit ja menetelmät ovat työntekijöille tuttuja ja hallussa
- Asiakkaan ja työntekijän välillä vallitsee keskinäinen luottamus
- Puheeksiotto mielletään auttamiseksi ja välittämiseksi
- Työtä seurataan, se huomioidaan positiivisesti ja tehdään näkyväksi
- Asiakas voidaan tarvittaessa ohjata jatkopalveluihin

Vanhemmuuden tuki

Turvallisen vanhemmuuden vahvistaminen on tutkitusti tehokas keino tukea perheiden jaksamista ja ehkäistä lasten ja nuorten tulevia päihde-, riippuvuus- ja mielenterveysongelmia. Tukemalla perheiden voimavaroja ja jaksamista sekä tunnistamalla risikit ajoissa, turvataan lasten ja nuorten kasvu ja kehitys.

Vanhemmuutta tukevat interventiot ja menetelmät kohdistuvat usein jo vauva- tai taaperovaiheeseen, mutta menetelmiä on myös kouluikäisten lasten ja nuorten perheille. Vauva- ja taaperovaiheessa vanhemmuuden tuki keskittyy erityisesti varhaisen vuoro-vaikutuksen laadun ja turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen.

Vanhempien lasten ja nuorten perheissä vahvistetaan lisäksi muita vanhemmuustaitoja, kuten myönteisen palautteen antamista, käyttäytymisen ohjaamista toivottuun suuntaan sekä rajojen asettamista ja haastavaan käytökseen rakentavasti puuttumista. Vanhempia voidaan kannustaa osallistumaan aktiivisesti lastensa elämään ja viettämään heidän kanssaan yhteistä aikaa, tai tukea vanhempien stressinhallintakeinoja. Nuorten perheissä voidaan harjoitella konkreettisesti päihteistä, tupakka- ja nikotiinituotteista tai rahapelelaamisesta ja muista hankalista teemoista keskustelemista.

Vanhemmuuden tuesta voidaan erotella kolme tasoa:

- universaalit palvelut (esim. neuvola ja oppilashuollon palvelut, väestöviestintä, perheryhmät),
- kohdennetut palvelut (esim. vanhempainryhmät ja perheneuvola, oppilashuolto),
- intensiivinen tuki (esim. asiakkuudet mielenterveys ja päihdepalveluissa).

Yleistä vanhemmuuden tukea tarjotaan esimerkiksi neuvolassa kaikille perheille. Perheille, joissa on tunnistettu lapsen käyttäytymisen liittyviä haasteita tai perhettä kuormittavia tarpeita, kuten lapsen pitkäaikaissairaus, tulee tarjota tilanteeseen sopivaa kohdennettua tukea. Jos vanhemmilla on mielenterveys-, rahapeli- tai päihdeongelmia, niin intensiivinen vanhemmuuden tuki muodostaa palvelukokonaisuuden päihde- tai mielenterveyspalveluiden kanssa.

Perhekeskus on palveluverkosto, joka tarjoaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistäviä toimia sekä varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta. Ehkäisevän päihdetyön sisällöt ja erilaiset vanhemmuuden tuen muodot ovat olennainen osa keskusten tarjoamaa varhaista tukea. Perhekeskus yhteensovittaa kuntien ja kuntayhtymien sekä järjestöjen ja seurakuntien palveluita ja toimintaa, ja muodostaa siten yhdyspinnan niiden tarjoamiin palveluihin.

Vanhemmuuden tuen menetelmiä ovat muun muassa Voimaperheet, Ihmeelliset vuodet sekä Lapset puheeksi -menetelmä (ks. lisää kasvuntuki.fi).

Muita ehkäisevän päihdetyön mahdollisuuksia sosiaali- ja terveyspalveluissa

Ehkäisevän päihdetyön sisältöjä ja menetelmiä voidaan viedä moniin erilaisiin palveluihin, palvelupolkujen kohtiin tai palvelualustoille. Omahoitoa ja hoitoon hakeutumisista voidaan helpottaa palveluilla, jotka ovat kynnyksettömiä ja lähellä tai jotka hyödyntävät helposti saavutettavissa olevaa teknologiaa. Myös digitaalisista palveluista tulee määritellä selkeä palvelupolku tarvittavaan jatkotukeen ja hoitoon.

Esimerkkejä ehkäisevän päihdetyön paikoista ja mahdollisuuksista

Viestintä eri medioissa ja foorumeilla

- Kansalaisviestintä päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja rahapelaamisen riskeistä ja muutoksen mahdollisuuksista
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden ehkäisevän ja edistävän työn toimintatavoista, tavoitteista ja tuloksista viestintä
- Omahoito- ja matalan kynnyksen palveluista ja tavoitteista viestintä

Kotiin vietävät palvelut

- Etäkuntoutus
- Erilaiset ohjatut etävalmennukset
- Omaishoitajan tuki
- Ystävöimintä

Kokemusasiantuntijoiden asiantuntemuksen hyödyntäminen

- Kokemusasiantuntijan vastaanotto ja konsultointi
- Kokemusasiantuntija etsivän työn tukena
- Koulutettu kokemusasiantuntija viestinnän ja koulutuksen tarjoajana

Jalkautuva ja etsivä työ

- Jalkautuminen päiväkeskuksiin
- Etsivä nuoriso- ja vanhustyö vapaa-ajan ympäristöissä
- Jalkautuva työ Ohjaamoihin
- Sote-ammattilaisten jalkautuminen järjestöjen ylläpitämiin kohtaamispaikkoihin

Elintapaohjaus

- Elintaparyhmät
- Ravitsemusneuvonta ja uniohjaus
- Liikuntaneuvonta

Läheisten tuki

- Läheisten oman tilanteen kartoitus
- Läheisten tuen tarpeen kartoitus
- Kohdennetut vertaistukiryhmät

Vertaistuen ja tukihenkilötoiminnan hyödyntäminen

- Vertaisryhmät
- Vertaistukijat ja tukihenkilöt asiakkaiden ja läheisten tukena eri palveluissa
- Vertaistuki päihteettömissä kohtaamispaikoissa

Oma-apu ja muut digipalvelut ja palvelualustat

- Paihdelinkki.fi / Mielenterveystalo.fi
- Suomi.fi / Omaolo.fi
- Ohjattu omahoito -malli
- Virtuaalinen sosiaali- ja terveyskeskus
- Chat-palvelut
- Erityiset tekoälyyn perustuvat palvelut
- Muut virtuaaliset palvelupisteet
- Verkkokurssit

Sosiaali- ja terveystalveluiden yhdyspinnat kuntien ja järjestöjen ehkäisevään päihdetyöhön

Sosiaali- ja terveystalveluissa sekä kunnissa ja järjestöissä tehtävää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja ehkäisevää päihdetyötä on tärkeä sovittaa yhteen. Tällöin puhutaan yhdyspintatyöstä ja yhdessä toteutettujen talveluiden kohdalla yhdyspintatalveluista. Osa talveluista toimii suoraan yhdyspinnalla, kuten apua työhön, koulutukseen ja arkeen liittyvissä asioissa alle 30-vuotiaille tarjoava Ohjaamo-toiminta.

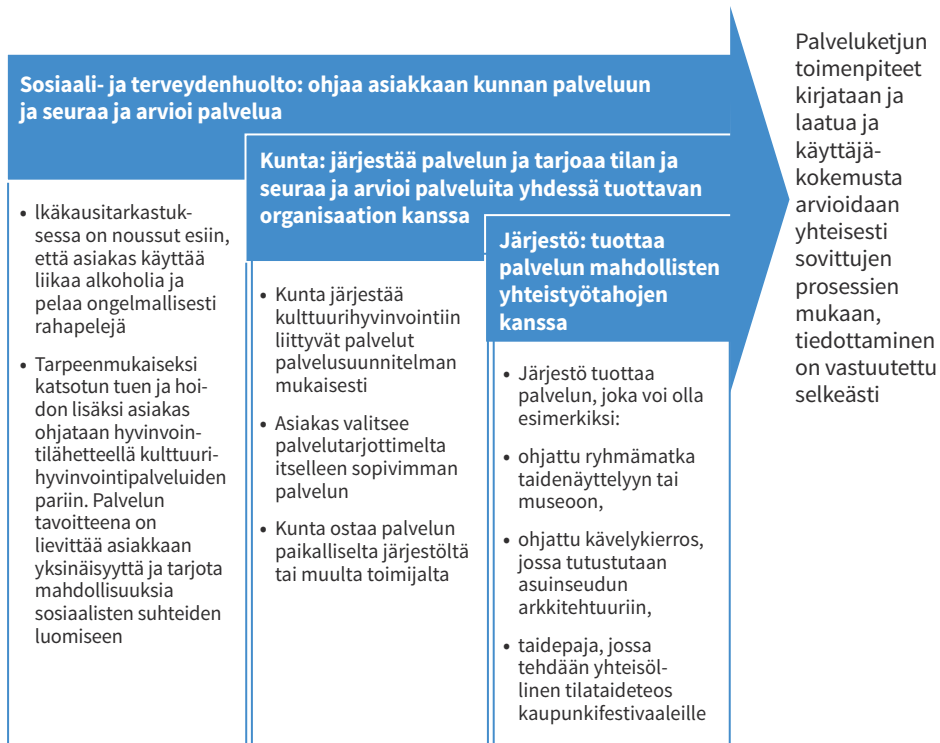
Tiesitkö?

Yhdyspintatalvelu

Yhdyspintatalvelu tarkoittaa kahden tai useamman organisaation tuottamaa talvelua tai talvelukokonaisuutta, jossa asiakkaat kulkevat eri järjestäjän tuottamasta talvelusta toiseen talveluketjuissa tai talveluohjauksen kautta. Asiakkaalle talvelu näyttäytyy saumattomana kokonaisuutena. Työnjaosta ja vastuista sekä tiedonkulusta on sovittava tarkasti kaikkien tuottajien, kuten esimerkiksi kunnan, järjestön ja hyvinvointialueen välillä. Mukana voi olla myös yksityinen yritys. Talveluiden toimivuus edellyttääkin selkeää ja hyvin johdettua viestintää sekä tuottajien välillä, että suoraan asukkaille ja asiakkaille.

Toimiva yhdyspintatyö mahdollistaa yksilöllisiin tilanteisiin räätälöityjen tuki- ja hoitokokonaisuuksien tarjoamisen eri ympäristöissä. Esimerkiksi ikäkausitarkastuksessa esiin noussutta päihteiden käytön ja rahapeliongelmienv hoidon tai tupakasta vieroituksen kokonaisuutta voidaan täydentää tarjoamalla kunnan ja järjestön mahdollistamia kulttuurihyvinvoinnin tai liikuntaohjauksen palveluita.

Kuva 11. Esimerkki hyvinvointialueen, kunnan ja järjestön välisestä yhdyspintapalvelusta.

Päihde-, riippuvuus- ja mielenterveysongelmiin tukea tarvitsevien kohtaamista, tukitoimia ja hoitoon ohjausta tulee kehittää sosiaali- ja terveyspalveluiden ohella eri-ikäisten arjen ympäristöissä, kuten esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, oppilaitoksissa, nuorisotyössä, työpaikoilla, ase- ja siviilipalveluksessa, työvoimapaalveluissa, kulttuuri- ja sivistystoimissa, harrastusyhteisöissä, (potilas)järjestöissä ja matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa. Yhdyspintapalveluilla voidaan lisätä erilaisten palveluiden saavutettavuutta ja saatavuutta sekä ehkäistä päihde-, riippuvuus- ja mielenterveysongelmia tehokkaammin.

Tiesitkö?

Tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön lopettamisen tuki on kunnan ja hyvinvointialueen yhteinen asia

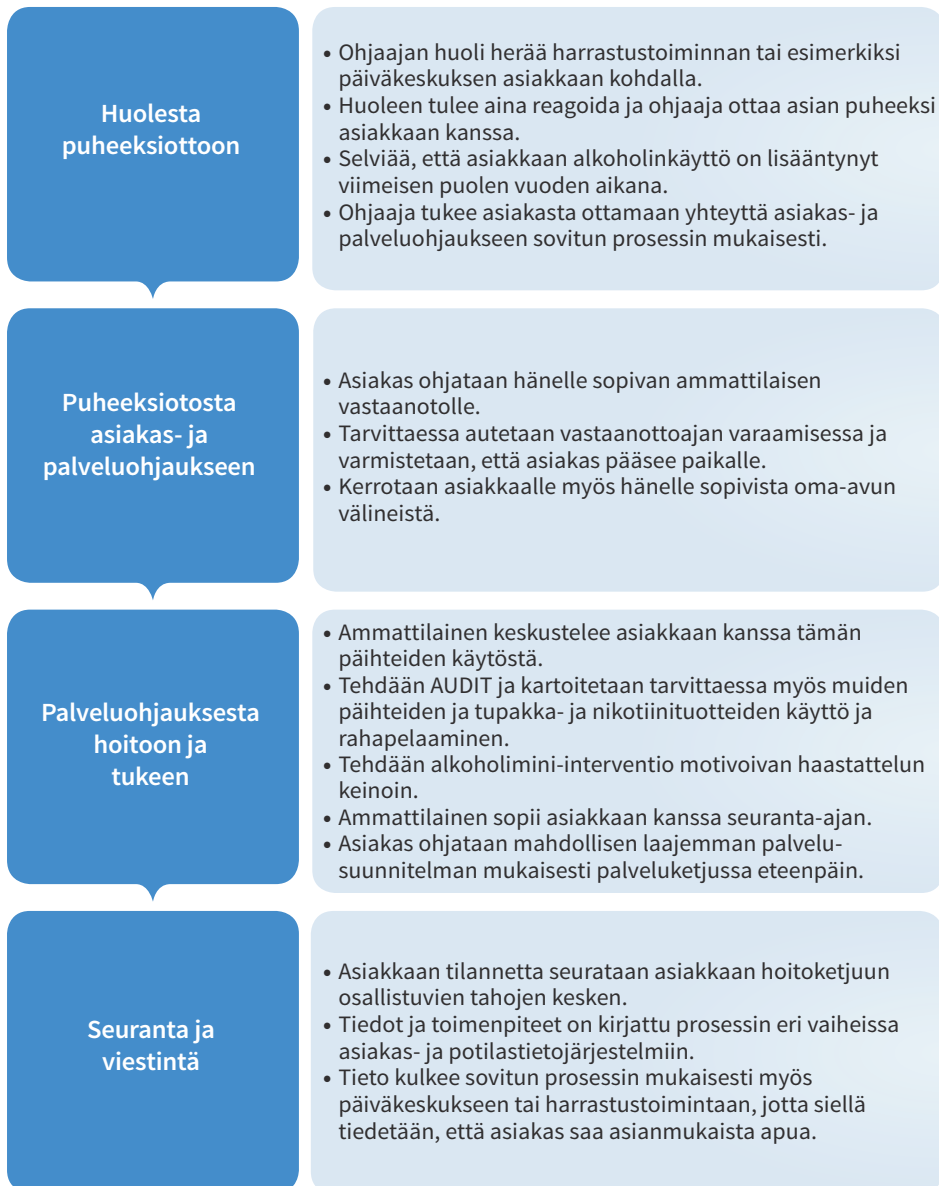
Tupakkalaki velvoittaa kuntaa huolehtimaan alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Sujuva yhteistyö palvelujen järjestämisessä ja toimivien hoitoketjujen rakentaminen edellyttävät koordinaatiota kuntien ja hyvinvointialueen välillä.

Systemaattinen tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön mini-interventio ja vieroitusohjaus sosiaali- ja terveyspalveluissa ovat hyvinvointialueiden vastuulla. Kunnat tukevat työtä muilla sektoreilla, muun muassa nuoriso- ja siivistystoimessa viestimällä riskeistä ja haitoista sekä tunnistamalla käytön varhain ja ohjaamalla tarvittaessa tuen piiriin.

Vieroitusta tulee tarjota kaikille tupakka- ja nikotiinituotteita käyttäville. Tupakasta vieroitus ja sitä tukeva yhteistyö voidaan järjestää hyvinvointialueilla eri tavoin. Suosituksena (Käypä hoito 2018) on perustaa alueellinen tupakasta vieroitusyksikkö, joka tarjoaa tehokkaiksi todettuja moniammatillisia tupakasta vieroituspalveluita perustason palveluiden tueksi organisoiden ja kehittämien niiden käyttöä. Yksikkö myös vahvistaa aluetasolla osaamista kouluttamalla ja ylläpitämällä tietoa eri toimijoiden järjestämisestä vieroituspalveluista. Yksikkö voi toimia esimerkiksi keskussairaalan tai yliopistosairaalan yhteydessä tai osana perustason palveluita. Ks. lisää: thl.fi/tupakkavieroitus

Sosiaali- ja terveystalvuuuun ulkopuolella huolen puheeksioton esteenä voi olla epävarmuus siitä, minne tuen tarpeessa olevan voi ohjata ja kuinka nopeasti jatkotukea ja palveluita saa. Palveluketjun tulee olla kaikkien ketjun toimijoiden tiedossa, jotta puheeksiotolle ei muodostu estettä tiedon puutteen tai epävarmuuden vuoksi. Esimerkiksi kunnan tai järjestön ylläpitämä päiväkeskus on paikka, jossa voidaan luontevasti reagoida asiakkaan päihteidenkäyttöön tai muutoin muuttuneeseen käytöksen ja kannustaa häntä hakeutumaan tuen ja palveluiden piiriin.

Kuva 12. Päihteiden käytön puheeksiottaminen harrastustoiminnassa tai päiväkeskuksen asiakkaan kanssa osana asiakkaan palveluketjua.

Tiesitkö?

Varhainen tunnistaminen ja tuki moniammatillisena yhteistyönä, kun kyseessä on nuori

Tutkimukset osoittavat, että nuorten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen varhainen tunnistaminen ja tuki ehkäisee lukuisia haittoja ja riskejä nuoren myöhemmässä elämässä. Nuorten päihteiden käyttöön puuttumisesta linjataan erityisesti lastensuojelulaissa (417/2017) sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013).

Tilanne saattaa vaatia monialaista yhteistyötä, jossa eri toimijat tietävät oman roolinsa ja vastuunsa ja toimivat riittävän ajoissa. Nuoren palveluiden ja arkiympäristön eri ammattilaisten opettajasta harrastustoimen ohjaajaan tulee tietää minne he voivat nuoren ohjata, tai olla hänen asioissaan yhteydessä.

Erityyppisissä ongelmissa olevien nuorten kohtaamiseen ja heidän päihde-, rikos- tai väkivaltakierteensä katkaisuun on luotu erilaisia yhteistoimintamalleja, kuten Valomerkki-puhuttelu ja Omin jaloin -keskustelut, Tie selväksi – sekä Ankkuri-toimintamallit. Kaikissa näissä kootaan toimijaverkosto yhteen ja määritellään yhteistyöhön liittyvät prosessit, yhteistyötahot, vastuualueet ja työnjako, joiden puitteissa nuorta autetaan, tuetaan ja ohjataan tarvittavan avun piiriin.

Ks. lisää thl.fi/puheeksiotto

Yhdyspintapalveluita on tarpeen rakentaa yhdessä kuntalaisten ja palvelunkäyttäjien kanssa, osana kunnan ja hyvinvointialueen vastuulla olevaa ehkäisevää päihdetyötä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Yhdyspintatyö ja -palvelut on yksi tapa vahvistaa yhdenvertaisuutta alueella palveluiden saatavuudessa.

Ehkäisevästä päihdetyöstä sosiaali- ja terveyspalveluissa vastaava taho alueella on eduksi, kun kehitetään yhdyspintapalveluita päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

Tarkistuslista

yhdyspinoilla tapahtuvan päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen varhaisen tunnistamisen ja tuen onnistumiseksi

- Yhdyspintapalveluihin tarvittavat yhteistyörakenteet ovat olemassa ja vastuut hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden toimijoiden kesken on määritelty.
- Palvelukokonaisuudet ja -ketjut on määritelty.
- Keskeisten toimijoiden välillä on sovittu käytäntö yhteydenpidosta ja tiedottamisesta.
- Palvelukokonaisuudet ja -ketjut on liitetty seurannan ja arvioinnin prosesseihin ja järjestelmiin.
- Henkilöstö- ja työaikaressurit on määritelty ja kirjattu.
- Palvelukokonaisuuksien ja -ketjujen sisäiset konsultointimahdollisuudet ovat toimijoiden tiedossa.
- Ohjausta ja neuvontaa antavien ammattilaisten työn tukemiseen on sovittu toimintatavat ja -menetelmät.
- Työntekijöiden osaamisen varmistamiseen ja vahvistamiseen on varattu resursseja.
- Asiakas- ja potilastietojen rakenteisesta kirjaamisesta, seurannasta ja hyödyntämisestä tietojohdattamisessa on sovittu ja käytännöt ovat selkeitä hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden palveluketjussa toimivien tahojen välillä.
- Palveluketjujen vaikuttavuutta arvioidaan erikseen sovittujen indikaattoreiden ja prosessien mukaisesti.

Ehkäisevän päihdetyön kirjaaminen ja rakenteellinen sosiaalityö

Rakenteinen, eli määrämuotoinen tieto tarkoittaa tiedon kirjaamista ja tallentamista yhteisillä, etukäteen sovitulla tavoilla potilas- ja asiakastietojärjestelmiin. Rakenteisen kirjaamisen myötä asiakkaan tiedot ovat samalla tavalla käytettävissä organisaatiosta tai järjestelmästä riippumatta. Näin hoitavan tahon ja asiakkaan itsensä on aikaisempaa helpompaa suunnitella tukea ja hoitoa, seurata toteutettuja toimia ja mahdollisia muutoksia sekä arvioida jatkotoimien tai hoidon tarvetta. Asiakkaan tuen ja hoidon kokonaisuus ja esimerkiksi tehdyt kartoitukset ovat kaikkien hoitoketjuun osallistuvien tiedossa.

Sosiaali- ja terveyspalveluissa tehtävästä ehkäisevästä päihdetyöstä voidaan kirjata rakenteisesti muun muassa päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä rahapelaamisen kartoitukset ja mini-interventiot sekä terveyden edistämiseen liittyvä ohjaus. Kirjaaminen tuottaa tietoa paitsi ehkäisevän työn tekemisestä niin myös muun muassa päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden riski- ja ongelmakäytön sekä riski- ja ongelmapelaamisen yleisyydestä, myös laajemmin paikallisten palveluiden kehittämisen tarpeista.

Rakenteellinen sosiaalityö on laaja käsite, jolla tarkoitetaan osana sosiaalityön asiakastyötä tehtävää järjestelmällistä tiedon keräämistä kunnan ja alueen sosiaalisista ilmiöistä, kuten päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käytöstä ja rahapelaamisesta. Tiedolla varmistetaan, että sosiaalihuollon asiakastyöstä saatavat kokemukset välittyvät osaksi kunnan ja hyvinvointialueen päätöksentekoa. Rakenteellisella sosiaalityöllä voidaan tunnistaa ajoissa sellaisia tekijöitä, joiden vuoksi ihmiset joutuvat turvautumaan erityispalveluihin tai heistä tulee sosiaalityön pitkäaikaisia asiakkaita. Tavoitteena on ennaltaehkäistä sosiaalisia ongelmia. Rakenteellisen sosiaalityön tiedot ovat arvokkaita esimerkiksi päihdeoloista koottavan tietopohjan rakentamisessa ja ilmiöistä saatavan ymmärryksen luomisessa (ks. Tiedolla johtaa -luku).

Laadukas tietojen kirjaaminen ja raportointi on nykypäivänä olennainen osa asiakas- ja kehittämistyötä: se helpottaa ammattilaisten arkea, lisää asiakkaan tuen ja hoidon laatua ja luo perustan tiedolla johtamiselle. Lisäksi se mahdollistaa palveluiden laajempien rakenteellisten muutostarpeiden havaitsemisen.

Kirjaamisen etuja:

Systemaattisella kirjaamisella päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö sekä rahapelaaminen, riskissä olevat ihmiset ja ehkäisevät palvelut saadaan tilastoitua kattavasti ja vertailukelpoisesti.

► Ehkäisevä päihdetyö sosiaali- ja terveystalvuuissa saadaan näkyviksi.

Helpompi suunnitella hoitoa, seurata toteutettuja toimia ja mahdollisia muutoksia sekä arvioida jatkotoimien tai hoidon tarvetta.

► Asiakastyö on sujuvaa.

Vankka tietopohja luo edellytykset tiedon hyödyntämiselle monipuolisesti palveluiden kehittämisessä ja kustannushyötyjen laskemisessa.

► Tietopohja laajenee ja johtaminen helpottuu.

Tiesitkö?

Muistilista kirjaamisen kehittäjälle

- Selvitä, miten päihteistä, tupakka- ja nikotiinituotteista ja rahapelaamisesta kysytään ja miten mini-interventiota käytetään ja toimet kirjataan tällä hetkellä.
- Kokoa yhteen kaikki tahot, joiden osaamista ja resursseja tarvitaan (esim. tietojärjestelmät, palvelut, henkilöstö, viestintä, koulutus, koordinaatio, asiakasnäkökulma).
- Selvitä, mitä muutoksia tarvitaan tietojärjestelmiin.
- Selvitä, millaista koulutusta henkilöstö tarvitsee ja miten koulutus voidaan toteuttaa.
- Varmista, että uudistuksella on johdon tuki ja että uuden prosessin käyttöönottoa johdetaan.

Tiesitkö?

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin

Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien valtionrahoituksen perusteeksi suunnitellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerrointa (HYTE-kerroin). Jatkossa suunnitelman mukaan hieman alle prosentin osuus valtionrahoituksesta kohdennetaan hyvinvointialueille hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvän toiminnan ja toiminnan tulosten pohjalta. Ensimmäisen kerran kannustinraha jaettaisiin kertoimen perusteella vuonna 2026. Yksi kertoimessa huomioitava indikaattori kuvaa alkoholinkäytön mini-intervention toteutumisaktiivisuutta hyvinvointialueella. Mini-interventio-aktiivisuutta tarkastellaan niiden perusterveydenhuollon asiakkaiden osalta, joille olisi AUDIT tai AUDIT-C-testien perusteella pitänyt tehdä alkoholin riski- ja haitallisen käytön mini-interventio.

Osaamisen kehittäminen, varmistaminen ja ylläpito

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten on tärkeää kehittää osaamistaan päihde- ja riippuvuuskysymyksissä. Samoin kuin muulla väestöllä, myös ammattilaisilla voi olla kielteisiä asenteita päihde- ja riippuvuusongelmista. Kielteisten asenteiden ja mahdollisen leimaavan puheen purkamiseen auttaa oikean tiedon saaminen ja oman osaamisen kehittyminen.

Ammattilaiset tarvitsevat tietoa päihitteettömyyttä, savuttomuutta ja pelaamattomuutta edistävistä tekijöistä sekä osaamista ja työkaluja näihin vaikuttamiseksi. Keskeistä on ymmärtää, että päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö sekä rahapelaaminen vaikuttavat yksilön oman elämän lisäksi hänen läheisiinsä ja välillisesti koko yhteiskuntaan.

Päihde- ja riippuvuusosaaminen on vahvasti kytköksissä mielenterveysosaamiseen. Psykkiset ongelmat kietoutuvat usein yhteen päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön sekä rahapelaamisen kanssa. Yhtäaikaaisesti esiintyessään päihde-, riippuvuus- ja mielenterveysongelmat haastavat sekä palvelujärjestelmän että työntekijöiden osaamisen. Mahdollisten kielteisten asenteiden purkaminen sekä päihteiden käytön ja riippuvuuksien kohtaamisen taitojen vahvistaminen on tunnistettu tärkeäksi kehittämiskohteeksi sosiaali- ja terveysalalla.

Työnantajan tulisi tarjota mahdollisuus lisä- ja täydennyskoulutukseen ja varmistaa siten työntekijöiden riittävä osaaminen päihde- ja riippuvuuskysymyksissä. Osaamista tulisi kehittää etenkin puheeksiottoon, varhaiseen tunnistamiseen, mini-interventioon ja motivoiviin menetelmiin, jotta niiden laadukas käyttöönotto ja toteuttaminen onnistuvat. Lisäksi ammattilaiset tarvitsevat tietoa palveluista ja palvelupoluista, jotta he osaavat tarvittaessa ohjata asiakkaan eteenpäin.

Eri menetelmien ja kirjaamisen toimintamallien käyttöön ottamiseen ja juurruttamiseen tarvitaan aktiivista johtamista. Prosessi on hyvä suunnitella niin, että siihen osallistuvat niin asiakkaat, työntekijät kuin keskeinen johtokin.

Ehkäisevä päihdetyö voi olla kuormittavaa ilman työyhteisön tukea tai mahdollisuutta konsultoida tarvittaessa kollegoita. Toimivassa työyhteisössä mahdollistetaan työhön liittyvien tunteiden, kokemusten ja omien asenteiden käsittely esimerkiksi ryhmän ohjauksessa tai muussa sovitussa tilanteessa. Työyhteisön osaamista päihde- ja riippuvuuskysymyksissä voi hyvin kehittää oppimisen kannalta hyödyllisissä vuorovaikutustilanteissa yhdessä tiimin kanssa.

Tiesitkö?

Sosiaali- ja terveystalvaeluiden sisällä erityistalvaeluiden tulee tukea perustalvaeluissa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä esimerkiksi työparityöskente-lyn avulla tai luomalla selkeästi ohjeistettu päihdesairaanhoidajan, tupakkavieroitukseen perehtyneen sairaanhoidajan tai psykiatrisen sairaanhoidajan konsultaatiomahdollisuus. Toimivaksi todettujen menetelmien koulutus turvaa ehkäisevien ja edistävien talvaeluiden laadun ja varmistaa työn syste- maattisuuden.

Sosiaali- ja terveystalvaeluiden tulee tarjota asiantuntijataukea erikseen kun- nille. Esimerkiksi kouluttaja-koulutukset ovat yksi konkreettinen tapa lisätä muun muassa puheeksioton osaamista ja vanhemmuuden tuen menetelmien saavutettavuutta keskeisissä kunnan talvaeluissa ja yhdyspinoilla.

TYÖN TUEKSI

- ▶ Björkenheim, Corinne – Castrén, Sari – Jaakkola, Tapio – Kesänen, Minna – Pietilä, Eija – Ränninranta, Riikka – Saariluoma, Otso – Wuorio, Sanna – Ruohio, Heidi – Salmelin, Riikka (2021). Rahapelaaminen puheeksi: Puheeksiotto, tunnistaminen ja lyhytneuvonta. THL, Muu 330. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-679-4>
- ▶ Järvinen-Tassopoulos, Johanna ja Kesänen, Minna (2021). Rahapeliongelman kohtaaminen sosiaalityössä. THL, Muu 337. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-612-1>
- ▶ Kalland, Mirjam – Salo, Saara (2020). [Vanhemmuuden tukeminen vauva- ja lapsiperheissä](#). Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 136(8), 891–897.
- ▶ Kesänen, Minna – Strand, Teija (2020). [Mini-interventio auttaa ja rakenteiden kirjaaminen kannattaa](#). THL, Tiedä ja toimi -kortti.
- ▶ Koivisto, Juha – Liukko, Eeva – Tiirinki, Hanna – Lyytikäinen, Merja (2020). [Palvelukokonaisuuksien ja -ketjujen määrittelyn, ohjauksen ja seurannan käsikirja](#). THL, Ohjaus 11/2020.
- ▶ Partanen, Airi – Holmberg, Jan – Inkinen, Maria – Kurki, Marjo – Salo-Chydenius, Sisko (2015). Päihdehoitotyö. Sanoma Pro. Helsinki.
- ▶ Strand, Teija – Aho, Karoliina – Rapeli, Saara (toim.) (2021). Puheeksiotto on ajan antamista ikääntyneelle. Miten puhua ikääntyneen kanssa päihneiden käytöstä, tupakka- tai nikotiinituotteista ja rahapelaamisesta. THL, Ohjaus 01/2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-804-0>
- ▶ thl.fi/puheeksiotto
- ▶ thl.fi/hyte
- ▶ thl.fi/paihdehoito
- ▶ thl.fi/tupakkavieroitus
- ▶ www.kasvuntuki.fi

6

Vaikuttavasti viestien

Viestintää tarvitaan ehkäisevässä päihdetyössä niin kunnissa kuin hyvinvointialueilla. Viestinnällä voidaan tavoittaa eri kohderyhmiä aina päättäjistä ja yhteistyökumppaneista eri taustaisiin kansalaisiin. Olennaista on sovittaa viesti valitsemallesi kohteelle, ja löytää oikea kanava kohteen tavoittamiseksi. Varsinaisten viestintäkampanjoiden vaikuttavuus käyttäytymisen muutoksissa on rajallista, mutta se ei vähennä viestinnän merkitystä esimerkiksi kumppaneiden sitouttamisessa ja kuntalaisten herättelemisessä.

Ehkäisevän päihdetyön lain mukaisesti kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävänä on huolehtia siihen liittyvästä viestinnästä.

Herättele viestimällä

Kansalaisviestinnällä voidaan pyrkiä välittämään tutkittua tietoa ja rohkaista asukkaita ja päättäjiä toimimaan omassa lähiyhteisössään ja laajemmin koko yhteisön hyvinvointia ja terveyttä edistäen. Viestintä voi lisäksi antaa syötteen oman päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön tai rahapelaamisen tapojen ja niihin liittyvien asenteiden pohdintaan ja kannustaa hakeutumaan tarvittaessa avun piiriin. Viestinnällä voidaan pyrkiä purkamaan negatiivisia ennakkokäsityksiä päihteitä käyttävistä ihmisistä, tai henkilöistä, joilla on rahapeliongelmaa.

Viestinnän keinoin voidaan pyrkiä saamaan tukea erilaisille ehkäisevän päihdetyön toimille, kuten esimerkiksi ikärajavällynnälle ja muulle saatavuuden sääntelylle. Kansalaisviestinnän ohella ammattilaisille viestiminen on tärkeää vaikuttavan ehkäisevän päihdetyön suunnittelussa ja toteutuksessa sekä siihen motivoinnissa. Julkisen, yksityisen ja järjestösektorin työntekijöitä voidaan herätellä huomioimaan päihteet, tupakka- ja nikotiinituotteet ja rahapelaaminen toiminnassaan ja hyödyntämään konkreettisia ehkäisevän päihdetyön työkaluja.

Vastaavasti päättäjiin kannattaa pyrkiä vaikuttamaan kohdennetulla viestinnällä. Usein päättäjillä on paljon voitettavaa ehkäisevän päihdetyön tukemisessa, sillä se on kustannustehokas tapa edistää terveyttä ja hyvinvointia.

Konkreettisten ratkaisujen tarjoaminen ja ehkäisevän päihdetyön hyötyjen kuvaaminen on hyvä lähestymistapa, jota kannattaa hyödyntää oli sitten kyse julkisesta puheenvuorosta, henkilökohtaisesta viestistä, mielipidekirjoituksesta tai vaikka media-kampanjasta.

Mikä toimii, mikä ei?

Usein vaikuttavat viestintäkampanjat ovat osa laajempaa kokonaisuutta ja muita ehkäisevän päihdetyön tai hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimia. Hyvillä viestintäkampanjoilla on selkeä tavoite. Tavoite voi liittyä esimerkiksi päihtyneenä ajamisen välttämiseen, rahapelaamisen taloudellisista vaikutuksista viestimiseen, tupakkavieroituksen kokeiluun tai alkoholin ostamisen välttämiseen alaikäiselle.

Kansalaisviestintä on perinteinen ehkäisevän päihdetyön toiminto, mutta on tiedossa, että yksilöiden käyttäytymiseen vaikuttaminen viestinnän keinoin on haastavaa. Siksi laadukkaat kampanjat käsittelevät tänä päivänä pääasiassa asenteita tai välittävät tietoa. Vaikuttavat viestintäkampanjat perustuvat selkeisiin tutkimuspohjaisiin ydinviesteihin, kohderyhmän tarkkaan rajaukseen ja tuntemukseen sekä ovat hyvin resursoituja, huolella tehtyjä ja etukäteen testattuja.

Kun kampanjan kohderyhmä on rajattu tarkasti, viestit voidaan suunnitella kohderyhmälähtöisesti ja testata ennen levitystä, jolloin tiedetään voivatko ne vaikuttaa toivotun kaltaisesti. Niiden levityksessä varmistetaan riittävä kattavuus ja altistus-aika, ja niiden vaikutuksia arvioidaan. Yleensä ne pyrkivät muokkaamaan päihteisiin, tupakka- ja nikotiinituotteisiin tai rahapelaamiseen liittyviä kulttuurisia normeja nostamalla esiin epäkohtia, kertomalla käyttöön liittyvistä konkreettisista riskeistä ja kuvaamaan käytön tai sen riskien välttämisen keinoja.

Syyllyttäminen tai kielteisten mielikuvien liittäminen päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön tai rahapelaamiseen eivät ole toimivia, eivätkä eettisiä viestinnän keinoja.

Pelottelevia ja voimakkaita negatiivisia tunteita herättämään pyrkiviä viestejä tulee välttää. Ne voivat pahimmillaan jopa lisätä ei-toivottuja negatiivisia vaikutuksia, kuten päihteitä käyttäviin ihmisiin liittyviä kielteisiä asenteita tai kielteistä suhtautumista ehkäisevän päihdetyön toimiin.

Media toimijana ehkäisevässä päihdetyössä

Media on parhaimmillaan merkittävä yhteistyökumppani ehkäisevässä päihdetyössä. Toimittajat voivat nostaa ehkäisevän päihdetyön teemoja keskusteluun, eri viestimet voivat jakaa tietoa palvelutarpeista esimerkiksi nostamalla esiin avunsaannin kynnyksiä tai yhteiskunnallisia epäkohtia päihde- ja riippuvuusongelmien taustalla.

Median avulla voi saada näkyvyyttä ehkäisevää päihdetyötä tekeville tahoille, herättää tietoisuutta kunnan ja alueen päihdeoloista ja lisätä yhteisöjen toimintamotivaatiota päihde-, tupakka- ja rahapeliongelmiin puuttumiseksi.

Toisaalta on tiedostettava, että toimittajat ja viestimet voivat viedä keskustelua ehkäisevän päihdetyön kannalta epäsuotuisaan suuntaan: tunteita herättelevien yksilötarinoiden kertominen tuo lehdille ja ohjelmille usein yleisöä, mutta ne eivät välttämättä valota mitä yksilö tai yhteisöt voisivat konkreettisesti tehdä riskeiltä tai haitoilta suojautumiseksi. Olennaista olisikin keskittyä päihtheisiin ja niiden käyttöön liittyviin tilanteisiin yksilöiden sijaan. Samalla tarinat saattavat yksinkertaistaa liikaa, toistaa stereotypioita ja tukea päihteiden käyttöä ihannoivia asenteita tai jopa vahvistaa leimaavia ja syrjiviä asenteita päihteitä käyttäviä ihmisiä tai heidän läheisiään kohtaan.

Median kanssa työskenneltäessä on olennaista varmistaa, että:

- päihteitä käyttävistä, tupakoivista ja rahapelejä pelaavista ihmisistä puhutaan kunnioittavasti, ei leimaavasti.
- julkaistavissa teksteissä huomioidaan kokemusasiantuntijoiden, vertaisten tai kohderyhmän oma näkökulma.
- tutkimus- ja asiantuntijatietoa tulkitaan tasapainoisesti.
- eri päihteitä ja riippuvuuksia ei vertailla keskenään.
- julkaistavissa teksteissä vältetään niin sanottuja sankarikertomuksia päihde- ja riippuvuusongelmista toipuneista, eli ongelmien ja niistä toipumisen liiallista yksinkertaistamista, sekä yksilön vastuun haitallisen voimakasta korostamista niin ongelmien synnyn kuin niistä selviytymisen osalta.

TYÖN TUEKSI

- ▶ Gustafsson, Jessica – Karlsson, Nina (2017). [Perusteltua vai potaskaa? Päihteet ja tutkimus mediassa](#). Pohjoismainen hyvinvointikeskus.
- ▶ Ehkäisevän päihdetyön verkosto (2021). [Päihteitä käyttävän ihmisen haastattelu: Kohtaa ihminen, muista etiikka](#).

LOPUKSI

– kohti vaikuttavampaa yhdessä tekemistä

Ehkäisevän päihdetyön kenttä on sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä muutoksen edessä. Muutos sisältää mahdollisuuksia sekä kehittää että vahvistaa ehkäisevää päihdetyötä. Kunnissa muutos tuo mahdollisuuden tarkistaa tehtävän työn ja varmistaa sen laadun. Miten työtä johdetaan ja koordinoidaan sekä ennen kaikkea tehdäänkö kunnassa ehkäisevää päihdetyötä eri hallinnonaloilla ja toimijoiden toimesta suunnitelmallisesti ja tietoon perustuen? Huomioidaanko työssä eri ikäryhmät ja sisällöt? Vastaavat kysymykset voidaan esittää hyvinvointialueille.

Hyvinvointialueet ovat uusia toimijoita ehkäisevän päihdetyön kentällä, jotka kuntien kumppaneina toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä. Niiden merkitys on suuri paitsi sosiaali- ja terveystalouden järjestäjinä, niin myös kuntien ehkäisevän päihdetyön tukijoina. Kuntien ja hyvinvointialueiden työstä syntyy kokonaisuus. Parhaimmillaan kunnat ja hyvinvointialueet voivat saavuttaa luottamukseen ja avoimuuteen perustuvalla yhdessä tekemisellä ja yhteisillä tavoitteilla uudenlaista vaikuttavuutta ehkäisevään päihdetyöhön.

Ilman ehkäisevän päihdetyön tekijöitä ei kuitenkaan synny toimintaa, eikä vaikutuksia. Tarvitaan motivoituneita osajia ja kykyä koota ehkäisevän päihdetyön laajaa kokonaisuutta yhteen. Yhteinen suunta ja selkeä työnjako edellyttää panostusta ehkäisevän päihdetyön koordinointiin niin kunnissa, hyvinvointialueilla kuin sosiaali- ja terveystalouksissakin.

Olettepa jo hyvällä tiellä tai vasta ottamassa ensiaskeleita, toivomme, että tämä opas tarjoaa ripauksen innostusta ja kosolti keinoja kuntanne tai hyvinvointialueenne ehkäisevän päihdetyön tilan tarkistamiseen sekä tarvittaessa työn kehittämiseen.

KIRJALLISUUTTA

Bisset, Catherine – Gilman, Leah (toim.) (2016). The 5-step approach to evaluation. Designing and Evaluating Behaviour Change Interventions: Summary. Guidance for service providers, funders, planning partnerships and commissioners. Scottish Government.

Björkenheim, Corinne – Castrén, Sari – Jaakkola, Tapio – Kesänen, Minna – Pietilä, Eija – Ränninranta, Riikka – Saariluoma, Otso – Wuorio, Sanna – Ruohio, Heidi – Salmelin, Riikka (2021). [Rahapelaaminen puheeksi: Puheeksiotto, tunnistaminen ja lyhytneuvonta](#). THL, Muu 330.

EMCDDA, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2019). European Prevention Curriculum: A handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Eskelinen, Saana – Niemi, Maija – Niemelä, Solja – Vasankari, Tuula (2020). Mielenterveys- ja päihdepotilaiden tupakoinnin lopettamisen tukeminen. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 136(1):69-77.

Heliskoski, Jonna – Humala, Heidi – Kopola, Riina – Tonteri, Anna – Tykkyläinen, Salla (2018). Vaikuttavuuden askelmerkit. Työkaluja ja esimerkkejä palveluntuottajille. Sitran selvityksiä 130.

Hodgins, David C. – Makarchuk, Karyn (2021). [Avaimia rahapeliongelman hallintaan: oma-apuopas](#). THL, Muu 321.

International Standards on Drug Use Prevention, Second updated edition (2018). Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime and the World Health Organization.

Järvinen-Tassopoulos, Johanna – Kesänen, Minna (2021). [Rahapeliongelman kohtaaminen sosiaalityössä](#). THL, Muu 337.

Kiipeläinen, Katri – Savolainen, Nella – Rotko, Tuulia – Kauppinen, Tapani – Markkula, Jaana – Tamminen, Nina (2021). [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen alueilla 2021](#). THL, Työpaperi 22.

Kotovirta, Elina – Markkula, Jaana – Pajula, Mari – Paavola Meri – Honkanen, Reetta – Tuominen, Ismo (2021). [Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030](#). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 17.

Laitila, Minna (2013). [Mielenterveys- ja päihdetyö osana kunnan hyvinvointia – Opas strategiseen suunnitteluun](#). THL, Kide 22.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015).

Laki sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä (612/2021).

Lillsunde, Pirjo – Markkula, Jaana (2014). [Tapaturmat päihtyneenä: Kuinka ehkäistä](#). THL, Tiedä ja toimi.

Markkula, Jaana – Heimala, Heli – Maksimainen, Katja – Kejonen, Anne – Ylitalo, Sanna – Taulu, Anne – Saarimäki, Miia – Fors, Raija (2020). [Kunnan hyvinvointi ja elinvoima tarvitsee lakisääteistä ehkäisevää päihdetyötä. Tietoa johtajille ja kuntapäätäjille](#). THL, Muu.

Markkula, Jaana – Karlsson, Thomas – Kesänen, Minna – Partanen, Airi – Ruokolainen, Otto – Warpenius, Katariina (2017). [Kunta päihdehaittojen ehkäisijänä - hyvinvointia kuntalaisille, elinvoimaa kunnalle](#). THL, Päätösten tueksi 2.

Markkula, Jaana – Kytö, Sinikka – Hakulinen, Tuovi – Lindberg, Päivi (2018). [Lastenneuvola ja varhaiskasvatus lapsen päihhteettömän kasvu ympäristön tukena](#). THL, Tiedä ja toimi 1.

Markkula, Jaana – Rapeli, Saara – Kemppainen, Johanna – Kotovirta, Elina (2021). [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Väliarviointi ja jatkossa tehostettavat toimet vuoteen 2025](#). Sosiaali- ja terveysministeriö, Raportteja ja muistioita 13.

Markkula, Jaana – Warpenius, Katariina (2017). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016 – sote- ja maakuntauudistuksen kynnyksellä](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15, kesäkuu 2017.

Nuorisolaki 1285/2016.

Partanen, Airi – Holmberg, Jan – Inkinen, Maria – Kurki, Marjo – Salo-Chydenius, Sisko (2015). Päihdehoitotyö. SanomaPro.

Piipponen, Sirkka-Liisa – Kurikka, Päivi (2020). Opas kuntalaisten osallistumisen arviointiin. Miten osallistuminen vaikuttaa, miten kunta edistää osallisuutta. Kuntaliitto.

Soikkeli, Markku – Warsell, Leena (2013). [Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit](#). THL, Kide 21.

STM (2015). [Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen](#). Julkaisuja 19.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

THL (2012). [Ehkäisevä päihdetyö peruspalveluissa: Opas kunnan ehkäisevään päihdetyöhön](#). THL.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.

Valvira – aluehallintovirastot (2019). Alkoholihallinnon valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2019–2024. Dnro V/39116/2019. Helsinki.

Warpenius, Katariina – Markkula, Jaana (2020a). [Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet : tuloksia vuosien 2020 ja 2016 kuntakyselyistä](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26.

Warpenius, Katariina – Markkula, Jaana (2020b). [Ehkäisevän päihdetyön sisällöt, toimet ja seuranta kunnissa: vuoden 2020 kuntakyselyn tuloksia](#). THL, Tutkimuksesta tiiviisti 25.

Warpenius, Katariina – Markkula, Jaana (2018). [Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa: Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia](#). THL, Raportti 9/2018.

D/414/02.05.01.02/2023

123 § Kumppanuussopimus Silmut ry

Hyla 22.8.2023 § 123

Valmistelija: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen, puh. 040 352 8947

Esittelyteksti: Kotkan kaupunki ja Silmut ry ovat neuvotelleet kumppanuussopimuksen laatimisesta.

Silmut ry on perustettu huhtikuussa 2022 ja yhdistys toimii Kotkassa. Toiminnan tavoitteena on parantaa syrjäytymisen uhan alla olevien elämänlaatua, mahdollistaa ja vahvistaa sosiaalisia kontakteja sekä tarjota tukea yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleville arjen ongelmatilanteissa. Silmut ry tarjoaa matalan kynnyksen kohtaamispaikan yhteisölliselle tapaamiselle.

Toimintaa toteutetaan yhteistyössä seurakunnan, muiden paikallisten kolmannen sektorin toimijoiden, Suomen ja OCD- ja Tourette-yhdistyksen, TE-toimiston monialaisen työelämäpalvelun, Kymenlaakson hyvinvointialueen, Kotkan kaupungin sekä Työttömien Keskusjärjestö ry:n kanssa

Tulevaisuudessa Kotkan kaupunki ja Silmut ry neuvottelevat vuosittain seuraavan vuoden yhteistyön tarpeista. Silmut ry hakee avustusrahoitusta kaupungilta neuvottelujen tuloksen perusteella. Avustus myönnetään syrjäytymisen ehkäisyn jäämistövaroista ja se kohdentuu yhdistyksen vuokratilanteisiin.

Liitteet: Kumppanuussopimus

Esittelijä: Hyvinvointijohtaja Kati Homanen

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta päättää hyväksyä kumppanuussopimuksen liitteenä olevan sopimuksen mukaisesti.

Asian käsittely: Jäsen Juha Attenberg esitti, että asia palautetaan uudelleen valmisteluun ja asiaa tarkastellaan myöhemmin uudelleen kokonaisuutena.

Jäsen Tero Flink kannatti jäsen Juha Attenbergin tekemää esitystä.

Puheenjohtaja teki äänestysesityksen, esittelijän esitys JAA ja jäsen Juha Attenbergin esitys EI. Toimitettiin nimenhuutoäänestys:

JAA

Jukka Vilkki
Lauri Eerola
Noora Järvikangas
Kirsi Rasanen
Pasi Salmikivi

EI

Joy Aalto
Juha Attenberg
Tero Flink
Emmi Inberg
Arttu-Petteri Klami

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

Jaani Tiilikka
Heidi Westman

Tesma-Liisa Nieminen

Äänestyksen tulos oli: esittelijän esitys 7 ääntä ja jäsen Juha Attenbergin esitys 6 ääntä, joten esittelijän äänestys voitti 7–6.

Päätös: Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

Toimeenpano: Ote: Controller Maija Spännäri
Toimistosihteeri Lea Kurko
Silmut ry

Oikaisuvaatimusohje

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

--	--	--

KUMPPANUUSSOPIMUS

Kumppanuuden osapuolet

Silmut ry

Vesitorninkatu 2 Ih 68
48600 KOTKA

Kotkan kaupunki

Hyvinvointilautakunta
PL 100
48101 KOTKA

Organisaation kuvaus

Silmut ry on perustettu huhtikuussa 2022 ja yhdistys toimii Kotkassa. Toiminnan tavoitteena on parantaa syrjäytymisen uhan alla olevien elämänlaatua, mahdollistaa ja vahvistaa sosiaalisia kontakteja sekä tarjota tukea yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleville arjen ongelmatilanteissa. Silmut ry tarjoaa matalan kynnyksen kohtaamispaikan yhteisölliselle tapaamiselle.

Yhdistyksen hallitus koostuu kuudesta jäsenestä, joista kolme ovat organisaation ulkopuolista jäsentä sekä kolme ovat yhdistyksen perustajajäseniä ja nykyisiä työntekijöitä. Hallitus kokoontuu keskimäärin kahden kuukauden välein.

Henkilöstöön kuuluu kolmen vakituisen työntekijän lisäksi neljä palkkatuella työllistettyä työntekijää. Silmut ry:llä tuetaan työsäöppimistä ja opiskelua, yhdistyksellä on toukokuussa 2023 valmistunut kaksi työvalmentajaa ja elokuussa 2023 aloittaa uudet opinnot kaksi työvalmentajaopiskelijaa. Yhdistyksellä on mahdollisuus toteuttaa opinnäytetöitä sekä kehittämistehtäviä.

Kumppanuussopimuksen tarkoitus

Silmut ry:n ja Kotkan kaupungin välisellä kumppanuussopimuksella on tarkoitus edistää kotkalaisten vähävaraisten, työttömien ja syrjäytyneiden henkilöiden hyvinvointia ja osallisuutta. Kumppanuudella tavoitellaan saatavan kotkalaisille työharjoittelu- ja palkkatukipaikkoja ja mahdollisuuksien mukaan myös työpaikkoja sekä edistää kaikkien kotkalaisten yhdenvertaista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Toiminnallaan Silmut ry tukee toukokuussa 2022 hyväksyttyä Kotka 2030 kaupunkistrategiaa. Kumppanuus vahvistaa Silmut ry:n toiminnan vakautta ja edesauttaa yhdistyksen tavoitetta tukea heikompiosaiten kotkalaisten arkea.

Kotkan kaupunki avustaa Silmut ry:n toimintaa vuokratuella.

Organisaation toiminnan kuvaus

Toimintaa toteutetaan yhteistyössä seurakunnan, muiden paikallisten kolmannen sektorin toimijoiden, Suomen ja OCD- ja Tourette-yhdistyksen, TE-toimiston monialaisen työelämäpalvelun, Kymenlaakson hyvinvointialueen, Kotkan kaupungin sekä Työttömien Keskusjärjestö ry:n kanssa.

Silmut ry:n arvoja ovat tasa-arvoisuus, syrjimättömyys, yhdenvertainen kohtelu, ammatillisuus, oikeudenmukaisuus, vastuullisuus, eettiset periaatteet.

Toiminnan arjen tapahtumia:

- Syrjäytymisen ehkäisy

Silmut ry on Kotkan seudulla aktiivinen ja näkyvä hävikkiruoan jakaja. Paikallisista kaupoista haettava lahjoitusruokaa jaetaan Silmut ry:n toimitiloista kolme kertaa viikossa kotkalaisille avun tarpeessa oleville vähävaraisille, maahanmuuttajille, työikäisille, eläkeläisille, lapsiperheille, nuorille ja opiskelijoille. Hävikkiruokatilastojen mukaan kuluvan vuoden tammi – heinäkuun aikana yhdistyksellä jaettiin yhteensä 6163 ruoka-apukassia. Yhteistyötä ruoka-avun jakamisessa toteutetaan toimitiloista tapahtuvan jaon lisäksi opiskeluhuollon, Etsivän nuorisotyön, lastensuojelun jälkihuollon ja perhetyön kanssa. Ikäihmiset voivat hakea ruoka-apua myös varsinaisen ruokajako ajan ulkopuolella.

- Osallisuus ja yhteisöllinen toiminta

Silmut ry:n kohtaamispaikalla mahdollistuu yhteisöllinen kohtaaminen. Yhdistyksellä on tarjolla edullista arkiruokailua kaksi kertaa viikossa ja kahvio on avoinna viitenä arkipäivänä. Silmut ry:llä toteutettavan tilastoinnin mukaan kohtaamispaikalla käy kausittain keskimäärin 300 kävijää. Kävijäkuunta koostuu monesta eri asiakasryhmästä kuten maahanmuuttajat, eläkeläiset, nuoret, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivät, työttömät, yksinäiset sekä myös työssä käyvät kotkalaiset. Kohtaamispaikalla järjestetään Bingo - tietovisailaisuuksia, seurustelua ja yhdessäoloa. Tarjolla on digiapua, asiakastietokoneen käyttömahdollisuus.

suus ja tulostuspalvelua. Lisäksi kohtaamispaikan asiakkaat saavat ammattilaisen apua ja palveluohjausta tarvittaessa arkielämän erilaisiin pulmatilanteisiin.

- Työllistymisen tukeminen

Silmut ry tarjoaa työharjoittelupaikkoja, palkkatukityöpaikkoja, oppisopimuskoulutuspaikkoja ammattiin opiskeleville sekä alaa vaihtaville henkilöille. Yhdistys tarjoaa myös mahdollisuuden vapaaehtoistyöskentelyyn sekä tukee maahanmuuttajataustaisen asiakkaiden suomenkielentaidon kohentamista ja sopeutumista suomalaiseen työelämään ja työkuultuuriin. Opiskelijoille, työharjoittelijoille ja työkokeilijoille etsitään polkuja koulutukseen ja sitä kautta työelämään.

Silmut ry tekee tiivistä yhteistyötä Työttömien Keskusjärjestö ry:n kanssa ja toteuttaa yhdessä työttömyyteen ja hyvinvointiin liittyviä teemapäiviä Askelia voimaan, Terveyttä työttömille ja Eväitä elämälle -hankkeiden puitteissa.

Silmut ry:llä toimii Työttömien Keskusjärjestön kouluttama hyvinvointitsemppari.

- Tiloja yhdistystoiminnalle

Silmut ry:n kohtaamispaikan tilaa on mahdollisuus varata paikallisten yhdistystoimijoiden ja vertaistukitoimijoiden tapaamis- ja kokouskäyttöön.

Toimitilat

Silmut ry:llä on As. oy Helilän Kerrostalolta vuokratut 287m²:n toimitilat osoitteessa Vesitorninkatu 2 Ih 68 48600 Kotka. Yhdistyksen toimitilat ja matalan kynnyksen kohtaamispaikka sijaitsevat helposti saavutettavalla paikalla Karhulan torin laidalla. Kaikki lähialueen sekä Kotkansaaren ja Haminan suunnilta saapuvien julkisen liikenteen linja-autojen reitit kulkevat toimitilan välittömässä läheisyydessä pysäkkien sijaitessa 100 m etäisyydellä. Toimitilojen läheisyydestä löytyy maksuton parkkialue.

Raportointi

Silmut ry toimittaa Kotkan kaupungille vuosittain toimintakertomuksen, toimintasuunnitelman sekä tilinpäätöstiedot.

Yhdistys ilmoittaa etukäteen Kotkan kaupungille, jos se hakiessaan muuta ulkopuolista rahoitusta haluaa tuoda esille kumppanuussopimuksen Kotkan kaupungin kanssa.

Silmut ry ilmoittaa Kotkan kaupungille kalenterivuoden aikana toiminnassaan kertyvät tilastointitiedot.

Sopimuksen voimassaoloaika

Sopimus on voimassa toistaiseksi. Sopimuksen irtisanomisaika on kuusi (6) kuukautta.

Sopimuksen muuttaminen

Sopimusmuutokset tehdään tarpeen vaatiessa aina kirjallisesti ja sopimuksen molemman osapuolen on muutos tai lisäys hyväksyttävä. Suulliset muutokset eivät ole päteviä.

Kumppanuussopimuksen yhteyshenkilö ja yhteystiedot:

Kotkan kaupunki yhteyshenkilö

Organisaatio yhteyshenkilö

Varpu Teikari p. 041 317 7526 varpu.teikari@silmutry.fi

Allekirjoitukset

Sopimus on allekirjoitettu kahtena (2) samansisältöisenä kappaleena, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Paikka ja aika

Kotkan kaupunki

Silmut ry

Silmut ry

Hyvinvointijohtaja
Kati Homanen

Hallituksen jäsen
Rahastonhoitaja
Varpu Teikari

Hallituksen jäsen
Puheenjohtaja
Tiina Tasa

D/976/01.01.01.01/2023

124 § Museotoimenjohtajan viran vastaanottaminen

Hyla 22.8.2023 § 124

Valmistelija: Kulttuurijohtaja Tomi Purovaara

Esittelyteksti: Hyvinvointilautakunta valitsi 23.5.2023 (§ 84) museotoimenjohtajan virkaan filosofian maisteri Terhi Pietiläisen. Lautakunnan päätös on lainvoimainen. Pietiläinen on ilmoittanut voivansa ottaa vastaan museotoimenjohtajan viran alkaen 1.11.2023. sekä museotoimenjohtajan vuosilomasijaisuuden ajalla 1.8.-31.10.2023, jolloin hän toimii määräaikaisessa virkasuhteessa vs. museotoimenjohtajana. Määräaikaiselle tehtävän täyttämiseksi on henkilöstöjohtajan myöntämä täyttölupa. Museotoimenjohtajan tehtäväkohtainen kuukausipalkka on 5 060,18 euroa.

Talousvaikutukset: Museotoimenjohtajan palkkakulut sisältyvät Kymenlaakson museon 2023 budjettiin.

Esittelijä: Kulttuurijohtaja Tomi Purovaara

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta merkitsee tiedoksi, että Terhi Pietiläinen on ilmoittanut ottavansa vastaan museotoimenjohtajan vakituisen viran alkaen 1.11.2023. Tämän lisäksi hyvinvointilautakunta päättää palkata Terhi Pietiläisen määräaikaiseen virkasuhteeseen vs. museotoimenjohtajaksi ajalle 1.8.-31.10.2023. Lautakunta toteaa, että museotoimenjohtajan tehtäväkohtainen kuukausipalkka on 5 060,18 euroa. Pietiläisellä on kuuden (6) kuukauden koeaika ennen viran vastaanottamista. Määräaikainen virkasuhde huomioidaan koeajan pituudessa. Pietiläinen on esittänyt todistuksen terveydentilastaan.

Päätös: Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

Toimeenpano: Ote: Terhi Pietiläinen

Oikaisuvaatimusohje

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

D/970/02.07.01/2023

125 § Vastaus valtuustoaloitteeseen kaupungin vanhan kirjastoauton lahjoittamiseksi Ukrainan koululaisten tueksi

Hyla 22.8.2023 § 125

Valmistelija: Kirjastotoimenjohtaja Mikko Vainio, p.0400 935 923

Valtuustoaloite: Ukrainan sodan alkamisesta on 24.2.2023 kulunut vuosi ja sodan päättyminen ei ole vielä näköpiirissä. Sodan aikana Venäjän toimesta on tuhottu valtava määrä siviili-infrastruktuuria. Kouluja, kirjastoja ja muita oppimiseen liittyviä kohteita on tuhoutunut. Luovutus nähdään samalla kotkalaisten osoittamana henkisenä tukena ja myötäelämisenä vaikeassa Ukrainan tilanteessa.

Kotka on saamassa uuden ja modernin kirjastoauton. Vanhalle kirjastoautolle ei ole esitetty jatkokäyttöä.

Aloitteen tekijät esittävät, että Kotkan kaupunki yhdessä opetustoimen ja maahanmuuttopalvelujen kanssa alkavat valmistelevaan vanhan kirjastoauton lahjoittamista Ukrainaan. Vanha kirjastoauto tulee olla luovutushetkellä huollettuna ja varusteltuna tarvittavilla oppimisvälineillä ja avustustarvikkeilla.

Aloitteen tekijät: Johanna Hasu ja Sami Ristiniemi

Vastaus: Kotkan kaupunki on pyytänyt tarjouspyynnöllä 2023446876 tarjoukset kirjastoautokäyttöön tulevasta, dieselkäyttöisestä ajoneuvokokonaisuudesta. Tavarahankintojen EU -kynnysarvon ylittävä hankintailmoitus julkaistiin 18.3.2023 julkisten hankintojen sähköisillä ilmoituskanavilla (HILMA ja TED). Samanaikaisesti tarjouspyyntö liitteineen julkaistiin myös sähköisessä Tarjouspalvelu.fi -toimittajaportalissa. Hankintamenettelynä käytettiin avointa menettelyä.

Määräaikaan 19.4.2023 klo 12.00 mennessä tarjouksen vain yksi toimija. Hyvinvointilautakunta päätti kokouksessaan 13.6.2023, että kirjastoautokäyttöön tuleva ajoneuvokokonaisuus -hankinta keskeytetään, koska hankintamenettelyssä ei syntynyt todellista kilpailua.

Valtuustoaloitteessa mainitaan nykyisen kirjastoauton luovutuksen mahdollistuvan uuden auton hankinnan myötä. Siten aloite on tarkoituksenmukaista käsitellä vasta, kun päätös korvaavan kirjastoauton hankinnasta on tehty.

Esittelijä: Kulttuurijohtaja Tomi Purovaara

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta päättää, että aloite vanhan kirjastoauton luovuttamisesta käsitellään vasta, kun päätös korvaavan kirjastoauton hankinnasta on tehty.

Päätös: Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

Toimeenpano: Ote: Kaupunginhallitus

Ei oikaisuvaatimusohjetta (KuntaL 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

D/2756/12.03.01.00/2023

126 § Vastaus valtuustoaloitteeseen Kotkan kirjastojen kirjojen poistomyyntin järjestämisestä

Hyla 22.8.2023 §126

Valmistelija: Kirjastotoimenjohtaja Mikko Vainio p. 0400 935 923

Valtuustoaloite: Kirjastosta on vaivihkaa poistunut käytettyjen kirjojen poistomyyntit. Poistokirjojen myyminen on ensinnäkin "ekoteko", mutta myös tulonlähde kirjastolle. Tuotoilla on aiemminkin hankittu kirjastoihin uusia kirjoja. Asiasta kysyttäessä ei henkilöstö selvästikään ollut tyytyväinen tähän yllättävään päätökseen. Miksi heittää roskeen kirjoja, joista joku olisi valmis maksamaan ja saisi lukuiloa niistä? Ei ole ajan hengen mukaista hävittää isoja määriä kirjoja edes yrittämättä ensin myydä niitä tai lahjoittaa lastenkirjoja esimerkiksi terveyskeskusten odotustiloihin, päiväkoteihin jne.

Aloitteen tekijät: Marianne Bruce, Mikko Almgren, KD

Aloitteen jättöpäivä: 21.5.2023

Vastaus: Kaupunginhallitus on päättänyt (Kh 5.6.2023 § 177) lähettää valtuustoaloitteeseen "Kotkan kirjastoihin kirjojen poistomyynti takaisin" (Valtuusto 29.5.2023 § 55) vastaamisen hyvinvointilautakunnan valmisteltavaksi.

Kirjaston on uudistettava kokoelmaansa jatkuvasti lain yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492 edellyttämällä tavalla. Tilojen rajallisuuden vuoksi vanhaa aineistoa on poistettava vähintään saman verran kuin uutta hankitaan, n. 20 000 nidettä vuodessa. Poistettava aineisto valitaan kysynnän vähentymisen perusteella siten, että ainakin joitakin niteitä säilyy saatavilla joko omassa tai Kyyti-kirjastojen kokoelmassa. Aineistoa karsitaan siis siksi, ettei se enää kiinnosta kirjaston käyttäjiä. Termi poistaminen ei tässä yhteydessä tarkoita, etteikö ao. teoksia olisi edelleen lainattavissa.

Poistettava aineisto käsitellään kaupungin jätehuollon sopimusten mukaisesti kokonaisedullisimmalla ja ympäristön kannalta kestäväällä tavalla. Poistettavaa aineistoa kertyy lehtivuosikerrat mukaan lukien vuosittain kymmeniä tuhansia kiloja.

Mikäli kokoelmasta poistettua aineistoa halutaan myydä tai antaa, on se valikoitava ja leimattava, ja sen säilytykselle on varattava tilaa. Myyminen edellyttää esillepanoa, markkinointia, rahan käsittelyä ja kirjanpitoa. Myymättä jääneen aineiston siivoaminen ja hävittäminen edellyttää myös resursseja.

Poistomyyntistä saatu tulo ei ole kirjaston vapaasti käytettävissä, vaan osa kirjaston talousarvioon sisältyvää tulotavoitetta. Sillä ei siten voi erikseen hankkia kirjallisuutta.

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

Kirjasto on pandemian aikaisten kokemusten perusteella pysyvästi luopunut käteisen vastaanottamisesta 1.6.2021 alkaen.

Edellisistä huolimatta Kotkan kirjastoissa järjestettiin suuri, laajasti markkinoitu poistomyynti marraskuussa 2021. Viikon ajan esillä olleet poistot tuottivat pääkirjastossa 416,20 euroa, Karhulassa 276,00. Kirjaston johtoryhmä arvioi kokouksessaan 30.11.2021 päättynyttä poistomyyntiä, sen tuloksia ja mainevaikutuksia sekä käytettyjä panoksia. Johtoryhmä päätti yksimielisesti lopettaa erillisen ”poistomyyntikokoelman” keräämisen. Johtoryhmän päätöksistä tiedotettiin normaaliin tapaan koko henkilöstöä. Johtoryhmässä esillä olleista aiheista keskustellaan lisäksi mm. työpistekokouksissa.

Kirjasto luovuttaa tälläkin hetkellä pyydettyä poistokirjoja valtuustoaloitteessa mainituille tahoille, mutta käytännössä kysyntää ei ole. Poistokirjamyyntejä ei kirjaston näkökulmasta koeta normaalin toiminnan yhteydessä tarkoituksenmukaisina tai kirjaston tavoitteita tai taloutta edistävinä. Tästä syystä suurta poistomyyntiä ei ole marraskuun 2021 jälkeen järjestetty.

Poistomyyntien lopettamisesta ei ole tehty viranhaltija-, lautakunta- tms. päätöstä, niitä vain ei tarkoituksenmukaisuussyistä ole sittemmin pidetty. Kotkan kaupunginkirjasto käsittelee poistettua kirjastoainestoa Hyvinvointilautakunnan alaisen toiminnan toimintasäännön mukaisesti, kaupungin ja kuntalaisten kokonaisetua kulloinkin parhaiten palvelevalla tavalla. Erityislanteissa poistomyyntejä voidaan järjestää, mutta ne eivät ole osa kirjaston vakiintunutta, säännöllistä toimintaa.

Esittelijä: Kulttuurijohtaja Tomi Purovaara

Ehdotus: Hyvinvointilautakunta päättää esittää vastauksenaan valtuustoaloitteeseen edellä esitetyn selvityksen ja antaa sen kaupunginhallituksen ja -valtuuston päätettäväksi.

Päätös: Hyväksyttiin ehdotuksen mukaisesti.

Toimeenpano: Ote: Kaupunginhallitus

Ei oikaisuvaatimusohjetta (Kuntal 136 §)

Pöytäkirjan tarkastusmerkintä

127 § Muut asiat

Hyla 22.8.2023 § 127

Tomi Purovaara kertoi, että Kotkan lastenkulttuurikeskus siirtyy lokakuun 2023 aikana Laivurinkatu 7 tiloihin.

Päätös: Merkittiin tiedoksi.

Ei oikaisuvaatimusohjetta (KuntaL 136 §)

OIKAISUVAATIMUSOHJEET**Muutoksenhakukielto**

Seuraavista päätöksistä ei kuntalain 136 §:n mukaan saa tehdä oikaisuvaatimusta eikä kunnallisvalitusta, koska päätös koskee vain valmistelua tai täytäntöönpanoa.

Pykälät: **113–122 §, 125–127 §**

Seuraavista päätöksistä ei hankintalain 146 §:n mukaan saa hakea muutosta kuntalain eikä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain nojalla, koska kyse on markkinaoikeuden toimivaltaan kuuluvista asioista.

Pykälät: xx

Koska seuraavista päätöksistä voidaan tehdä kuntalain 134 §:n mukaan oikaisuvaatimus, niistä ei saa hakea muutosta valittamalla.

Pykälät: 123–124 §

Seuraaviin päätöksiin ei oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 6 §:n 1 momentin tai muun lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta valittamalla.

Pykälät ja valituskieltojen perusteet

Oikaisuvaatimusohjeet

Asiat **123–124 §**

Oikaisuvaatimusviranomaisen ja oikaisuvaatimus-oikeus Yllä mainittuihin päätöksiin voi hakea muutosta oikaisuvaatimuksena **hyvinvointilautakunnalle**.

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä:

- se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen), sekä
- kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimuksen maksu Oikaisuvaatimuksen käsittely on maksutonta.

Oikaisuvaatimusaika Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi-saamisesta.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän (7) päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä tai erilliseen tiedoksi-antotodistukseen merkittynä aikana. Käytettäessä tavallista sähköistä tiedoksiantoa, katsotaan asianosaisen saaneen tiedon päätöksestä kolmantena (3) päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on asetettu nähtäväksi yleiseen tietoverkkoon. Pöytäkirja on asetettu nähtäväksi **28.08.2023**.

Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

**Oikaisuvaatimuksen
muoto, sisältö ja liitteet**

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisena. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava:

- päätös, johon haetaan muutosta;
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi;
- muutosvaatimuksen perusteet.

Oikaisuvaatimukseen on liitettävä asiakirjat, joihin sen tekijä vetoaa vaatimuksensa tueksi, ellei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Oikaisuvaatimus on sen tekijän, laillisen edustajan tai asiamiehen allekirjoitettava. Kirjelmässä on mainittava oikaisuvaatimuksen tekijän, ja jos hän ei ole allekirjoittaja, myös allekirjoittajan nimi, asuinkunta, postiosoite ja puhelinnumero, johon asiaa koskevat ilmoitukset voidaan toimittaa. Jos oikaisuvaatimusta koskevia ilmoituksia tai päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä, yhteystietona pyydetään ilmoittamaan myös sähköpostiosoite.

Sähköistä asiakirjaa ei tarvitse allekirjoittaa, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjältä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

**Oikaisuvaatimuksen
toimittaminen
viranomaiselle**

Oikaisuvaatimus on muutoksenhakijan tai hänen valtuuttamansa asiamiehen toimitettava kaupunginhallitukselle virka-aikana ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.

Oikaisuvaatimuksen voi toimittaa myös sähköpostitse.

Sähköisen viestin katsotaan saapuneen viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Oikaisuvaatimus lähetetään aina omalla vastuulla.

**Oikaisuvaatimusvi-
ranomaisen yhteys-
tiedot**

Kotkan kaupunki
Hyvinvointilautakunta
Kustaankatu 2, 48100 Kotka
(PL 205, 48101 Kotka)
Puhelin: 05 234 50 (kirjaamo)
Sähköposti: kirjaamo@kotka.fi
Virka-aika: ma—pe klo 8.00—16.00, erikseen ilmoitettavana kesäaikana
ma—pe klo 8.00—15.00.

VALITUSOSOITUS

Asiat

-

Valitusviranomainen
ja valitusoikeus

Päätökseen saa hakea muutosta valittamalla **Itä-Suomen hallinto-oikeuteen**.

Valituksen saa tehdä

- asianosainen eli se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa;
- kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta kunnallisvalituksin vain se, joka on tehnyt oikaisuvaatimuksen. Mikäli päätös on oikaisuvaatimuksen johdosta muuttunut, saa päätökseen hakea muutosta kunnallisvalituksin myös asianosainen sekä kunnan jäsen.

Muutoksenhaun maksu

Valituksen käsittelyn maksullisuudesta saa tietoja valitusviranomaiselta. Maksuista, niiden määrästä ja maksuvapautuksen perusteista on säädetty laissa tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista (1455/2015). Niissä tapauksissa, joissa maksu peritään, se on 270 euroa.

Valitusperusteet

Valituksen saa tehdä sillä perusteella, että

- päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä;
- päätöksen tehnyt viranomainen on ylittänyt toimivaltansa; tai
- päätös on muuten lainvastainen.

Valitusaika

Valitus on jätettävä hallinto-oikeudelle 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Valitusaikaa laskettaessa tiedoksisaantipäivää ei lueta määrääikaan.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän (7) päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana. Käytettäessä sähköistä tiedoksiantoa katsotaan asianosaisen saaneen tiedon päätöksestä kolmantena (3) päivänä viestin lähettämisestä.

Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on asetettu nähtäväksi yleiseen tietoverkkoon. Pöytäkirja on asetettu nähtäväksi **28.08.2023**.

Jos valitusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa valituksen tehdä valitusviranomaiselle ensimmäisenä sen jälkeisenä arkipäivänä.

**Valituksen muoto,
sisältö ja liitteet**

Valitus on tehtävä kirjallisena. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Valituksessa on **ilmoitettava**:

- päätös, johon haetaan muutosta;
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi;
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan;
- valittajan nimi ja kotikunta;
- postiosoite, puhelinnumero tai sähköpostiosoite, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa.

Valitukseen on **liitettävä**:

- päätös, johon haetaan muutosta valittamalla, alkuperäisenä tai jäljennöksenä;
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisesta;
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta. Sähköistä asiakirjaa ei kuitenkaan tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

Asiamiehen, jollei hän ole asianajaja tai yleinen oikeusavustaja, on liitettävä valitukseen valtakirja, jollei valittaja ole valtuuttanut häntä suullisesti valitusviranomaisessa.

Valituksen toimittaminen

Valitus on valittajan tai hänen valtuuttamansa asiamiehen toimitettava valitusviranomaiselle viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen valitusviranomaisen aukioloajan päättymistä.

Valituksen voi toimittaa myös faksina tai sähköpostitse. Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet> .

Sähköisen viestin katsotaan saapuneen viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Valitus lähetetään aina omalla vastuulla.

**Valitusviranomaisen
yhteystiedot****Itä-Suomen hallinto-oikeus**

Minna Canthin Katu 64

70100 KUOPIO

(PL 1744, 70101 KUOPIO)

Puh. 029 564 2500

Sähköposti: ita-suomi.hao@oikeus.fi

Faksi: 029 564 2501

Virka-aika arkisin klo 8.00—16.15